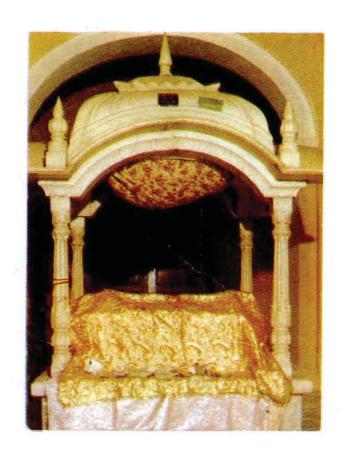

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਵਿਤੱਰ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰੀਪਟੀ ਪ੍ਰੀਪਟੀ ਸ਼ੀSTORICAL SIKH SHRINES IN PAKISTAN

Text & Photographs Copyright[©] 1998 Punjabi History Board
All rights reserved. No part of this book, including interior design, cover design and
photographs, may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted any
form or by any means - electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise
- without the prior permission of the copy right owner.

Published by:

Punjabi History Board 130/3-B-1, Township, Lahore - 54770

Phone: 042 844972

Research & Photography Iqbal Qaisar

Gurmukhi

Jameel Ahmad Paul, Asif Raza

English Translation

Khalid Mehboob, Shafqat Tanveer Mirza, Faiz-ul Islam

Printed in Pakistan by

A & W Printers, Abbot Road, Lahore. Ph 042 630 3289

Distributors in Pakistan

Book Traders

Mian Chambers, 3-Temple Road, Lahore.

Ph: 042 636 2412, 631 2968

America & Europe

The Council of Sikh Gurdwara in Birmingham 145 Soho Road, Handsworth, Birmingham B21 9ST, U.K. Tel: 0121 523 4144, Fax: 0121 515 4080

Price In Pakistan Rs. 2000.00

Rest of the World \$ 45.00

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਵਿਤੱਚ ਅਸਥਾਨ

HISTORICAL SIKH SHRINES IN PAKISTAN

ਹਿੱਦੀ ਗਿੱਤੀ ਇਕਬਾਲ ਕੈਸਰ IQBAL QAISER

ينجب بي تواريخ بورد

ਪੰਜਾਬੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ਼ ਬੋਰਡ PUNJABI HISTORY BOARD

130/3, B-1, TOWNSHIP, LAHORE 54770

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

Dedicated to Baba Farid Ji & Guru Nanak Dev Ji

ਵੇਰਵਾ		ਕਰ ਕਾਰੀ ਬਾਬ ਕੀ ਪੂਰੀ ਅੰਪੜ ਆਗਰ	
202			ut
· 		ਗੁਰ: ਨਾਨਕ ਗੜ੍ਹ ਬਾਦਾਮੀ ਬਾਗ	ĘD
ਪਹਿਲੀ ਗਲ	2	ਦਰਮਸਾਲਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਲਾਹੌਰ	€8
ਗੁਰਜੀਵਣੀ	99	ਗੁਰ: ਚੋਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੋਰ	66
ਗੁਰ: ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ, ਨਨਕਣਾ ਸਾਹਿਬ	32	ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ, ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਲਾਹੌਰ	Et
ਗੁਰ ਬਾਲੀਲਾ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	80	ਗੁਰ: ਲਾਹੁੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੋਰ	20
ਗੁਰ ਪੁੱਟੀ ਸਾਹਿਬ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	85	ਗੁਰ: ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਹਮਣ।	28
ਗੁਰ: ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	88	ਗੁਰ: ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਂਣਾ। ਮਾਂਗਾ	2€
ਗੁਰ ਮਾਲਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	8¢	ਗੁਰः ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮਾਨਕ।	クセ
ਗੁਰ: ਮੁੱਚਾ ਮੋਦਾ, ਚੁਹੜਕਾਣਾ	੪੮	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਭੈਲ ਗ੍ਰਾਮ	to
ਗੁਰ ਸੂਚ ਖੇਡ, ਚੂਹੜਕਾਣਾ	uo	ਗੁਰ: ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਥੋਮਣ ਜੀ	tB
ਗੁਰ ਤਬੂ ਸਾਹਿਬ	นอ	ਗੁਰ: ਹੋਲਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਰਨਾਵਾਂ	té
ਗਰ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਮਨ ਆਬਾਦ	นย	ਗੁਰੂ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਅਲਪਾ	tt
ਗੁਰੂ ਚੁੱਕੀ ਸਾਹਿਬ, ਅਮਨ ਆਬਾਦ	ue	ਗਰ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਂਣਾ, ਉਕਾੜਾ	to
	-	روارا بھائي لانو ري ڪوي 'ايس آباد	
J.	ورو	دوارا ناتك كُرْه ' باداي باغ ' لا مور 62	
ا ولوں 8	اتِّخ	رم سالا کمل یا تشادی و بوها مفتی با قر 64	
	مر جيوني		
ارا جنم استعان نزکانا صاحب		7 7	
ارا باليلا ننكاتا صاحب		استمان بے بے ناکی کامور	
ارا في صاحب' ننكاثا صاحب		روارالهو ژا صاحب گھونڈ 'لاہور 70	
ارا كياره صاحب نكاتا صاحب 44		دوارا روژي صاحب ٔ جابهن ٔ لامور 74	
		دوارا چھوٹا ناکمیاٹا' مانگا' لاہور	
٠٠٠ ١٥٠ الله الله الله الله الله الله الله الل		دوارا نہلی پاتشاہی' مانک' لاہور	۶,5
(V B) 5, 1) V		د دارا بہلی یا تسابی' بھیل مرام' قصور 82	,5
را بچ کھنڈ' چوڑھ کاٹا		دوارا بابا رام تحمّن جي 'كالو كمارا' قصور 84	,5
را تنبو صاحب		دوارا بولال صاحب بحرناوال فصور	,5
را روژی صاحب' ایمن آباد		دوارا مملي يا تشاي اليا، تصور	
را چکی صاحب' ایمن آباد	محردوا	دوارا چھوڑٹا ناکمیاتا' اوکاڑا 90	,5
Contents			
Contents		Gurd. Bhai Lalu di Khuhi, Emanabad	58
		Gurd. Nanak Garh Badami Bagh	62
Preface	8	Dharamsala Pehli Patshahi	64
Gurjiwani	11	Gurd. Chaubacha Saheb, Lahore	66
Gurd. Janam Asthan, Nanakana Saheb	34	Janam Asthan, Bebe Nanki, Lahore	68
Gurd. Balila, Nankana Saheb	40	Gurd. Lahora saheb, Ghavind, Lahore	70
Gurd. Patti Saheb, Nankana Saheb	42	Gurd. Roori Saheb, Jahman, Lahore	74
Gurd. Kiara Saheb, Nankana Saheb	44	Gurd. Chota Nankiana, Manga, Lahore	76
Maal ji Saheb, Nankana Saheb	46	Gurd. Pehli Patshahi, Manak, Lahore	78
Gurd. Suchha Sauda, Choorhkana	48	Gurd. Pehli Patshahi, Bheelgram, Kasur	82
Gurd. Such Khand, Choorhkana	50	Gurd. Baba Ram Thaman ji, Kasur	84
Gurd. Tanboo Saheb	52	Gurd. Haulan Saheb Bharnavan, Kasur	86
Gurd. Roori Saheb, Emanabad	54	Gurd. Pehli Patshahi, Alpa, Kasur	88
Gurd. Chakki Saheb. Emanabad	56	Gurd. Chota Nankiana, Okara,	90

5	ਗੁਰ⊨ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੰਗਣਪੂਰ	to	ਗੁਰ: ਸਾਧੂ ਬੇਲਾ ਸੱਖਰ	CCP
7	<u>ਸੂਚ: ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਨਕ ਦੇਕੇ</u>	₹8	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮੀਰਪੂਰਖਾਸ	92€
=	ੂਰ: ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਂਣਾ, ਹੁਜਰਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ	te	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਕਰਾਚੀ	りつせ
=	ਸੂਰ⊨ਛੋਟਾਂ ਨਾਨਕਿਆਣਾ, ਦੀਪਾਲਪੂਰ	せて	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਕਲਿਫ਼ਟਨ, ਕਰਾਚੀ	930
7	ਹੂਰ⊨ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਪਾਕਪਤਨ ਸ਼ਹਿਰ	900	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਕੱਲਾਤ	CEP
7	<u>ਰੂਫ਼ ਟਿੱਬਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਪਾਕ ਪਤਨ</u>	COP	ਗੁਰ:, ਤਿਲਗੰਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਇਟਾ	8EP
5	ਗੁਰ <u>: ਨਾਨਕਸਰ, ਟਿੱਬਾ ਅਬੋਹ</u> ਰ	808	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬੋਲਾਣੀ,	93É
	ਾਰਂ: ਨਾਨਕਸਰ, ਹੜੱਪਾ	90€	ਗੁਰ: ਨਾਨਕਵਾਤਾ ਕੰਧਕੋਟ,	93t
9	ਹੂਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬੁਰੇਵਾਲਾ	900	ਗੁਰ: ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਖ਼ੀ ਸਰਵਰ	980
ਰ	j ਰ: ਮਖ਼ਦੂਮਪੁਰ ਪਹੋੜਾ ਂ	990	ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵਜੀ, ਡੀ ਆਂਈ ਖ਼ਾਂ	CBP
	jਰ: ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਲਤਾਨ	998	ਗੁਰ: ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਡੀ ਆਈ ਖਾਂ	ยยค
	ਾਰ: ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ਼,	996	ਗਰ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਂਣਾ, ਸਕਰਦ	98€
	ਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ	99t	ਗੁਰੂ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਾਲਾਕੋਟ	18t
-	੍ਰਾਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਜਿੰਦ ਪੀਰ ਸੱਖਰ	920	ਗੁਰ: ਨਾਨਕਸਰ, ਤਿਲਕਪੂਰ	9110
	را مال جی صاحب 'کنگن یور' قسور 32		وارا سادهو بيلا (عكمر ُ سنده)	,5
9	را منجی صاحب' مانک دیکیے		وارا پہلی یا تشاہی' میرپور خاص	
9	را چھوٹا نا نکہانا' حجرا شاہ مقیم 96		وارا بهلی پاشای کراچی	-
	,		وارا بيلي يأتشاي كلفش كراجي	
	1000 1000 000 0000		7	
	7 040 ; 0.0 ; 041		مَلِينًا مِنْ اللَّهُ مِنْ اللَّ	
	را ٹیا ٹانک سر' پاک پتن			
10	را نانک سر' ٹبا ابھور' پاک پتن		وارا بہلی پاتشاہی' بلاٹی' لا ڑکاٹا' سندھ	
1	را نانک سر' ہڑپا		وارا ٹاکک واڑا'کندھ کوٹ	
1	را پہلی یا تشاہی' چاولی مشائخ' بورے والا 💮 🗷	محردواء	وارا تھڑا صاحب منی مرور	
Ī	ا مخدوم بور پهو ژال (سجن تُعک) 10	گر دوار	مسالاً گرو نانک ديو جي وي آئي خان	(2)
1	را تھڑا صاحب' ملتان 14	گر دوار	وارا كالى ديوى' ذي آئي خان	
F#	را تھڑا صاحب' اُچ شریف' ضلع بہاولپور 16	گر دوار	وارا چھوٹا نا کمیاٹا' سکر دو' آزاد کشمیر	
	را پہلی یا تشاہی' شکار پور ضلع سکھر 118		وارا بیلی پا تشاہی' بالا کوٹ' ضلع ہزارا 148	
1	را پہلی یا تشاہی' جند پیر		وارا نائك سر' تلك نور ' ضلع سالكوث	.5
	2.7.0 \$0.0	.333	State Settle 8	
			Occasional Paris and Albanda	
	urd. Maal Ji saheb, Kanganpur, Kasur		Gurd, Sadhu Bela (Sukhar)	122
	urd. Manji Saheb, Manak Deke, Kasur		Gurd, Pehli Patshahi, Mirpur Khas	126
G	urd. Chota Nankiana, H. Shah Muqim	96	Gurd. Pehli Patshahi, Karachi	128
G	urd. Chota Nankiana, Dipalpur, Okara	98	Gurd. Pehli Patshahi, Klifton, Karachi	130
G	urd. pehli Patshahi, Pakpattan City	100	Gurd. Pehli Patshahi, Kallat	132
G	urd. Tibba Nanak sar, Pak pattan	102	Gurd. Tilganji Saheb, Quetta	134
G	urd. Nanaksar, Tibba Abhore,	104	Gurd. Pehli Patshahi, Bulani, Larkana,	136
G	urd. Nanak Sar, Harappa	106	Gurd. Nanakvara Kandh Kot,	138
		108	Gurd. Tharaa Saheb, Sakhi Sarwar,	140
		110	Dharamsala Guru Nanak Dev ji,	142
		114	Gurd. Kali Devi, D.I.Khan	144
		116	Gurd. Chota Nankiana, Sakardu	146
		118	Gurd. Pehli Patshahi, Balakot, (Hazara)	
		120	Gurd. Nanaksar, Tilakpur, Sialkot	150

ਗੁਰ: ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ, ਸਿਆਲਕੋਤ	ในว	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਫ਼ਤਮੂਦਰ,	9tE
ਗੁਰ: ਬਾਓਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਸਿਆਲਕੋਤ	₹U€	ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਫ਼ਤਿਹ ਤਿੰਡਰ	900
ਗੁਰ: ਨਾਨਕਸਰ, ਸਾਹੋਵਾਲ	ในป	ਗੁਰ: ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰਤਾਰਪੁਰ	940
ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ. ਸਿਓਕੇ	9€0	ਗੁਰ: ਬਾਈ ਬਹਿਲੋਲ, ਕਾਦੀਵਿੰਡ	942
ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮੱਲ੍ਹਾ	962	2 6	१८४
ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਦਿਓਕੇ	168	ਗੁਰ: ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਜੀ ਜੀ	9te
ਗੁਰ: ਗੁਰਹਟੜੀ ਪਿਸ਼ਾਵਰ	96 t	ਗੁਰ: ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ, ਲਾਹੌਰ	944
ਗੁਰ: ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ, ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ,	920	ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬੁੱਚੇਕੀ	200
ਗੁਰ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਕਟਾਸ	928	ਗੁਰ: ਪੱਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੁੱਚੇਕੀ	202
ਗੁਰ: ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ	92€	ਗੁਰ: ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਹਿੜਵਾਲ,	208
ਗੁਰ: ਚੁੱਆ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਹਤਾਸ	92t	ਗੁਰ: ਥੋਮ ਸਾਹਿਬ, ਜੰਬਰ	oot
ਗੁਰ: ਨਾਨਕਸਰ, ਡਿੰਗਾ ਗੁਜਰਾਤ	900	ਗੁਰ: ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ਹੰਜਰਾ	OPC
ਗੁਰ: ਕੇਰਜੀ ਸਾਹਿਬ,	9t5	ਗੁਰ: ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਜਾਤਰੀ	ລາລ
ਗੁਰ: ਨਾਨਕਸਰ, ਝੰਗ	948	2.	218
ب' سالكوث		وارا کیلی یا تشایی' ہفت مدر' شیخو بورا 186	100
احب' سالكوث	باؤ لی صا	وارا پہلی یا تشای 'فتح بھنڈر 188	
ا نائک سر' ساہیوال		وارا دربار صاحب کرتار اور زارووال 190	
ا پہلی یا تشاہی' سیو کے 160			
بها نتیب در روضایه بر بر		وارا بھائی بہلول' قادی ونڈ' قصور 192	
11.6		وارا جھاڑی صاحب' ترگے' قصور	
خ در و در		التصان ست محر رام داس جی کا لاہور 196	5
ا گرہٹڑی' پٹاور		ن خانا' چونا منڈی' لاہور 📗 😘 198	د يو ا
ا پنجا صاحب محن ابدال 170	71.6	رسالا بھائی ہرنام سکھ جی بچیکی 'ضلع شیخو پورا 200	<i>P</i> ,
ا پہلی پا تشاہی 'کٹاس		دوارا پنجم يا تشاه' بچيکي ' ضلع شيخو يورا 202	گر ا
ا پہلی پا تشاہی' بال گندائی	محر دوارا	دوارا پنجم یا تشابی مبروال ٔ ضلع قصور 204	محرا
ا چو آ صاحب ' رہتاس		دوارا تقم صاحب جبر طلع قصور 208	
ا نائك سر' ذنگا' ضلع محجرات	گر دوارا	وارا پنجوس ما تشای 'منجرا	,5
ا كير صاحب ' جنع سكھ والا	گر دوارا	وارا بنجویں یا شائی' حاتری' شیخو پورا 212 دارا بنجویں پاتشانی' مجم	.5
ا نائک سر' ضلع جھنگ		وارا پنوس با تشای منجم	ر د گ
104	over a	1. 00 \$0_\$,00	17
	150		
Gurd. Ber Saheb, Sialkot	152 156	Curd Pobli Patchahi Haftmada	186
Baoli Saheb, Sialkot	158	Gurd. Pehli Patshahi, Haftmadr Gurd. Pehli Patshahi, Fateh Bhindar	188
Gurd. Nanaksar, Sahuwal Gurd. Pehii Patshahi, Seoke	160	Gurd. Darbar Saheb Kartarpur, Narowal	
CLEANED IN MINISTER IN THE CONTROL OF THE CONTROL O	162	Gurd. Bhai Behlul, Qadivind, Kasur	192
Gurd. Pehli Patshahi, Mallha, Gurd. Pehli Patshahi, Deoke, Pasrur	164	Gurd. Jhari Saheb, Targe, Kasur	194
Gurd. Gurhattri. Peshawar	168	Gurd. Janam Asthan Satgur Ramdasji	196
Gurd, Gurnattri, Feshawar Gurd, Punja Saheb, Hasan Abadl, Attok		Gurd. Divankhana, Lahore	198
Gurd. Pehli Patshahi, Kattas (Chakwal)	174	Dharamsala Bhai Harnam Singhji,	200
	176	Gurd. Pancham Patshahi, Beharwal	202
Gurd. Pehli Patshahi, bal Gundai,	178	Gurd. Thamm Saheb, Jumbar, Kasur	208
Gurd. Choa Saheb, Rohtas		A PART CONTROL	
Gurd. Nanaksar, Dinga, Distt. Gujrat	180	Gurd, Panjvin Patshahi, Hanjra	210
Gurd. Kir ji Saheb, Jaesukhhwala,	182	Gurd, Panjvin Patshahi, Jatri,	212
Gurd. Nanaksar, Distt. Jhang	184	Gurd. Panjvin Patshahi, Sheikhum,	214

-	ਪੇਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਚੋਕ ਰਾਮਦਾਸ	39€	वाुवः	ਇਛਾਪਰਕ, ਵਿੱਨੀ	288
वावः ह	ਭਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੋਰ	285	नाुनः	ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਧੁੱਨੀ	⊇8€
वावः ह	ਰੂਧੂ ਦਾ ਆਵਾ, ਲਾਹੋਰ	220	नाुन:	ਪਿੰਡ ਬੱਚੇ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ	28£
गुनः र	ਤਾਲ ਖੂਹੋ, ਲਾਹ ੋ ਰ	222	नाुन:	ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈਕੇ ਮੱਟੂ	วน๐
ਗੁਰ: ਵ	ਫ਼ੇਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੋਰ	228	चाच:	ਪੰਜਵੀਂ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ,	ວນວ
ਗੁਰ: ਫ਼	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮਾਨਸਹਿਰਾ	22€	वावः	ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਕੋਟਲੀ ਭਾਗਾ	วนย
ਗੁਰ: ਛੋ	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਚਿਟੀਗੋਟੀ	aat	वाव:	ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਗਲੋਟੀਆਂ	⊇U€
नानः ह	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਧਮਿਆਲ	230	ਗਰ	ਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਸਮਾ,	ວນປ
गुनः ह	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਨੜਾਲੀ	232	वावः	ਗੁਰੂਸਰ, ਰਹਿਸਮਾ	2€0
नानः ह	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਲ	238		ਟਾਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਸਮਾ	2€2
ਗੁਰ: ਛੋ	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਗੁਜਰਾਤ	23€	ਗੁਰ:	ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਲਾਹੋਰ	2€8
ਗੁਰਕੋਟ	ਨਾ, ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ	೨३६	वावः	ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮਜ਼ੰਗ, ਲਾਹੋਰ	2€€
ਗਰ: ਛੋ	ਫ਼ੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਰਸੂਲ ਨਗਰ	280	वावः	ਸ਼ਿਕਾਰਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਛਾ	DET
ਗਰ: ਛੇ	ਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼ਾਬਾਦ	282	1	ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਰਾਮਪੁਰਾ	220
216	بنویں یا تشاہی' جک رام داس 'عمجرانوالا	£	244	را احچما ایرک' ونی حافظ آباد	گر دوار
218	پبوین پا شاہن میک رام وال مسجرانوالا بادل صاحب' رنگ محل' لاہور		246	.اگر و امرداس جی' دهنی	100
220	برن تا تب رب من ما بور ابد هو دا آوا' لا بور	620	248	ا پند بيخ اصلع حافظ آباد	
222	بير روان المارر لال کھوہ' لاہور	5	250	ا کھارا صاحب' بھائی کے مٹو	17.00
224	فريرا صاحب والهور		252	ا بنجویں چھیویں یا تشاہی' ننکانا صاحب	گر دوار
226	چھویں یا تشاہی' مانسمرا		254	را چھیویں یا تشاہی ' کو ٹلی بھا گا	
228	چھویں یا تشاہی' چٹی گئی' مانسرا		256	ا چھیویں یا تشاہی' گلوٹیاں	گر دوار
230	چھویں یا تشاہی' دھمیال' راولپنڈی		258	دا کنڈ صاحب' رہما	گر دوار
232	چھویں یا تشاہی' نزالی' ضلع راولپنڈی		260	راگروسم' رہسما	گر دوار
234	چھویں یا تشاہی' بزرگ وال		262	را ناهی صاحب' رہسما	گر دوا،
236	چھویں یا تشاہی محجرات	محر دوارا	264	را پا تشاہی چھویں' چومالا صاحب' لاہور	
238	ما' و زیر آباد ' صلّع تجرانوالا		266	را جھیویں پا تشاہی' مزنگ' لاہور	گر دوا،
240	چھیویں یا تشاہی' رسول گر		268	را شكار گڑھ صاحب' كاچھا' لاہور	
242	چھویں یا تشاہی' حافظ آباد		270	را چھیویں یا تشاہی' رام پو را	مردوا،
Gurd	Panjvin Patshahi, Chak Ramdas	216	Gura	d. Ichhaprik Vinni, Hafizabad	244
	Baoli Saheb, Rang Mahel, Lahore			d. Guru Amardas ji, Dhuni	246
	Budhu Da Aava, Lahore	220	Gura	d. Pind Bache, Hafizabad	248
	Laal Khooh, Lahore	222	Gurd	d. Khara Saheb, Bhaike Mattu	250
	Dera Saheb, Guru Arjun Dev ji,	224	Gura	d. Panjvin Chhevin Patshahi,	252
	Chhevin Patshahi, Mansehra	226	Guro	d. Chhevin Patshahi, Kotli Bhaga	254
	Chhevin Patshahi, Chitti Gatti,	228	Gura	d. Chhevin Patshahi, Galotian	256
	Chhevin Patshahi, Dhamial,	230		d. Kund Saheb, Rehsma,	258
	Chhevin Patshahi, Narali	232		d. Gurusar, Rehsma, Sialkot	260
	Chhevin Patshahi, Bazurgwal	234		d. Talhi Saheb, Rehsma, Sialkot	262
		236		LChaumala Saheb, Lahore	264
	Chhevin Patshahi, Gujrat			I. Chhevin Patshahi, Mozang	266
	otha, Wazirabad,	238		I. Shikar Garh Saheb, Kachha	268
	Chhevin Patshahi, Rasool Nagar Chhevin Patshahi, Hafizabad	240 242		I. Chhevin Patshahi, Rampura	270
Julu.	Office viria attoriarii, Flanzabaa			The state of the s	

ਗੁਰ: ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮਨ੍ਹਿਆਲਾ ਕਲਾਂ	222	ਕਬਰ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ	300
	228	ਚਿਲਾਚਾਹ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਂਸ, ਸਿਆਲਕੋਟ	300
	⊇?¢	ਮਿਜ਼ਾਰ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ	308
	27t	ਮਿਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹਦੋਲਾ ਜੀ	30€
	コたの	ਸਮਾਧ ਬਾਬਾ ਸ਼ਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ	30t
	コセコ	ਦਰਬਾਰ ਸ਼ਿਰੀ ਚੰਦ ਓਕਾੜਾ	390
	2 t 8	ਬਾਬਾ ਬੁਮਣ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਓਕਾੜਾ	CPE
	⊇¢ê ⊇¢ê	ਗਰ: ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਪਿਸ਼ਾਵਰ	398
1 1		ਗਰ:, ਭਾਈ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਔਟਕ	395
	コモモ コピの	ਗਰ: ਨਰੰਕਾਰੀ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ	320
	343 343	ਗਰ: ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ	328
	⊃48 ⊃62	ਗੁਰ: ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ	3⊃€
	246	ਗਰ: ਸਿਫੀ ਦਿਆਲਸਰ ਟੋਪੀ	32t
		ਗਰ: ਧਰਮਾਖ਼ੇਮ, ਬਨੂੰ	330
	ott	ئ بلار' نکاٹا صاحب	قبر را
		ہ تے قبر حفرت تمزہ غوث 'سالکوٹ 302	
را بیری صاحب' کھرک' لاہور را چھیویں یا تشاہی' جھلیاں' ضلع لاہور 276		سائي ميال ميرجي	
	1.4	حضرت شاه دولا محجرات شر	
راچھيوس يا تشايي' وهلوال' ضلع لاہور		ال څکې دی ال	
را چھویں پاتشاہی' پیزھانا' ضلع لاہور 280		بري در کام شا و شلع برور	
را چھویں یا تشاہی' رام پورا' ضلع لاہور 282		عربی چند بمن سماه سی او فارا شاه ٔ او کا زا	
را چھویں پا تشاہی' ہڑیا را' ضلع لاہور 284		312	-
را چھيويں پا تشاہی 'گرو ما گلٹ' لاہور 286	مر دوا	را بِعالَى بِوگا سَنَّهِ پِيَّاوِر 314	
را چھویں یا تشاہی' امرسد ھو' لاہور 288	محر دوا،	را بھائی تھان شکھ 'ا نک	10040
را ٹالھی صاحب' کھکا کو ٹلی' شکر گڑھ 💮 290	گر دوا ،	را زِ نکاری' راولپنڈی	
تھان' ما آ صاحب کور جی' روہتاس 292	جنم ا-	را سَلِّه جِما راولپنڈی	
عفرت بابا فريد تنج شكر' ياك بتن 294		را بھائی منی شکّھہ' راولپنڈی	
با فريد 17 اي بي ' بور <u> </u>		را سرى ديال سر' ثولي	
		را درمه خيل ' بنول	محردوا
نريد لا بور 80	11 4		
		0.1.1	200
Gurd. Chhevin Patshahi, Minhala Kalan		Kabar Rai Bular, Nankana Saheb	300 302
Gurd. Beri Saheb, Kharak, Lahore.	274	Chilla Gah & Hazrat Hamza Ghaus	304
Gurd. Chhevin Patshahi, Jhallian,	276	Mizar Sain Mian Meer ji Mizar Hazrat Shah Daula, Gujrat City	306
Gurd. Chhevin Patshahi, Dhilwan,	278	Samadh Baba Shri Chand, Lahore	308
Gurd. Chhevin Patshahi, Padhana	280	Darbar Sri Chand Bhumman Shah	310
Gurd. Chhevin Patshahi, Rampura	282	Bhumman Shah Distt Okara	312
Gurd. Chhevin Patshahi, Hadyara	284	Gurd. Bhai Joga Singh, Peshawar	314
Gurd. Chhevin Patshahi, Guru Mangat	286		318
Gurd. Chhevin Patshahi, Amarsadhu	288	Gurd, Bhai Than singh, Attock	320
Gurd. Tahli Saheb, Shakargarh	290	Gurd, Nirankari, Rawalpindi	324
Janam Asthan Mata Saheb Kaur ji	292	Gurd, Singh Sabha, Rawalpindi	326
Dargah Hazrat Baba Farid Gunj Shakar		Gurd, Shai Mani Singh, Rawalpindi	328
Khuh Baba Farid, 17 EB Burewala	296	Gurd. Sri Diyal Sar, Topi	330
Gurd. Tibba Baba Farid, Lahore	298	Gurd. Darma Khel, Bannu	550

ਗੁਰ: ਜੋਫੀਵਾੜਾ, ਬਨੂੰ	332	ਗੁਰ: ਗੜ੍ਹ ਫ਼ਤਿਹ ਸ਼ਾਹ, ਝੰਗ	3€8
ਗੁਰ: ਭਾਈ ਬਨੂੰ ਮਾਂਗਟ	338	ਗੁਰ: ਕੰਗਣਪੂਰ ਸ਼ਹਿਰ	3€€
ਗੁਰ: ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ	33€	ਗੁਰ: ਹਰਦੋ ਸਿਹਾਰੀ, ਕਸੂਰ	3€ T
ਗੁਰ: ਅਜਨਿਆਂਵਾਲਾ	ээт	ਗੁਰ: ਬਾਬਾ ਜਮੀਅਤ ਸਿਘ ਜੀ	320
ਗੁਰ: ਭਾਈ ਲਾਲੂ	380	ਗੁਰ: ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿਘ, ਨੌਨਾਕੋਟ	322
ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ	382	ਗੁਰ: ਦਫ਼ਤੂ, ਕਸੂਰ	328
ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ	388	ਗੁਰ: ਨਾਨਕਵਾੜਾ, ਕੰਧਕੋਟ	32€
ਸ਼ਹੀਦ ਗੇਜ ਸਿੰਘਾ ਸਿੰਘਣੀਆਂ	38€	ਗੁਰ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ	32t
ਗੁਰ: ਭਾਈ ਫੇਰੂ	эио	ਸਮਾਧ ਅਲਪਾ, ਕਸੂਰ	300
ਗੁਰ: ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ	эив	ਸਮਾਧ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿਘ	3t2
ਗੁਰ: ਭਾਈ ਖਾਨਚੰਦ ਝੰਗ	∋u€	ਸਮਾਧ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿਘ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ	348
ਧਰਮਸਾਲਾ ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਜੀ, ਝੰਗ	эи€	ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਰ ਸਿੰਘ	376
ਧਰਮਸਾਲਾ ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਜੀ, ਝੰਗ	9€0	ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ	эtt
ਗੁਰ: ਅਮਰ ਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਡੀ ਆਈ ਖਾਨ	3€2	ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿਘ ਜੀ ਨਲੂਆ	r ata
332	گر دوارا جوگی وا ژا' بنول	فتح شاه 'جھنگ	مر دوارا گڑھ
334	مر دوارا بھائی بنو مانگٹ	يور' ضلع قصور	محر دوارا كنگره
انوالا 336	مردوارا دیدما صاحب ^{مع} ج	ساري' ضلع قصور 368	
338	گردوارا اجنیانوالا گردوارا اجنیانوالا	هيت سنگھ جي' کاٻنا نو' لاٻور 370	And the second second
340	حردوارا ببيا وان گر دوارا بھائی لالو	يت على المائز المركزه 372	
342	شردوارا بطانی نانو شهید عمنج بھائی منی شکھہ !		گردوارا دفتو' گردوارا دفتو'
Ü		ن عور واڑا' نر نکاریاں' کندھ کوٹ 376	
	شهید خنج بھائی تارو شکھ ع		A CONTRACTOR OF THE PARTY OF TH
	عمر دوارا شهید تنج سنگیمال	گرداس بی 'شکارپور میر	
	محر دوارا بھائی پھیرو' ضل	لع نصور	سادھ اليا' ض
	محر دوارا شهيد بھائی دليہ	چزهت شکیه مجرانوالا	
	مر دوارا بھائی خان چند'	مهال سنگھ ، مشجرانوالا	
عَمِيانا' جِهنگ	، هرم سالا بھائی ہیما جی'	هاراجا رنبيت سنگهه بشمجرانوالا	جنم استصان م
360 t <u>u</u>	گر دوارا بھائی ہیما جی گھ	ا رنجيت سنگه لامور	
آئی خان 362	گر دوارا امر شاه جی 'ڈی	سردار ہری عکمہ مکوا محجرانوالا	جنم استصان
Cord Indiana Banni	222	Cook Cook Fotob Shah Ilhana	204
Gurd. Jogiwara, Bannu Gurd. Bhai Bannu Mangat	332 334	Gurd. Garh Fateh Shah, Jhang Gurd. Kangan pur, Distt. Kasur	364 366
Gurd. Damdma Saheb, Gujran		Gurd. Hardo Sehari, distt, Kasur	368
Gurd. Ajnianwala	338	Gurd. Baba Jamiat Singh Ji, Kahna	
Gurd. Bhai Lalu	340	Gurd. Baba Gurbux Singh, Nenako	
Shaheed Gunj Bhai Mani Sing		Gurd. Daftoo, Distt. Kasur	374
Shaheed Gunj Bhai Taroo Sing	and the same of th	Gurd. Nanakvara, Nirankarian	376
Gurd. Shaheed Gunj Singhan		Gurd. Bhai Gurdas ji, Shikarpur	378
Gurd, Bhai Pheru, Distt, Lahor	1794	Samadh Alpa, Distt Kasur	380
Gurd. Shaheed Bhai Daleep S		Samadh Sardar Charhat Singh	382
Gurd. Bhai Khan Chan, Maghi		Samadh Sardar Mahan Singh	384
Dharamsala Bhai Hema ji, Mag			
	360	Janam Asthan Maharaja Ranjit Sing	
Gurd, Amoor Shah ii, D.I. Khan		Samadh Maharaja Ranjit Singh, Lah	
Gurd. Ameer Shah ji D.I.Khan	302	Janam Asthan S Hari Singh Ji Nalv	va 392

ਸਮਾਧ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿਗ ਜੀ ਨਲੂਆ,	348
ਸਮਾਧ ਫੂਲਾ ਸਿਘ ਜੀ, ਅੜਾਲੀ	34€
ਗੁਰ: ਨਹਿੰਗ ਸਿੰਘਾਂ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ	ョせせ
ਸਮਾਧ ਜਮਾਦਾਰ ਖ਼ੂਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ	800
ਸਮਾਧ ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ	800
ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੰਵਰ	
ਨੋਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ	808
ਸਮਾਧ ਮਹਾਂਚਾਣੀ ਨਿਕੈਣ	80€
ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ	Bot
ਗੁਰ: ਮਹਿਮੇਸ਼ਰ ਲਲਿਆਣੀ, ਕਸੂਰ	890
ਗੁਰ: ਅਜੀਤਸਰ, ਉਕਾੜਾ	CPB
ਵਰਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ	888
ਧਨਵਾਦ	ยงก
394z'ıl. z É , .	
اردار برل سم من من رود	-از۔
ولا سَكِيهِ اكالي ُ نوشرا ُ پِناور	
ا ننگ شکهه' جپهاؤنی نوشرا	
بعدار خشحال عني 'لا بور	ماده ج
مردار جوا ہر شکھ لاہور	-ادھ
اراجا كعزك سنكيد	
ر نونمال عليه	تے کن
مهارانی نکاین ٔ لاہور 406	
بهاراجا شير تنگهه 'لابهور 408	اده
ا ماہے سرللیانی' قصور	گر دوار
ا اجت سر' رينالا خرد 412	گر دوار
و کتابال 414	ورتيال
415	شكري
Samadh Sardar Hari Singh ji Nalwa	394
Samadh Phola Singh, Akali, Naushehra	
Gurd. Nehang Singh, Naushehra Cantt.	
Samadh Jamadar Khushhal Singh	400
Samadh Sardar Jawahir Singh, Lahore	402
Samadh Maharaja Kharak Singh &	404
Kanwar Naunehal Singh Samadh Maharani Nakain	404 406
	408
Samadh Maharaja Sher Singh Gurd. Mahmesar, Lallyani	410
Gurd Marinesar, Lanyarii Gurd Ajeet sar	412
Bibliography	414
Acknowledgements	415
9	

ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ

ਮੇਰੀ ਜਾਂਚੇ ਤਾਰੀਖ਼ ਲੰਘੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਪੈੜ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਖੁਰਾ ਨੱਪ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਿਛਾਂਹ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਦੋ ਪਾਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਬੇਅੰਤ ਖੁਰੇ ਲੱਭੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਦੇ ਸਾਂਗੇ ਆਪਣੀ ਅੱਜ ਤੇ ਭਲਕ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਮਨੁੱਖੀ ਖੋਪੜੀ, ਹੜੱਪਾ, ਮੋਹਿਨਜੋਦੜੋ, ਗੜ੍ਹ ਮਹਾਰਾਜਾਂ (ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ), ਟੈਕਸਲਾ ਤੇ ਚੱਕਵਾਲ ਜਿਹੀਆਂ ਵਡਮੁੱਲੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ਼ ਸਾਡੀ ਵਸੇਬੀ ਅਤੇ ਰਹਿਤਲੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਅਮੀਰੀ ਉੱਤੇ ਜਿੰਨਾ ਮਾਣ ਕਰੀਏ ਥੋੜਾ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਹਾਸਿਲ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਪਾਣਨੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗਰਾਮਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ "ਅਸ਼ਟਾਧਿਆਈ" ਲਿਖੀ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਤੰਜਲੀ ਨੇ "ਮਹਾਭਾਸ਼ੀਆ" ਰਚੀ । ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ "ਰਿਗਵੇਦ" ਏਥੇ ਹੀ ਰਚੀ ਗਈ । ਇਸੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋਇਆ । ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਫੱਟ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ । ਏਥੇ ਹੀ ਅਬੂਰਿਹਾਨ ਅਲਬੇਰੂਨੀ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਤਾਬ "ਕਿਤਾਬਲ ਅਲਹਿੰਦ" ਲਿਖੀ ।

ਇਲਮੀ ਅਤੇ ਰਿਹਤਲੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਹੈ । ਬਾਲਮੀਕੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਹੀ ਖਿੱਤੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ "ਰਮਾਇਣ" ਰਚੀ । ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਝੰਡੇ ਝੁਲੇ । ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਚਾਨਣ ਲੈ ਕੇ ਸੂਫੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਤੌਹੀਦ ਦੀ ਲੋ ਵਰਤਾਈ । ਇਸੇ ਲੋਅ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ایٹے ولول

میری جاچ تاریخ نگھے ویلیاں دی پیڑا۔ جمدا کھرانپ کے اسیں پچھانہ اتے اگانہ دو پای جا سکدے ہاں. ساؤے دلیں اندر اجھے لے انت کھرے لیجے بمن چہناں توں اسیں اپٹی کروڑاں ورجعے پراٹی تواریخ دے سائٹے اپٹی اج تے بھلک نال جوڑ سکنے آں. ایمناں دچ اتک توں ملن والی منگھی کھوپڑی ' بڑپا' موہنجو واڑو' گڑھ مماراجا (بلوچتان) ٹیکسلاتے چکوال جمیاں وڈ ملیاں پیڑاں ساؤے ہتھ لگ چکیاں بمن. چہناں دی پر کھ ساڈی و پیبی اتے رہتلی امیری ٹوں درساؤندی ہے۔ اسیں اپٹی ایس امیری اُتے جناوی مال کریے تھوڑا اے۔

ساؤی ایس و هرتی نون اید و دیائی حاصل اے کہ استے پائی نے دنیا دی سبھ توں پہلی گر میردی کتاب اشٹا دھیائی لکھی. استے ای پنجلی نے "مهابھاشیا" رپی. دنیا ہی سبھ توں پہلی گر میردی کتاب اشٹا دھیائی لکھی. استے ای اوہ اپ سریر اُتے دنیا ہی سبھ توں پہلی کتاب در اسفنا چکنا چُور ہویا اتے ایتھوں ای اوہ اپ سریر اُتے ہوئے کے مڑیا جدے نال اوہدی موت ہوئی. استے ای ابو ریحان البیرونی نے لپٹی مشہور کتاب "کتاب المند" لکھی. علمی اتے رہتلی تواریخ دے نال نال ایس دهرتی دی اک فرہی تواریخ دی ہے۔ بالیکی نے ایے ای خطے اندر اپٹی "راماین" رپی. بورے ہندستان وچوں

PREFACE

History to me are footprints marked by time on its trail. Following these footprints we can travel both towards our future and our past. Innumerable such landmarks have been found in our motherland and we can link millions of years of our past history with our future through them. We have already discovered some major land marks like human skull found in Attock, ruins of Harappa, Moen jo Daro, Garh Maharaja•(Baluchistan), Taxila and Chakwal. The research carried on these finds highlights our richness in culture and civilization. Our pride in it should not have any bounds. Our mother land can boast that it was here that Panani compiled "Ashta Dhiyaee", the first book on grammar. It was here that Patanjili wrote "Maha Bhashia". Rig Veda, the first book of the world, was also written in this land of ours. Alexander's dream to conquer the world was smashed to smithereens in this land of ours and he was inflicted with the injuries which caused his death. Abu Rehan Alberouni wrote his renowned book "Kitab ul Hind" in this very land.

This land has a religious history along with its literary and cultural history. Balmiki wrote his "Ramain" in this part of the world. It was here that the flag of Islam was hoisted for the first time on the Indian soil. It was from here that the Soofi's got enlightenment and carried the torch of

ਜੀ ਦਾ ਜ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ ਹੋਰਾਂ ਫਰਮਾਇਆ :

ਬੁਤ ਕਦਾ ਫਿਰ ਬਆਦ ਮੁਦਤ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨ ਹੂਆ ਨੂਰੇ ਇਬਰਾਹਿਮ ਸੇ ਆਜ਼ਰ ਕਾ ਘਰ ਰੋਸ਼ਨ ਹੂਆ ਫਿਰ ਉਠੀ ਆਖਿਰ ਸਦਾਅ ਤੌਹੀਦ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸੇ ਹਿੰਦ ਕੋ ਇੱਕ ਮਰਦ-ਏ-ਕਾਮਿਲ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਖਾਬ ਸੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਜ਼ਿਲਾ ਨਾਰੋਵਾਲ ਤਹਿਸੀਲ ਸ਼ੱਕਰਗੜ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਅਤੇ ਕਈ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਤਾਰੀਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਜੋਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਅੰਦਰ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਵਰਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਮੁਦਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧੀ ਕਿਤਾਬ "ਮਹਾਨਕੋਸ਼" ਤੋਂ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਰੀਖੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਦਦ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਖੀਰ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈੰਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗ ਗਏ । ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਇੰਨਾ ਚੋਖਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਗਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਨਵੇਂ ਜ਼ਿਲੇ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜ਼ਿਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਤਹਿਸੀਲ

سچہ توں پہلوں اسیحے ای اسلام دے جھنڈے جھولے. ایتھوں ای چان کے کے صوفیاں نے پورے ہندستان نوں توحید دی لوء ور تائی. ایسے لوء دے ممیل ست گر نائک دیو جی دا ظہور ہویا تے علاما اقبال ہوران فرمایا

گرو نانک دیو جی سکھ پنتھ وے پہلے گرو بن ایمنال وا جنم نکانا صاحب ضلع شیخوپورا' پاکستان وج ہویا. ضلع نارووال تخصیل شکر گڑھ وج جوتی جوت سائے۔
ایمنال تول مگرول آون والے گرووال وچول گرو ارجن دیو جی گرو جرگوبند جی گرو رام داس جی اتے ہور کئی ممان سکھ ہستیال دے پاون استھان پورے
دلیس دی دھرتی اُتے یادگار وجول موجود بن ایہ یادگارال بئن ساؤی تاریخ داجھا نیں میں ایمنال یادگارال نول کیلرے ہوئے تاریخی اکھرال وجول ایس
کتاب اندر تواریخ دے ورقیال اُتے اک تھال اکٹھا کر دِتا اے۔ ایس کم واسطے ڈھلی جاٹکاری بھائی کابن سکھ جی نابھا ہورال دی سودھی کتاب "ممان
کوش" تول لئی ہے۔ ایس تول اؤ ہور بہت ساریال تواریخی کتابال تول وی دولئی گئی ہے۔ جہنال دی لڑی ایس کتاب دے اخیراتے دی جا رہی ہے۔
تواریخ دے ایمنال نوال مانجن واسطے مینول پورے بنج ورجے لگ گئے۔ ایس کم لئی اینا چوکھا سالگن دی وڈی وجھا ایہ ی کہ بہت سارے بنڈال

oneness of God throughout India. Guru Nanak Dev Ji too emerged out of this flame. Allama Iqbal said:

The idol-temple was once again lit after a long time

The house of Aazar was brightened by the Abraham's light.

Once again the voice of oneness of the almighty started from the land of Punjab

A perfect man awoke the people of India from their deep slumber.

(From Iqbal's Bange Dara)

Guru Nanak Dev Ji was the first Guru of the Sikh nation. He was born at Nankana Sahib (District Sheikhupura of Pakistan) and breathed his last in Tehsil Shakar Garh of the Narowal district. Out of the Gurus that succeeded Guru Nanak Dev Ji, the holy places of Guru Ramdas Ji, Guru Arjun Dev Ji, Guru Hargobind Ji and other great Sikh personalities are lying around in our motherland as monuments of the past. These are a part of our history. I have compiled an account of these scattered monuments as the words of history in the pages of this book. Information, in the main, has been obtained from Bhai Kahn Singh Ji Nabha's famous book "Mahan Kosh". Help has also been sought from a number of other historical books listed at the end of this book.

It took me full five years to locate these milestones of history. Such a long period of time was

ਲਾਹੌਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਚੂਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਹਿਸੀਲ ਚੂਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕਸੂਰ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੧੯੪੭ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਖੇੜਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਹੁਣ ਕਿਸ ਜ਼ਿਲੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਹੜਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੜ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਵੇ ਪਿੰਡ ਉਸਰ ਗਏ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਫਿਰ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤਾਰੀਖੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੋਈ ਪੱਚੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਆਉਂਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਆਪਣਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਵਰ੍ਹੇਗੰਦ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਵਿਚਾਰ ਮਿਤ੍ਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਅਰਪਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨਿਮਾਣੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋਣੀ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਤੇ ਨਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸੀ । ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਿਹਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ।

ਇਕਬਾਲ ਕੈਸਰ

اتے گراواں دے نال بدل چکے ہن نویں ضلع آتے تحصیلاں بن چکیاں ہن چویں کہ لاہور ضلع بھائی کائن شکھ جی نابھا ہوراں ویلے اک بہت وڈا ضلع می اندر تحصیل لاہور' تحصیل قصور بٹا دِ تاگیا ہے۔ 1947 ویلے جس اندر تحصیل لاہور' تحصیل قصور بٹا دِ تاگیا ہے۔ 1947 ویلے ضلع لاہور اتے قصور دے بہت سارے پنڈ بھارت وچ ہے گئے۔ تھاواں دا تھیڑ کرنا کہ کہڑا پنڈ ہُن کس ضلع 'تحصیل اتے دلیں وچ ہے' بہت ای ادکھا کم میں بہت سارے پنڈ ہڑاں وچ رڑھ گئے۔ اوہناں دی تھاں نویں پنڈ اُس گئے۔ ایہ ساریاں گلآل سے نول کھاندیاں رہیاں۔ فیروی رب دا شکراے کہ میں ایس تواریخی کم نول فیرے جاڑھن وج سچل ہویا۔ ایس کم نول فیرے چاڑھن واسطے مینوں گھٹو گھٹ کوئی 25 توں 30 ہزار کلو میٹر دا پینڈا کرنا ہیا۔ ایس پینڈ پول آواریخی کم نول فیرے سامے ساموں ورت کے توڑ ایزایا۔

مینوں ایس کل دی بے انت خُٹی ہے کہ اید کم اوس ویلے ساہٹ آ رہیاہے جدوں اسیں اپٹی آزادی دے پنجاہ ورھے پورے کر چکے ہاں اتے سکھ قوم آوندے ورھے لیٹا بین سو سالا ورھے گنڈھ ٹوں بی آیاں کمندے ہویاں اید کتاب آوندے ورھے لیٹا بین سو سالا ورھے گنڈھ ٹوں بی آیاں کمندے ہویاں اید کتاب تخفی وجوں پیش کرن دا مان پراپت کردا ہاں۔ ایس کتاب ٹوں میں بابا فرید اتے ست گرنائک دیو بی دی تکھی وچارک مترتا دے نال اربن کردا ہاں۔ ایس کتاب دی تیاری میرے ورگے نمانے بندے کونوں ہوئی اِک بہت ای او کھا اتے نہ ہون والا کم ی۔ ایس کم نوں میں چہنال مترال دی سانجھ نال نیپرے چاڑھیا میں او ہنال وا بہت تھورایت ہاں۔

__ اقبال قيصر

taken mainly because the names of many villages and places had been changed. New tehsils and districts have been created. For instance, Lahore was a very big district during Bhai Kahn Singh Ji's lifetime and included Tehsils of Lahore, Kasur and Chunian. Now Tehsils of Chunian and Kasur have been merged together to form Kasur District. Many villages of Kasur and Lahore went over to India. It was difficult to ascertain as to which district a particular village belonged now. Many villages had been washed in floods and new villages were built at their sites. All these details kept consuming time. I, however, thank Almighty God that I have been successful in completing this monumental work. I had to cover a distance of 25 to 30 thousand kilometers for this purpose and used all available means of transportation for this travelling.

This work is being published at a time when we have completed 50 years of our independence and the Sikh nation would be celebrating her 300th birthday in the coming year on 13th April, 1999. This makes me extremely happy and I present this work as a gift on behalf of my nation to the Sikh nation on its 300th birthday. I dedicate this book to the close ideological harmony that exists between Baba Farid and Sat Guru Nanak Dev Ji.

It was a very difficult, nay, an impossible task for an ordinary mortal like me. I am extremely grateful to the friends with whose help this task was completed.

Iqbal Qaisar

9

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਝਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਂਦੇਲ ਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਹਾਸਿਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਚਾਰਯ, ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਸੂਰੀਆ ਰੂਪ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਥੇਹ ਹੈ। ਇਸ ਥੇਹ ਨੂੰ "ਧੌਲਰ" ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧੌਲਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਚਿੱਟੇ ਰਾਜ ਮੰਦਰ"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਕਿਤਹੀ ਕਾਮਿ ਨ ਧਉਲਹਰ ਜਿਤੂ ਹਰਿ ਬਿਸਰਾਏ ॥ (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਇਸ ਥੇਹ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਕਈ ਪੱਥਰਾਂ ਉੱਪਰ ਉਕਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਹਿਲ ਸੀ । ਖਵਰੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ "ਧੌਲਰ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ "ਸੀਤਾਵਾਲਾ" ਨਾਮੀ ਖੂਹ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੂਹ ਕਿਸੇ ਸੀਤਾ ਨਾਮੀ ਰਾਣੀਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਕਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਘੁੱਗ ਵਸਦਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਚੇਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

"ਬਸਤੋ ਹੋਇ, ਹੋਇ ਸੋ ਉਜਰੂ ਉਜਰੂ ਹੋਇ ਸੂ ਬਸੈ ॥"

ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਰਾਏ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਸੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਭੱਟੀ ਗੋਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਏ ਭੋਏ ਨਾਮੀਂ ਸੱਜਣ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਥੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ । ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਵਿੱਚੋਂ

ست گر نانک دیوجی

راوی اتے چنھاں دے وچکار لے علاقے نوں ساندل بار آگھیا جاندا اے۔ ایس ساندل بار دا اِک مشہور شمر نکانا صاحب ہے۔ ایس شمرنوں ایہ مان حاصل ہے کہ اپیتے سکھ دھرم دے اچارے' آگیان اندھکار دے وناٹنگ سوریہ روپ جگت گرو نائک دیو جی مماراج نے او تار دھاریا ایس شمردے دکھن ول اِک مقید ہے۔ ایس تھیّہ ہے۔ ایس تھیّہ نوں ''دھولر''کرکے جانیا جاندا ہے۔ دھولر دا ارتھ ہے۔ ''چنے راج مندر'' یویس کہ گرو گر نتھ صاحب جی اندر درج ہے۔

کتی کام دھوؤلرجت ہروسرائے (سوبی محلا: 5

ایس محتیہ توں ملے کئی پھراں اُپر آگریاں مورتیاں توں پتا چلدا ہے کہ کئی صدیاں پہلوں ایہ کے پر تابی راج والمحل می خورے ایسے کر کے ''دوھولا''
پرسدھ ہے۔ ایس دے پیراں وچ ''میتا والا'' نامی کھوہ ہے۔ ایس توں وی ظاہر ہوندا ہے کہ ایہ کھوہ کے سیتا نامی رائی دے اشنان واسطے بٹایا گیا ہی. اوہناں
سمیاں وچ جدوں پھراں وچ آگریاں مورتیاں نُوں بڑی مہتتا پراپت می اوس وسلے ایہ شمر گھوک وسدا می. فیرپتا نہیں کیہ واپری کہ ایہ شہر مٹی واڈھر ہوگیا۔
مستو ہوئے' ہوئے سواجر واجر و ہوئے سو بے

SATGUR GURU NANAK DEV JI

The area between the river Ravi and the Chenab is known as Sandal Bar in which lies famous city of Nankana Sahib where the founder of the Sikh religion — the man who fought against the forces of darkness and ignorance — was born. He was Guru Nanak. In the south of Nankana lies a mound named as Dhaular also mentioned in the Granth Sahib.

Those mansions where the Lord is forgotten are useless. (Suhi 5)

Many of the stones recovered from the mound have carvings of the faces of religious objects of worship. Probably here was a palace (or a fort) of some Raja. There is a well known as "Sita da Khooh" in the feet of this mound. The well perhaps was specially dug for some lady Sita. It was once a prosperous town and later on deserted or devastated for reasons not known yet.

What is inhabited becomes deserted, and what is deserted becomes inhabited.

In the 15th century the modest settlement at this area was known as Talwandi Rai Bhoey. The Rai was Bhatti Rajput and Rai Bular from the same family was the ruler. A well-read person Mehta Kalyan Das (Kalu) of Bedi caste was an employee of Rai Balar. Kalu's wife was Tripta to whom was born Nanak in Visakh suddi 3rd (20th Visakh) Samvat 1526 (15th April 1469 AD) who had lighted the whole world.

(When Nanak was born there was light all over the world)

ਮਹਿਤਾ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ (ਕਾਲੂ) ਨਾਮ ਦਾ ਪੜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਰਾਇ ਬਲਾਰ ਪਾਸ ਮਲਾਜ਼ਿਮ ਸੀ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ ਦੇ ਘਰ ਵਿਸਾਖ ਸਦੀ ੩ (੨੦ ਵਿਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸੰਨ ੧੪੬੯) ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨੂਰ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਰਸ਼ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਤਿਗਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ, ਮਿਟੀ ਧੰਦ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ ॥

ਸੰਮਤ ੧੫੩੨ ਵਿੱਚ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਹਿੰਦੀ, ਸੰਮਤ ੧੫੩੫ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਪਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੩੯ ਵਿੱਚ ਮੌਲਵੀ ਕੁਤਬੂਦੀਨ ਪਾਸ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਣ ਬਿਠਾਇਆ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਤੱਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਪੜਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮੂਰਖ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਦਿਆਲ ਕਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨੇਉ ਪਵਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਜਨੇਉ ਲੈ ਕੇ ਮੰਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨੇਉ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਬੰਧਨ ਜਾਣ ਕੇ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ।

> "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ ਜਤੂ ਗੰਢੀ ਸਤੂ ਵਟੂ ॥ ਏਹ ਜਨੇੳ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤਾ ਪਾਡੇ ਘਤ ॥"

ਆਦਿ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰੇ ਜੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ । ਆਪ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ । ਉਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਤਨ ਕੀਤੇ

پندر هویں صدی عیسوی وچ ایس تھال رائے بھوئے دی تکونڈی نال دا اِک چھوٹا نگری. ایس نول بھٹی گوت دے کے رائے بھوئے نامی ہجن نے وسایا ی. ایس دے پروار وچوں رائے بلار ایس ویلے ایتھوں وا حاکم می بیدی بنس وچوں متاکلیان واس (کالو) ناں وا پڑھیا لکھیا اِک مجن ایس سے رائے بلار پاس ملازم می اینچے ہی ایس ملازم دے گھروساکھ سدی 3 (20 وساکھ) ست 1526 (15 اپریل من 1469) نوں ما تا تربیتا جی دے اُدر توں اک نوْر پر گٹیا جس سارا حک روشناو تا.

ست گرنانک پر گٹیامٹی دھند جگ جانن ہووا

ست 1532 وچ گوپال پنڈت پاس ہندی ست 1535 وچ برج لال پنڈت پاس سنسکرت اتے ست 1539 وچ مولوی قطب الدین پاس عربی فارسی پڑھن بھائے پر ایسنال تنال اُستادال نوں آپ نے اپٹے آئمک بل نال شاگر دبٹا کے سمجھایا کہ ودیا دے تت جائے بنا پڑھیا ہویا آچی بھی مور کھ ہے. ایسے ور ھے پا کالوجی نے کھتریاں دی ریت انوسار ہردیال کل پروہت توں گرو صاحب دے جینو پوان دا پربندھ کیتا جد پروہت نے جنیو لے کے منتر اُپدیش ست گرو نائك دايد جي دے كل ياؤنا جاميا تدست كرو جي نے جنيونوں جاتى بندھن جان كے پينن توں انكار كرو آ اتے كميا.

" دیا کیاه سنتو که سوت جت گندهی ست و ث ایہ جنیو جن کا ہی تا یاڈے گھت"

A place emerges as a big city to be deserted and to be rehabilitated again and deserted again. Nanak was taught Hindi by Gopal Pandit in Samvat 1532, Sanskrit by Brij Lal Pandit in Samvat 1535 and Arabic and Persian by Maulvi Qutbuddin in 1539. Nanak with his spiritual power convinced his teachers that without knowing the real object of knowledge the most knowledgeable person would be an ignorant one. According to the Khatri tradition, his father Kalu led him to the religious leader Handwal to bention him to the religious leader Handwal to bention him to the religious leader Hardayal to baptize him through Janju or Janau but Nanak refused to wear Janau the reasons being that he did not believe in caste and creed (then Hindu religion). The following is the verse which Nanak recited on the occasion. (included in Aasa di Var in the Granth Sahib)

Make compassion the cotton, contentment the thread, modesty the knot and truth the twist. This is the

sacred thread of the soul; if you have it, then go ahead and put it on me.

This was the period when young Nanak was more absorbed and involved in the search of Truth or God (Kartar). He was least interested in worldly affairs and he practically disappointed his father, who tried his best to engage his young son in business. On the suggestion of Nanak's sister Bebe Nanaki Ji he was sent to sultanpur Lodhi (Samvat 1541) where the governor Daulat Khan Lodhi in Samvat 1542. appointed him as a store-keeper.

On 24th Jaith, Samvat 1544, he was married to Salukhni Ji daughter of Mool Chand Ji. They had two sons. Baba Shri Chand Ji and Baba Lakhmi Das Ji. He tried to preach his views against the oppression, division of the humanity into classes enmity and the social plight of the common man. In this mission he could approach to a very limited people and areas, therefore, he decided to embark

ਜੋ ਸਫਲ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਖਿਰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਾਂ ਪਏ। ਸੰਮਤ ੧੫੪੧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੪੨ ਵਿੱਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ ਦਾ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ।

28 ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੫੪੪ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਪੈਂਦਾ ਹੋਏ। ਰਾਜ ਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਘਰ ਬੈਂਠ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪੂਰਨ ਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਫੁੱਟ, ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਅਤੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਭਾਬੜਾ ਵਿੱਚ ਸੜ ਰਹੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਉਦਾਸੀ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨ ਲਿਆ।

ਸੰਮਤ ੧੫੫੪ ਵਿੱਚ ਆਪ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਉੱਤੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ । ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੭ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ । ੧੫੭੧ ਵਿੱਚ ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ । ਇਉਂ ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਕੀਤੀ ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਚੀਨ, ਰੂਸ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ । ਹਰ ਥਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਬੁਧ ਆਦਿਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਲਮਾਂ , ਗਿਆਨੀਆਂ, ਤਪੀਆਂ, ਸਾਧੂਆਂ ਅਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ "੧ਓ" ਦਾ ਭੇਤ ਸਮਝਾਇਆ ।

ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਦਾ ਵਰਤ ਨਾਲ ਅੰਨ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਭ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਇਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ।

آد شلوک اُچارے جو آساوار وچ مشتوبت بن.

گرو صاحب وا من سدا کر تار دے چنتن وچ لین رہندا. آپ کارال ویمارال ول دھیان نہیں من دیندے پر بابا کالو جی دی وڈی اِچھیا ی کہ آپ کویں نہ کویں گر دے دھندیاں وچ لگن. اوہنال کی جنتن کیتے جو سپھل نہ ہو سکے. آخر بے بے ناکی جی دے کمن اُتے آپ نول سلطان پور لودھی جیج دِ تا گیا تال جو ست گر جی دی شاخی و گئن. اوضے آپ نے ست 1542 وچ او تھول دے حکمران دودھی دا مودی فانا سنبھالیا.

روے میں ور میں اور میں بعد ہیں ہیں۔ 24 جیٹھ سمت 1544 نوں آپ وا ویاہ مول چند جی دی سپئری سکھٹی جی نال ہویا جس توں بابا شری چند جی اتے بابا سکھمی داس جی جنمے. راج یوگی گرو جی نے وچاریا کہ گھر بیٹھ کے اُپدیش کرن نالوں سنسار تے پورن اُپکار شیں ہو سکدا. ایس لئی پھٹٹ ایر کھا' ویر اتے جات پات دے بھانبڑال وچ سڑ رہی لوکائی نوں امرت دان واچھٹا وین دے واسطے اُوای بانا کہن لیا۔

ست 1554 وچ آپ پہلی اُدای اُتے روانا ہوئے. دوجی اُدای ست 1567 وچ دکھن وچ کیتی۔ 1571 وچ تیجی اُداس ار نبھ کیتی۔ ایوں چو تھی اتے اخیری اُدای ست 1575 وچ پچھم ول دی کیتی۔ ایسنال اداسیاں سے آپ نے ہندستان' چین' روس تے عرب دیشاں دی یا رؔا کیتی۔ ہر تھاں او تھوں دے پرسدھ ہندو' مسلمان' بدھ آد وغیرا دھرماں دے عالمان' گیانیاں' تپیاں' سادھواں اتے درویشاں نال گوشٹیاں کیتیاں اتے اوہناں نوں ''ایک او نکار'' دا بھیت سمجھایا۔

upon a long journey.

His first journey was in Samvat 1554. This was called udasi and his second udasi was in the southern India in Samvat 1567. He completed his third round in Samvat 1571. His last journey (Samvat 1575) was in the west. During these journeys he visited the whole of Hindustan, China, Russia and Arab countries. where he met the saints, scholars mystics and fakirs of different religions. About thirty years Nanak spent as a wandering fakir renouncing the life of a householder. In Samvat 1579 he finally settled in Kartarpur. (which he founded in Samvat 1561) and started Langar. His parents died this year.

Satgur Nanak Dev Ji appointed Satgur Angad Dev Ji as his successor. He left for heaven on 23rd Asuj Samvat 1596 Suddi 10th (22nd September 1539) on the bank of the river Ravi. The light

had merged in its source.

O Nanak, their faces are radiant in the Court of the Lord, and many are saved along with them! His education or message is based on Mool Mantar and the whole Sikhi is founded on that which has been summed up.

One universal creator God. The name is truth. Creative being personified. No fear. No hatred. Image of

the undying, beyond birth, sele-existent.

He believed in One God who was supreme. He was against the worshipping of statues, graves and remains in Shamshan and Marrhis.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪ ੨੩ ਅੱਸੂ (ਸੂਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ (੨੨ ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੫੩੯) ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ, ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲ ॥

ਆਪ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਧੂਰਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਾਕੀ ਇਮਾਰਤ ਉੱਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ

੧ਓ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾਪਰਖ ਨਿਰਭੳ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮਰਤਿ ਅਜਨੀ ਸੈੰਭੰ ਗਰ ਪਸਾਦਿ ਸਤਿਗਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਬ (ਵਾਹਿਗਰੂ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬੱਤ ਪੂਜਣ, ਮੜੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ, ਕਬਰਾਂ ਪੂਜਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਐਤਵਾਰ, ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ ੧ (੫ ਵਿਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ (੩੧ ਮਾਰਚ ੧੫੦੪) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਿਆ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਲਹਿਣਾ ਸੀ । ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਖੱਤਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸਪੱਤਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਾਲ (ਪਿੰਡ ਸੰਘਰ) ਜਿਸ ਦਾ ਹਣ ਖਡਰ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੇ ਥੇਹ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ੨ ਪੁੱਤਰ ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਤੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰੀਆਂ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਤੇ ਬੀਬੀ ਅਨੋਖੀ ਜੀ ਜਨਮੀਆਂ । ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸਨ ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਗਤਾ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਕੇ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਸੰਮਤ ੧੫੮੯ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਜਾਦੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ

سمت 1579 وچ کر تار پور (جس نول ست گر نانک دیو جی نے سمت 1561 وچ وسایا سی) وچ ویراج کے گیان اتے بھگتی دے سدا ورت نال ان والنگر سجھ لئی جاری کیتا. ایس ورھے گرو صاحب دے ماتا یتا جی رلوک سدھارے.

ست گر ناک دیو جی نے ست گر انگد دیو جی نول گر گدی دے کے 23 اسوج (سدی 10) ست 1596 (22 ستبرسن 1539 نول) راوی کنارے جوتی جوت سائے نائک تے مگھ اُ طلے' کیتی چھٹی نال"

> آپ دی سکھیا وا ندھلا دھرا مول منتر ہے. ایس اُتے ہی سکھی دی باقی عمارت اُسری ہوئی ہے. جو ایس پر کار ہے. "ایک او نکارست نام 'کر تایر کھ ' زبھو ' زویر ' اکال مورت اجونی سے بھنگ گریرساد"

ست گر نانک دیو جی بت پوجن ' مڑھیاں' مساناں' قبرال نوں پوجن تول ورجدے بن اتے رب (واہے گرو) تول اُیرنت کے نُول وی پوجن تول

رو کدے ہن. ست گرانگد دیو جی

سکھ قوم دے دوج پاتشاہ جنال دا جنم ایتوار وساکھ ودی اِک (5 وساکھ) ست 1561 (31 مارچ سن 1504) نول بابا چھرو مل جی دے گھرماتا دیا کور دے اُدر توں متے دی سراں ضلع فیروزیور وچ ہویا. ایسناں وا پسلاں ناؤں لہٹا ی. سمنت 1576 وچ دیوی چند کھتری دی سپئتری کھیوی جی نال پنڈ سنگھر (جس وا ہُن

SATGUR ANGAD DEV JI

The second Sikh Guru (or Patshah as they call it) was born on 5th Visakh Samvat 1561 (31st March 1504 AD) in Matey di Saran (Ferozepur district). His father was Baba Phairu Mal and mother's name was Daya Kaur. His original name was Lehna. In Samvat 1576 he was married to Bibi Khivi Ji daughter of Devi Chand Khatri of village Sanghar (now a ruin close to Khadur Sahib). He had two sons Wasu Ji and Datu Ji and two daughters Bibi Amro and Bibi Anokhi Ji. Lehna was a worshipper of Devi and was the chief of Devi Bhagats who used to visit Durga Devi's temple annually. In Samvat 1589 while on his pilgrimage to Durga Devi he visited Guru Nanak at Kartarpur, where he abandoned his belief (religion) and became a Sikh. He remained in Kartarpur and under the guidance of Guru Nanak practiced his pay religion. of Guru Nanak practised his new religion.

According to Balwant Ji he was qualified by dint of his devotion and spiritual involvement to be the successor to the founder of the Sikh religion.

The Master gave His approval, when Angad exerted Himself heroically. Such is the Husband of mother Khivi; He sustains the world.

Satgur Nanak Dev Ji was much impressed by the performance of Lehna and first he renamed him as Angad Dev and on 17th Harr Samvat 1596 nominated him as his successor. The Guru had illuminated the house of Lehna.

14

ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਜੋਤੀ ਜਗ ਪਈ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸੱਤ ਸਾਲ ਗੁਰ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਬਲਵੰਡ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਦਰ ਕਬਲ ਹੋਏ।

ਪਏ ਕਬੂਲੂ ਖਸੰਮ ਨਾਲਿ, ਜਾਂ ਘਾਲ ਮਰਦੀ ਘਾਲੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਰੀਝੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਲਹਿਣੇ ਤੋਂ ਅੰਗਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੭ ਹਾੜ੍ਹ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਉਂ "ਬਾਬਾਣੇ ਘਰ ਚਾਨਣ ਲਹਿਣਾ " ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਆਪ ਨੇ ੨੩ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਤੋਂ ਗੁਰਵਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਸੰਮਤ ੧੫੯੮ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰੰਭਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੬੦੧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਮਹਾ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ " ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਸਰੂਪ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਹੈ।"

ਆਪ ੩ ਵਿਸਾਖ (ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੪ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯, ੨੯ ਮਾਰਚ ੧੫੫੨) ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਖੇ ੧੨ ਸਾਲ ਨੌ

ਮਹੀਨੇ, ੧੭ ਦਿਨ ਗੁਰਵਤਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੭ ਵਰ੍ਹੇ ੪ ਮਹੀਨੇ ੨੯ ਦਿਨ ਭੋਗ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ " ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਠੀਕ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਹੀ ਕਰੇ ਤੇ ਫਿਰ ਆਖੇ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀ । ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਇੱਕੋ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਨਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ । ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਸਭ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ

کھڈور پاس تھیں ہے) ویاہ ہویا جس توں دو پتر داسو جی اتے داتو جی اتے دو سپتریاں بی بی امرو اتے بی بی انو کھی جی جنمے لئا جی دیوی بھت من. سگوں دیوی دے بھتاں دی جماعت دے تھیے ہوئے ہر ورجے درگا دے درشناں نوں جاندے من. سمنت 1589 دیج دیوی یا تراں نوں جاندے ہوئے کر تار پور و کھے ست گر نائک دیو جی نوں ملے درشن کردیاں ہی من شانت ہو گیا اتے گرو پریم دی جوت جگ پی دیوی دی اپانا چپٹر کے ست گر دے انن سکھ ہو گئے. آپ نے کر تار پور و کھے ست گر نائک صاحب پاتشاہ جی دی گرانی ہیٹھ ست سال گرمارگ اُتے چلن دی محنت کیتی بلونڈ جی دے شہداں انوسار آپ نے مرداں والی گھال گھالی تاں اپنے مالک دے در قبول ہوئے.

"ہے قبول تھسم نال' جا گھال مردی گھالی"

ست گرنانک دیو جی ایسناں دی سیوا اتے بھگتی توں اجے ریجھے کہ آپ نُوں لینے توں انگد کرکے 17 ہاڑ سمنت 1596 نوں گرگدی اُتے استھاپت کر دیا۔ ایوں "بابلئے گھرچانن لہنا" ہو نبڑیا.

آپ نے 23 اسوج سمنت 1596 توں گرو تا دا کم ارنبھیا اتے گرو دے سدھانت دا پر چار بھٹ اتم رین نال کیتا. سمنت 1598 دچ گر مکھی اکھراں وچ ودیا دا پر چار ذات پات دے و تکرے توں بنا ارنبھیا. سمنت 1601 وچ گرو نائک دیو جی دی جنم ساکھی لکھوائی. ممان کوش دے تحقن انو سار ''جس دا وگڑیا سروپ ایس ویلیے بھائی بالے والی ساکھی ہے''.

On 23rd Asuj Samvat 1596 he assumed the duties of Guru, introduced Gurmukhi script, initiated education without discrimination to any of the groups (in Hindu society the education was all imparted on class basis). In Samvat 1601 he had written a biography of Guru Nanak which, according to Mahan Kosh, survives in the distorted version of Sakhi of Bhai Bala.

He served as Guru for 12 years, 9 months and 17 days and left for heaven on 3rd Visakh Samvat 1609 (29th March 1552 AD) at Khadur. He was about 48 years. Some of his famous sayings are :

To grab property is not ideal of the man

If one devotes one's whole energy to amass wealth he is not a Sikh. Love with God and wish to grab wealth cannot stay together in a heart

There is no difference between the rich and the poor. God had not created them in lower and upper classes. His blessings are for all.

The humanity has a common religion. Those who have the blessings of God and forget God they are fools' fool.

Those who are blessed by His Glance of Grace, O Nanak, bear the Insignia of the Naam.

ਬਣਾਇਆ । ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਸਭ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਵੰਡ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਧਰਮ ਸਾਝਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈ "ਸਿਮਰਨ" ਜੋ ਦਾਤਾਂ ਪਾਕੇ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੂਰਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਨਦੀਰ ਤਿਨਾ ਕੋ ਨਾਨਕਾ ਨਾਮ ਜਿੰਨਾ ਨੀਸਾਣਿ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸਾਖ ਸੂਦੀ ੧੪, ਸੰਮਤ ੧੫੭੯, ੧੦ ਜੇਠ ੧੫੩੬, ੫ ਮਈ ੧੪੭੯ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ, ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਜ ਭਾਨ (ਤੇਜੂ) ਜੋ ਭੱਲੇ ਖੱਤਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ (ਲਛਮੀ) ਸੀ ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੦ ਮਾਘ, ਸੰਮਤ ੧੫੫੯ ਨੂੰ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਜਨਮੇ। ਆਪ ਵੀਹਵੀਂ ਵਾਰ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਇੱਕ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਜੋ ਆਪ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਮਰ ਗੁਜਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੇ ਬੁਰਾ ਮਨਾਉਦਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ " ਹੇ ਰਾਮ ਨਗੁਰੇ ਕਾ ਸੰਗ ਨਾ ਗੁਰੇ ਕਾ ਧੰਨ, ਨਾਗੁਰੇ ਕੇ ਹਾਥ ਕਾ ਪੱਕਾ ਅੰਨ ਜਨਮ ਗਿਆ ਤੇਰਾ " ਤੇ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਆਪ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਚੌਖਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਚੋਟ ਲੱਗੀ। ਆਪ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਆਣ ਲੱਗੇ। ਸੰਮਤ ੧੫੯੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਤੇ ਐਸੀ ਕਠਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ

آپ تن وساکھ (چیت سدی 4) سمنت 1609 (29 مارچ سن 1552) نوں کھڈور صاحب و کھے 12 سال 9 مہینے 17 دن گرو تا کر کے اتے ساری اوستھا 47 ور ھے 11 مہینے 29 دن بھوگ کے جو تی جوت سائے.

ست گر انگد دیو جی وا فرمان ہے. ملال مارنیا منٹھ وا ٹھیک آورش نہیں ہے. ہے منٹھ ساری کوشش وھن پدارتھ لئی ہی کرے تے فیر آ کھے کہ سکھ نہیں تال اسے ٹھیک نہیں. وھن جو ژن دی لالسا اتے پر بھو پیار اکو ہر دے وچ اکو ویلے نہیں رہ سکدے. امیری غربی سچھ اِکو جے ہن واہے گرونے کے نول اچا نیواں نہیں بٹایا اوس دی رحمت سچھ لئی ساتھی ہے. ایہ امیرغریب دی ونڈ ساڈی اپٹی پائی ہوئی ہے. منگھتا وا دھرم سانجھا ہے تے اوہ ہے ''سمرن'' جو دا تال پاکے واتے نوُں وسار دیندے ہن. اوہنال تول وؤا مورکھ کوئی نہیں.

ندر تهنال کو نانکا' نام چهنال نسان سهنت گر امرواس جی

سکھ قوم دے تیج پاتشاہ جہنال دا جنم وساکھ سُدی 14 ست 1579' 10 جیٹھ 1536' 5 مئی من 1479 نُوں پنڈ باسر کے صلع امر تسروچ ہویا. آپ جی دے پتا دا نال تیج بھان (تیج) جو بھلے کھتری گوت دے من تے آپ جی دی ماتا جی دا ناؤں بی بی سلھٹی (مچھی) می.

SATGUR AMAR DAS II

The third Sikh Guru (The Patshah) was born in village Basarke (district Amritsar) on 10th Jaith Samvat 1536 (5th May 1479). His father Tej Bhan (Teju) was Bhalla Khatri and mother's name was Bibi Salakhni (Lachhmi).

He was married to Mansa Devi Ji on 10th Magh Samvat 1559. He had two daughters and two sons. Bibi Dani, Bibi Bhani; Baba Mohan and Baba Mohri Ji. He was on his 20th pilgrimage to the Ganga when he met an unhappy incident. A Hindu ascetic (Brahamchari) was his companion who asked him who was his Master (Guru). Amar Das told him he was still in search of his Guru. On this Brahamchari was shocked and he said that because of his (Amar Das), company (common journey, money and meals), who had no guru, he (the Brahmanchari) had lost the worship of whole of his life. This too hurt the Guru. Then he heard the hymns of Gurus from Amro Bibi (daughter of Angad Dev married in the Das family) and came to Satgur Angad Dev Ji. In 1597 Samvat he embraced Sikh religion at the hand of Angad Dev Ji. He became a devoted Sikh and Guru Angad Dev nominated him as his successor. He was Guru on 3rd Visakh, 1609 Samvat and aggressively preached the Sikh religion; established Dharam salas (religious cum community center) sent preachers to other areas and countries, established twenty-two seats for the preaching and promotion of his belief. He marked twenty two preaching provinces. The chief of these seats of learning were asked to preach the belief and organise the Sikh and had more close relation with the centre. These

ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੩ ਵਿਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ੀ।

ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ । ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ੨੨ ਸੂਬੇ ਬਣਾਏ । ਇਸ ਮੰਜੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖੋ । ਇਹਨਾਂ ੨੨ ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਂ ਦੀ ਉਂਦਾਹਰਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ੨੨ ਮੰਜੀਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ੫੨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆ । ਇੱਕ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਦੀ ਰੀਤ ਤੋਰ ਕੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੇ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਮਾਨੀ । ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਰਾਮਦਾਸ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੬੨੧ ਵਿੱਚ ਤਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹਕਮ ਦਿੱਤੇ । ਆਪ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਰੋਣਕ ਦਿੱਤੀ । ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ । ਸਭ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲਈ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ੮੪ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਰਚ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਟਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਮਤ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣਅਿਨਿ, ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨ੍ਹਿ ॥(ਮ: ३)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੋਈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਥਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲੈਣ । ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ । ਇਉਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ

آپ جی وا ویاہ 10 ماگھ ست 1559 منسا دیوی جی نال ہویا. اوہنال دے اُور تول بی بی وانی اُ بی بی بھانی ' بابا موہن آتے بابا موہری جی جنمے. آپ ویہویں وار گنگا اشنان نون جاندے ہوئے اک گھٹنا داشکار ہوئے. اِک برہم جاری جو آپ دا متری اوس نے آپ جی توں بچھیا کہ اوہنال داگر و بھڑا ہے تال آپ نے اُتر دہا کہ گرو دی بھال وچ ہی تاں عمر گزری ہے۔ ایہ مُن کے اوس برہم جاری نے بڑا مناوندیاں آکھیا کہ "ہے رام ناگرے کا سنک ناگرے کا دھن ' ناگرے کے ہاتھ کا پکا ان؟ جنم گیا تیرا" تے ساتھ چیٹر دیا ایس دا آپ بی دے ہردے اُتے چوکھا اثر پیا اتے چوٹ گی آپ بی بی امرد بی کولوں گرشبد س کے ست گر انگد دایو جی دے الا آن لگے. ست 1597 وچ آپ ست گر انگد دایو جی دے سکھ ہوئے اتے ایس کشن شکام سیوا کیتی جس تول پر سن ہو کے دوہے ست گر جی نے 3 وساکھ سمت 1609 نوں گر گدی بخشی

آپ نے ست گرنانک دیو جی دی گر گدی اُتے براجمان ہوندیاں سکھ وحرم وا اُتم پر چار ارنبھ دیا. دیش دیثانتراں وچ پر چارک بھیجے اتے وحرم شالاواں تھاپیاں. وهرم پر چار واسطے و کھو و کھ تھاواں اُتے بائی منجیاں بخشیش کیتیاں. بھاؤ پر چار دے بائی صوبے (Preaching Province) بٹائے. ایس منجی دے مالک وا فرض می کہ اوہ سکھی وے آورشال وا پرچار کرے اتے او تھوں وے سکھال نون کیندر نال جوڑی رکھے. ایمنال بائی پرچار کال وچ مسلمان وی شامل س جویں کہ اللہ یار خان چھان دی اُدھارن وتی جا سکدی ہے۔ ایسنال بائی منجیال تول اُرینت آپ نے "بونجا پیڑیاں" دی وی ستھانا کیتی. اِک پنگت وج یر شادا چھکن دی رہی تور کے ذات یات اُتے کراری سٹ ماری. امر تسرجی دی تھاں آپ نے اپٹی آگیا نال رام داس (ست گرو) جی نوں سمت 1621 وچ تال

preachers included Muslims also like Allah Yar Khan Pathan. He established about 52 branches more where, the prasad was distributed among all those present without any discrimination. This was a form of crusade against religious and social stratification. He ordered his successor (Satgur) Ram Das Ji to dug a tank at Amritsar in 1621. Goindwal was made the centre of activities and treated the suffering people. To distract the attention of the Sikhs from Hardawar, he constructed a Baoli (Deep well) having 84 steps. It was done in 1616 Samvat He tried his best to establish the identity of the

Sikhs independent of Hinduism. He abolished Udasi way of life and the ritual of Sati:
"Do not call them 'satee', who burn themselves along with their husbands' corpses. O Nanak they alone are known as 'satee', who die from the shock of separation."

Those widows who immolate themselves are not real satis instead those are the satis who live with pains of their dead husbands and are in the deep love with God".

He proposed an annual gathering of the Sikhs where they can exchange views and also make merry. Bhai Paro was consulted and Vaisakhi was made the National Day of the Sikhs.

He left for heaven on 2nd Asuj 1631 (1st September 1574) Bhadon Suddi 15 Samvat 1631 at the age of 95 years, 3 months and 23 days. He acted as Guru for 22 years and five months.

Those who serve Guru Amar Das — their pains and poverty are taken away, far away. ||3||17||

He composed his poetry (Bani) in 17 ragas. Of his longer composition, more famous are Anand in Ramkali and Patti in Aasa rag. Anand is recited on special occasions of life of the Sikhs like birth, death, and other happy and sad events. birth, death, and other happy and sad events.

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਮੌਸਮੀ ਤਿਉਹਾਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਕੌਮੀ ਦਿਨ ਵੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ (੨ ਅੱਸੂ, ਸੰਮਤ ੧੬੩੧) ਇੱਕ ਸਤੰਬਰ ੧੫੭੪ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਆਪ ਨੇ ੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੯੫ ਵਰੇ ੩ ਮਹੀਨੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਭੋਗੀ।

ਗ਼ੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਓ ਤਿਨਿ ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ ਪਰਹਰ ਪਰੈ "(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਾਰਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ। ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਆਪ ਦੀਆ ਵੱਡੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ, ਜਨਮ, ਮੌਤ, ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ, ਘਰਬਾਰ, ਨਿਜ ਤੇ ਸੰਗਤ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਇਸ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਸਗਿੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ । ਨੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਆਪ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ ।

ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੌਦੀ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਦਇਆ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੬ ਅਸੋਜ਼ (ਕਤਕ ਵਦੀ ੨) ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ (ਅਕਤੂਬਰ ੧੫੩੪) ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਂ ਜੇਠਾ ਰੱਖਿਆ । ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਜੇਠੇ ਤੋਂ ਰਾਮਦਾਸ ਹੋ ਨਿੱਬੜੇ ।

بٹاؤن دے تھم دتے. آپ نے گوئند وال صاحب نوں بھاری روئق دتی. روگیاں دے روگ دور کرن دے مین کیتے. سبھ دے ہت لئی ست 1616 وچ 84 پوٹیاں دی باؤلی رچ کے تیر تھاں دی یا ترا ولوں سکھاں دا دھیان ہٹایا. ست گراں ہندو دھرم دے پر بھاؤ توں سکھی نُوں بچان واسطے بری سیاٹف نال سکھی نُوں اُدای مت نالوںِ و کھراکیتا. آپ نے ستی دی رسم نوں ختم کیتا اتے اوہ ہے ورودھ پر چار کیتا.

ستيال ايج نه آ کمين جو مزهيال لگ جلن نانک ستيال جانين ج برم چوٺ مرڻ (محلاااا)

ست گر امرداس جی نے بھائی پارو جی نول آگیا کیتی کہ کوئی اِک دِن ایبانیجت کیتا جائے جد سارے اِک تھاں اکٹھے ہو کے وچاراں کرن تے اُ تشاہ لین. ایس کارج واسطے وساتھی والا دن چٹیا گیا. ایوں پنجاب دا صدیاں توں چلیا آ رہیا موسی تنوار سکھ قوم دا قوی دن وی ہو نبزیا.

بھادوں سدی 15 ست 1631 (2 اسوں ست 1631) پہلی ستمبر 1574ء نُوں آپ جی جوتی جوت سائے. آپ نے 22 ور ھے 5 مینے گریائی کیتی اتے 95 ور ھے 3 مینے 23 دن ساری اوستھا بھوگی.

(گُرامرداس جن سیوئے تن ڈکھ دردیر ہریرے (سوئے محلاللا)

ست گر امرداس جی نے 17 راگاں وج بائی اُچاری ہے. رام کلی راگ وج "آنند صاحب" اتے آسا راگ وچ "پیٰ" آپ دیاں وڈیاں باٹیاں بن. سکھ جنم 'موت' خُٹی' غنی 'گھر باہر' نج تے شکت ہر تھاویں ایس آنند صاحب نوں ہی پڑھدا ہے.

The Bani message of Satguru Amar Das is that love and respect the human life, be friend to down-trodden and lower classes, discard the class distinction and class division and live in a humble way

O Guru Amar Das, Your Glorious Virtues are so sublime; Your praises belong only to you. | | 1 | | 22 | |

SATGUR RAM DAS JI

The fourth Sikh Guru (The Fourth Patshah) was born in a Lahore locality Chuna Mandi on 26th Asuj Samvat 1591 (October 1534). His father was Sodhi Har Das Ji and mother's name was Mata Daya Kaur. He was named as Jathha later on Ram Das.

He was married to Bibi Bhani daughter of Sutgur Amar Das Ji on 22nd Phagan 1610 Samvat. With the blessings of the Satgur he founded village Guru da Chak in the vicinity of Gumtala Sultan Wind in 1631 Samvat. On its east a tank was dug. The same village was renamed in Satgur Arjan Dev Ji, times, Ramdaspur and the tank was named Amritsar and the present Amritsar is the same village and tank where people of 52 professions were brought and settled He all the time served the Sikh religion and the people and in Bansawali Nama rich tributes were paid to the Satguru for his devotion and services for the promotion of the cause. Here are the verses.

Saak na Jaat hirday rakhya sevaki bhao, Chachlai na chatraee na khedn hasn da chao,

੨੨ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੧੬੧੦ ਨੂੰ ਸਤਿਗਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ। ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗਰ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਗਮਟਾਲਾ, ਸਲਤਾਨ ਵਿੰਡ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਬੰਨਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ " ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ ਰੱਖਿਆ " । ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਖਦਵਾਇਆ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ "ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ" ਅਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਨਾਮ " ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ " ਹੋਇਆ । ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ੫੨ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਲਿਆ ਕੇ ਵਸਾਏ ਗਏ। ਇਸੇ ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ " ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ " ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

> ਸਾਕ ਨ ਜਾਤ ਹਿਰਦੇ ਰਖਿਆ ਸੇਵਕੀ ਭਾਓ ਚਿਚਲਾਈ ਨ ਚਿਤਰਾਈ, ਨ ਖੇਡਣ ਹਸਣ ਦਾ ਚਾਓ ਪ੍ਰੀਤ ਚਰਨਾ ਦੀ ਸੇਵਕੀ ਰੱਖੀ, ਬਿਨ ਸਤਿਗਰੂ ਹੋਰ ਨ ਵੇਖਣ ਅੱਖੀ

ਬਰਸ ਅਠਾਈ ਸੇਵਕੀ ਕੀਤੀ ਸਹਰੇ ਨ ਜਾਤੇ (ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਪੂਰਨ ਹੋਈ ਦੇਖੀ ਤਦ ਪਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ੨ ਅਸੋਜ਼ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ (੧੫੭੪) ਨੂੰ ਗਰੂਤਾ ਬਖਸ਼ੀ।

ਗਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਥਾਪੀਆਂ ੫੨ ਮੰਜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਸੰਦ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ । ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਉੱਤੇ ਜੁੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਉਦਾਸੀ ਪੰਥ ਨਾਲ ਮੇਲ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਅਯੋਸਿੱਖੀ ਮਹਿਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਠੋਸ

انسانی زندگی دی قدر کرناست گر امرواس جی دی معلی سکھیا ہے۔ نیویاں نون چھاتی نال لگانا' ذات پات وا وناش کرنا. نمراً وا جیون جینا آپ دے معطے سدهانت بن. بھلے امرداس گن تیرے 'تیری اُیما توہ بن آوے

ست گر رام داس جی

سکھ قوم دے چوتھ پاتشاہ چہناں واجنم سوڈھی ہرداس جی دے گھر ماتا دیا کور دے اُدر توں 26 اسوں (کتک ودی 2) سمت 1591 نوْں (اکتوبر 1534ء) نوں لاہور چونا منڈی و کھے ہویا. مایاں آپ دانال جیٹھا رکھیا. گر سکھ ہون گروں آپ جیٹھے توں رام داس ہو نبڑے.

22 پھکن ست 1610 نول ست گر امرداس جی دی سپئری کی بی بھائی جی نال آپ دی شادی ہوئی. آپ نے ست گر امرداس جی دی آگیا نال گمٹالا سلطان وند آوک پندال پاس سمت 1631 وچ اک پند بنها جس وا ناوَل "گرو کا چک" رکھیا. اُس دے پورب ول اِک کھا تال کھدوایا. ایس پند وا ناوَل ست گر ارجن دیو جی دے سے "رام داس پور" اتے تال دا ناؤل"امرتس" ہویا. ایس شہروچ 52 کتیاں دے لوک لیا کے وسائے گئے. ایسے تال دے نام توں ہی شردانال "امرتسر" پرسدھ ہویا. بھائی جیشا جی ہرولیے سیوا وچ ہی مجٹے رہندے آپ دی سیوا بارے بنساولی نامے وچ لکھیا ہے.

ساک ن جات ، بردے رکھیا سیو کی بھاد چھلائی ن چترائی 'ن کھیڈن سن دا جاد پریت چرنا دی سیو کی رکھی بن ست گر ہور ن ویکھن اکھی

preet charnan di sevaki rakhi, Bin satgur hor na dekhn akheen, Bars athaii sevaki kiti, sahure na jaate.

The Satgur paid no attention to his relatives and concentrated all his energies to serve the cause of the belief. He had no other interest whatsoever and devoted 28 years to promote the belief.

Satgur Amar Das (who was also his father-in-law) appreciated the services rendered by Ram Das and nominated him next Guru on 12th Asuj Samvat 1631 (1574).

Satgur Ram Das Ji further streamlined the working of 52 sub-centres established by his predecessor. These branches developed more understanding and mutual relations with the centre. Now the Sikh people were more organised. He introduced the ritual of Anand marriage and strengthened it. He engineered more close ties with the Udasi Panth. All these steps led the religion, the people and the organisation more stronger. He had also stressed the need of the recitation of the Gurbani.

The Word, the Bani is Guru, and Guru is the Bani. Within the Bani, the Ambrosial Nectar is contained. If His humble servant believes, and acts according to the Words of the Guru's Bani, then the Guru, in person, emancipates him." | |5||

Guru is scripture (Bani) and Bani is Guru. In Bani is Amrit. Servant of the Guru recites the Bani and seeks guidance from it.

19

ਇੱਟਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਵੀ ਬਣਿਆ । ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ :

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅਮ੍ਰਿਤੂ ਸਾਰੇ ॥

ਗਰ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮਾਨੇ, ਪਰਤਖਿ ਗਰ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥(ਨਟ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੯੮੨)

ਗਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰ ਭਾਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਜੇ। ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਮਹਾਦੇਵ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ। ਆਪ ੨ ਅਸੋਜ਼ (ਭਾਦਰੋ ਸਦੀ ੩) ਸੰਮਤ ੧੬੩੮ (੧੫੮੧ ਈਸਵੀ) ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ।

ਧੰਨ ਧੰਨ ਰਾਮਦਾਸ ਗਰ, ਜਿਨਿ ਸਿਰਿਆ ਤਿਨੈ ਸਵਾਰਿਆ ॥

ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਤਿ, ਆਪ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਧਾਰਿਆ ॥

ਆਪ ਨੇ ੭ ਵਰੇ ਗਰਿਆਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੬ ਵਰੇ, ੧੧ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ। ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ ਗਰ ਰਮਦਾਸ ਰਾਖ਼ਹ ਸਰਣਾਈ ॥ (ਸਵੈੰਯੇ ਮਹਲੇ ੫ ਕੇ)

ਸ੍ਰੀ ਗਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ

ਪੰਚਮ ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਵਿਸਾਖ (ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ ੭) ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ (੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੫੬੩) ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ੨੩ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਗੰਗਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਬੀਰ ਸਪੁੱਤਰ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਆਪ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ ਜੋ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇ ਫੁੱਲੇ। ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ

برس اٹھائی سیو کی گیتی سوہرے ن جاتے 💎 (بنساولی ناما)

ست گر امرداس جی نے جد رام داس جی دی گھال پورن ہوئی ویکھی تدیر من ہو کے 2 اسوں سمت 1631 (من 1574ء) نُوْل گرو تا بخشی. گرو امرداس جی ولوں تھاپاں 52 منجیاں اتے گرو گھروچکار تال میل واسطے آپ جی نے "مند" نیوکت کیتے سکھ قوم نُوں اِک کیندر اُتے جُڑن دا تھم کتا. گرو امرداس جی نے آئند ویاہ دی رسم جاری کیتی تے آپ نے اوہنوں پکیاں کتا. اُدای پنتے نال میل ودھایا اتے ایوں سکھی محل دی اُساری لئی آپ نے ٹھوس اٹاں لگائیاں. جس نال سکھی دا مندر نہ کیول مضبوط ہویا سگوں خوبصورت دی بٹیا. آپ نے سکھاں دے مناں وچ گربائی دی مہتنا نُوں در ژ کروایا اتے فرمایا: بانی گرو 'گرو ہے بانی' وچ بانی امرت سارے گر بانی کے سیوک جن مانے پر تکھ گرو نستارے (نٹ محلا 4' پنا 982)

گرو رام داس جی دے بین پیر ' بھائی جی توں اُ بیجے جہنال دے نال سن پر تھی چند ' ممادیو اتے ست گر ارجن دیو جی. آپ 2 اسول (بھادول سُدی 3) ست 1638 (من 1581ء) نُوْل كُو سُند وال و كه جوتى جوت سائے

دھن دھن رام داس گرو'جن سریا تے سواریا یوری ہوئی کرامت' آپ برجن ہارے دھاریا

آپ نے 7 ور معے گریائی کیتی. تے ساری او تھا 46 ور معے 11 مینے 7 دن بھوگ. اک ارداس بھاٹ کیرت کی گرو رام داس را کھو سرنائی (سوئے محلا 4)

He had three sons from Bibi Bhani Ji : Prithi Chand, Mahadev, and Satgur Arjun Dev. He left for heaven on 12th Asuj 1638 Samvat (1581. AD) in Goindwal.

"Blessed, blessed is Guru Ram Das; He who created You, has also exalted You. Perfect is Your Miracle; the Creator Lord Himself has installed You on the throne.

In the above lines rich tributes have been paid to the services of Satgur Ram Das which he rendered during almost eight years as the leader of the Sikhs.

"O Guru Ram Das, save me! Take me into Your Sanctuary! | |4| |58| |

SATGUR ARJUN DEV JI

The Fifth Guru (Patshah) was born on 19th Visakh Samvat 1620 (15th April 1563) in Goindwal. His father was Satgur Ram Das Ji and mother was Bibi Bhani Ji. He was married to Ganga Devi Ji, daughter of Krishan Chandar Ji on 23rd Harr, Samvat 1636. Who gave birth to the great leader Hargobind Ji: He was the first Guru who as a child was closer to the Satgur's circle and he learnt a lot in his enviable position. He was brought up in the scholarly tradition of the Sikh establishment as distinguished by the other Gurus. Guru Arjun Dev Ji was drawn more and more to the scholarly and erudite tradition of the other religions centres of India.

He was made Guru on 2nd Asuj Samvat 1638 (1st September 1581) and forcefully preached

ਆਤਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਮਿਲੀ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ੨ ਅਸੋਜ਼ ੧੬੩੮ (੧ ਸਤੰਬਰ ੧੫੮੧) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਕਿਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਵੰਧ (ਦਸਮਾਨਿਸ਼) ਲੈਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਬੰਨੀ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫ ਵਿੱਚ ਸੰਤੋਖਸਰ ਤਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ੩ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੮ ਨੂੰ ਮਾਘੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰਖਵਾਇਆ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਸੰਮਤ ੧੬੪੭ ਵਿੱਚ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤਾਲ ਰਚਿਆ, ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੯ - ੬੦ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ ਰਚਿਆ । ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣਾ ਅਰੰਭਿਆ । ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ, ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਲਗਾਇਆ । ਉਹਨਾਂ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਅਰਥਾਤ ੧੬੦੪ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਤੇ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਚਾ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪੇ ਗਏ । ਇਸੇ ਹੀ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ । ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਤਿਯ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬਕ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੪ (੨ ਹਾੜ) ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ (੩੦ ਮਈ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਚੰਦੂ ਦੀਆ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ ।

ست گرارجن ديوجي

پنچم پتاست گر ارجن دیو بی دا جنم 19 وساکھ (وساکھ ووی 7) ست 1620 (15 اپریل من 1563ء) نول ست گر رام داس بی دے گر ماتا بی بی بھائی بی دے اُدر تول گوئند وال و کھے ہویا۔ 23 ہاڑ ست 1636 نول کرشن چند بی وی سپنتری گنگا دیوی بی نال ویاہ ہویا۔ جس دے اُدر تول مماویر سپنتر گرو ہرگوبند بی نے جنم لیا۔ آپ پہلے گرو من جو بچپن تول بی گرو دے آل دوالے اتے سکھی وایو منڈل وچ ودھے پھلے۔ ہر پرکار دی دھار کم تے آتمک سکھیا آپ بی نول انتھوں ملی۔

ست گر ارجن دیو جی 2 اسوج سمت 1638 (استمبر1581ء) نول گر گدی تے ویرا ہے اتے اُتم ریتی نال سکھ دھرم دا پرچار کیتا. کرت وچوں دسوندھ (دشانش) لین دی مرادا بھی. آپ نے ست 1645 وچ سنتو کھ سرتال (امرتس) پکا کروایا اتے ایسے سال ہی 3 جنوری 1588ء نوں ما تھی والے دن حضرت میں میر جی پاسوں ہرمندر صاحب دا نیڈ پھر رکھوایا. جس نال سکھی دا کیندر ہور مضبوط ہو گیا. سمت 1647 وچ ترن تارن تال رچیا سمت 1651 وچ ضلع جالندھر دا کرتار پور تگر وسایا تے سمت 60-1659 وچ رام سررچیا. پنچم پاتشاہ جی نے بائی نوں ترتیب دیٹا ارنبھیا. آپ کول سارے گرو ' بھگٹاں اتے ست گر ناک دیو جی ولوں اِکتر کیمتی گئی بھگت بائی موجود ہی. آپ نے بھائی گرداس جی نوں ایہ بائی تکسن کی لگیا۔ اوہناں اِکتر ہوئی بائی دا آتارا کیتا۔ ایس بیڑ نوں بھائی گرداس جی والی بیڑ تیار ہوئی تے بھادروں ودی پہلی ست 1661 ارتھات 1604 نوں بھائی گرداس جی والی بیڑ تیار ہوئی تے بھادروں شدی پہلی نوں ایس

his religion. In 1645 Samvat, the Amritsar tank was reconstructed and the same year on Maghi Day the foundation stone of Har Mandir Sahib was laid by Hazrat Mian Mir on 3rd Januar 1588 AD. That further strengthened the Sikh centre. In Samvat 1647 Tran Taran Tank and four years later founded another Kartarpur in district Jullunder. He started compiling and editing of the Granth Sahib. He had all the writings and sayings of the saints and mystics including Baba Nanak. Bhai Gurdas was assigned this job, who copied the whole collection to be known as Beerr (version or edition) Bhai Gurdas, which was completed in 1661 Samvat (1604 AD). This was placed in Harmandir Sahib on first Bhadroan and the same day the first Granthi Baba Budha recited the Gurbani publicly.

He was committed to the promotion of the Sikh way of life. On this issue his attitude was uncompromising. He refused to surrender therefore because of the intrigues of Chandu (Lal - a Mughal official). He was tortured to death on the bank of the (river Ravi) in Lahore. on 2nd Harr Samvat 1663 Jaith Suddi 4 (30th May 1606 AD).

"First, accept death, and give up any hope of life. Become the dust of the feet of all, and then, you may come to me."

The fifth Patshah Satgur Arjun Dev Ji is the first Sikh martyr (shaheed). His martyrdom inspired the Sikh people to offer supreme sacrifice whenever it was required. He also made a tremendous contribution to the sikh literature. And it was he who set the tradition of offering supreme sacrifice for a greater cause. His relentless efforts won a much higher place for the Sikh religion and the people.

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੂ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥ ਹੋਰੂ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੂਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ॥

ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਸੂਹੇ ਫੁੱਲ ਬਖਸ਼ਿਸ ਕੀਤੇ । ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ । ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਵਡਜੋਧੇ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦੀ ਰੀਤ ਚੱਲੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਆਪ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਹਾੜ (ਵਦੀ ੬) ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ (੧੪ ਜੂਨ ੧੫੯੫ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ। ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ਦੂਜਾ ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਵਿਆਹ t ਵਿਸਾਖ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਤੀਜਾ ਵਿਆਹ ਪੰਡਾਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਿਆ ਰਾਮ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੧ ਸਾਵਣ ੧੬੭੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਧਰਮਵੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ (ਬਾਬਾ ਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ, ਅਣੀ ਰਾਏ, ਅਟੱਲ ਰਾਏ, ਅਤੇ ਗੁਰਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, ਤੇ ਇੱਕ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਰੋ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ। ਆਪ ੨੯ ਜੇਠ (ਵਦੀ ੧੪) ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ (੨੫ ਮਈ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਨਾਨਕ

بيروي برمندر صاحب وج متحانا كيتي من ت باالبرهاجي بيك كرنتمي ستحاب عن اي ون بالا بركاش مويا.

گرمت دے نیاں دی راکھی کردے ہوئے اتے سے پر تکیا دی کسوٹی اُتے سکھاں نوں اچل رہن دا سبق دس لئی جیٹھ سُدی 4 (2 ہاڑ) ست 1663 (30 مئی سن 1606ء) نوُّں رادی کنارے لاہور و کھے چندو دیاں سازشاں اتے تسیاں نوُں ساردے ہوئے جوتی جوت سائے.

بلا من قبول جيون كي حيار آس موه سبعناكي ريكانوء آؤ مارے پاس

پنچم پاتشاہ ست گرو ارجن دیو جی سکھ دھرم دے پہلے شہید ہن. اوہنال دی شمادت سکھی دے برچھ نُول سُوہے کُھِل بخشِش کیتے. سکھال وچ قرمانی دے جذبے نے جنم لیا اتنے اِتماس وچ نَویں پنیال دا وادھا ہویا. ایتھوں ہی وڈ جودھے ہو اُلکاری دی ریت چکی

ست گر برگوبند صاحب

آپ سکھ قوم دے چھویں پاتشاہ بن. آپ بی دا جنم 21 ہاڑ (ودی 6) ست 1652 (14 بون 1595ء) نوں ست گر ارجن دیو بی دے گھر ماتا گنگا بی دے اُدر توں وڈالی پِنڈ وچ ہویا. آپ نے بابا مُڈھا بی توں وھار مک ودیا پراپت کیتی. آپ بی دے بِن ویاہ ہوئے. پسلا ویاہ ڈلا نواس برائن واس بی دی سپئری در میں میں اور میں اور میں اور میں ہوتا ہوں منڈالی نواس میں چند دی سپئری ناکل بی تال. ایہ ویاہ 8 وساکھ 1670 نوں ہویا. تیجا ویاہ منڈالی نواس دی سپئری مہا دیوی بی نال 11 ساون 1672 نوں ہویا.

SATGUR HARGOBIND SAHIB JI

He is the Sixth Patshah of the Sikh nation. He was born on 21st Harr 1652 Samvat (14th June 1595) in village Wadali. He was the only son of Guru Arjun Dev and Mata Ganga Ji. Baba Budha Ji was his teacher. He was married for three times. First wife was Damodari Ji daughter of Narain Das Ji of Dalla (12th Bhadron Samvat 1661). The second wife was Nanki Ji daughter of Hari Chand of Bakala (8th Visakh Samvat 1670). His third wife was Maha Devi Ji daughter of Daya Ram of Mandali (11th Savan Samvat 1672).

Satgur Ji had five sons and one daughter: Baba Gur Ditta Ji, Suraj Mal, Ani Rai, Atal Rai, and Guru Tegh Bahadur and Beero. He was made Guru on 29th Jaith Samvat 1663 (25th May 1606). He abolished the white cap the Sikhs used to wear to be replaced by a turban having plume. With the religious leadership (piri) he also presented himself as the temporal leader and started wearing a sword. He propogated well this new concept of a Sikh. In 1665 Samvat he built the Akal Takht and raised it to 12 feet high. He himself named it "Akal Takht Sahib". All the thrones of the world can be raised to ground but not the Akal Takht. In 1984 AD the Indian army targeted this Takht with guns and tanks. The invaders are no more but the Takht still rules supreme. Here meets the Surbat Khalsa. The Takht has the blessings of the Satgur. The Takht was raised by the satgur himself with the manual labour of Baba Budha Ji and Bhai Guru Ditta. (The Guru carried bricks, Bhai Ditta carried

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਹਿਲੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤ ਹਟਾ ਕੇ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾਈ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ । ਇਉਂ ਆਪ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਰੂਰੀ ਜਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਰਚਿਆਂ । ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ੧੨ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਨਾਮ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆਂ । ਹੋਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤਖ਼ਤ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਕਦੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ੧੯੮੪ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਟੇਂਕਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆਂ । ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਟ ਗਏ, ਪਰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਾਇਮ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਹਾਸਿਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਵਨ ਕਰਕਮਲਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸਾਰੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਇੱਟਾਂ ਲਿਆਂਦੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗਾਰਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਦੇ ।

ਕਿਸੀ ਰਾਜ ਨਹਿ ਹਾਥ ਲਗਾਊ। ਬੱਢਾ ਓ ਗਰ ਦਾਸ ਬਣਾਉ।

ایوں آپ نے بھگتی دے نال نال گرسکھاں وچ سوربیرہ اتے راجنیتی نوں وی ضروری جائیا تے اُس دا پر چار کیتا۔ ست 1665 وچ آپ نے ہرمندر صاحب دے من گھھ اکال بُونگا رچیا۔ اکال تخت صاحب دی سخھاپا 12 فٹ اُچی کیتی گئی۔ گرو صاحب نے آپ بی ایس تخت دا نال اکال تخت صاحب رکھیا۔ بور دنیاوی تخت ختم ہو سکدے بن پر اید اکال تخت کدے ختم نہیں ہو سکدا۔ 1984ء وچ ایسے تخت نوں بی بھارتی فوجال نے ٹوپال اتے ٹمینکال دا نشانا بٹایا۔ مٹاؤن والے مٹ گئے پر اکال تخت اوے طرحال اج وی قائم ہے۔ ایسے بی سربت خالصا بڑدوا ہے۔ ایس تخت نُوں اید مان حاصل ہے کہ ایمنول ست گرال دیاں پاون کر کملال وی چھوہ پراپت ہوئی ہے۔ اُساری ویلے گرو جی آپ اٹال لیاندے' بھائی گر دِی گارا اتے بابا بُرُھا جی اُساری کردے۔

کسی راج نہیں ہاتھ لگایو 'بڈھا او گرداس بٹایو

ست گرال جنگال وچ نواس كر كے كرتار تھ كيتا. ست 1684 وچ موبن اتے كالے دى سايتاكر كے مالوے وچ مراج وسايا اتے ايسے ورھے امرتسر

mud and Baba Budha Ji worked as a mason.

"Kisi raaj neh haath lagayo, Boodha au gurdas banayo.

(No professional had any contribution. Only Budha and Gurdas built this Takht). He was engaged in many battles. In 1684 Samvat. he supported Mohan and Kala and established Sikhism in Malva on sound basis. He also constructed Ram Sar Sahib (Tank) near Amritsar and founded Babek Sar in 1685 Samvat.

According to Bhai Kahan Singh Nabha Ji, after the liberal policy of Akbar, Jehangir had developed some reservations about the peace-loving Sikhs. The Fifth Satgur was martyred. Satgur Har Gobind ordered the Sikhs to get themselves militarily ready to face the state forces. He was put under detention in the fort of Gawaliar which enhanced the honour and power of the Satgur. Many of the Muslims had suggested to Jehangir to set the Guru free. He was not only set free but Jehangir treated him well and had developed better understanding. These good relations ended when Shahjahan has ascended to the throne in 1685 Samvat. Shahjahan had hardened his policy towards the Sikhs. With a view to defend the Sikhs the Guru had to fight against the Mughal forces four times.

After the war of Kartarpur he migrated to Kirtarpur and continued his religious mission. He sent Sikh missions to Kashmir, Pili Bhit (U.P) Bars and Malwa and showed the way to deliverance to millions of the people. He also sent Udasi preachers to many foreign countries to spread the message of Guru Nanak.

ਸਲਾਹਕੁੰਨ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਸਿਖਾਏ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲ ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਣ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ। ਕਈ ਪਤਵੰਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਅ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਕਰੜੀ ਪਾਲਿਸੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਮੁਗਲ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੇ 8 ਜੰਗ ਹੋਏ।

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਜੰਗ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ । ਇਹਨਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਫੈਲਾਇਆ । ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੀਲੀਭੀਤ, ਬਾਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ । ਉਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ ।

ਆਪ ੭ ਚੇਤਰ (ਸੁਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੩ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ । ਆਪ ਦੇ ਦੇਹੁਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ " ਪਤਾਲਪੁਰੀ " ਹੈ । ਛੇਵੇਂ ਗੂਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੩੭ ਵਰੇ, ੧੦ ਮਹੀਨੇ, ੭ ਦਿਨ ਗੂਰੂਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੮ ਵਰੇ, ੮ ਮਹੀਨੇ, ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ ।

ਅਰਜਨ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਨੋ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਏ (ਚੰਡੀ ੩)

صاحب و کھے کول سرصاحب تال لگوایا. سمت 1685 وچ بیکی سکھال دے نواس لئی بیک سررچیا.

بھائی کاہن عکھے نابھا جی دے تحقن انوسار ''اکبر دی صلح کل پالی دی تھاں جد جمائگیرنے لوکاں دے سکھے سکھائے سکھاں ول میلی نظر کر لئی اتے بنجویں ست گر شہید کیتے گئے تاں سور کھیا لئی گرو ہرگوبند صاحب نے سکھاں نوں ششتر پہنن اتے سور بیرتا دا اُپدیش دِ تا۔ ابیہ و کھے کے جمائگیرنے گرو صاحب نوں گوالیار دے قلعے وچ قید کر دتا۔ ایس توں گرو جی دا مان محمن دی تھاں ہور ودھ گیا۔ کئی چونے مسلماناں نے بادشاہ نوں گرو صاحب دے چھڑن دی پریریا کئی تو نے مسلماناں نے بادشاہ نوں گرو صاحب دے چھڑن دی پریریا کیتی۔ ایس توں جمانگیرنے چھویں پاتشاہ جی نوں چھڑ دتا۔ سگوں مترتا دا ورتاء کردا رہیا۔ پر جد ست 1685 دچ شاہ جماں گدی تے آیا تاں اوس نے سکھاں ول پالی کرڑی کر لئی۔ ایس لئی سور کھیا واسطے گرو صاحب دے مخل پترشاہ جمان دی سینا نال چار جنگ ہوئے۔

کر تار پور دی جنگ مگروں گرو صاحب کیرت پور جا ویرا ہے اتے دھرم پرچار دا کم جاری رکھیا. ایسناں دور دور جا کے سکھ دھرم پھیلایا. تشمیر' پہلی بھیت' بار اتے مالوے وچ لکھاں پراٹیاں نُوں مکتی دا راہ دسیا' اُداس پرچار کال نُوں دیش دیشانتراں دچ بھیج کے گرو نائک دیو جی دا جھنڈا جھلایا.

آپ 7 چیتر (سدی 5) ست 1701 (3 مارچ 1644ء) نول جوتی جوت سائے. آپ دے دیسرے دا ناؤل کیرت پور وچ "پاتال پوری" ہے، چھویں گرو صاحب نے 37 ورھے 10 مینے 7 دن گروتا کیتی اتے ساری او ستھا 48 ورھے 8 مینے 15 دن بھوگی.

ارجن ہر گوبند نول سمرو سری ہر رائے (چنڈی محلا 3)

He left for heaven on 7th Chaiter Samvat 1701 Suddi 5 (3rd March 1644) in Kiratpur Sahib and his eternal abode is known as "Paatalpuri". His age was 48 years 8 months and 15 days in which his guruship was spread over 37 years, 10 months and 7 days.

"Arjun Hargobind noon simro siri Har Rai" (Chandi)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਘ (ਸੂਦੀ ੩) ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ (੨੬ ਫਰਵਰੀ ੧੬੩੦) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪਰ ਵਿੱਖੇ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਭਾਅ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲਤਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਚਾਅ ਭਰਪੂਰ ਸੀ।

ਹਾੜ ਸੂਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੯੭ ਨੂੰ ਅਨੂਪ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲਾ ਬੁਲੰਦ, ਸ਼ਹਿਰ ਯੂ ਪੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਿਆ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਪੂਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ । ਕੋਟ ਕਲਿਆਣੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਮਰਾਏ ਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ ।

ਆਪ ੧੨ ਚੇਤ (ਸੂਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੦੯ (੮ ਮਾਰਚ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸਰੀਪਤ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੁਪਮਿ, ਭਪਨ ਭਪ, ਨਮੋ ਹਰਿਰਾਯਾ ॥ (ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ)

ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਮਾਲਵੇ (ਜੰਗਲ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਹਿਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੀ ਲੜਾਈ ਨਾਂ ਲੜੀ । ਜਦ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਖਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਛਿੜੀ ਤਾਂ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੋਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ । ਚੌਧਰੀ

ست گر ہر رائے صاحب جی واجم 20 ماگھ (سدی 13) ست 1686 (26 فروری من 1630ء) نون بابا گردتا جی دے گھر ماتا نمال کور جی دے اُدر توں كيرت يور وج مويا. آپ وے سجا وچ كولمآ اتے بيار دا رجاء بحربورى.

ہاڑ سُدی 3 سمت 1697 نوں انوپ شر ضلع بلند شریو بی نواس دیا رام دیاں پُتریاں نال آپ جی دا دیاہ ہویا۔ کوث کلیائی جی دے اُدر توں رام رائے جی تے کرشن کور جی توں گرو ہر کرشن جی جنمے. آپ 12 چیت (سُدی 10) ست 1709 (8 مارچ 1644ء) نوں گرو نائک دیو جی دی گر گدی اُتے ویراج اتے ائتم ریت نال گرو نانک جی دے دهرم دا پر چار کیتا.

(سری پت' جوت سروپ انوپم' بھوپن بھوپ' نمو ہر رایا) (کوی سنتو کھ شکھے)

ست 1703 وج آپ نے مالوے (جنگل) دی سکت نول ست رین لئی دورا کیتا اتے میراج دے مقام اُپر بچول ونش نُول دادا گرو جی دے وردان دی پشٹی کرن ہت آشرواد دے کے نمال کیتا.

آپ نے ست گر ہرگوبند جی دی بٹائی فوج نوں بٹائی رکھیا پر طاقت دے ہوندیاں طاقت دی ورتوں نہ کر کے تی اہنا دی بنیاد رکھی اوہنال اپٹی زندگی وچ اک وی لزائی نه لزی. جد شاه جهال دے مپرال ویکار تخت دی جنگ چھڑی تال دارا شکوہ اور نگزیب تول بجدا ہویا ست گرجی دے شرن آیا. چود هری

SATGUR HAR RAI SAHIB JI

The seventh Patshah Satgur Har Rai Sahib was the son of Baba Guru Ditta and Mata Nehal Kaur Ji. he was born in Kiratpur on 20th Magh Samvat 1686 Suddi 13 (26th February 1630). He was a

peace-loving and very kind hearted person.

He was married to the daughters of Daya Ram of village Anop of Baland Shehr (U.P) district. His wife Kot Kalyani Ji gave birth to Ram Rai Ji and Krishan Kaur Ji gave birth to Har Krishan Ji. He became Guru on 12th Charit 1709 Samvat 10 Suddi (8th March 1644) and had done his best to spread the Dharam of Guru Nanak.

"Sripat jot anupam, bhoopan bhoop namo har raya". (Kavi Santokh Singh)

In Samvat 1703 he went to Malwa to bless Phool Vanash at Mehraj on behalf of the grand Guru and was extended full support to carry on his mission. He maintained the army raised by Satgur Har Gobind but in spite of having force preferred to non-violence. He had not engaged himself in any battle: When the war of succession started among the sons of Shahjahan his son Dara Shikoh came to him while fleeing from Delhi. The Satgur ordered Sikandar son of Chaudhry Langah to let Dara Shikoh cross the river Beas. After Aurangzeb captured the throne he called for the Satgur who was accused of extending support to Dara Shikoh. He sent his elder son Baba Ram Rai Ji to Delhi who satisfied the king but unfortunately he violated the orders of the Gurus and performed

ਲੰਗਾਹ ਦੇ ਪੱਤਰ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕੇ ਦਾਰਾ ਨੂੰ ਬਿਆਸ ਪਾਰ ਕਰਾਇਆ ।

ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਜ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗਰ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸੱਦ ਲਿਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਏ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹਨੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਆਪ ਅਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ । ਉਹਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ ਜੋ ਰਾਮਰਾਇ ਨੇ ਕੀਤੀ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਾਏ ਦੋਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੱਗਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨ।

ਆਖਿਰ ੭ ਕੱਤਕ (ਵਦੀ ੯) ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਕੀਰਤਪਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਆਪ ਨੇ ੧੭ ਵਰੇ, ੫ ਮਹੀਨੇ, ੮ ਦਿਨ ਗਰਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੩੧ ਵਰੇ, ੮ ਮਹੀਨੇ, ੧੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਆਦਰ ਦਿਓ । ਯਕੀਨ ਦੇ ਘਰ ਰਹੋ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂ ਨ ਟਰੋ, ਕਿਰਤ ਸੱਚੀ ਰੱਖੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਨਾ ਆਖੋ, ਦਿਲ ਦੁਖਾਣਾ ਹਰਾਮ ਜਾਣੋ, ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਭਗਤੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਦੁਰਲਭ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਨਾਂ ਹਾਰੋ । ਸੰਸਾਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਸਾਧਸੰਗਤ ਹੈ, ਦਸਵੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਢੋ, ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਅਨ ਭਏ ਛਬ ਸਤਗੁਰ ਹਰ ਰਾਏ

لنگاہ دے پتر سکندر نول گرو مهاراج نے اپی فوج دے کے دارا نول بیاس یار کرایا. اور نگزیب نع تخت اُتے بینیا کرن مگروں دارا شکوہ دی مدد دے جرم وچ ست گر جی نون دلی سد لیا. ست گرال اپٹی تھال اپٹے وڈے ٹیر بابا رام رائے جی نون دلی بھیج و تا چنے گرو حکمال انوسار اور نگزیب دی تسلی تے کروا دتی یر آپ منکار وچ آگیا. اوس دربار وچ ایٹیال کرامتال و کھائیال اتے حاکمال دے دباء وچ آ کے گرو دی بائی بدلن دی کوشش کیتی. اید گرو حکمال دی اُلنگھٹا ی جو رام رائے کیتی جد گرو ہر رائے جی نے گرو ہر کرشن جی نوال گر گدی اُتے بٹھایا تال رام رائے دو کھی ہو گیا اتے لگا دربار وچ شکایتال کرن. آخر ست کتک (ودی 9) سمت 1718 (6 اکتوبر 1661ء) نول گرو ہر کرشن جی نول گر گدی دے کے کیرت پور جوتی جوت سائے. آپ نے 17 ورھے 5 مینے 8 دن گرو تا کیتی اتے ساری اوستھا31 ورھے 8 مینے 17 دن بھوگی. آپ دا حكم ہے كہ آئے آتمتى نول بورا آور ديو. يقين دے گھر رہو. شيھ كرمن تے كدے نه ٹرو. كرت كى ركھو. مندا كے نول نه آكھو. ول وكھاٹا حرام جائو. مال پو دی سیوا بی جمگتی ہے. منکما دیے دراچ ہے وارال وچ نے کے جیون دی بازی نہ بارو. سنسار پار کرن وا جماز سادھ شکت ہے. وسوندھ ضرور کڈھو گھر دے سارے سکھ بے رہن گے.

ان بھے چھپ ست گر ہر رائے

some miracles. He was welcomed by the mughals and under the court pressure he had tried to change the Bani of the Gurus. Thus he violated the Guru order. Satgur Har Rai Sahib nominated his second son Har Krishan Ji his successor which annoyed Baba Ram Rai who lodged complaints against his brother in Aurang zeb's court.

Satgur Har Rai Sahib left for heaven on 7th Katak 1718 Samvat 9 Viddi (6th October 1661) in Kiratpur at the age of 31 years, 8 months and 17 days while he remained Guru for 17 years, 5 months and 8 days. Some of his sayings and addresses are: Give respect to him who comes to you. Have a strong faith, Never go on uncertain faith, Do good deeds.

Don't abuse anyone; Don't hurt anyone, it is a sin; love your parents; Don't spoil your life in frivolous acts is lobe men's company steers well life through rough sea:

"An bai chab Satgur Har Rai"

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੋਮਵਾਰ ੮ ਸਾਵਣ (ਵਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ (੭ ਜੁਲਾਈ ੧੬੫੬) ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਰਾਏ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਹੋਇਆ । ਆਪ ੮ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ । ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਏ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਲੀ ਬੁਲਾਇਆ । ਉੱਥੇ ਆਪ ਚੇਚਕ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੩ ਵਿਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ (੩੦ ਮਾਰਚ ੧੬੬੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿਲੀ ਵਿਖੇ ਵਿਧੀਮਾਨ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ੨ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ । ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭ ਵਰ੍ਹੇ, ੮ ਮਹੀਨੇ, ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਸੀ । ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਰਾਮਰਾਏ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਜਾਣ ਕੇ ਦੁਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ੮ ਪਹਿਰ ਬੂਹੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠੈ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੫ ਵਿਸਾਖ (ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੬੭੮ (ਪਹਿਲੀ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੨੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੫ ਅਸੋਜ਼ ਸੰਮਤ ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੪ (੨੪ ਚੇਤ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ (੨੦ ਮਾਰਚ

ست گر ہرکرشن ست گر ہرکرشن جی مماراج دا جنم سوموار 8 ساون (ودی 10) ست 1713 (7 جولائی 1656ء) نُوں کیرت پور و کھے ست گر ہر رائے جی دے گھر ماتا کرشن کور جی دی کھوں ہویا۔ آپ 8 کتک ست 1718 (7 اکتوبر 1661ء) نُوں مُرگدی تے ویراہے۔ بابا رام رائے دی شکایت اُتے اور نگزیب نے آپ نُوں دلی بلایا۔ او تھے آپ چیک دی بیاری نال چیت سُدی 14 (3 وساکھ) ست 1721 (30 مارچ 1664ء) نُوں جوتی جوت سائے۔ آپ دے بوتر استھان بالا

صاحب اتے بنگلا صاحب دلی ودیمان بن. ست گر ہر کرش جی نے 2 ور معے 5 مینے تے 26 دن گریائی کیتی. آپ دی ساری او سھا 7 ور معے 8 مینے 'تے 26

دن ی.

اور نگزیب نے رام رائے نوُں جھوٹھا جان کے درکار دِیا. مگروں اور نگزیب آپ ست گر ہرکرش جی دے در شناں نوُں آیا تے ست گراں در شن دین توں انکار کر دِیا. اوہ اٹھ پہر بوہے اُتے بیٹھا رہیا پر آپ نے در شن نہ دِتے. سری ہرکرش دھائیے جس ڈٹھے سبھ ڈکھ جائ سیسی گرشتر براد ہ

سکھ قوم دے نوویں پاتشاہ. آپ جی دا جنم 5 وساکھ (وساکھی ودی 5) ست 1678 (پہلی اپریل 1621ء) نوں گرو ہرگوبند جی دے گھر ماتا ناکلی جی نوں امرتسر وکھے ہویا۔ 15 اسوج ست 1689 نوُں شری متی گجری جی نال کر تاریور وچ ویاہ ہویا۔ چیت سُدی 14 (24 چیت) ست 1722 (20 مارچ 1665ء) نوں گرو

SATGUR HAR KRISHAN JI

Satgur Har Krishan Ji Maharaj was born on 8th Sawan Samvat 1713 Viddi 10 (7th July 1656 AD) in Kiratpur. His father was Satgur Har Rai Ji and mother Krishan Kaur Ji and was made Guru on 8th Katak 1718 Samvat (7th October 1661). On Baba Ram Rai Ji's complaint he was called by Aurangzeb to Delhi where he left for heaven of small-pox on 3rd Visakh Samvat 1721 (30th March 1664 AD). His sacred remains are knows as Bala Sahib and Bangla Sahib in Delhi. He left for heaven in the age of 7 years, 8 months and 26 days and he remaind Guru for 2 years, 5 months and 26 days.

Aurangzeb was convinced that Ram Rai was a liar and he rejected him. While he went to see Satgur Har Krishan Ji he refused. Aurangzeb waited for twenty four hours.

"Siri Har Krishan dhyaeay jis ditthe sab dukh jai"

SATGUR TEGH BAHADUR JI

The ninth Guru (The Patshah) Satgur Tegh Bahadur was the son of Sat gur Har Gobind Ji and Mata Nanaki Ji born in Amritsar on 5th Visakh 1678 Samvat (April 1621 AD). He was married to Shrimati Gujri Ji in Kartarpur on 15th Asuj Samvat 1689. He was made Guru on 24th Chait 1722 Samvat (20th March 1665). His Bani wins over even the most hardened hearts. He had travelled to

੧੬੬੫) ਨੂੰ ਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਰਗ ਪਾਇਆ । ਪੂਚਾਰ ਲਈ ਮਾਲਵਾ (ਜੰਗਲ), ਪੁਆਧ, ਬਾਗਰ, ਪੋਰੋ, ਬਿਹਾਰ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ । ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਜਿਹੀ ਅਦਭੂਤ ਹੈ ਕਿ ਕਠੋਰ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਲੂਜ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੈ । ਮਈ ੧੬੭੫ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ । ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ।

ਮੱਘਰ ਸੂਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ (੧੨ ਮੱਘਰ) ੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫ ਨੂੰ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਤਿਲਕ ਜੰਞੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ ਕਾਰਨਾਮਾ ਹੈ । ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਵਾਰਿਆ । ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ੧੯੮੪ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਿਸਿਜ਼ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕੇਂਦਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਤੇ ਟੈਂਕਾ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ।

ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਂ " ਸੀਸ ਗੰਜ " ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਰਕਾਬਗੰਜ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਬਿਲਕਲ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਆਪ ਨੇ ੧੦ ਵਰੇ, ੭ ਮਹੀਨੇ, ੧੮ ਦਿਨ ਗੁਰੂਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ੫੪ ਵਰੇ, ੭ ਮਹੀਨੇ, ੭ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ਭੋਗੀ । ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ناتک دیوجی دے سکھان تے وراج کے انت جیوال نول سارگ پایا. برچار لئی جنگل (مالوا) بوادھ' بانگر' بورو' بمار' بنگال وچ وچر کے سچا دھرم در ژایا. آپ دی بائی یریم اتے وریاگ مئی اجبی ادبھوت ہے کہ کھور منال نون کول کرن دی آیار فکتی رکحدی ہے. آپ نے سلیج کنارے پہاڑی راجیال تول زمین خرید کے آئند پور صاحب مگر وسایا جو خالعے دی جنم بھوی ہے.

مئ 1675ء نول تشمیری پندت تلک جنیو دی را محی دی بینی کردے شرن آئے. آپ ایمنال پند تال دی پکار اُئے ظلم دے ہر نول رو کن واسطے دلی روانا ہو گئے. مکھر سُدی 5 ست 1732 (12 مکھر) 11 نومبر 1675ء نوں جاندنی چوک دلی و کھے آپ جی نے لیٹا سر تلک جنیو دی راکھی واسطے وار دیا. آپ جی دی شماوت ہندستان اتے ونیا وے اتماس اندر اک اووتی کارناما ہے۔ اج تیک کے بندے کے دوج وهرم واسطے سیس نمیں ی واریا. اید وی اتماسک سچائی ہے کہ 1984ء وچ ایسنال ہی کشمیری پنڈ تال دی ونش وچول بھارت دی پردھان منتری سزاندرا گاندھی نے سکھال دے سچھ تول وڈے کیندر ہرمندر صاحب أتے فوجاں نال حملا كيتا اتے او ہنوں توياں اتے نمينكال دے گوليال وانشانا بنايا.

نوویں پاتشاہ جی دے شہیدی استحان وا نال "سیس عنج" ہے. جو ولی وے چاندنی چوک وچ ودیمان ہے. اتے دیہ وے سسکار وی تحال وا نال "رکاب منخ" ب جو بھارتی پارلمنٹ دے اُکا ساہٹے ہے. آپ نے 10 ورجے 7 مینے 18 دن گروتا کیتی اتے 54 ورجے 7 مینے 7 دن ساری اوستھا بھوگ. پہلے پاتشاہ جي تول مگرول آپ پهلے گرو بن جمنال سکھ دھرم دے برجار واسطے پورے ہندستان دي دھرتي نول اپئي جرن چھوہ دان كيتي.

Malwa, Pawadh, Bangar, Poro, Bihar, and Bengal to spread his faith. He bought a piece of land from the rajas of the adjacent hills and founded Anandpur Sahib which is known as the birth place of Khalsa.

In May 1675 Kashmiri Pandits came to seek his help to save their faith. The Satgur accompanied them to Delhi to stop the oppression and on 12th Maghar 1732 (11th November 1675) he offered his supreme sacrifice at the Chandani Chowk. His martyrdom is a supreme act in the history of India and world. No one had offered such a supreme sacrifice in defence of the belief of others. And the other tragic aspect is that Indira Gandhi, from the stock of same Kashmiri pandits, in 1984 AD invaded the biggest Sikh centre. Har Mandir Sahib with mighty military force.

The sacrifice place of the ninth Guru was named Sees Ganj at Chandhi. The

Gurdwara is known as Rakab Ganj which is just in front of the building of the Indian parliament. He lived for 54 years, 7 months and 7 days. He remained Guru for 10 years 7 months and 18 days. After Guru Nanak, he was the only Guru who travelled throughout India for the promotion of his religion.
"Gur Tegh Bahadur simriay ghar naun nidh aaway dhaiay"

ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਐ, ਘਰ ਨਉ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੋਹ ਸਦੀ ੭ (੨੩) ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ (੨੨ ਦਸੰਬਰ ੧੬੬੬) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ।

ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਖਾਵੇਂ ਦੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ । ਆਪ ਨੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮਾ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ । ਨੌਵੇਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਨਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਭੇਜਿਆ ਉਹ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੀ " ਜੋ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀਆ ਭਲਾ ਕੀਆ । ਅੱਵਲ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਕੋ ਸਲਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਅਗਰ ਆ ਹੀ ਬੈਠੇ ਤੋਂ ਪੁਆਦੀ ਦੇਣੀ, ਸਿਰਹਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ " ।

੧੨ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ (੧੧ ਨਵੰਬਰ ੧੬੭੫) ਨੂੰ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ੮ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਆਪ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਕਵੀ ਆ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪਰਸੰਸਾ ਲਾਭ ਕਰਦੇ । ਆਪ ਦਾ ਸਭ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਰਾ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੋਵੇ । ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ

گرو تنظ بهادر سمرے گھر نوْں ندھ آدے دھائے

ست گر گوبند شکھے جی مہاراج

12 مگھر ست 1732 (11 نومبرس 1675ء) نوں آپ ست گر نانک دیو جی دے سکھاس پر براجمان ہوئے۔ اوس وسلے آپ دی عمراٹھ سال ی ۔ اور دربار گھر ست 173 (11 نومبرس 1675ء) نوں آپ ست گر و صاحب نوں مشستر (ہتھیار) اتے شاستر ودیا دا فمرھ توں ہی وڈا پریم ہی۔ ایس لئی تھوڑے سے وچ ہی دوہاں دے پورن پنڈت ہو گئے۔ آپ دا دربار دوواناں نال سدا بھرپور رہندا ہی۔ دور دور دے کوی آ کے آپ جی دی سیوا دچ حاضر رہندے اتے دان سنمان نال پرسنتا لابھ کردے۔ آپ دا سنگلپ ایہ ہی دوواناں نال سدا بھرپور رہندا ہی۔ دور دور دور وج ہون اتے سکھ قوم سنسار وچ ددواناں دی منڈلی ہووے۔ آئند پور نوں ددیا دا کیندر بٹاؤن واسطے آپ نے سکھاں نوں دور دور علم حاصل کرن لئی اوس و ملے دے مشہور عالماں پاس بھیجیا۔ اِک ویلا ایسا وی آیا کہ آپ دے دربار وچ ہنجابی سنسکرت فاری عربی SATGUR GOBIND SINGH JI MAHARAJ

The most talented Guru Gobind Singh was born in Patna Sahib on 23rd Poh 1723 Samvat (22nd December 1666) in the house of Satgur Tegh Bahadur. Mata Gujri Ji was his mother. From the very childhood he became a committed Sikh and the first order he received from his father, Guru Tegh Bahadur was: Don't ever wish any official and if he comes to you and wants to sit offer him not the head side of the cot. Let him sit on foot side.

not the head side of the cot. Let him sit on foot side.

At the age of 8 he was made the Guru on 12th Maghar 1732 Samvat (November 1675 AD). He was a keen seeker of knowledge and the martial arts which he mastered in a very short period. A large number of intellectuals poets and scholars used to visit him. He wanted that all the great books of the world be translated into Punjabi. The Sikhs should get the maximum education and knowledge. With a view to establish a seat of learning at Anandpur Sahib he sent the Sikh scholars to other seats of learning to get further knowledge.

to other seats of learning to get further knowledge.

Once 52 prominent poets of Punjabi, Sanskrit, Persian, and Arabic had gathered at the Guru's place. Among them were the Muslims, the Hindus and the Sikhs. The Muslims included Alam Shah and Husain Ali. The Guru had got translated the treasures of world knowledge into Punjabi which was preserved at Anandpur Sahib. But all was burnt down in the battle of 1761 Samvat. These scholars have compiled a voluminous Vidya Sagar which also met the same fate.

ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਇਲਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਇੱਕ ਵੇਲਾ ਐੱਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਸੰਸਕਿਤ, ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ੫੨ ਸਿਰਕੱਢਵੇ ਕਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ । ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਲਿਮ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਹਸੈਨ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਮ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੂਜੀਆਂ ਜੁਬਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆ ਇਲਮ ਭਰਪੂਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਜਬਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸਰਮਾਇਆ ਸੀ । ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਸੜ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਆਲਮਾਂ ਕਈਆਂ ਜਬਾਨਾਂ ਦਾ ਇਲਮ " ਵਿਦਿਆ ਸਾਗਰ " ਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪਸਤਕ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜਬਾਨ ਵਿੱਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਗਰੰਥ ਵੀ ਇਸੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਅਗਨ ਭੇਟ ਗਿਆ।

ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੀ " ਖਾਲਸਾ " ਸੰਗਿਆ ਸਥਾਪੀ । ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਡੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸਤਿਗਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੁੱਖਿਆ ਲਈ ਕਈ ਜੰਗ ਲੜਨੇ ਪਏ । ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਨੇ ਝਠੀ ਕਸਮ ਖਾ ਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪਰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਇਆ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਵੱਡੀ ਵੀਰਤਾ ਧੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸੂਰ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਉਸ ਥਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਭੂਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਵ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮੰਗਲ ਪੂਰਨ ਮਾਲਵਾ ਬਣਾਇਆ । ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਤ ਤੇ ਵੀਰਤਾ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦੇ ਕੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਉੱਚ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ।

دے 52 میر کڈھوس کوی اکٹھے ہو گئے. ایسناں وچ سکھ 'ہندو اتے مسلمان وی شامل سن. مسلماناں وچوں عالم شاہ تے حسین علی دے نال لئے جا سکدے نيس. ايهنال لكصاريان دوجيان زبانال تول برئت ساريان علم بحريور كتابان والبنجالي ترجما (انوواد) كيتا جو پنجابي زبان دا اك ودُملا سرماياس. سمت 1761 نول اسيد سرمایا آنند پور دی لژائی و یلے سڑ گیا ہی. ایسناں عالماں کئیاں زباناں داعلم "ودیا ساگر" ناں دی اِک پُتک اندر پنجابی زبان وچ ترجماکر کے اکٹھا کیتا. امیہ گر نتھ وي ايے لڑائي ورچ ختم ہو گيا.

آپ نے اِک وساکھ سمت 1756 نوں کیس گڑھ دے دیوان وچ امرت دان دیا. اتنے امرت دھاریاں دی "خالصا" سنگیا تھائی. آپ نے ست گر نانک دیو جی دے پرگٹ کیتے اکالی دھرم دا وؤے اُتشاہ اتے بیتن نال پر چار ارجھیا. جس توں ہندو پہاڑی راجے تے سے دے حاکم ست گرو دا سدھانت سمجھے بنا اکارن ہی ویری ہو گئے اتے آپ نوں سور کھیا لئی کئی جنگ کرنے ہے۔ ست 1761 وچ سرکاری فوج نے جھوٹھی قتم کھا کے آپ توں آئند پور خالی کروایا. جد گرو جی قلعے توں باہر آئے' تُرت حملا کر دیا جس کارن و شمیش وا بھاری نقصان ہویا. آپ وڈی ویریا اتے دھریے نال شاہی فوج وا مقابلا کردے ہوئے مستر توں نے کے جنگل دی مربھوم وج پنچے اوس تھاں آپ جی نے اپٹے الوکک پر بھاو نال بھوت دیش نوں دیو دیش اتے جنگل نوں منگل پور مالوا بٹایا. آنت جیوال نول شانت اتے وریا دی سنتا دے کے آتم گیان اتے قربانی وا اُچ بھاو در رایا.

ما جیتوجی اتے ما استدری جی توں اُنٹین ہوئے پتاتے پامائل آپ دے دهرم ور چار صاجزادے بابا اجیت سکھ جی مجمار سکھ جی ' زوراور سکھ جی اتے

In 1st Visakh 1756 he formed the Khalsa organisation at a meeting held at Kesgarh Sahib and he urged them to initiate a full-blooded campaign to promote the religion. But the Hindu rajas of nearby hill states and the rulers of the day misunderstood his policy. He was engaged in many battles. In 1761 Samvat the state forces cleverly got Anandpur vacated and when he came out of the fort himself, the attack was launched in which the Guru had to suffer a heavy loss. He took refuge in jungles where his followers gathered. Among his relatives who defended the cause at the cost of their lives included Baba Ajeet Singh, Baba Jhujhar Singh, Baba Zorawar Singh, and Baba Fateh Singh. They were the sons of Mata Jeeto Ji and Mata Sundri Ji.

He left for heaven on 8th Katak 1765 Samvat Katak Suddi 5 (17th October 1708 AD) at Nadair on the bank of the river Godawari. He was of 41 years, 9 months and 15 days and the period of his guruship was 32 years, 10 months and 26 days. He also composed a Granth which is known as

Dasam Granth.

"Wah Guru Gobind Gaazi jin singh sajaye"

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਂਦਾ ਹੋਏ ਆਪ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਜ ਕੇ, ਆਪ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਮੂਰਝਾਉਣ ਦੀ ਵਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪਰਫੁੱਲਿਤ ਕੀਤਾ।

ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ (੮ ਕੱਤਕ) ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮) ਨੂੰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਂਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂਤਾ ਦੇ ਕੇ ਅਦੁੱਤੀ ਪੇਸ਼ਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ । ਆਪ ਨੇ ੩੨ ਵਰੇ, ੧੦ ਮਹੀਨੇ, ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰੂਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੧ ਸਾਲ, ੯ ਮਹੀਨੇ, ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ । ਆਪ ਦੇ ਰਚੇ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਜ਼ੀ, ਜਿਨ ਸਿੰਘ ਜਗਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਸਭ ਗਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਵਾਮੀ ਗਰੰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ ਰਾਮਸਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਅਰੰਭਿਆ । ਆਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ । ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਦਰੋ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਗਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ :

فتح سنگھ جی نے وی اپٹے ابو نال جل دی تھاں سنج کے آپ دے لائے ہوئے بوٹے نوں مرجھاؤن دی دشانوں پر پھلت کیتا.

کتک سندی 5 (8 کتک) سمت 1765 (7 اکتوبر 1708ء) نوں گوداوری ندی دے کنارے نادیز شرپاس گروگر نتھ صاحب اتے پنتھ نوں گروگا دے کے ادوتی پیشوا ست گروگوبند سنگھ جی مہاراج جوتی جوت سائے. آپ نے 32 ورجے 10 مینے 26 دن گروٹا کیتی اتے ساری اوستھا 41 سال 9 مینے 15 دن بھوگی۔ آپ دے رہے گر نتھ نوُل دسم گر نتھ کیا جاندا ہے۔ آپ دے درجے کا منت کی اور گروگر بند 'غازی' جن سنگھ جگائے

گرو گرنتھ صاحب جی

سبھ گر نتھاں دے سوای گر نتھ گرو گر نتھ صاحب جس نوں ست گرو ارجن دیو بی نے پہلے ست گراں دی بائی اِکتر کر کے ست 1660 وچ رام سر (امرتسر) دے کنارے بھائی گرداس بی توں لکھواٹا ارنبھیا. اپٹی رچنا اتے بھگت آدکاں دی بائی شامل کر کے سمت 1661 وچ ساپت کیتا. ایسے سال بھادول شدی اک نوں ہرمندر صاحب وچ گرمت دے پرچار لئی استھاپن کر کے بابا گیڑھا بی توُں پہلا گر نتھی تھاپیا.
گرو گر نتھ صاحب بی دیاں بین بیڑاں ویکھیاں جاندیاں بین (1) بھائی گرداس بی دی (2) بھائی بنو جی دی (3) دیدے والی.

GURU GRANTH SAHIB

The Swami of all Granths is the volume in which Guru Arjun Dev collected the rhymes and verses of all the previous Gurus. In Samvat 1660 he, while at the bank of Ram Sar (Amritsar), commissioned Bhai Gurdas Ji to start writing Guru Granth Sahib. He completed it in Samvat 1661 adding his own composition and that of other Bhagti saints. In the month of Bhadun of the same year he placed it in Harmandar Sahib to propagate the teaching of Guru. Baba Buddha Ji was appointed the first Granthi.

1. The volume which Guru Arjun Dev got written by Bhai Gurdas Ji came to be known as "Bhai Gurdas Ji's volume." It has 30 rags from Sri Rag to Parbhati Rag and the total counts of Bani, Shabd, Shalok, Pauri etc upto Mandavni is 5751.

2. Bhai Bannu of village Mangat borrowed Guru Granth Sahib from Sat Guru Arjun Dev Ji for binding at Lahore while making a copy of this volume he added some extra banis according to his own free will. This volume was named as Bhai Bannu's Volume. It has 30 rags but the count of Shabd, Shalok etc is 5757. It is also called as Khari Beerr.

3. The volume written at the dictation given by Sat Guru Gobind Singh, using his spiritual powers

- (੧) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ (੨) ਭਾਈ ਬੰਨੋਂ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ (੩) ਦਮਦਮੇਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ
- (੧) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਬੀੜ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ " ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ " ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤੱਕ ੩੦ ਰਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪਉੜੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੱਕ ੫੭੫੧ ਹੈ।
- (੨) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ: ਮਾਂਗਤ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਅਥਵਾ ਲਾਹੌਰ ਜਿਲਦ ਬੰਨਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ੩੦ ਰਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੭੫੭ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (੩) ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉੱਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ੬੩ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਠ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੈ ਜੈ ਵੰਤੀ ਸਮੇਤ ੩੧ ਰਾਗ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਜਪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੱਕ ਗਿਣਤੀ ੫੮੬੭ ਹੈ । ਇਹ ਬੀੜ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਕੁੱਪ ਰਹੀੜੇ ਦੀ ਜੰਗ " ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ " ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਾਦੀਂ ਰਹੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਨਕਲਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ।

ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਾਣੀ ਪਦ, ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਛੰਤ ਪਉੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਉ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੯੪੭, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ੬੩ (ਕੇਵਲ ਸਲੋਕ), ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ

(1) ست گرو ارجن دیو جی نے جو بیڑ بھائی گرداس جی دی قلم توں لکھوائی اوس دا ناؤں ''بھائی گرداس دالی بیڑ'' پرسدھ ہو گیا. ایس وچ سری راگ توں لے کے پر بھاتی تیک. 30 راگ بن اتے کُل بائی شبد شلوک' یو ژی آد دی گِٹتی منداوٹی تیک 5751 ہے.

(2) مانگٹ نواس بھائی بنو نے ست گرو ارجن صاحب نوں گرو گرنتھ صاحب منگ کے اتھوا لاہور جلد بندھوان سے جو نقل کیتی اتے اپٹی اِچھا انوسار بچھ وادھو باٹی درج کیتی. اوس وا ناؤں بھائی بنو دی بیڑ ہو گیا. ایس وچ وی تیہ ہی راگ ہن. ار شبد شلوک آو دی آپٹتی 5757 ہے. ایس نوُل کھاری بیڑوی آکھیا جاندا ہے.

(3) ست گرو گوبند عکھ سوامی نے دمدے دے مقام تے ست 63-1762 وچ جو آتمک فکتی نال کنٹھ توں بائی اچارن کر کے گرو گرنتھ صاحب تکھوایا. اوس دا ناؤں دسویں پاتشاہ داگر نتھ صاحب ہویا پر پرسدھ ناؤں دمدے والی بیڑ ہے. ایس وچ جئے جئے و نتی سمیت 31 راگ بن. ار شبد شلوک پوڑی آد دی جب توں لے کے منداوئی تیک کیٹی 7867 ہے.

ایہ بیر ست 1818 وچ کیر ہیڑے دے جنگ ''وڈے گھلو گھارے'' وچ خالصا دل دے ہتھوں جاندی رہی پر ایس توں پہلوں ایس دیاں کئی نقلاں تیار ہو چکیاں سن. گرو گر نتھ صاحب وچ شامل بائی ید' شید' شلوک' چیند یو ژی آو دی گیٹی ایوں ہے.

and memory, dictated Guru Granth Sahib at Damdama Sahib in 1762-63. This volume was named Granth Sahib of the tenth Patshah but it became popular by the name of Damdama Volume. It has 31 rags including Jai Jai Vanti and the total count of Shabd, Shalok, Pauri, Jap etc to Mandavni is 5867.

The Khalsa lost this volume in Samvat 1818 at the "great massacre" of the battle of Kappar Heera, but many copies had already been made. The count of Bani, Shabd, Shalok, Chhund, Pauri etc included in this Granth Sahib is:

Sat Guru Amar Das Ji 869, Sat Guru Arjun Dev Ji 2312, Sat Guru Angad Dev Ji 63 (only Shloks), Satta, Balwand 8 (Vars Ramkali 3 pad), Sadhna 1, Sundar 6 (Ramkali Sudh pad), Surdas 2, Sain Ji 1, Kabir Ji 534, Sat Guru Gobind Singh Ji 1 (Shlok), Jai Dev Ji 2, Sat Guru Teg Bahadur Ji 115, Tarlochan Ji 5, Dhanna Ji 4, Sat Guru Nanak Dev Ji 947, Nam Dev Ji 62, Parmanand Ji 1, Pipa Ji 1, Farid Ji 123, Beni Ji 3, Bhattan Dey Svuye 123, Bheekhan Ji 2, Mardana Ji 3 (Bhagra Shlok), Rav Das Ji 40, Sat Guru Ram Das Ji 638, Ramanad Ji 1

ਜੀ ਦੇ ੮੬੯, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ੬੩੮, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੨੩੧੨, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ੧੧੫ ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੇ ੮ (ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ੩, ੫ਦ), ਭਗਤ ਸਧਨਾ ਦੇ ੧, ਸੁੰਦਰ ਭਗਤ ਦੇ ੬ (ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ, ੫ਦ), ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਦੇ ੨, ਭਗਤ ਸੈਣ ਜੀ ਦਾ ੧, ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ੫੩੪, ਭਗਤ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੨, ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਦੇ ੫, ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੀ ਦੇ ੪, ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੬੨, ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ੧, ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ ਦਾ ੧, ਭਗਤ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ੧੨੩, ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ ਦੇ ੩, ਭੱਟਾ ਦੇ ਸਵੱਈਏ ੧੨੩, ਭਗਤ ਭੀਖਣ ਜੀ ਦੇ ੨, ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ੩ (ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ), ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ੧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਲਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਤਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ਰੂਪ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਬੈਂ ਚਲਾਇਯੋਂ ਪੰਥ। ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗਰੰਥ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਓ ਪਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ।

> آگیا بھئی اکال کی تبو چلایو پنتھ سبھ سکھن کو حکم ہے گرو مانیو گر نتھ گرو گر نتھ کو مانیو پر گٹ گرال کی دبیہ

The used of prefix "Guru with Granth Sahib was started from Samvat 1765 AD when Guru Gobind Singh Ji personified Guru Granth Sahib in Abechal Nagar and granted it the status of a living Guru.

"Aaqya bhaii akal ki tabey chalayo panth Sabh sikhan ko hukam hai guru manyo granth Guru granth ji manyo pargat guran ki deh"

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ (ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ)

ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ (੨੦ ਵਿਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ (੧੫ ਅਪ੍ਰੈੱਲ ੧੪੬੯) ਨੂੰ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਕੋਠਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬਾਲ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਪਾਇਆ, ਉਹ ਇਹ ਥਾਂ ਸੀ । ਇਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਚੌਖੰਡੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ) ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਧੀਨ ੧੮੧੯ - ੨੦ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸੀ । ਚੌਖੰਡੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਾਹਮਣੇ ਖੁੱਲਾ ਬਰਾਂਡਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮਹੰਤ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਅਹਾਤਾ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਂਡੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਬੁਰਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਣਵਾਏ । ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੋਈ । ੧੯੪੪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਪੋੜਾਂ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉ ਉਸਾਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਕਰਵਾਈ । ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਟੇਟ ਦਾ ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ ੧੭੬੭੫ ਏਕੜ ਹੈ । ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹੀਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਲਾਇਨ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਆਦਿ ਹੇਠ ੧੭੪੯ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੋਗ ਰਕਬੇ ਦੀ ਨਪਾਈ ੧੫੯੨੬ ਏਕੜ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਕੋਟ ਲਾਭ ਦਾਸ ਵਿੱਚ ੩੫੦ ਏਕੜ, ਝਲਾਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਵਿੱਚ ੨੦੦ ਏਕੜ, ਕੋਟ ਦਿਆਲ ਦਾਸ ਵਿੱਚ ੨੨੪ ਏਕੜ ਤੇ ਧੂੜਕੋਟ ਵਿੱਚ ੧੫੦ ਏਕੜ ਜਮੀਨ ਹੈ । ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕੁੱਝ ਜਾਇਦਾਦ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕੁਝ ਇੰਦਾਂ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਤੇ ਹਰੀਆ ਵਿੱਚ ੨੨ ਮੁਰੱਬੇ, ਪਿੰਡ ਬਿਹਾਰੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ੩ ¾ ਮੁਰੱਬੇ, ਪਿੰਡ ਕੰਨਲ ਵਿੱਚ ੨੩ ਏਕੜ, ਪਿੰਡ ਚੀਰੀ ਵਿੱਚ ੩ ਮੁਰੱਬੇ (ਕੇਵਲ ਮੌਰੂਸੀ ਹੱਕ) ਤੇ ਪਿੰਡ ਨਾਨਕ ਕੋਟ ਵਿੱਚ ੩ ¾ ਮੁਰੱਬੇ ਹਨ । ਸਾਂਗਲਾ ਹਿੱਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸ਼ਾਹਕੋਟ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁੱਜਰ ਖਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ ।

گر دوارا جنم استهان (ننکانا صاحب)

الیں تھاں ست گر ناتک دیو جی نے متاکالو جی دے گھر ہا تا تر پا جی دی کھوں و ساکھ شدی تن (20 و ساکھ) ست 1526 (15 اپریل من 1469) تو اللہ اوہ کو تھا جس وچ وائی دو لتا سے جھ توں پہلاں بال روپ اندر ست گرو ناتک دا دیدار پایا۔ اوہ ایہ تھاں می اپنچے ہم ٹو گردوارا جتم اسحان دی چو کھنڈی اپر کاش استھان) ہے۔ ایس دی موجودا عمارت مماراجا رنجیت شکھ دی آگیا ادھین من 20۔1819 وچ بی می چو کھنڈی دے باہر ساہمے گھا برانڈا جس تول باراں دری دانال د تا گیا ہے ایہ منت سادھو رام نے بتوائی می آگیا ادھین من 190 اعاطا در شی ڈیو ڑھی دے آپر دا چشا اتے بڑج گردوارا سیمٹی نے بتوائی مروور دی سیوا مماراجا رنجیت شکھ سے ہی ہوئی۔ 1944 وچ ایس وے پوڑال دی نویس سرپوں اُساری بایا گر تھھ جی ہورال کروائی نے بتوائی نے بتوائی دیکانا صاحب اسٹیٹ دا کئی رقبا 1765 ایکڑ اے۔ ایمدے وچ وائی وائال ویاں وستیاں 'سرکاری عمارتان 'سرکال' ریوے لائن اتے نہرال آد بیٹھ 1749 کی دوارا جنم استھان دے نال کوٹ لابھ داس دچ 1350 ایکڑ 'جسلار گنگا رام دی 1740 ایکٹر رقبا ہے جد کہ تھیتی باڑی ہوگ رتبے دی بائی 1592 ایکڑ اے۔ گردوارا جنم استھان دے نال کوٹ لابھ داس دچ 1350 ایکڑ ' جسلار گنگا رام دی جمدا و روا باہر دی بچھ جا کداد ایس پاون استھان دے نال مورد تی جدا و روا گوٹ دیج 1760 مربع ' پیٹر مہاری پور دیج 234 مربع ' پیٹر مرادی باہر دی بچھ جا کداد ایس پاون استھان دے نال مورد تی جیز نائک کوٹ دیج 24 مربع ' پیٹر مہاری پور دیج 24 مربع ' پیٹر نائک کوٹ دیج 24 مربع آبی گیٹر میاں دو ڈکانال شاہ کوٹ دیج آئے آگ بی گرخال شلع راولپنڈی دیج گردوارا صاحب دے جس اسٹی کا مورد تی مربع مربع میں کہ مورد تی تھوں کا کار مورد تی کانال دو ڈکانال شاہ کوٹ دیج آئے آگ جرخال شلع راولپنڈی دیج گردوارا صاحب دے ویک کوٹ دیج آئے آگ جرخال مسلم کار دیج 24 مربع کی دی وج 3 مربع کیس کوٹ دیج گردوارا صاحب دے کہر خال شلع راولپنڈی دیج گردوارا صاحب دے کہر کینال کوٹ دیج آئے آگ آگ جرخال ملک کوٹ دیج گردوارا صاحب دے کینال کینال کوٹ دیل کینال کوٹ دیج آئے آگ آگ جرخال میکھ کوٹ دیج گردوارا صاحب دیکانال کوٹ دی آئے آگ آگ گردوارا ساحب دیکانال کوٹ دیج آئے آئے آئے آئے آئے آئے آئے آئے گردوارا ساحب دیکانال کینال کیٹر کی دی کوٹر مورد کی کانال کوٹر کوٹر کوٹر کیاں ساکھ کینال کوٹر کیکوٹر کوٹر کوٹر کوٹر کوٹر کیکوٹر کوٹر کی کوٹر کوٹر کی کوٹر کوٹر کوٹر کوٹر کوٹ

Guru Nanak Dev Ji was given birth by Mata Tripta Devi as the son of Mehta Kalu on Visakh Suddi 3 (20 Visakh) Samvat 1526 (15th April 1469 AD) at this place. The room, where midwife Daulta had the honour of being the first person to see Sat Gur Nanak Dev Ji as a baby, was at this place. The Chaukhandi of Gurdwara Janamasthan (Prakashasthan) is located at this place now. The present building was constructed with the approval of Maharaja Ranjit Singh in 1819-20 AD. The open veranda in front of Chaukhandi was built by Mahant Sadhuran and it has been given the name of Baradari. This portion above the foyer, the tower and the boundry wall around the Gurdwara was built by the Gurdwara Committee. The tank was repaired during the reign of Ranjit Singh. Its steps were reconstructed by Baba Gurmukh Ji in 1944 AD.

The total area of Nankana Sahib estate is 17675 acres out of which 1749 acres are occupied by the devillings of the peasants, official buildings, roads, railway lines and canals whereas the area under the plough measures 15926 acres. Land measuring 350 acres in Kot Labh Das, 200 acres in Jhalar Ganga Ram, 224 acres in Kot Dayal Das, and 150 acres in Dhor Kot is in the name of the Gurdwara Janamasthan. Some properties endowed to this shrine are situated outside Nankana Sahib. Its detail is something like this: 22 squares in village Shahpur and Harria, 3 3/4 squares in village

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਪਾਸ ਸੀ, ਫਿਰ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲ ਰਿਹਾ। ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲੜਾਈ ਮਗਰੋਂ ਇਹਨਾਂ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਥਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ ਜੋ ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸਣੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ " ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮਤਰੋਕਾ ਵਕਫ ਇਮਲਾਕ ਬੋਰਡ " ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਅਦਾਰਾ ਇਸ ਸਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ

ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜੀ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹੀ ਉੱਕਾ ਬਰੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਲੋਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਜੰਗਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗਲੇ ਅੰਦਰ ਖੂਹ ਹੈ, ਇਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਖੂਹ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੂਹ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਖੂਹ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਖੂਹ ਦਾ ਹੀ ਜਲ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਵਨ ਖੂਹ ਦੁਆਲੇ ਜੰਗਲਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬਵੈਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਇਸੇ ਖੂਹ ਦਾ ਹੀ ਪਾਵਨ ਜਲ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਜੰਡ ਸਾਹਿਬ

ਚੌਖੰਡੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਹੀ ਦੇ ਕੋਈ ੧੨ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇੱਕ ਜੰਡ ਦਾ ਰੁਖ ਹੈ । ਇਸ ਜੰਡ ਨਾਲ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਕੇ ਮਹੰਤ ਨਰਾਇਣੂ ਨੇ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ناں ہے. گردوارے دا پربندھ پہلوں اُداسیاں پاس می فیرمنتاں کول رہیا۔ 1921ء وچ اک وڈی لڑائی گموں ایمناں پاون استحاناں دا پربندھ پنتھک پربندھ ہیٹھ آ گیا۔ بچھ ہی سالاں ممروں ایہ ہے بچھ شرومنی گردوارا پربندھک سمیٹی امرتسرادھین آگیا۔ جو 1947ء توں گمروں گردوارا جنم استحان نے پاکستان وچ موجود سارے دے سارے اتماسک گردوارے "پاکستان متروکا وقف الماک بورڈ" دی سیوا سنبھال وچ دے دتے۔ ہٹن تیک ایہ ادارا ایس ساری جا کداد دا مالک اتے گردواریاں دی سیوا سنبھال دا ذمے دارہے۔

در شنی ڈیو ڑھی تنگصدیاں ہی اُکا بروہاں وچ ہی تہاؤے کھے ہتھ لوہے دا اک وڈا سارا جنگلا آوندا ہے. ایس جنگلے اندر کھوہ ہے. ایس کھوہ نُوں بے بے ناکلی جی دا کھوہ کر کے جانیا جاندا ہے. ایہ کھوہ پہلوں متاکالو داس جی دے گھر دا کھوہ می. ست گراں بال اوستھا وچ ایسے کھوہ دا ہی جل چھکیا ہی. ہُن ایس پاون کھوہ دوالے جنگلا لگا دِ تاکیا ہے اتے ایمدے وچ ٹیوب ویل لگا د تاکیا ہے. گردوارا صاحب اندر ایسے کھوہ دا ہی پاون جل در تایا جاندا ہے.

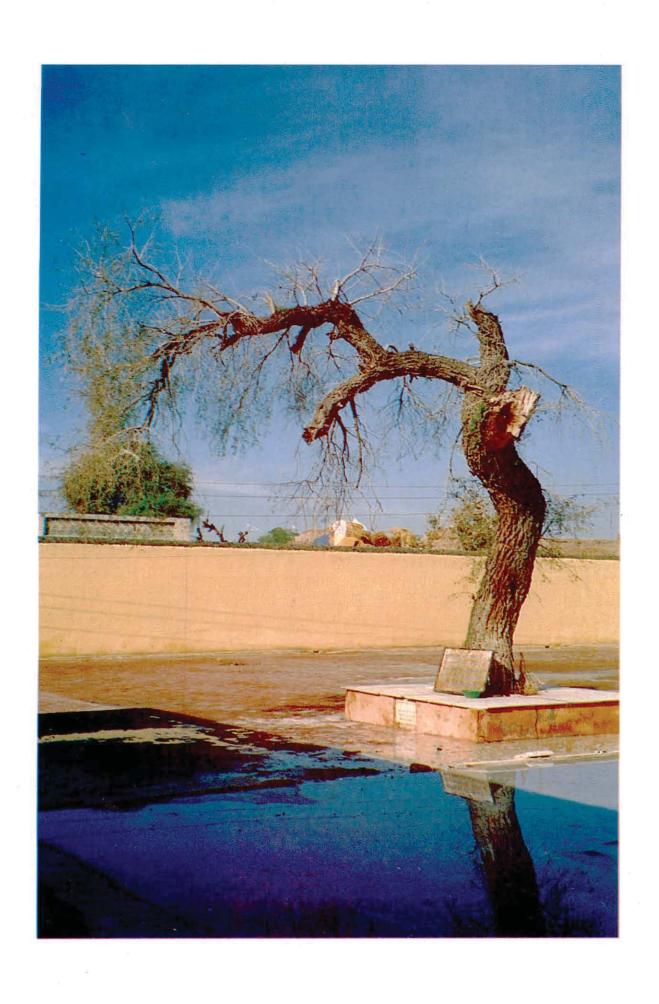
چو کھنڈی گردوارا جنم استھان دی بھی باہی کوئی 12 میٹر دی و تھ اُتے اِک جنڈ دا زکھ ہے. ایس جنڈ نال جتھے دار بھائی مچھن سنگھ جی نُوں جیوندے جی پُٹھا لیکا کے مہنت نرائنوں نے 20 فروری 1921 نُوں ساڑ دِ تا ہی.

Bhori Pur, 23 acres in village Kinal, 3 squares (only hereditary right) in village Cheeri, 3 ³/₄ squares in Nanak Kot, 3 shops in Sangla Hill, 2 shops in Shah Kot and one shop in Gujjar Khan, Distt Rawalpindi.

The control of the Gurdwara was with Udasis at first then it was passed on to the Mahants. After a long struggle these sacred shrines came under Panthic control in 1921 AD. After a few years these places were passed on to Shromani Gurdwara Parbandhak Committee Amritsar after 1947 AD, all the historic gurdwaras including Gurdwara Janamasthan were handed over to the Pakistan Board for Evacuee (Trust) Properties for care and maintenance. This organisation is still the master of these properties and responsible for the maintenance of these gurdwaras.

Just after crossing the foyer you run into a big iron fence at your left just beside the door. There is a well inside this enclosure. This well is known as Bay Bay Nanki Ji Da Khu. This was earlier the Family well of Kalu Mehta Ji. Sat Gur had taken the water of this well during his childhood. Now a fencing has been erected around this sacred well and a tube-well has been installed on it. The water of this well is supplied to the Gurdwara.

There is a Jand tree about 12 meters to the right of Chaukhandi Gurdwara Janamasthan. Mahant Narain had hanged Jathedar Bhai Lachman Singh upside down by this tree and burnt him alive on 20th February 1921 AD.

ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ

ਚੌਖੰਡੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਹੀ ਦੀ ਕੋਈ ੧੫ ਕੁ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਦੋ ਬੋਰਡਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹ ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਦੀ ਗੁੱਠ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ੨੦ ਕੁ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦੇ ਜੀ ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਬਲਦੀ ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰਾਂ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਦੋ ਮੰਜਲਾ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ੫੦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਬਾਦ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਸੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

جند صاحب توں بھی باہی کوئی 15 میٹردی و تھ اُتے اک وشال باراں دری ہے. ایہ اوہ استمان ہے جھے 20 فروری 1921ء نوں گرو گھر توں قربان ہون والے گرو خالصا پیاریاں داانتم سکار کیتا گیا ہی. ایس استمان توں باہر لوہ دے دو بورڈاں اُتے شہیداں دے ناں کھے ہوئے ہن.
ایہ تھاں گردوارا جنم استمان دی دکھن پورب دی گئے تے در شنی ڈیوڈھی توں باہر کوئی 20 میٹر دی و تھ اُتے ہے جھے بھائی دلیپ سکھ جی اتے بھائی دریام سکھے جی نور جی ندے جی تھماراں دی بلدی آوی وج سٹ ہاسی.

شہید سمنج بھائی دلیپ سکھ دے نال ہی ودلیثی سکتال واسطے اِک بہت ہی شندر سرال اُساری گئی ہے. ایس دی اُساری اُتے خرچ ہون والی مایا ودیثال وچ بیٹھ مرو خالصانے بھینٹ کیتی ہے.

برائے لنگر ہال دی تھاں اِک وشال اتے دو منزلا لنگر ہال بنایا گیا ہے.

پر است رہاں ہوں ماہ سے بال مسل و رہاں ہیں ہے۔ اس اللہ ہن جمر روز جنم ستھان توں پر کاش تے پاٹھ ہوندا ہے ۔ بھائی پر تاپ عکھ جی گر ستھی ایس و ملے نکانا صاحب شمر اندر کوئی 50 دے نیزے سکھ پروار اباد ہن جر روز جنم ستھان توں پر کاش تے پاٹھ دی بری اتے چیم پاتشاہ جی دے شہیدی پُرب مسلم میں استہاری دیوان سکتال در شنال توں آوندیاں بن بہلے پاتشاہ جی دے پر کاش اُ تسو اُتے بھاری دیوان سجدے ہن اتے محمر کیرتن وا پربندھ کیتا جاندا

15 meters to the right of Jand Sahib there is a big portico. This is the place where those dear Khalsas of Gurus were cremated on 20th February 1920 who sacrificed their lives for Guru's house. The names of the martyres are written on two iron boards outside this place.

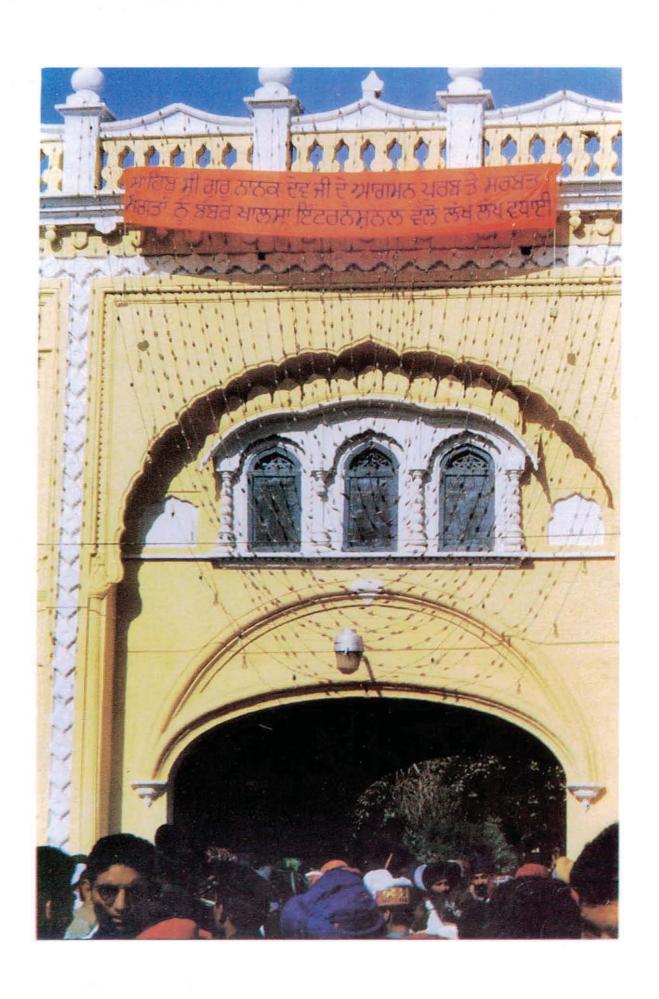
This shrine is in the southwestern corner of the Gurdwara Janamasthan and outside the foyer at a distance of about 20 meters from it.

It was here that Bhai Dilip Singh and Bhai Varyam Singh were thrown alive in the burning kiln of a potter.

A beautiful inn for the stay of foreign Sangats has been built right beside the Shaheed Ganj Bhai Dilip Singh. The money spent on its construction was donated by the Gur Khalsas living abroad.

A new 2 storeyed spacious langar hall has been built in place of the old langar hall.

About 50 Sikh families are settled in Nankana Sahib city at present. Prakash and recitation of Guru Granth Sahib Ji takes place daily at Janamasthan. Bhai Partab Singh is performing the services of the Garanthi. Sangats from here and abroad come to visit on the birthday of Sahib Guru Nanak Dev Ji, Founding Day of the Khalsa, Death anniversary of Maharaja Ranjit Singh and Martyre Day of the Fifth Guru. A huge diwan is held on the birth anniversary of the first Guru Dev Ji. Nagar kirtan is arranged.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

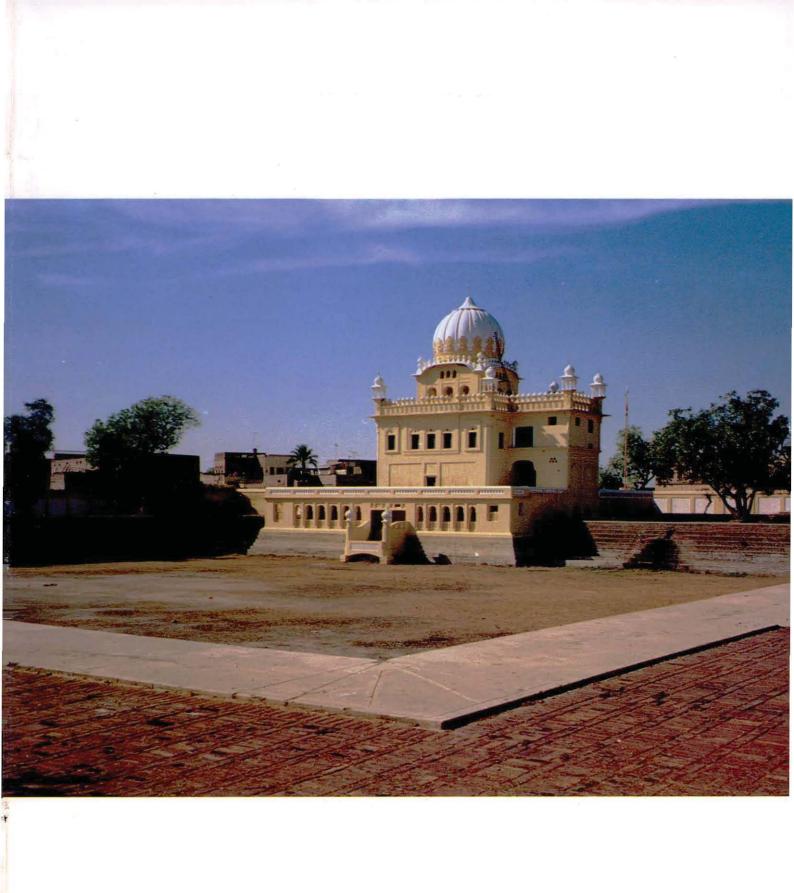
ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੨੫ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਪੂਰਬ ਦੱਖਣ ਦੇ ਰੁਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਪਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਇੱਕ ਤਾਲ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਪਰ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦਵਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਕੱਚੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ ੧੮੨੦ - ੨੧ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਇਆ । ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਿਰਮਲੇ ਮਹੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੰਮਲ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪੌੜ ਬਣਵਾਣ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਉੱਚੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਬਾ ਸੰਤ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੪੫ - ੪੬ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਈ । ਹੁਣ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਸਦਾ ਸੁੱਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਿੰਦਰਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਹੀ ਖੁਲਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਇਮਾਰਤ ਹੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ ।

كردوارا باليلا نكاثا صاحب

ایہ استعان گردوارا جنم استعان توں کوئی 225 میٹر دی و تھ اُتے پورب دکھن دے رُخ نُوں ست گرنانک دیو جی دے کھیڈاں کھیڈن دا استعان ہے۔
گردوارے توں پورب ول اِک تال ہے۔ جو گرو صاحب دے نام اُپر رائے بلار جی نے کھوایا۔ ایس دی پہلی ممارت اتے ایس دے نال لگدے کچے مردور
نُوں مماراجا رجیت سنگھ جی دی آگیا نال بابا گر بخش سنگھ جی نے من 21-1820 وج پکا کردایا۔ ایس توں مگردن گردوارے دے نرطے ممنتاں ایس دی نویس
ممارت بٹوائی جو مکمل نہ ہو سکی تے پربندھ پنتھک کمیٹی کول آگیا۔ ایس نُوں مکمل کرن اتے مردور دے پوڑ بٹوان اتے دوالے اُپی چار دیواری کردان دی
سیدا پردھ بابا سنت گر کھ سنگھ جی پٹیالے والیاں نے من 46-1945 وچ کردائی۔ ہُن ایمدی سیوا سنبھال وقف بورڈ کول اے۔ ایس دا مردور سدا شکا رہندا
ہے۔ گردوارا صاحب دا جندراکیول سکھ یا تریاں دے آون اُتے ہی کھلدا ہے۔ پرکاش نہیں ہوندا۔ کیول مادات ہی یادگار ہے۔

GURDWARA BALILA AT NANKANA SAHIB DISTRICT SHEIKHUPURA

This shrine is the area where Sat Guru Nanak Dev Ji used to play as a child and it is located about 225 meters south-east of Gurdwara Janamasthan. There is a water tank east of Gurdwara which was built in the name of Guru Dev Ji by Rai Bular. In 1820-21 AD Baba Gurbukhsh Singh built the building of the Gurdwara and its adjacent tank with bricks following the command of Maharaja Ranjit Singh. Later Nirmal Mahants started a new building but it could be completed and the control of the shrine passed on to the Parbandhak Committee. Baba Sant Gurmukh Singh Ji of Patiala got the building completed in 1945-6. He also constructed the steps and boundary wall of the water tank. The maintenance of this shrine is now in the hands of Waqf Board. Its water tank remains dry and the locks of the Gurdwara are opened only for Sikh yatrees. The Prakash does not take place now the building is the only monument.

ਗਰਦਆਰਾ ਪੱਟੀ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਂਧੇ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਕੋਲ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਿਠਾਏ ਗਏ, ਫਿਰ ਪੰਡਿਤ ਬਰਿੱਜ ਲਾਲ ਪਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ੧੩ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਮੌਲਾਨਾਂ ਕੁਤਬੁਦੀਨ ਪਾਸ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਹਨਾਂ ਸੰਸਾਰਿਕ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਨਾਮੀ ਬਾਣੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਸਮੈਂ ਸੋਇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ, ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕ ਭਇਆ॥

ਸੇਵਤ ਰਹੈ ਚਿਤੂ ਜਿਨੂ ਕਾ ਲਾਗਾ, ਆਇਆ ਤਿਨੂ ਕਾ ਸਫਲੂ ਭਇਆ ॥

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਰਤਾ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ " ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਾਲਲੀਲਾ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਦੋ ਮੰਜਲਾ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਟਾਰੀ ਜਾਂ ਅਟਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਇਹੋ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਟੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੋ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਕੂਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਦਰ ਵਿਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬੱਚੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ।

گردوارا پی صاحب

گردوارا بالیلا وے پاس ہی اید پاون استھان ہے. ایکے پاتشاہ جی پاندھے پنڈت گوپال داس کول ہندی پڑھن لئی بٹھائے گئے فیربنڈت برج لال پاس سنکرت اتے 13 سال دی عمروچ تکونڈی دے مولانا قطب الدین پاس عربی فارسی پڑھن بٹھایا گیا. ست کر جی دی تیکھن بُدھی' آتمک گیان اتے روشن دماغ دے ساجھے واری واری ایمنال سنسارک استادال سیس نوایا. گرو جی نے پنڈت وے شکے نورت کرن لئی آساراگ وچ پی نام دی بائی ایکھے ہی اُچارن کیٹی.

سے سوء بسرست جن ساجی 'سبھنا صاحب ایک مینے سیوت رہے جب جن کالاگا' آیا بین کا سپھل مینے

بھاشا و بھاگ بنجاب دی چھپی کتاب نکاٹا صاحب دا کرتا نراین عکھ لکھدا ہے کہ "جدوں بابا گر بخش عکھ نُوں شیر پنجاب ولوں اسیقے رہ کے گردواریاں دیاں عمارتاں بناؤن دا تھم ہویا تاں اوہناں نے لہی رہائش لئی گردوارا جنم تھان تے بالیلا دے وچالے اک دو منزلا مکان بنوایا جس نُوں "اٹاری" یاں اٹاری صاحب کیا جان لگا۔ ساپا کے ایموا تھان گردوارا پُی صاحب دے نال نال مشہور ہوگیا۔ ایس گردوارا صاحب اندر ہی بخی سالاں تول گروگر نقہ صاحب دا دو دویلے پر کاش ہوندا ہے۔ اید پر کاش ننگان صاحب دے سکھ پروار کردے ہن ایسے گردوارا صاحب اندر سکھ بچیاں دی دویا واسطے گرنانک سکول کم کر رہیا ہے۔ ایسے گر مکھی لپی وچ بنجابی اندر دویا دِتی جاندی ہے۔ بچ کیرتن اتے پاٹھ دی دویا وی لیندے ہن۔ عمارت شندر اتے وشال ہے۔

GURDWARA PATTI SAHIB AT NANKANA SAHIB, DISTRICT, SHEIKHUPURA

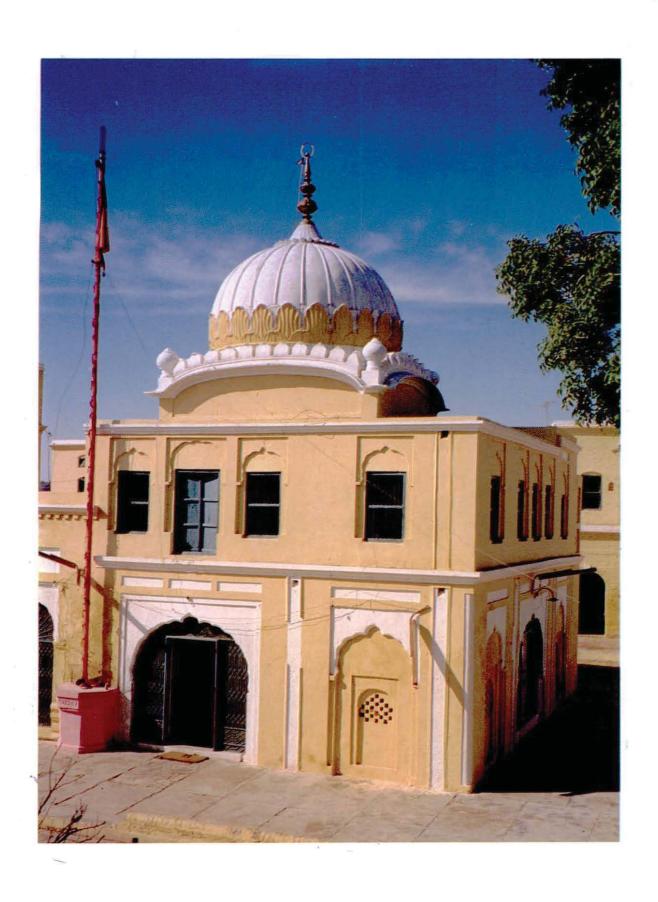
The sacred shrine is close to Gurdwara Balila and this is the site where First Patshah Guru Nanak Ji was sent to learn Hindi from Pandit Gopal Das and then to learn Sanskrit from Pandit Brij Lal. He was sent to Maulana Qutbuddin of Talwandi to learn Arabic and Persian at the age of thirteen.

His worldly tutors had to bow their heads before Jagat Guru's brilliant intellect, spiritual knowledge and broad mind. Guru Ji composed this bani called Patti in "Asa Rag" to remove the suspicion and to break the pride of pandit:-

Sassa: He who created the world, is the One Lord and Master of all.

Narayan Singh in his book titled "Nankana Sahib" published by Bhasha Vibhag Punjab, writes. "When Baba Gurbukhsh was commanded by the Sher-e-Punjab to live here and to construct new buildings for the gurdwaras, he built a double storey house for his residence between Janamasthan and Balila. It was called Atari or Atari Sahib and later with the passage of time it became popular as Gurdwara Patti Sahib."

Prakash of Granth Sahib takes place twice daily, and Sikh families living at Nankana Sahib perform this. There are arrangements for imparting education to Sikh children within the premises of Gurdwara. The children are taught Punjabi language in Gurmukhi script and they are also taught kirtan. The building of Gurdwara is spacious and beautiful.

ਗਰਦਆਰਾ ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗਰਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਨੀਰਤ ਅਤੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡੇਢ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜੱਟ ਦੀ ਪੈਲੀ ਉਜਾੜੀ ਸੀ । ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੱਟ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਅੱਗੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ । ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੱਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਝਾਂ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜਾ ਪਈਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉੱਜੜੀ ਖੇਤੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਸੀ । ਇਸ ਗਰਦਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ੪੫ ਮਰੱਬੇ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਦਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸਾਰੀ ਗਈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਰੋਵਰ ੧੯੪੬ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ ਜੋ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਉੱਤੇ ਖਲਦੀ ਹੈ।

كبارا صاحب ننكاثا

اب یاون استمان گردوارا مال جی صاحب تول نیرت اتے جنم استمان تول کوئی ڈیڈھ کلومیٹر دی وچھ اُتے لیٹیال شانال و کھا رہیا ہے. ایہ گردوارا اوس بیہ پوری بسطان اُتے بنایا گیا ہے۔ جھے گرنانک دیو جی دیاں مہیاں نے اک جث دی پلی اُجاڑ دتی ی. جَمْ ساکھیاں انوسار جث نے سے دے حاکم اے شکایت کیتی۔ رائے بلار نے گرو جی توں چھیا تاں آپ نے فرمایا "ہو سکدا ہے مہیاں کھیت نُوںِ جا پئیاں ہون پر ایس دا نقصان نہیں ہویا." جا کے ویکھیا گیا تاں ا جڑی تھیتی ہری بھری می ایس گردوارے دے نال 45 مربعے زمین پنڈ دریا وچ ہے۔ ایس گردوارے دی عمارت وی مهاراجا رغیت سے اُساری گئی ایس گردوارے نال لگدا سروور 1946ء وج بابا گر مکھ عکھ جی پٹیالے والیاں بٹوایا. ایس تھال وی پرکاش نہیں ہوندا کیول اک یادگار ہے جو یاتریال دے آؤن

GURDWARA KIARA SAHIB AT NANKANA SAHIB DISTRICT, SHEIKHUPURA

This sacred Gurdwara is displaying its glory close to Gurdwara Mal Ji Sahib at a distance of one and a half kilometer from the Janamasthan of Guru Nanak Sahib . It was built at the sacred site where Guru Nanak Dev Ji's buffaloes had damaged the field of a Jat. According to his biographies the Jat lodged a complaint with the local ruler Rai Bular. When questioned by Rai Bular Guru Nanak Dev Ji said "It is a possible that the buffaloes may have entered the field but no damage has been done to the crop". When on the spot inquiry was made, it was found that the affected field was as green and fresh as before.

45 Morabbas (squares) of land is endowed to this Gurdwara in village Daria. The building of this Gurdwara was built during the reign of Maharaja Ranjit Singh. The water tank of Gurdwara was constructed by Baba Gurmukh Singh Ji Patiala Wala in 1946 AD. Prakash does not take place here now. It is just a monument which is only at the arrival of the yatrees.

ਮਾਲ ਜੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧ ½ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਵਣਾਂ ਦਾ ਘਣਾ ਜੰਗਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਬਾਲ ਉਮਰੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਨ ਆਉਂਦੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪ ਜੀ ਇੱਕ ਵਣ ਦੀ ਠੰਦੀ ਛਾਵੇਂ ਸੌਂ ਗਏ, ਦਿਨ ਚਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉੱਤੇ ਧੁੱਪ ਆ ਗਈ। ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਛੱਜਲੀ ਖਲਾਰ ਕੇ ਛਾਂ ਕੀਤੀ ਰੱਖੀ। ਇਹ ਵਣ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਕਿ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ੫ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਇਹ ੧੯੩੫ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ੩ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਯਾਤਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

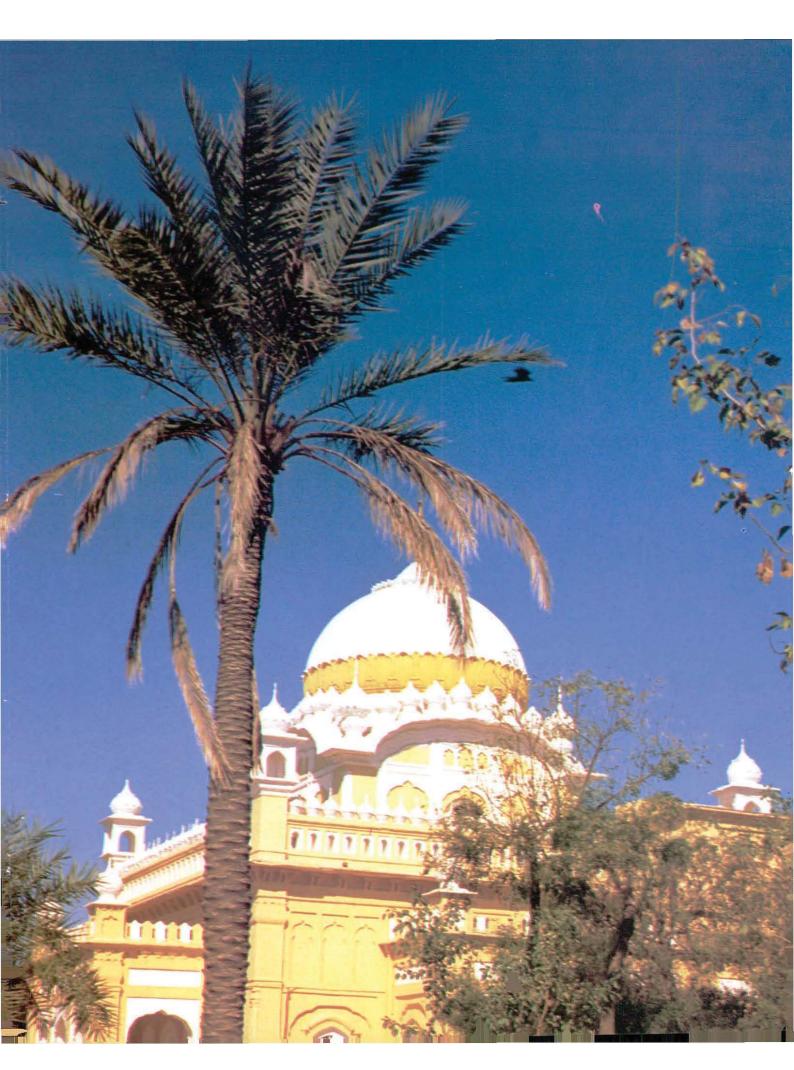
مال جي صاحب نڪاڻا صاحب

امیہ پاون استھان گردوارا جنم ستھان توں کوئی ڈیڈھ کلومیٹر شیخو پورا نوں جان والی سرک اُتے نکانا صاحب شہر وچ ہی ہے۔ ایتھوں نکانا صاحب ریلوے سیشن نیڑے ہے۔ ست گر نائک ویلے ایسے وناں وا گھنا جنگل ہوندا ہی۔ آپ بال عمرے ایسے ہی مہیاں چارن آوندے۔ اِک وار آپ اِک ون دی ٹھنڈی چھاویں سوں گئے۔ ون ڈھل گیا تاں آپ وے مکھ اُتے ڈھپ آگئی۔ اِک کالے ناگ آپ وے کھٹرے اُتے اپٹی چھجلی کھلار کے چھاں کر دِتی۔ آپ وہ تیک آپ سے تھے رہے ناگ چھاں کیتی رکھی۔ ایم مال (ون وا برچھ) ہُن وی موجود ہے۔ ایس یاد وچ ایسے گردوارا مال بی صاحب بڑا شندر بٹیا ہویا ہے۔ ایس دا سروور جو کہ زیمن توں بخ فٹ اُچا ہے۔ ایم 1935 وچ گردوارا تمیش نے سروار بمادر ممتاب سکھ جی دی پردھا تکی ہیٹے بٹوایا ی۔ ایس دا سروور جو کہ ایس یاون استھان دے نال بی برا ایکڑ رقبا ہے۔ ہُن ایسے پرکاش نہیں ہوندا۔ یا تری ورشن کرکے آئیک آئند مائدے ہن۔

MAL JI SAHIB AT NANKANA, DISTRICT SHEIKHUPURA

This sacred shrine is located in side Nankana Sahib City at a distance of one and a half kilometer from Gurdwara Janamasthan, on the main road leading toward Sheikhupura. Nankana Railway station is nearer from this place. There used to be a dense forest during the era of Guru Nanak Dev Ji. He used to graze his buffaloes here in his childhood. Once he fell asleep in the cool shade of a van tree, when it was late in the day, his face was exposed to the sun and a black Cobra distended its hood on his face to provide shade. The cobra maintained its position so long as Guru Ji remained asleep. This tree under which Guru slept is still there. Gurdwara Mal Ji Sahib has been beautifully built to commemorate this incident. In 1935 AD a water tank was constructed by Gurdwara Parbandhak Committee under the leadership of Sardar Bahadur Mahtab Ji. This water tank is 5 feet above the ground level.

There is endowment of 3000 acres of land in the name of this sacred Gurdwara. Prakash does not take place now. Yatrees visit this place and get spiritual satisfaction.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ (ਚੁਹੜਕਾਣਾ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ੨੦ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ੧੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਆਪ ਬਾਬਾ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਨਿਕਲੇ । ਮੰਡੀ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਭੁੱਖੇ ਭਾਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਆਪ ਤੋਂ ਉਹਨਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਵੇਖੀ ਨਾਂ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀਹਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਦਾ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ । ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਫੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ।

ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂਆ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਲੇ ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਤੇ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜਮੀਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵਿਸਾਖੀ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਪੁੰਨਿਆ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੰਦ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਸੰਨ ੧੯੯੩ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨੂੰ ਖੋਹਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਈਆ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਵਾਂ ਹੀ ਸਰੋਵਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਾਤਨ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆ ਨੂੰ ਛਾਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

گردوارا سچاسودا (چُو ژه کامًا)

ست گر نانک دیو جی نوں پتا متنا کالو جی نے سنسارک کار ویسار وچ پاؤن لئی 20 رپٹے دِتے اتے ویار کرن نُوں کمیا. اوس ویلے آپ دی عمرا ٹھارھال ورھے دی دی جاندی ہے۔ آپ بابا مردانا جی نال ویار کرن نُظے. منڈی چُو ڑھ کائے توں باہر اوہناں نے ویکھیا کہ جنگل وچ جُھُ ساوھو سجسم بھائے بیٹے ہن. آپ توں ایہ جُھکھ ویکھی نہ گئی تاں آپ نے اوہناں ویساں رہیاں وا اوہناں نُوں لَکُر چھکا دِتا. جد آپ جی دے پتا نُوں پتا لگا تاں اوہ کافی ناراض ہوئے تاں آپ نے موادا کر آیا ہاں.

پ سے سال کے سادھواں ٹوں کگر چھکایا اوس تھاں گردوارا بٹیا ہویا ہے۔ اسے قلعے ورگا شندر اتے وشال گردوارا مماراجا رجیت عکھ جی دے کال وج شان کی تھاں آپ نے سادھواں ٹوں کلگر چھکایا اوس تھاں گردوارا بٹی پا رہیا۔ ہٹن شاہی تھم اُتے بٹیا۔ ایس دے ناں 250 و گھے زمین ہے۔ وساکھی' ماگھ شدی اِک اتے کتک بنیا ٹوں میلا لگدا ی۔ 1947ء مگروں اسے گردوارا بٹد بیا رہیا۔ ہٹن من 1998 دی وساکھی اُتے دیش ودیش توں آئیاں سنگتاں دے کھلے درشن دیدار واسطے ایمنوں کھول و تاگیا ہے۔ انگلینڈ دی شگت دے سیوگ نال کھاں ربیا خرچ کر کے ایس استھان دی مرمت کروائی گئی ہے۔ نوال لنگر ہال اُساریا گیا ہے اتے نوال بی سروور بٹایا گیا ہے۔ ایہتے سری گروگر نتھ صاحب جی وا ربیا گئی ہے۔ اور میں میں مرت کروگر نتھ صاحب جی دا استھان دے بچ پاسے ون دا اِک رکھ ہے۔ ست گر ناکم دیو جی نے واتن کرکے ایسے دب و تی تے اوس توں ہری بھری ہو کے اج تیک شردھالواں ٹوں چھال دے رہی ہے۔

GURDWARA SACHCHA SAUDA AT CHUHRKANA, DISTRICT SHEIKHUPURA

In order to engage Guru Nanak Dev Ji into worldly affairs, his father, Mehta Kalu Ji, gave him twenty rupees and asked him to start his own business. It is said that he was 18 years of age then. Guru Ji along with Baba Mardana set out to do business. Outside Mandi Chuharkana they ran into some starving Jogis. He could not tolerate this sight of starvation and immediately purchased edibles with the 20 rupees he had. He distributed the same among the starving mystics. When Guru Dev Ji's father came to know about it he was very annoyed. Guru Nanak told him that he had entered into a true deal (Sachcha Sauda).

The Gurdwara was built at the site where Guru Ji had fed the mystics. This fort like spacious and beautiful Gurdwara was built at the royal command of Maharaja Ranjit Singh during his reign. There are 250 bighas of land attached to the shrine and fairs used to be organised on the first saddi Magh, Visakh and Kattak.

After 1947 the Gurdwara remained locked. But from the Visakhi (of 1993 AD) it has been reopened for the visit of local and the international Sangats. This shrine has been repaired with the help of the Sangat of England at the cost lakhs of rupees. A new dining hall and a new water tank have been constructed. Prakash of Guru Granth Sahib Ji takes place. Akhand Path Sahib (recital of Granth Sahib in a meeting without break) is done 4 times a year. There is a van tree at the right of Prakashasthan. Sat Gur Nanak Dev Ji had planted Miswak (a small branch of tree used as a tooth brush) after brushing his teeth which has grown into a tree and provides shade for the devotees.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਚਖੰਡ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉਸੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ਼ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਖੰਡ ਦੇ ਲੱਦੇ ਖੋਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਪੁੱਛ ਇਹਨਾਂ ਛੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ ਰੇਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾ ਫਰਮਾਇਆ ਚੰਗਾ ਰੇਤ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਲੇਲ ਉੱਠੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਫਕੀਰ ਦਾ ਆਖਿਆ ਸੱਚ ਹੀ ਨਾਂ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੇ ਛੱਟ ਖੋਹਲ ਕੇ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਚਮੁਚ ਰੇਤ ਸੀ। ਉਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਆਣ ਲੱਗਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਫਰਮਾਇਆ ਰੇਤ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਸੀ? ਵਪਾਰੀ ਆਖਿਆ ਹਜ਼ੂਰ ਇਹ ਤਾਂ ਖੰਡ ਸੀ, ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਖੰਡ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਪਾਰੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਚਮੁੱਚ ਖੰਡ ਹੀ ਸੀ। ਵਪਾਰੀ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਹ ਖੰਡ ਉੱਥੇ ਹੀ ਚੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

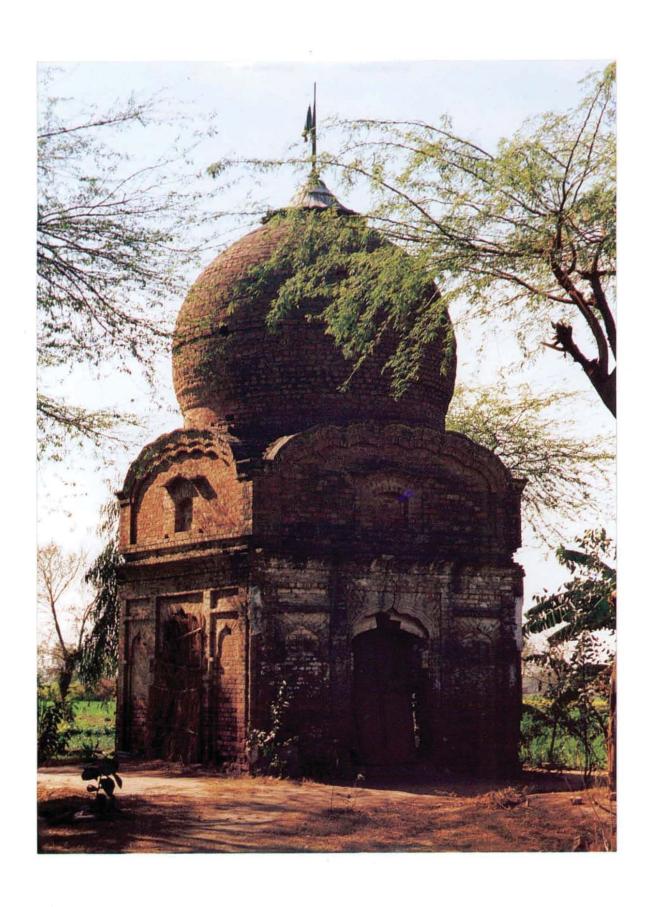
ਇਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਗੁੰਬਦ ਵਾਲਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮੰਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਸੰਭਾਲ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ।

گردوارا مچ کھنڈ

ابیہ پاون استحان گردوارا سچا سودا توں کیول اک کلومیٹر اوسے سڑک اُتے ریلوے لائن توں پارکھیتاں وچ اُداس کھلوتا ہے۔ ایس استحان اُتے باب مردانے نے مجھکھ لگن دی گل گیتی ہی۔ اک وپاری دے کھنڈ دے لدے کھوتے جا رہے ہن۔ ست گر نائک دیو جی نے مردانے نُوں آکھیا ایمنال توں پچھ ایمنال چھٹال وچ کید ہے۔ مردانے دے پچھن اتے اوہنال آکھیا رہت ہے۔ ست گرال فرمایا چٹا رہت ہی ہووے گی۔ ایہ مُن کے وپاری دے من اُلیل اکھی کہ کدھرے فقیر دا آکھیا تج ہی نہ ہووے۔ او ہے چھٹ کھول کے ویکھی تال اوس وچ تج بچ رہت ہی۔ اوہ ست گرال دی چرنی آن لگا۔ ست گرال فرمایا رہت ہووے گی۔ ویاری ویکھیا تال اوہ تج بچ کھنڈ ای می دیاری ویکھیا تال اوہ تج بچ کھنڈ ای می دیاری ویکھیا تال اوہ تج بچ کھنڈ ای می دیاری ویکھیا تال اوہ تج بچ کھنڈ ای می دیاری فیر چرنی آن لگا تے اوہ کھنڈ او تھے ہی و چر کر دی ایس تھال عالی شان اِک گنبد والا گردوارا بٹیا ہویا ہے۔ سڑک کنارے ایمدی حالت مندی ہے۔ بہم میال نہ کیتی گئی تال نشان وی مٹ جاوے گا۔

GURDWARA SACH KHAND, CHUHRKANA

This holy shrine stands gloomily in the fields on the other side of the railway line only one kilometer from Gurdwara Sachcha Sauda. It was this spot where Baba Mardana had said that he was feeling hungry. Some Donkeys of a merchant laden with sugar were passing by. Gur Nanak Dev Ji told Baba Mardana to inquire from the owner as to what was in those bags. When Mardana asked the merchant, he replied that it was sand. Sat Gur said, "All right! sand it will be!". The merchant became worried lest the saying of the saint should come true. He checked the bags and found that it was actually sand. He held Guru's feet and Sat Gur said if it were not sand what else could that be. The merchant said, "Sire! it was sugar." Sat Gur said, "All right! then sugar it will be ". The merchant checked again and found that to be sugar. He sat at the feet of Sat Gur and unloaded his sugar. There is a splendid Gurdwara with a dome built by the road at this place. Its condition is bad and if no maintenance is done it will disappear without leaving a trace.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚੇ ਗੁੰਬਦ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਚੂਹੜਕਾਣਾ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸਣੇ ਇਥੇ ਵਣ ਦੇ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਫ ਹੇਠ ਆਣ ਬਿਰਾਜੇ। ਇਹ ਬ੍ਰਿਫ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਤੰਬੂ ਵਾਂਗ ਤਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਜਮੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈ ਲਈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਿਹੰਗ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਜਿਹਨੇਂ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਨਿਹੰਗਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅੱਜ ਵੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਯਾਤਰੀ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਗ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

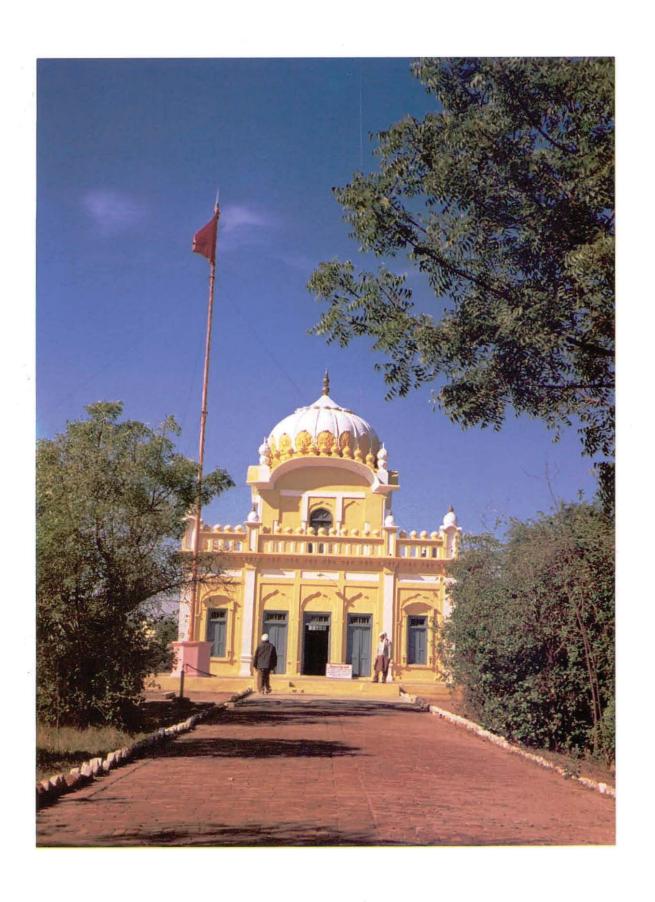
گردوارا تنبوصاحب

نکاٹا صاحب ریلوے سٹیٹن توں جنم استحان ول جاندیاں جنم استحان توں پہلوں تماڈے بج ہتھ اُتے اِک بھٹ اُپے گنبد والا گردوارا صاحب ہے۔ ابیہ ہی گردوارا تنبو صاحب ہے۔ ست گر نائک دیو بی پا متاکالو بی دے وہ رپ رپ چوڑھ کائے بھکے سادھوواں نُوں کھوا کے سچاسودا کرن اُپرنت بھائی مرداٹا بی سے ایستے وی دے اک برچھ ہیٹھ آن دیراجے۔ ابی برچھ ابی وی موجود ہے اتے تنبو وانگ تنمیا ہویا ہے۔ ایسے داسطے ایس پاون استحان نوں تنبو صاحب آکھیا جاندا ہے۔ ابی گردوارا نمنگ سٹھمال دے قبضے وچ بی ایس پاون استحان دے نال کوئی زمین نہیں ہی۔ ایس گردوارا صاحب دے مہنت بھائی شرم سکھ نے مہنی دے ادھین گرنچ صاحب دی سیوالے گئی۔ پرنتو نمنگ اُجاگر سکھ چھائی شرع صاحب دے لاگے وکھرا پرکاش استحان بٹایا ہویا بی سمیٹی دی ورودھتا کردا رہیا۔ نمنگال دا بٹایا ہویا پرکاش استحان اج وی نمنگ شکھ چھائی دے نال توں گردوارا تنبو صاحب دے نال بی قائم ہے۔ بھن ایسنال دوہال وچوں کے تھال رہیا۔ نمنگل منہیں ہوندا۔ نکاٹا صاحب آگے سکھ یا تری ایس تھاں متحانیکنا لہنا سوبھاگ جاگدے ہیں.

GURDWARA TAMBO SAHIB AT NANKANA, DISTRICT SHEIKHUPURA

Going along the road from Nankana Sahib Railway Station towards the Janamasthan there is a Gurdwara with a high dome on your right hand before Gurdwara Janamasthan. It is the Gurdwara Tambo Sahib. On his way back home after entering into Succha Soda (True Bargain) by spending his father's (Mehta Kalu), 20 rupees on feeding the starving mystics, Guru Nanak Ji along with Bhai Mardana took shelter under a van tree. The tree under which he sat is still present and is known as Tambo Sahib because it is spread like a tent.

The Gurdwara was under the control of Nahang Sikhs. No land endowment stands in the name of Gurdwara. Mahant Bhai Sharam Singh had taken over the task of serving Guru Granth Sahib at the behest of Gurdwara Parbandhak Committee whereas Nahang Ujagar Singh, opposing it, had established a separate Prakashasthan near Tamboo Sahib. The Prakashasthan established by Nahang Sikh, known as Nahang Singh Chaoni (camp), is still standing beside the Gurdwara Tambo Sahib. Prakash is not held on both the places now. The yatrees who come to Nankana Sahib consider it to be their good fortune to prostrate at this place,.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਐਮਨਾਆਬਾਦ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡੇਦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਾਹਰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਰੋੜਾਂ ਦੇ ਆਸਨ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ੫ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਗੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ੬ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਜੁੜਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ

ਕਰਵਾਈ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਥੋੜੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ।

گر دوارا رو ژی صاحب ایمن اباد گجرانوالا

ایمن اباد ضلع گجرانوالے وابٹ بی مشہور قصبا ہے. ایس قصبے تول کوئی ڈیڈھ کلویمٹر باہر کی سڑک کنارے پہلے پاتشاہ صاحب گرو نائک دیو بی واگر دوارا روڑی صاحب ہے. ایس قعال تے گرو صاحب رو ڈال دے آئ تے ویراج. ایتھوں بی بابر دیاں فوجاں نے ست 1578 وچ آپ ٹوں گر فار کیتا. ایس تھاں اِک بنٹ بی عالی شان گردوارا بٹیا ہویا ہے. وشال سروور شندر عمارتاں ایس دی شان وچ ہور وادھا کردیاں بن. مماراجا رجیت شکھ سے دی نئج بزار ریخ سالانا دی جاگیر توں و کھ 9 مربعے زمین وی ہے. وساکھی اتے کتک دی پورن ماثی ٹوں میلے بڑدے سن. بٹن کیول وساکھی نوُں بی میلا منایا جاندا ہے. جس وچ گجرانوالے اتے ہور علاقیاں دے لوک ہٹم ہاکے آوندے بن. گردوارے دی عمارت ڈھیمندی جا رہی ہی. ہٹن گور نمنٹ نے لکھال رہیا خرچ کے ایس دی چار دیواری کروائی ہے. ایس نال عمارت دی تھوڑی بچت ہوگئی ہے.

GURDWARA RORI SAHIB AT EMINABAD, DISTRICT GUJRANWALA

Eminabad is a famous town of Gujranwala district. Gurdwara Rori Sahib is located by a metalled road one and a half kilometer from the town. Jagat Guru Nanak Sahib had stayed on the seat of pebbles at this place and it was from here that he was taken as a prisoner by the invading armies of Babar, in Samvat 1578.

An imposing Gurdwara has been built over the place. A large pond and other buildings make it more graceful. A large estate worth Rs.5000 per annum and 9 squares of agricultural land is endowed to the Gurdwara from the era of Maharaja Ranjit Singh. Visakhi and Kattak Puranmashi festivals used to be held in the past, only Visakhi festival is held now where people from Gujranwala and its adjoining areas participate with fanfare.

The building of the Gurdwara was falling apart but the Govt of Pakistan stemmed the rot by

constructing its boundary wall at a cost of thousands of rupees.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੱਕੀ ਸਾਹਿਬ ਐਮਨਾਆਬਾਦ, ਗੁੱਜਰਾਵਾਲਾ

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਨੂੰ ਸੈਦਪੁਰ (ਐਮਨਾਆਬਾਦ) ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਲਈ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚੱਕੀ ਆਪੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਉਹਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਉਹਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਇਉਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੈਦੀ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਗਏ।

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਕੈਂਦ ਹੋ ਕੇ ਚੱਕੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਅੱਜ ਵੀ ਉਹੀ ਬਾਬਰ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੋ ਕਮਰੇ ਹਨ । ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਝੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

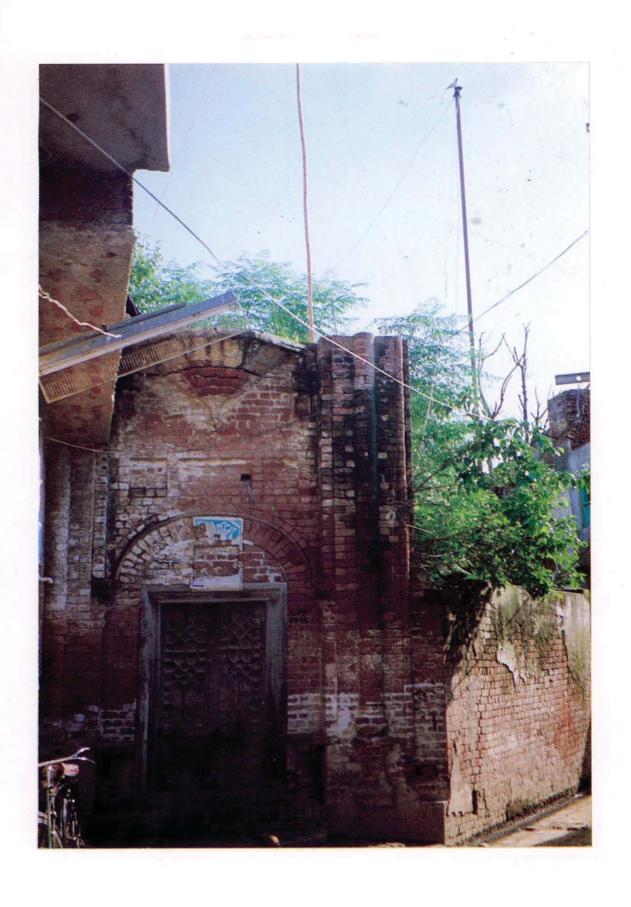
گردوارا چکی صاحب ایمن آباد ، مجرانوالا

شمنشاہ باہر دیاں فوجاں نے جد سمت 1578 نوں سید پور (ایمن آباد) اُتے قبضا کیتا تاں اوہناں ہور بہت سارے لوکاں دے نال نال ست گرنا تک دیو جی لوں وی گرفتار کر لیا اتے اوہناں نوں ایستے چی ہین دی مشقت لئی گئی. سرکاری اہلکاراں نے ویکھیا کہ بابا جی دی چی آپ چل رہی ہے، اوہناں جا کے باہر نوں دسیا تے اوس بابا جی نوں اپنے کول سد لیا. اوتھ اوہناں بابا جی نال گل بات کیتی. اوہ بابا جی نوں بہت پر بھاوت ہویا. اوہنے بابا جی نوں رہا گئیتا تے بابا جی نوں دیا ہو گئے۔ نور جے قدیاں دی رہائی واسطے تھم دی جس نوں بابر نے من لیا. ایوں بابا جی کارن ہزاراں قیدی رہا ہو گئے.
ایس استحمان اُتے جھے آپ قید ہو کے چی چلاندے رہے بعد وچ گردوارا بٹا دیا گیا. اج وی اوہ ہی باہر ویلے دے دو کمرے ہن. نشان صاحب ویڑھے وچ جھول رہیا ہے۔ 14 تھماؤں زمین ایس استحمان دے ناؤں ہے۔ ایسے میلا وساکھی نوں ہوندا ہے۔

GURDWARA CHAKKI SAHIB AT SAIDPUR (EMINABAD) DISTRICT GUJRANWALA

In Samvat 1578 when the armies of Emperor Baber captured Saidpur (Eminabad), they took Gur Nanak Dev Ji as prisoner along with many other people. He was put to hard labour on a stone grinder. The officials saw that the grinder of Baba Ji was moving on its own. They informed Babar about it who called Baba Ji to his court and talked to Baba Ji. He was pleased and impressed by Guru Ji and ordered his immediate release. Baba Ji ordered the release of other prisoners and thus thousands of prisoners were released due to Baba Ji.

A Gurdwara was built at the site where Guru Ji turned grinding wheel in captivity. Even today there are two rooms from the Babar's period. The flag (Nishan Sahib) is fluttering in the courtyard. 14 Ghumaon of land are attached to the shrine. A fair is held on Visakhi.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੀ ਖੂਹੀ, ਐਮਨਾਆਬਾਦ, ਗੁੱਜਰਾਵਾਲਾ

ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਸੈਂਦਪੁਰ ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਘਟੌੜਾ ਜਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰਖਾਣ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਐਮਨਆਬਾਦ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਠਹਿਰੇ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ " ਜੈਸੀ ਮੈਂ ਆਵੈਂ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋਂ॥ " ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ।

ਮਲਿਕ ਭਾਗੋਂ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਜੋ ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਰੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿੱਚ ਉਹਦੇ ਮਾਹਲ ਪੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਾਲੋਂ ਤਰਖਾਣ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜਿਆ ਤਾਂ ਮਲਿਕ ਭਾਗੋਂ ਦੇ ਮਾਹਲ ਪੂੜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਟਪਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਸਿੰਮਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਅੰਦਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਚੂਸਿਆ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਸ ਤਰਖਾਣ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਹਲਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਦੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮਾਲ ਪੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਟੁੱਕਰ ਚੰਗੇ ਜਾਣੇ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੇ ਘਰ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰੇ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੀ ਖੂਹੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਖੂਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਪੀਦੇ ਰਹੇ, ਉਹ ਖੂਹ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ੧੯੪੭ ਮਗਰੋਂ

گردوارا بھائی لالو دی کھوہی 'ایمن آباد' مجرانوالا

بھائی لالو سید پور (ایمن آباد) نوای گھٹاؤڑا ذات دا اِک ترکھان ی. ست گرنانک دیو جی جد ایمن آباد آئے تاں ایس دے گھر ہی ٹھرے ایہتے ہی مہاراج نے ''جیسی ہے آوے تھسم کی بائی' تیمٹرا کری گیان وے لالو'' تلنگ راگ وچ شبد اُچاریا.
بھاگو ملک نامی اِک بندا جو ایمن آباد دے حاکم دا الجکار ہی. اِک وار اوس برہم بھوج کیتا. اوس نے گرو جی نوں وی بلایا تے گرو جی نے انکار کر دتا. ایس اُتے اوس نوں غُتنا آگیا. اوس حکم نال گرو صاحب نوں طلب کیتا. گرو صاحب نے بھری کچہری وچ اوپدے پُوڑیاں نوں اپٹے اِک ہتھ وچ تے اپٹے دوج ہتھ وچ لالو ترکھان دی سکی روٹی نوں نچو ڈیا تاں ملک بھاگو دے پوڑیاں دچوں خون ٹپکن لگ پیا تے بھائی لالو دی سکی روٹی وچوں ڈون اے جد کہ ایس ترکھان دی روٹی وچ ایس دی حلال دی محنت دا دوھ اے۔ ایمی وجھا اے جو میس تیرے مال پوڑیاں نوں ٹھکرا محنت دے شکے حکم چھٹے جائے۔

پوڑیاں نوں ٹھکرا محنت دے گھر چھٹے گرو صاحب ٹھمرے او تھ گردوارا بٹا دیا گیا. ایس نوس گردوارا بھائی لالو دی کھوئی آکھیا جاندا اے۔ اوہ کھوہ جس وچوں گرو جی پائی جوں گرو جی گیران آن وسیا می۔ 1989 وچ سردار سرجیت سکھے پنیسر ہوراں ودلی سکت دے پیلی بیندے رہے اوہ کھوہ اج وی موجود اے۔ 4 گمروں ایستے اِک شرار تھی گھرانا آن وسیا می۔ 1989 وچ سردار سرجیت سکھے پنیسر ہوراں ودلیش شکت دے پیندے رہے اوہ کھوہ اج وی موجود اے۔ 47 گمروں ایستے اِک شرار تھی گھرانا آن وسیا می۔ 1989 وچ سردار سرجیت سکھی پنیسر ہوراں ودلیش شکت دے

GURDWARA BHAI LALU DI KHOI AT EMINABAD DISTRICT GUJRANWALA

Bhai Lalu, a resident of Saidpur (Eminabad), was a carpenter of Getaura caste. Guru Nanak stayed at his house when came he to Eminabad. It is the place where Gur Dev Ji composed the following bani (rhyme) in Talang rag:

A man by the name of Bhago Malik was a minor official of the ruler of Eminabad. He arranged a big feast for the Brahamins (Braham Bhoj) and also invited Gur Dev Ji who declined the invitation. This made him angry and he summoned Gur Dev Ji through official command. Gur Dev Ji squeezed his buttered bread with one hand and with other hand squeezed the plain bread of Bhai Lalu before all present in the court. Blood started trickling from Bhago's buttered bread and milk oozed out of plain bread of Lalu carpenter. Gur Dev Ji said that Bhago's income contained the blood sucked from the poor whereas the income of this carpenter had the milk of his hard labour. It was the reason behind my rejection of your rich food and that was why he had preferred the simple food earned through hard labour.

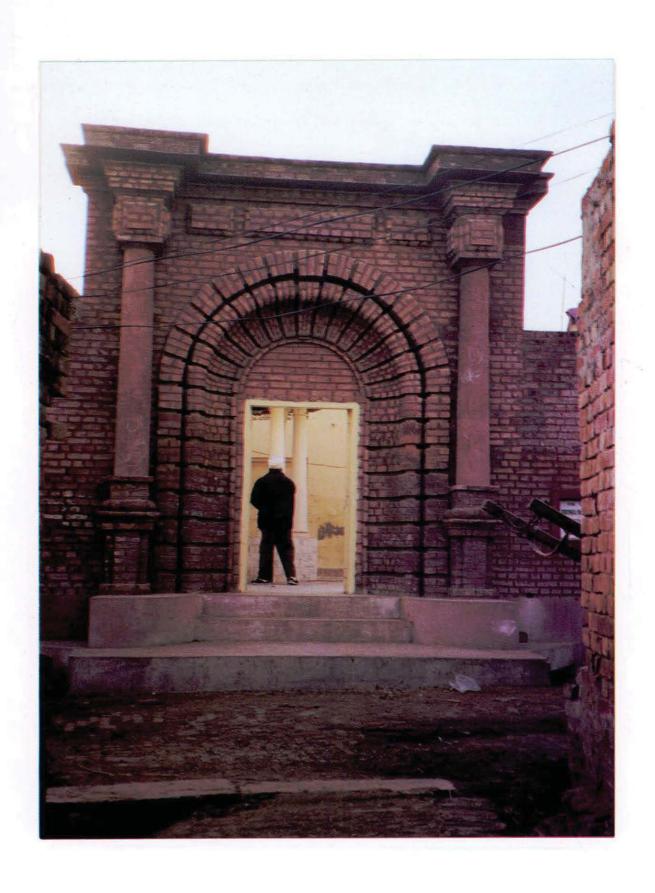
Lalu's house, where Gur Dev Ji had stayed, was made a Gurdwara. This is called Gurdwara Bhai Lalu Di Khoi (the well of Lalu). The well from which Gur Dev Ji had been drinking water is still

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਪਰਿਵਾਰ ਆਣ ਵਸਿਆ ਸੀ। ੧੯੮੯ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਨੇਸਰ ਹੋਰਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਖੂਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਥੋੜੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਖੂਹ ਬਣਾ ਕੇਉਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਛਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਖੂਹ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਮੀਟਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਥੜੇ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੋਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

پیے نال ایس گردوارے نوُں خرید لیاتے ایس دی اُساری کیتی. ایس وچ موجود کھوہ نوں اُنوں اِک تھڑا بنا کے بند کر وہ ہے. اتے اوس دے کول ہی تھوڑی وِتھ اُتے اِک ہور کھوہ بنا کے اوس اُتے اِک سُندر چھٹری بنا دتی ہے. اصل کھوہ ایس نوں کوئی دو میٹر سجے پاسے اِک تھڑے تھلے ہے. آس ہے ایہ گردوارا وی سکھ منگتال دے درشنال واسطے کھول دِتا جاوے گا.

intact. After 1947, a refugee family had occupied the Gurdwara. In 1989 Sardar Surjit Singh Panesar purchased it with the money raised by the foreign Sangat and restored it. The well inside the premises was covered with a platform. A new well was dug at a short distance from it and a beautiful canopy has been erected over it. The actual well is under a platform about two meters to the right of the present well. It is hoped that this Gurdwara too will be opened for the Sikh Yatrees.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਗੜ੍ਹ, ਬਦਾਮੀ ਬਾਗ, ਲਾਹੌਰ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਸਥਾਨ ਬੁੱਢੇ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਦਾਮੀ ਬਾਗ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇੜੇ ਸੀ । ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁੰਬਦ ਸੀ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹੰਤਾ ਕੋਲ ਸੀ ।

ਹੁਣ ਨਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਬਾਕੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮਹੰਤ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ ।

كردوارا نانك كره بإداى باغ لامور

جگت گرو نانک دیو جی دا اید یادگاری استحان 'بڑھے راوی دریا دے کنارے ' بادای باغ ریلوے سٹیٹن نیڑے ہی. کہیا جاندا اے کہ اس استحان تے آپ نے دونی چند دے پتا نوُں چورای توں کمت کروایا ہی. اس استحان اتے کدے یادگاری گنبد ہی اس استحان دا پربندھ مہنتاں کول ہی. ہٹن نہ تاں اس استحان دے نشان ہی باتی ہن اتے نہ مهنت ایہ سجو کچھ ہن کیول اتہاس دے پنیاں اتے ہی ہے.

GURDWARA NANAK GARH AT BADAMI BAGH, LAHORE

This monument of Jagat Guru Nanaki Dev Ji was once located at the bank of old River Ravi near Badami Bagh railway station. It is said that it was at this spot that Jagat Guru had delivered (Mukat) the father of Duni Chand from rebirth. Once a memorial dome stood in this place and the control of this place was with a Mahant . Neither the Mahants nor any signs of this place remain but for the accounts in the pages of history.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਚੁਹਟਾ ਮੁਫਤੀ ਬਾਕਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਲਾਹੌਰ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਚੌਹੱਟਾ ਮੁਫ਼ਤੀ ਬਾਕਰ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਬਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਚੌਹੱਟਾ ਜਵਾਹਰ ਮੱਲ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ੧੫੬੭ ਬਿਕਰਮੀ ੧੫੭੦ ਈ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਬਿਰਾਜੇ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਪ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰਾਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹੰਤਾਂ ਕੋਲ ਸੀ । ੧੯੨੦ ਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ । ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਅਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ । ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ ।

ਮਕਾਨ ਵਰਗੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਘਰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

گردوارا پہلی پاتشاہی چوہٹا مفتی باقرلاہور

ایہ اتماسک استھان جو دھرم سالا پہلی پاتشاہی دے ناں توں پرسدھ ہے. لاہور دلی دروازے توں اندر محلّہ چوہٹا مفتی باقروج ایہ استھان اج وی موجود ہے. اس علاقے نوں اوس ویلمے سریاں والا بازار یا چوہٹا جواہر مل وی آگھیا جاندا ہی.

صاحب گرو نانک دیو جی 1567 بکری 1510ء نول اپٹے اِک پر کی ڈنی چند دے گھر ویراج۔ جس دن آپ اپینے آئے ڈنی چند اپٹے پتا دا سرادھ کر رہیا ی. گرو جی نے اوہنوں ایسناں پکفڈاں توں ورجیاتے گر سکھی نال نمال کیتا. گروجی دے چرن چھوہ کرکے اس گھر نوں گر دوارا ہون دا مان پراپت ہویا. اس گر دوارے دی سیوا سنبھال شروع توں ہی منتمال پاس می. 1920ء وچ اس دا پر بندھ گر دوارا لوکل کمیٹی کول آگیا اتے 1927ء توں 1947ء تک شرومنی گر دوارا پر بندھک کمیٹی پر بندھ کردی رہی ہئن محکما او قاف کول ہے.

مکان ورگے اس گردوارے اندر ایس ویلے اِک گھروسیا ہویا اے. پر کاش استمان والی تھاں او ہناں گرو نائک دیو جی دی اِک تصویر رکھی ہوئی ہے. کوئی شروهالو آوے تے درشن کروا دیندے ہن.

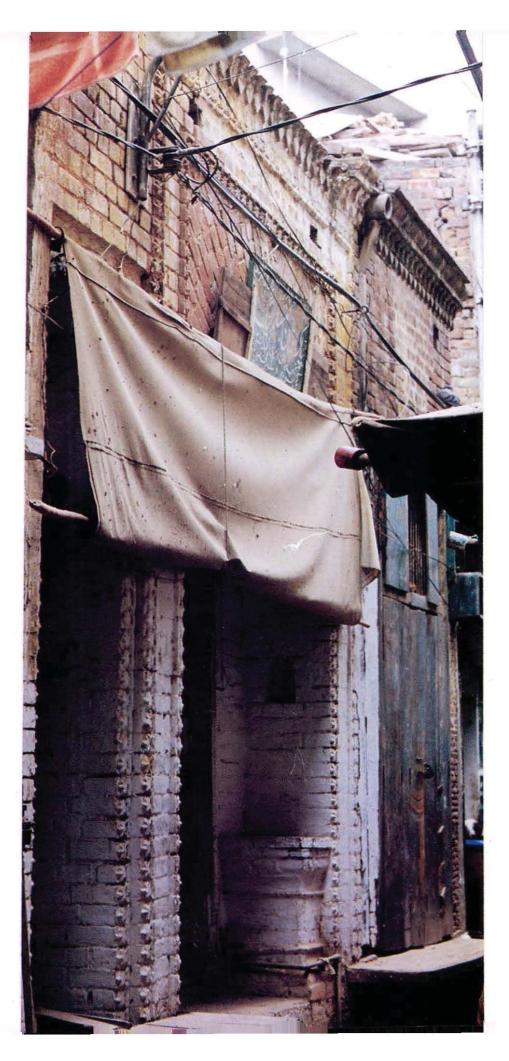
GURDWARA FIRST GURU AT CHOHATTA MUFTI BAQAR AT LAHORE CITY

This historical place, known as Dharamsala of the First Patshahi, is located in Mohalla Chohatta Mufti Baqar inside Delhi gate of Lahore city. In those days the locality was known as Siryanwala Bazaar or Chohatta Jawahar Mal.

In 1567 Bikrami (1510 AD) Jagat Guru Nanak Dev Ji stayed in the house of Duni Chand, one of his devotee. Guru Dev arrived on the day when Duni Chand was performing the ritual of "Saradah" of his father. Guru Dev Ji dissuaded him from these fallacies and brought him into the folds of Sikhism. Since the house of Duni Chand was touched by the feet of the Gur Dev Ji it was elevated to the status of a Gurdwara

Mahants were responsible for its care from the very start which passed on to local committee in 1920. From 1927-47 Shiromni Gurdwara Parbandhak Committee maintained this shrine. It is now in the custody of Augaf Department.

This house like Gurdwara is being used as a residence. The occupant has placed a portrait of Jagat Guru in Prakashasthan and allow any devotee who comes there to see it.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ, ਧਰਮਪੁਰਾ, ਲਾਹੌਰ

ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੀ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਗਲਪਰਾ ਅਤੇ ਧਰਮਪਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਚਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੀ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਹੈ। ਇਸ ਸਟਾਪ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਰਾਏ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਦਵਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਕੋਈ ੨੦੦ ਕਰਮਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਗੋਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਇਹ ਗਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਕੋਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਹਦੀਆਂ ਚੌਹਾਂ ਨੱਕਰਾਂ ਉੱਤੇ ਬਰਜ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਏ ਅਤੇ ਸਤਿਗਰ ਸੀ ਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਛੱਪੜੀ ਤੋਂ ਚਰਨ ਧੋਤੇ, ਰਾਮਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੂ ਪੀ ਤੇ ਸੀਪੀ ਦੇ ਮਹਾਜਿਰ ਘਰਾਨੇ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਮੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

گردوارا چوبتیاصاحب' دهرم بورالاهور

لاہور شمروچوں لنگھن والی نسردے کنارے مغل پورا اتے دھرم پورا وجالے چوبتیا صاحب نامی بس شاپ ہے. اس شاپ توں اُٹر والے پاسے آبادی وج رام رائے جی وا استحان چوبتیا صاحب ہے. اید اِک وشال عمارت ہے. کھھ دوار بہت وڈا ہے. اس وچ وڑ کے کوئی 200 کرماں اُتے گلی دو بھاگال وج ونڈی جاندی اے. ہے ہتھ والے بھاگ اُتے اِک نکاجیا گول دروازا ہے. ایہ گردوارا صاحب دا دروازا ہے. ایسے پرکار دے چار دروازے من 'ایسنال دروازایال توں اندر اِک چکور عمارت ہے. جدیاں چوہاں تکرال اتے برج بے ہوئے من ایہ ہی پرکاش استمان ہے. ایسے ست گر ناتک دیو جی نے چرن پائے گر ناتک در جی جس چھیٹری توں جن دھوتے دام رائے جی نے اِس نُوں بوجا استمان بنا ہا۔ آ اس وليے إس باون استحان اندر بھت سارے يو بي على وے مهاجر گھرانے وے ہوئے بن عمارت دى حالت بهت مندى ہے. ترسي درش كرنا جابو تے نہیں کر سکدے.

GURDWARA CHOWBACHCHA SAHIB AT DHARAMPURA, LAHORE

Chowbachcha Sahib bus stop lies between Mughalpura and Dharampura by the canal flowing through Lahore. Chowbachcha Sahib the shrine of Ram Rai Ji is situated in the locality north of this bus stop. It is a spacious building. The main door is very huge. About 200 steps inside the main enterance the passage splits into two lanes. There is a small round door. It is the door of Gurdwara Sahib. There are four similar doors. Inside these doors is a rectangular building with four towers on all the four sides. This is the Prakashasthan. Sat Gur Nanak Dev Ji visited this place. The small pool where Gur Nanak Dev Ji washed his feet was made a place of worship by Ram Rai Ji.

Many refugees families from UP (Uttar Pardesh) and CP (Madhya Pardesh) are settled in this holy place now. The building is in a very bad shape and access to the pilgrims is denied.

ਗਰਦਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ, ਡੇਰਾ ਚਾਹਲ, ਲਾਹੌਰ

ਡੇਰਾ ਚਾਹਲ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਘਵਿੰਡੀ ਜਾਦਿਆ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੩੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਵਿੱਚ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਖ਼ੁਬਸੂਰਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਦਰ ਸਰੋਵਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ।

ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਗੜ ਗਈ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੁਲਿਕ ਮਿਰਾਜ ਖਾਲਿਦ ਹੋਰਾਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ੧੯੯੬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਈ । ਮਲਿਕ ਮਿਰਾਜ ਖਾਲਿਦ ਹੋਰੀਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਹਨ। ਕਦੀ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸਨ। ३० ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ।

جنم استھان ہے ہے نائلی ڈیرا چاہل لاہور

ڈیرا جابل نامی اِک پنڈ جو ضلع تخصیل لاہور تھاٹا برکی وچ ہے۔ ایہ پنڈ لاہور توں گھونڈی نوں جاندیاں لاہور توں 35 کلو میٹر دور ہے۔ اس پنڈ اندر جگت گرو نانک دیو جی داگر دوارا ہے. اس گر دوارے نول جنم استمان بے بے ناکل وی آ کھیا جاندا اے.

اس پنڈ وچ صاحب گرو ناک دیو جی نے کی وار چرن پائے کیونکہ ایٹے اوہنال دے ناکے س ایٹے ہی ست 1521 وچ بے بے ناکی جی واجم ہویا جو

گردوارا صاحب جی دی ممارت گنید دار خوبصورت بی موئی ہے. یاون دربار دے سجے پاسے شندر سردور سی جو مثن الوب مو چکیا ہے. اس ممارت اندر

۔ عمارت دی حالت بہت ہی وگڑ گئی ہی. پاکستان دے پچھلے پر دھان منتری ملک معراج خالد ہوراں پنج لکھ سرکاری خزانے وچوں خرچ کرکے 1996ء وچ

ملک معراج خالد ہوریں ایسے پنڈ وے جم بل بن. کدے اپیتے پر کاش ہوندا ی پوجاری عکھ بن. 30 و گھے زمین اس یاؤن استحان دے نال ہے.

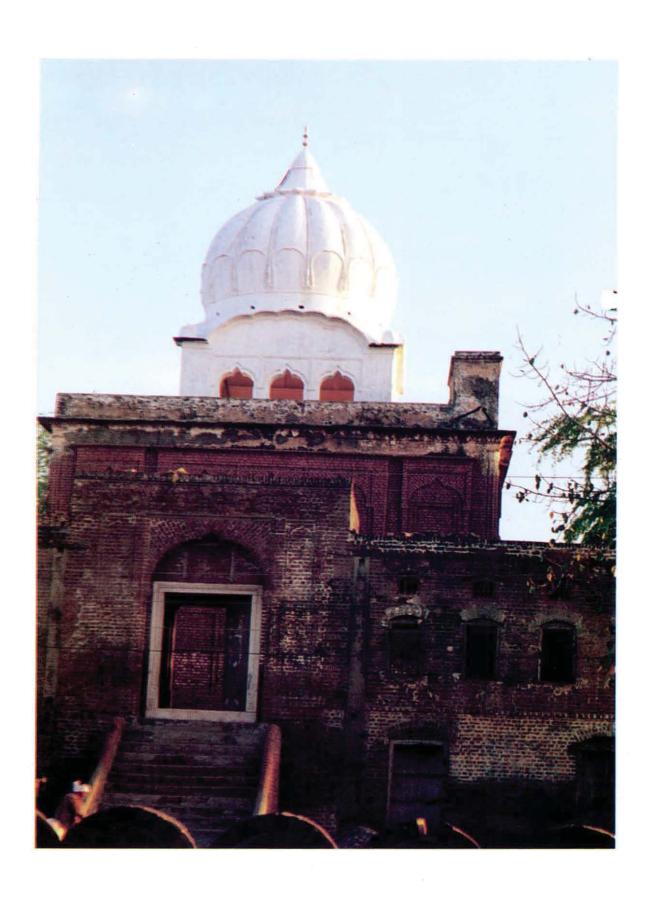
JANAMASTHAN BAYBAY NANAKI AT DERA CHAHAL DISTRICT LAHORE

The village called Dera Chahal is in the jurisdiction of P.S. Burki of district Lahore. This village is at a distance of 35 km from Lahore while going to Ghawindi. There is a shrine of Jagat Guru Nanak Dev Ji in this village and Gurdwara is also called Janamasthan Baybay (Mother) Nanaki.

Guru Nanak Dev Ji visited this village many a time because his maternal grand parents were from this village. It was here that Baybay Nanaki, the elder sister of the Guru, was born in Samvat 1524. The domed building of the Gurdwara is beautifully built. A beautiful tank used to be on the right of the sacred darbar which has vanished. There is a girls school in this building.

The building of the gurdwara was in a very bad shape until 1996 when the then Prime Minister of Pakistan spent Rs. 0.5 million out of the public exchequer to get it repaired.

Meraj Khalid was born and brought up in this village. Once Prakash used to be done. Priests were Singh and 30 bighas of land is attached to this holy shrine.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਲਾਹੌਰ ਘਵਿੰਡੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਹਨੂੰ ਘਵਿੰਡ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਡ ਘਵਿੰਡੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ "ਜਾਹਮਣ" ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਲਹੂੜੇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਥੱਲੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਰਹੋੜਾ ਤੇ ਰਹੀੜਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸਰੀ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਸਾਰੰਗੀ ਤੇ ਦਸਰੇ ਸਾਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਸਤੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਭ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਹੁਕਮ ਦਿਉ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਆਵਾਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ ਚਲਾ ਭਾਂਵੇ ਜਾਹ ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾਂ ਖਾਵੀਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਚਿਰ ਤੀਕਰ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਇਤਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਨਾਂ ਕੀਤੀ।

ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਇੰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਭਾਣਾ (ਰੱਬ ਦਾ ਹੁਕਮ) ਮੰਨਣ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ

گر دوارالهو ژا صاحب ضلع لاهور

لاہور گھونڈی روڈ اُتے اِک پِنڈ چہنؤں گھونڈ آکھیا جاندا ہے۔ ایہ پِنڈ گھونڈی توں کوئی دو کلو میٹر دور ہے۔ اس پِنڈ وچ ست گر ناتک دیو جی دا پاون استحان "لہوڑا صاحب" ہے۔ گرو صاحب اس پِنڈ وِچ "جاہمن" توں چل کے آئے من اوس وسلے ایتے لہوڑے دا زکھ می جس تھلے آپ ویراہے اس واسلے اس دا ناں لہوڑا صاحب ہوگیا۔ اس پرچھ نوں رہوڑا اتے رہیڑا وی آکھیا جاندا ہے اس نوں بسنت رت وچ کیسری پھٹل لگدے ہن۔ اس دی لکڑی سارگی اتے دوجے ساز بناؤن دے کم آوندی ہے۔

جدگرو صاحب نے اس بھاگاں والی دھرتی اُتے چن پائے اس ویلے استے و نجاریاں دی اِک بستی می پنڈ دے اِک و نجارے دے گر اڑکا پیدا ہویا جس تے سبھ خُشیاں کر رہے من بھائی مردانے گرو جی پاس بینتی کیتی کہ ''پاتشاہ! میں دو دِناں توں سجکھا ہاں' جے تھم دیو تاں پنڈ وچوں روٹی کھا آواں۔'' گرو صاحب نے فرمایا کہ مردانیا چلاتے بھاویں جا' پر موننہ توں منگ کے روٹی نہ کھاویں۔ مردانا چر تیکر و نجاریاں دے در تے بیشا رہیا۔ اوہ اپنی خُشی وج من کہ اوبنال بھائی مردانے ول نگاہ نہ کیتی۔

GURDWARA LAHURA SAHIB AT GHAWINDI DISTRICT LAHORE

The village called Ghawindi is on Lahore-Ghawindi road. It is two kilometer from Ghawindi and the shrine of Jagat Guru called Lahura Sahib is located in this village. Guru Nanak had come to this village from "Jahman" and stayed under the benign shade of a Lahura tree, thus the shrine came to be called Lahura Sahib. Lahura tree is also known as Rahura or Rahira. It bears saffron coloured flowers which usually blossom in the spring and its wood is used for making sarangi (a stringed musical instrument) and other musical Instruments.

There used to be a settlement of Gypsies at the time when Gur Dev Ji set foot on this blessed land. A boy was born in one of the families of Gypsies and all were celebrating the event. Bhai Mardana appealed to Guru Dev Ji, "Patshah! I am hungry for the last two days, if you permit, I may go to the village to eat food." Gur Dev Ji said, "Mardana, you may go if you like but do not beg for the bread to eat". So Mardana went to the house of family celebrating the event but they had been so involved in their joy that they paid no attention to Bhai Mardana.

It is said that the Divine will was such that the baby boy died and all went into mourning.

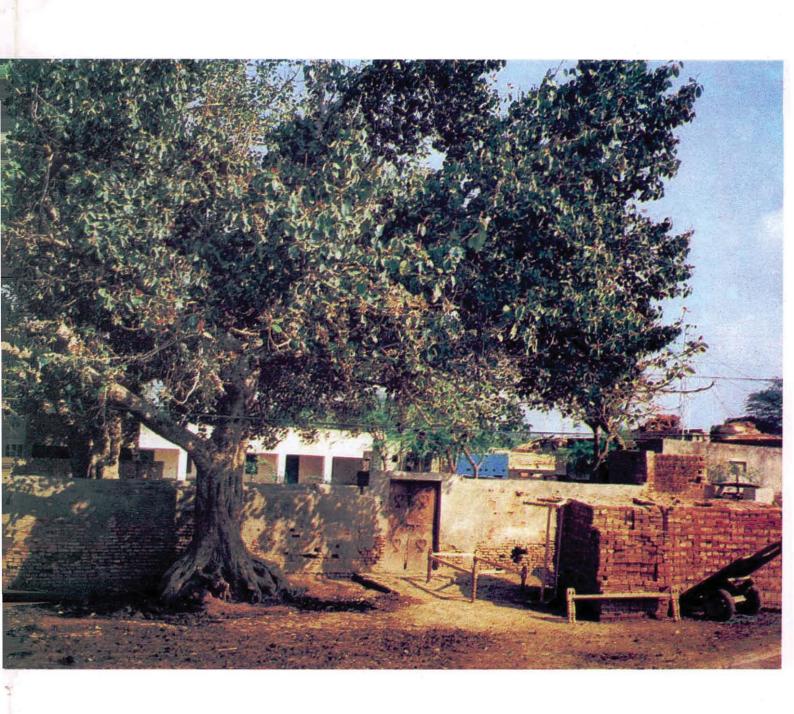
"ਪਹਰੇ" ਹੈ ।

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ । ਸਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਅੱਜਕਲ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਯੂਨੀਅਨ ਕੌਸਲ ਦਾ ਦਫਤਰ ਹੈ । ਮੁੱਖ ਦਵਾਰ ਗਿਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਦੋ ਮਕਾਨ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਫਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ ।

کر تار وا بھاٹا ایبا ہویا کہ اوہ لڑکا چلاٹا کرگیا۔ اتے سبھ رون پٹن لگ پۓ۔ ست گرنے اوہناں نوں بھاٹا (رب وا تھم) من وا فرمان دِ تا۔ اتے شری راگ وچ شبد اچارن کیتا۔ چہنال وا سرلیکھ "پہرے" ہے۔ اس استھان اُتے گر سکھال گردوارا' بٹوا دِ تا۔ صدیال گرو گر نتھ جی صاحب وا پر کاش ہوندا رہیا۔ اج کل اس دے اندر یو نین کونسل وا وفتر ہے۔ ککھ دوار وُگ چکیا ہے۔ پر کاش استھان الوپ ہو گیا ہے۔ کیول دو مکان باقی بچے ہن۔ چہنال وچ دفتر وا کم ہوندا اے' 20 و کھے زیمن دربار دے نال ہے۔

Guru Dev Ji told them to submit before the Divine will and composed this shabd in Shri Rag whose title is "Pere."

Gurdwara was built over the site Sikhs of the Guru. Prakash of Guru Granth Sahib continued for centuries. The office of the Union Council is housed in it now. Main gate has fallen and Prakashasthan has vanished. Only two rooms have survived in which the offices work. 20 bighas of land is attached to the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਹਮਣ ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਥਿੱਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਚਰਨ ਛੋਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਡੇਰਾ ਚਾਹਲ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਆਬਾਦ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਛੱਪੜੀ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨਰੀਆ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਈ ਭਾਬੜੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਏ।

ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰੰਭੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਵਾਇਆ । ਵਿਸਾਖੀ ਅਤੇ ੨੦ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਜੁੜਦੇ ਸਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਛੱਪੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਅੰਬਰ ਛੂੰਹਦਾ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ ਮੁਰੰਮਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਮੁਰੰਮਤ ਨਾਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਚੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

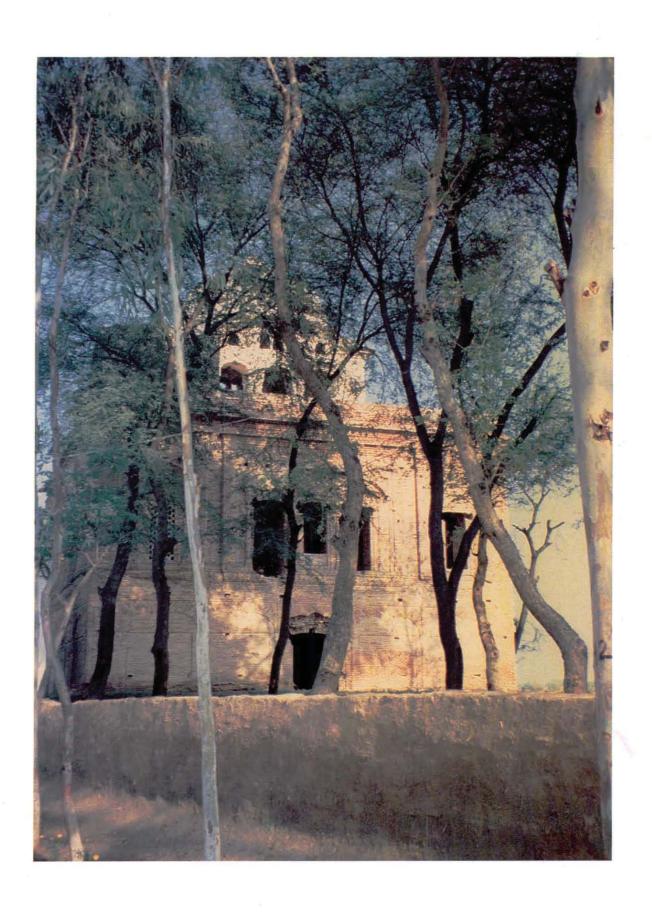
گردوارا روڑی صاحب جاہمن 'لاہور

ایہ پاون استحان لاہور شرتوں کوئی 25 کلومیٹر دور ہے۔ ایس پنڈ وج کی سڑک جاندی ہے۔ پنڈ دی ابادی توں باہر کوئی ادھ کلومیٹر دی ایت ست سُر ناک دیو جی دا پاون استحان سخت ہے۔ جھے آپ دیرا ہے اوس استحان توں روڑی صاحب آگھیا جاندا ہے۔ ایس استحان توں آپ نے بن دار چن چھوہ بخش کیتی۔ ایس داکارن ایہ سی کہ ایسے نیرت ہی پنڈ ڈیرا چاہل دج آپ دے ناکے اباد سن۔ جھے آپ دیرا ہے ایسے اِک چھٹری سی چنٹوں مگروں سروور دا روپ دے دیا گیا۔ آپ دا پر بی سکھ نریا ایس پنڈ دا واس سی جس دی کرپا نال کی بھابرے سومارگ ہے۔ ایس دربار دی سیوا بھائی ودھاوا سنگھ جی نے ارتبھی اے شندر دربار بٹوایا۔ وساتھی اے 20 جیٹھ توں میلے بڑدے سن۔ گردوارے نال سو دیکھے ذمین ہے۔ ایس استحان دا سروور اِک وار فیر چھپڑی دا روپ دھاران کر گیا ہے۔ انبر چھوہندا گنبد دار روڈی صاحب مرمت چاہندا ہے۔ ہے بچھ جو ہور مرمت نے باندا ہے۔ ہے بچھ جو ہور

GURDWARA RORI SAHIB AT JAHMAN, LAHORE

This holy place is about 25 km from the Lahore city and a mettled road leads to this village. The sacred shrine of Guru Nanak Dev Ji is located about half a kilometer outside the village. The place where Guru Dev Ji had stayed came to be known as Rori Sahib. He came to this place thrice because the maternal grand parents of Guru Dev Ji were settled in the nearby village called Dera Chahal. There was a small pool at that time which was later expanded into a tank by one of his followers, Naria, a dweller of this village. It was through his preaching and devotion that a large number of Bhabray were converted to Sikhism.

The construction of the shrine was started by Bhai Wadhawa Singh and a beautiful Darbar was built. Fairs used to be held on Visakhi and 20th of Jaith. There is an endowment of 100 Bigha land in the name of Gurdwara. The tank has once again depleted into a small pool and sky scarping dome Rori Sahib is in need of repairs. In case no repairs are carried within a short time it will become a heap of dust.

ਗਰਦਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ, ਮਾਂਗਾ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਕਸਬੇ ਮਾਂਗਾ ਦੇ ਸਟਾਪ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡੇਢ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਹਿਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਮਾਂਗਾ ਦੀ ਕੰਧ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਂਗਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਠਹਿਰੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਵੀ ਆਏ ਸਨ। ਸਰੋਵਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਭਰਵਾਂ ਲਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਦੋ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤਲਾਬ ਸਿਰਾਏ ਅਤੇ ੩ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਤਲਾਬ ਸਿਰਾਏ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ੫੦੦ ਘੁਮਾਂ ਜਮੀਨ ਹੈ।

੧੯੪੭ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਮੇਵਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਇੱਥੇ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਨਚੇਤ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਹੁਣ ਇਮਾਰਤ ਉਸੇ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਪਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਾਗ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਕੱਚੇ ਪੱਕੇ ਤਾਲ ਖੁਦਵਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

گردوارا چھوٹا نائمیاٹا مانگاضلع لاہور

مانگانای اید پنڈ لاہور ملتان روڈ اُتے لاہور توں کوئی 35 کلو میٹر دور ہے۔

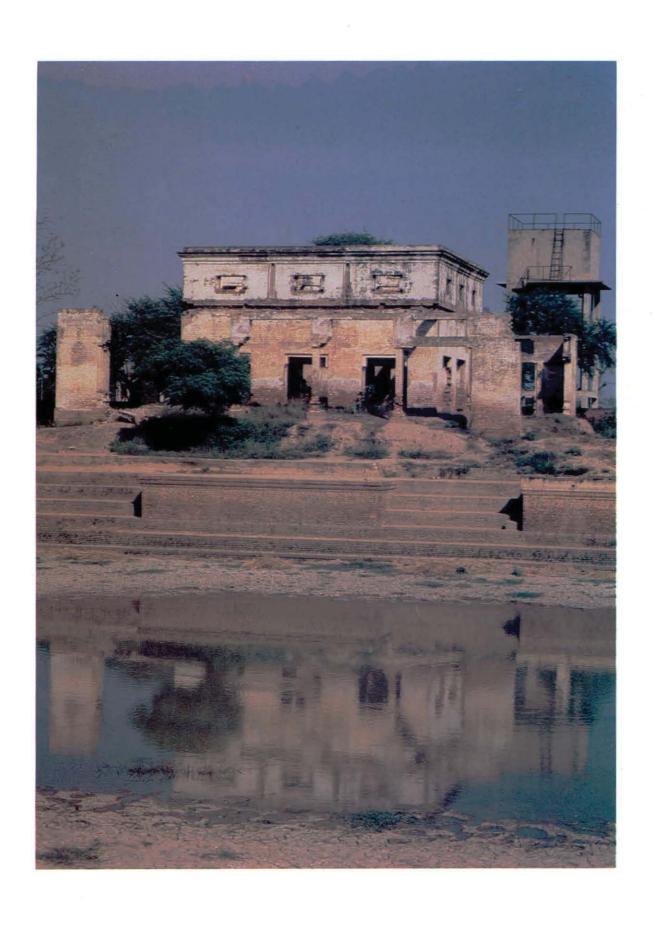
گردوارا صاحب مانگا بس شاپ توں پہلوں ہی علی گڑھ سکول دے نال کھلو تا نظریں آوندا اے۔ ایپھے جگت گرد نائک دیو جی دے ویراجن دااستھان چھوٹا نائکیاٹا ہے۔ اس دے نال 135 محماوُں زمین ہے۔ جس وچوں 50 محماوُں معاف ہے۔ پجاری شکھ من میلا وساتھی نوں ہوندا ہی۔
ایپھے گرد و ہرگوبند جی وی زکاٹا صاحب دی یا ترا توں مڑدے ہوئے ویراجے ہن۔
گردوارا صاحب دی عمارت ڈاک بنگلے وانگوں بٹی ہوئی ہے۔ اِک وشال سردور ہے جو ہُن مجھی پال محکھے کول ہے۔ گردوارا صاحب دی عمارت 1947ء ویلے ایپھے وسائے گئے شرنار تھیاں ہتھوں لگن والی اگ ویج سڑگئی ہی۔ گردوارا صاحب دی زمین پچھلے جسٹس مولوی مشتاق ہوراں کول اے جہناں اس دین آئے علی گڑھ سلک سکول بٹایا ہویا اے۔

GURDWARA CHOTA NANAKIANA AT MANGA DISTRICT, LAHORE

This village called Manga is located on Lahore-Multan road about 35 kilometer from Lahore. The Gurdwara can be seen standing beside Aligarh School even before Manga Bus Stop. There is a Chota Nanakiana in this village at the site where Sat Gur Nanak Dev Ji had stayed. 135 ghumaon of land is endowed in the name of gurdwara, 50 acres of this land is exempted from land revenue. The priests were Sikhs and a fair used to be held on Visakhi.

Guru Hargobind Ji had stayed at this place while he was coming back from Nankana Sahib.
The Gurdwara was built like a Daak bungalow (govt rest house). There is a large pond which is now with the Department of Fisheries. The building of Gurdwara was burnt down by refugees settled here during 1947.

The land belonging to the Gurdwara is in the possession of Late Justice Maulvi Mushtaq who built Aligarh Public school on this land.

ਗਰਦਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਮਾਣਕ, ਲਾਹੌਰ

ਮਾਣਕ ਨਾਮੀਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ੪੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਰਾਏਵਿੰਡ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਜੀਆਂ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਉੱਤੇ ਉਤਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਮੇਨ ਰੋਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹਟਵਾਂ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਂਗੇ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਏ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਆਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖਾਇਆ ਫਿਰ ਆਪ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਣ ਬਿਰਾਜੇ । ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗਰੂ ਜੀ ਤਸੀ ਪਿੰਡੋਂ ਕਿਉਂ ਆ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਉਹ " ਪਾਜੀ" ਹਨ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਜੀ ਪੈ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਟਿੱਬੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਣਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਗਰੋਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪਿੰਡ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਗਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੰਦਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਹਾਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ, ਸਰਾਂ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਦੀ, ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਜੋ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ, ਸਰੋਵਰ ਜੋ ਹੁਣ ਛੱਪੜ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੇਂਦਰੀ ਇਮਾਰਤ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ੮੨ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਵਿਸਾਖੀ ਉੱਤੇ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੱਟ ਇੱਕੋ ਦਾਦੇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹਿੰਦੂ ਰਹੇ, ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ ਬਾਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਮੇਲੇ ਦੇ ਦਿਨਾ ਵਿੱਚ

گر دوارا بہلی یا تشاہی مانک ضلع لاہور

مانک نای اید پنڈ لاہور توں 45 کلو میٹر دور رائے ونڈ روڈ اتے ہے۔ اس پنڈ نُول جاون واسطے پاجیاں بس شاپ اُتے اُترنا پیندا اے۔ پنڈ مین روڈ تول کوئی چار کلو میٹر ہٹواں ہے. پنڈ وچ کی سڑک جاندی ہے.

گرو نانک دیوجی مائلے توں چل پنڈ پاجیاں وج آئے او تھوں دے لوکال نے پہلوں آپ نوب ریم و کھایا فیر آپ نوب مخول کیتے گرو صاحب پنڈ توں باہر الس استمان آن وراج. کے ریمی نے مجھیا گرو جی تیمیں پنڈوں کیوں آگئے تاں آپ نے فرمایا اوہ "پاجی" بن اِس اتے اس پنڈ وا نال پاجی بے کیا جد کہ اس مے داناں مانک ہوگیا مگروں ایتے اِک وڈاپنڈ بن گیا.

ا الردوارا صاحب دی عمارت شند راتے بہت وڈی تن منزلا بی ہوئی ہی. لکر ہال ' یرکاش استمان ' سرال ' در شنی ڈیو ڑھی ' دیوان ہال جو بارال دری دی صورت واسی. نال اُدای سادهوان دیان سمهادهان سروور جو من چھٹر ہو چکیا ہے. ایہ سبھ کچھ من مٹی دا ڈھیر ہوندا جارہیا اے. کیندری عمارت پچھلے دو سالان وچ ڈگ ہے۔ گردوارا صاحب دے نان 82 محماون زمین پنڈ ولوں ہے۔ وسائھی اُتے میلا جُڑدا ی. اس پنڈ دے جث اکو دادے دی اولاد بن. اوبنال وج بڑھ ہندو رہے ' بڑھ عکھ بج گئے اتے باتی مسلمان ہو گئے میلے دے دنال وج کے وی دھرم دے لوکال نول اپنے گھروچ روٹی ایکاؤن دی آگیا نہیں ی

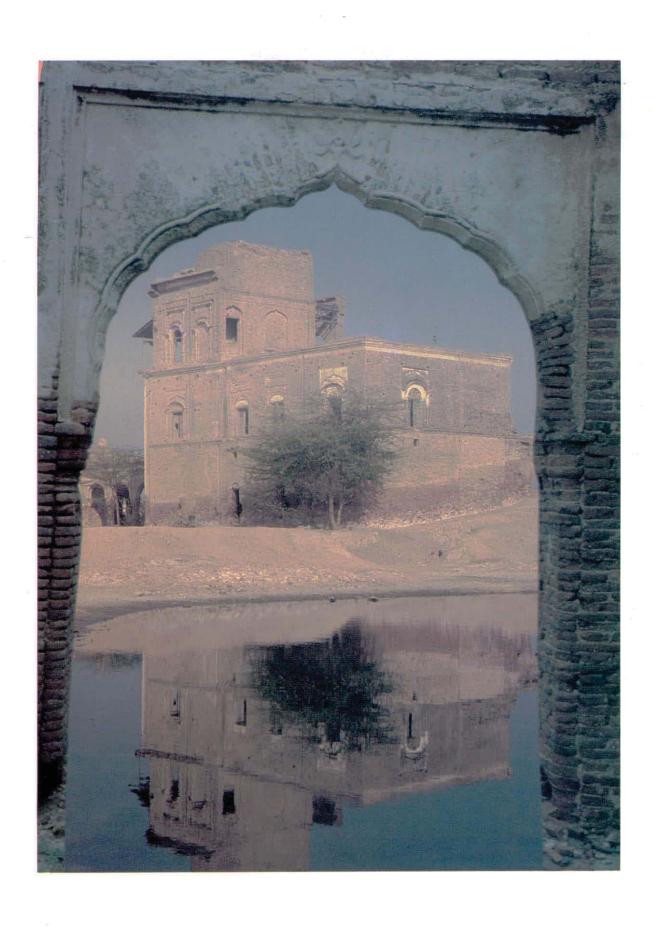
GURDWARA FIRST GURU AT MANAK, DISTRICT LAHORE

This village called Manak is located at a distance of 45 kilometer from Lahore on Raiwind road. You have to get down from the bus at Pajian to reach this village. It is about 4 kilometer off the main road. A metalled road leads to the village. When Jagat Guru came to village Pajian from Manga, the villagers initially welcomed him but later made fun of him. Jagat Guru left the village and stayed at this place outside the village. Some follower asked Guru Dev Ji as to why he had moved out of the village. Guru Ji said those were "Paji" (mean) and hence the village came to be called Pajian and the mound came to be known as Manak. It subsequently developed into a big village.

The 3-storeyed building of Gurdwara had been built beautifully and it was spacious. The complex included a Langar Hall, Prakashasthan, inn, foyer, and a diwan hall built like a baradari. There were Samadhs of Udasi Sadhus and a water tank close to the shrine. The tank has now become a stagnant pool. These buildings are in the process of decay and may become a heap of dust. The central building collapsed during the last two years.

82 ghumaon of land has been gifted by villagers to the Gurdwara. The Jats of this village belong to the same grandfather. Some of them were converted to Islam, others became Sikhs while

belong to the same grandfather. Some of them were converted to Islam, others became Sikhs while the rest remained Hindus. Visakhi fair is held and during the fair the villagers are not allowed to

ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ । ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਛਕਦੇ ਸਨ । ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਿੱਖ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ

। ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹਨੂੰ ਮੇਵਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆ ਨੇ ਮੰਦੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਆ । ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਮਿਟੀਆਂ, ਫਿਰ ਛੱਤਾਂ ਲੱਥੀਆਂ ਤੇ ਹੁਣ ਕੰਧਾਂ ਮੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

سارے پنڈ والے لنگر وچوں ای چھکدے سن. لنگر وا پربندھ اِک دن سکھ' اِک دن ہندو اتے اک دن مسلمان کردے سن. 1947ء نوں بعد پہلوں ایس گردوارے اندر بچیاں وا سکول بٹایا گیا. فیرایس نوں خالی چپٹر و تا گیا. چنوں میوات نوں آئے شرنار تھیاں نے مندے ہمتیں لیا. کندھاں تے ہویاں پھلکاریاں ممیاں' فیرچھتاں لتھیاں تے ہئ کندھاں مک رہیاں ہن.

cook in their homes. All, irrespective of their religion, take food from Langar. It is managed by Sikhs, Muslims and Hindus alternately for one day. After 1947 a girls school was housed in it but later on the premises was left vacant. When refugees from Mewat arrived they were settled here and they did not bother to maintain it. Floral designs on the walls were erased. It was followed by the caving in of roofs. Now the walls too are falling part.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਭੈਲਗਰਾਮ, ਕਸੂਰ

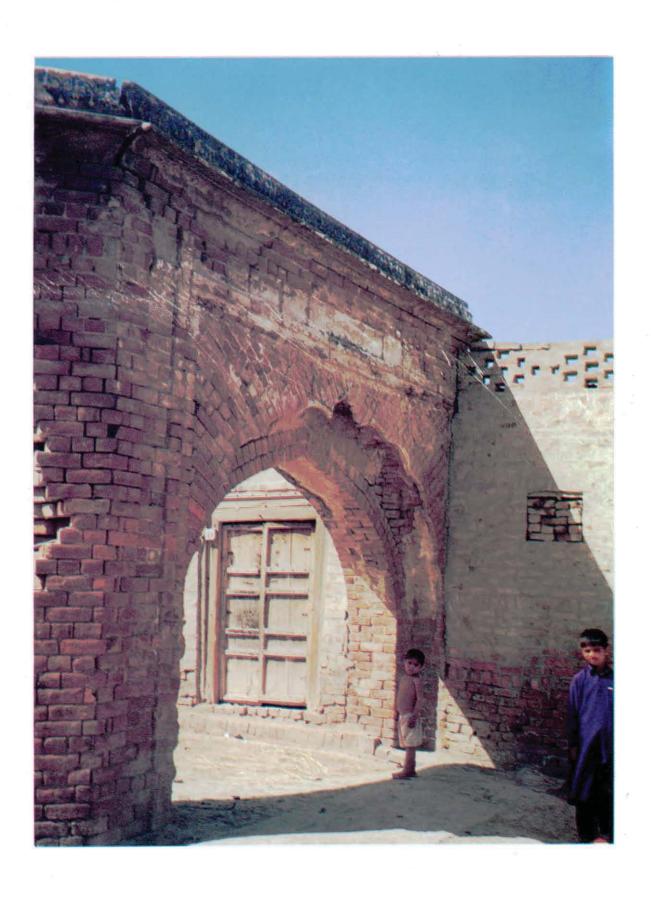
ਭੀਲੇ ਰੋਸੇ ਨਾ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡ ਮਾਗਾ ਕਸੂਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਿਛਾਹ ਹਟਵੇ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿੰਡ ਭੈਲ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਗੇ ਤੋਂ ਰਾਮ ਥੱਮਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

گردوارا پہلی پاتشاہی بھیل گرام' قصور

بھلے روسے نال دے وو پنڈ مانگا قصور روڈ اُتے کی تول کوئی چار کو کلومٹر کچھانہ ہٹویں نیں. ایمنال وچوں پنڈ بھیل وچ ست گر نائک دیو جی واشندر گردوارا ی. ست گر نائک دیو جی مائے تول رام محتن جاندے ایسے ویراہے ہن. ایس گردوارے وا ہٹن کیول اِک کھے دوار بچیا ہے. رہائٹی مکانال وچ شرنار تھی وسے ہوئے ہن. پرکاش استحان الوپ ہو بچکیاہے.

GURDWARA FIRST GURU AT BHAIL GRAM DISTRICT KASUR

Two villages with the name of Bhaile and Rossay are located on Manga-Kaksur road about 4 kilometers off the metalled road. In the village Bhail there was a beautiful Gurdwara of Jagat Guru Nanak Dev Ji. Jagat Guru stayed in the village for some time while going to Ram Thaman from Manga. Only one door of Gurdwara has survived and Prakashasthan has vanished. Refugees are settled in the residential quarters of the gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਰਾਮਥੰਮਣ ਜੀ ਕਾਲੂਖਾਰਾ, ਕਸੂਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰੇਲਵੇਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਓਖਾਨ ਵਾਲਾ ਜਾ ਰਾਜਾ ਜੰਗ ਤੇ ਉਤਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾ ਦੋਹਾ ਸਟੇਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ੧੨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਕਾਲੂਖਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਲੂਖਾਰਾ ਰਾਮ ਥੰਮਣ ਪੈ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਥੰਮਣ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਸਰੇ ਸਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਸਾਧੂ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕਿਲੇ ਵਰਗਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਛੱਪੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਚੇਤਰ ੧੪ ਤੋਂ ਵਿਸਾਖੀ ਤੱਕ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਹੁਣ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ਾਨਾ ਕਿੱਥੇ ? ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਵੇ ਦੀ ਮਾਲ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾ ਬਣੀਆ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੱਜ ਬਾਵਾ ਬਾਟੇ ਨਾਥ ਜੀ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਥੰਮਣ ਦਾ ਮੇਲਾ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾ ਦਾ ਬਿਨਾ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸਾਝਾ ਮੇਲਾ ਸੀ । ਇਹ ਮੇਲਾ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ, ਜੈਨ, ਇਸਾਈ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ।

گردوارا بابا رام محمّن جي کالو کھارا' قصور

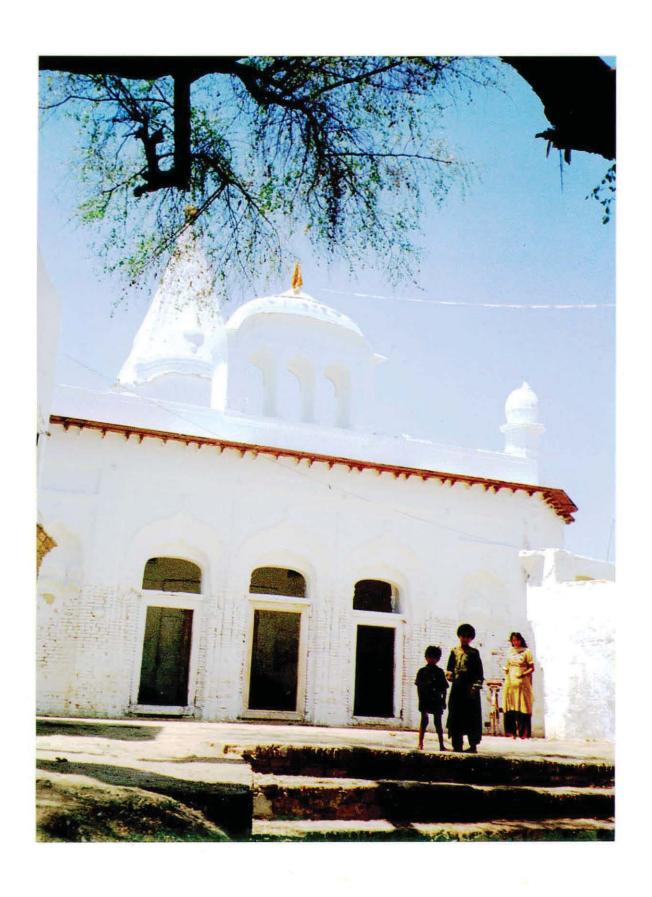
ایہ پاون استھان تحصیل نے ضلع قصور وج ہے۔ ایس نول جان واسطے ریلوے سٹیشن راؤ خان والا یال راجا جنگ تے اُترنا پیدا ہے۔ ایمنال دوہال سٹیشنال تول 12 کلومیٹر دی و تھ ہے۔ ایہ استھان پنڈ کالو کھارا وج ہے۔ ایس استھان کر کے ایس وا نال کالو کھارا رام تھتن پئے گیا ہے۔ بابا رام تھتن جی سٹیشنال تول 12 کلومیٹر دی و تھ ہے۔ ایہ استھان استھان اُتے درشن دتے ہن. بٹت سٹندر قلع و رگا گر دوارا صاحب بٹیا ہویا ہے۔ ایس ساروں رہے جو ہٹن چھپڑ دا روپ وھارن کر گیا ہے۔ ایس سروور دے کھ دوار اُتے سٹندر مندر بٹیا ہویا ہے۔ ایسے ہر سال چیتر 14 تول موسا کی تیک میلا لگدا ہی۔ ایس استھان دے مال جزارال ایکڑ زمین اُتے جاگیر ہے۔ ایس استھان دے ساہے وساکھی تیک میلا لگدا ہی۔ ایس استھان دے ساہے "باور سرو والے سندر" باوے دی مال "کرکے استھان پر سدھ ہے۔ جتھے سٹندر عمار تال بٹیال ہو کیال بن پر سدھ جج باوا ہو ایک دی میلا ہٹن مسلمان کرواندے ہیں۔ ایس وچ لاہور تول ہندو' بین مسلمان کرواندے ہیں۔ ایس وچ لاہور تول ہندو' جین' میسائی' بُدھ اتے سکھ ہے جسے سلمان کرواندے ہیں۔ ایس وچ لاہور تول ہندو' جین' میسائی' بُدھ اتے سکھ ہے۔ بی دیتے ایس دیتے ایک دیل میں میں۔ جسے بینڈ دے رہن دالے ہیں۔ ایس وچ لاہور تول ہندو' میں' میسائی' بُدھ اتے سکھ ہے۔ بی میلا ایس علاقے دے لوکال دا بیا دھرم دے و تحرے دے سابھا میلا ہی۔ ایہ میلا ہی مسلمان کرواندے ہیں۔ ایس دیتے ہیں۔ بیس میسائی' بُدھ اتے سکھ ہے کہا کہ کرے دیسائی' بُدھ اتے سکھ ہے کہا کہا کی دیسائی' بُدھ اتے سکھ ہے۔ بی دیسائی' بیدہ کی دیسائی' بیدہ کیا ہور کو کر میں۔

GURDWARA BABA RAM THAMAN JI AT KALU KHARA DISTRICT KASUR

This shrine is situated in tehsil and district Kasur. One has to get off the train at Rao Khan Wala or Raja Jang railway station. Its distance from both the railway stations is about 12 kms. This shrine is in village Kalu Khara and hence it has been named as Kalu Khara Ram Thaman. Baba Ram Thaman Ji was the son of Guru Nanak Dev Ji's maternal aunt. He was a prapti Sadhu. During his life time Guru Nanak Dev Ji visited this place on several occassions. The Gurdwara has been built beautifully in the style of a fort. There is a large tank which has now become a pool of dirty water.

A beautiful temple is built at the main gate of this tank. A fair used to be held every year from 14th of Chaiter to Visakhi. This fair is still held but lacks the luster of the past. Thousands of acres of land and an estate has been granted to this shrine. A shrine called "Bave di Mal" is in front of this Gurdwara where beautiful buildings have been built. Justice Baba Bay Nath Ji was a renowned resident of this village.

Mela (Fair) of Baba Ram Thamman was organised jointly by the people of the area irrespective of their religion or creed. Now the Muslims organise this fair and the Hindus, Jains, Christians and Buddhists from Lahore enthusiastically participate.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੋਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਰਨਾਵਾ, ਕਸੂਰ

ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਖੇਤ ਦੇ ਰਾਖੇ ਨੇ ਹੋਲਾ ਭੁੰਨ ਕੇ ਅਰਪੀਆ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹਿਲੋ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਹੀ ਇੱਕ ਥੜਾ ਬਣਵਾਇਆ, ਫਿਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉਸਰਿਆ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ੭੦੦ ਘਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

گردوارا مولا صاحب بھرناوال' قصور

ایس پاون استھان اُتے ست گر نانک دیو جی نوں سلطان نامک اِک کھیت دے راکھے نے ہولاں کرکے اربیاں من ارسیکھی دھار کے گر کھ پیدوی نوُں پراپت ہویا ہی ایس استھان اُتے پہلوں سلطان نے آپ ہی اِک تھڑا صاحب بٹایا فیر منجی صاحب اُسریا۔ چھوٹا جمیا گردوارا بٹیا ہویا ہی جو ہے اِک سال پہلوں الوب ہو گیا ہے ۔ پہلوں الوب ہو گیا ہے ۔

ایہ پِنْد ضلع قصور دے پرسدھ تکر بھائی بھیرو تول لاہور ول نوں کوئی دو کلومیٹر دی وِتھ اُتے ملتان روڈ اُتے ہی ہے. ایس پِنْدُ وچ ہُن اِک چھپڑ ہے جو کدے ایس پاون استھان دا سروور سی. ایس گردوارے دے نال 700 تھماؤں زمین ہے.

GURDWARA HOLAN SAHIB AT BHARNAWAN DISTRICT KASUR

A keeper of field by the name of Sultan presented roasted green chick peas to Sat Gur Nanak Dev Ji and rose to distinction after conversion to Sikh religion. Sultan himself built a platform over the site and later a Manji Sahib was built. A small Gurdwara had been built which collapsed last year.

This village is located on Multan road about two kilometers towards Lahore from Bhai Phero, a well known town of Kasur District. There is a pool of dirty water in the village. It once used to be the tank of this sacred place. 700 ghumaon land is endowed to the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਅਲਪਾ, ਕਸੂਰ

ਅਲਪਾ ਨਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਤਹਿਸੀਲ ਚੂਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪੱਤੋਕੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੜਕ ਰਾਵੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ "ਹੱਲਾ" ਹੈ। ਇਹ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਰਾਵੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਨਕਾਣੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪਹਿਲਾ ਅਲਪਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਾਹਿਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਆਲਪਾ ਨਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਦੀ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਕਮਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਸੀ, ਹੁਣ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ। ਛੱਤਾ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀਆ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ।

گردوارا پهلی یا تشاہی الیا' قصور

الپانال داپنڈ ضلع قصور مخصیل چونیال وچ ہے۔ بتو کی تول اِک سڑک رادی دالے پاسے نکلدی ہے۔ ایس سڑک اُتے پرسدھ گر "ہم" ہے۔ ایہ ڈیری فارم ہون کر کے بہت مشہور ہے۔ بلے تول کوئی 12 کلومیٹر دور رادی دے اُکا کنڈے اُتے ایہ پِنڈ دسیا ہویا ہے۔ ایسے پِنڈ دیج ست گر نائک دیو بی نکانا صاحب تول چل کے آن مُصرے سن. ایہ استحان پہلول الپا پِنڈ تول کوئی چار کلومیٹر باہر ہی۔ ہُن اسیحے چھوٹا نا کمیانا الپانال دا پِنڈ آباد ہو چھیا ہے۔ اسیحے کدی بے ہن کرے رہ گئے ہن ایسنال دیج پہلول گور نمنٹ دا سکول می ہُن اُکا دیلھے ہے ہن. چھتال ڈگ چکیال ہن ایس پاون استحان دے نال ایس پنڈ وچ اَتے ہور کئی پنڈال دیج بھاری جاگیرہے۔

GURDWARA FIRST GURU AT ALPA DISTRICT KASUR

The village Alpa is in tehsil Chunian of Kasur district. A road from Pattoki leads towards the River Ravi. Halla, a well known town lies on this road and is famous being a dairy farming. Alpa is located at a distance of twelve kilometer from Halla right on the bank of River Ravi. Jagat Guru Nanak Dev Ji arrived in this village from Nankana and stayed for a while. Earlier this shrine was about four kilometers outside village Alpa but now a village called Chota Nanakiana Alpa has been built here. Once upon a time Prakash used to take place here and fair used to be held on Visakhi. Only three rooms stand now which housed a Govt School. These rooms are now lying vacant. The roofs have caved in. There is a huge estate endowed in the name of this shrine in this as well as in some other villages.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਨਾਨਕ ਜਾਗੀਰ, ਸਤ ਘਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਓਕਾੜਾ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜ਼ਿਲਾ ਓਕਾੜਾ ਦੇ ਕਸਬੇ ਸਤਘਰਾ ਤੋਂ ਉੱਝ ਤਾਂ ਚੋਖਾ ਦੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਥਾਂ ਅੱਪੜਨ ਵਾਸਤੇ ਪੱਤੋਕੀ ਤੋਂ ਹੰਜਰਾ ਰਾਹੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਿੰਡ ਮੇਘੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਮੇਘੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇੱਕ ਸੜਕ ਜਿਹਨੂੰ ਹੱਲਾ ਚੂਚਕ ਰੋਡ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਹੀ ਹੱਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਮੇਘੇ ਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਘਰੇ ਤੋਂ ਚੂਚਕ ਰਾਹੀ ਵੀ ਇਸੇ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਅੱਪੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਲਪੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਸਨ । ਇੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਦੱਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ੳਚਾਰਿਆ" ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੂ ਰਆਇਆ "

ਪਹਿਲੋਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਸਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਫਿਰ ੩੧ ਮਾਰਚ ੧੯੩੫ ਨੂੰ ਨਵੀ ਉਸਾਰੀ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦਾ ਨੀਹ ਪੱਥਰ ਇਹਨਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆ ਨੇ ਰੱਖਿਆ :

- ੧ ਭਾਈ ਸੰਤ ਨਰਿੰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜੀਤਸਰ ਵਾਲੇ
- ੨ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰਦਆਰਾ ਸੰਗਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ
- ੩ ਭਾਈ ਪਰਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ, ਫਰੋਕਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਰਗੋਧਾ ਵਾਲੇ
- ੪ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਿੰਟਗਮਰੀ (ਸਾਹੀਵਾਲ) ਵਾਲੇ
- ੫ ਭਾਈ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰੰਥੀ ਰੀਨਾਲਾ ਖਰਦ ਵਾਲੇ

ਇਸ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਜਿੱਥੇ ਰੁਕਿਆ ਸੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਵਿਸਾਖ਼ੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੜਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਹਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੱਕਿਆ ਹੈ।

گردوارا چھوٹا نا کمیانہ نانک جاگیرست گھرا' ضلع او کاڑا

ابیہ پاون استمان جو جگت گرونانک دیوجی مهاراج نال سبندهت ہے. ضلع او کاڑا دے قصبے ست گھرا توں اُنج تاں چو کھا ڈور اے پر ابیہ اِس نال ای جو ژیا جاندا اے۔ اِس تھاں اردن واسطے بتو کی تول "جنجوا" راہیں کی سڑک پِنْد میکھے وچ جاندی ہے۔ اِس میکھے پِنْد دے نیڑے کوئی چار کلومیٹردور اید استھان ہے۔ اِک سڑک جنوں ہلا چو چک روڈ وی آکھیا جاندا ہے۔ اِس راہیں ملے توں وی میکھے آیا جاسکدا ہے آتے ست گھرے توں چو چک راہیں وی ایسے سڑک اُتے اپڑیا جاسکدا ہے. ایکے ست گرنانک دیوجی الیے توں چل کے آئے ہن ایکے آپ نے اِک ساہوکار دا ڈکھ دور کیتا آتے ایہ شبد اُچاریا.

پلوں اید گرد استمان سد مارن جمیا بنیا ہویا ی۔ 31 مارچ 1935ء نون نویں اُساری ارتبھ ہوئی جس دانینہ پھر ایسناں بنج پیاریاں نے رکھیا: 1- سردار سنت نرنجن عمر جي اجيت سروالے 2- بھائي شکت سکھ جي گردوارا شکرانا صاحب والے 3- بھائي پردھان سکھ جي راگي فيرو كه ضلع شاہ پور (سرگودها) 4- بھائی رام عکمہ جی منگری (ساہیوال) والے 5- بھائی لابھ عکمہ جی گر نتھی رینالا خورد والے اس دى تغيردا كم جصة زكياس آج تيك اوته بى زكيا مويا ب. وسائمى دا بهارى ميلا جُرُداى جو مِن الوب مو چكيا ب.

GURDWARA CHOTA NANKIANA, NANAK JAGIR AT SATGHARA DISTRICT OKARA

This sacred shrine is related with Jagat Guru Nanak Dev Ji. Although it is located at a considerable distance from the Satghara town of Okara district yet it is always linked to this town. It can be approached through a metalled road leading from Pattoki to village Megha via Hanjra. This shrine is close to village Megha at a distance of four kilometer from the village. Megha can also be reached from Halla by a road which is also known as Halla Chuchek and it can also be reached from Satghara via Chuchek.

Guru Nanak Ji had arrived in this village from Alpa. He relieved a money lender from his suffering and created this Shabd:

Branded with a thousand marks of disgrace, Indra cried in shame. Paras Raam returned home crying. Ajai cried

and wept, when he was made to eat the manure he had given, pretending it was charity. (Shalok, First Mehl.)
Initially the shrine was built simply but on 31st March 1935 AD the construction of a new building was started and the foundation stone was laid by the following Punj Pyare (Five Dear ones)

1. Sardar Sant Naranjan Singh Ji of Ajitsar. 2. Bhai Sangat Singh Ji of Sangrana Sahib. 3. Bhai Pardhan Singh Ji Ragi of Faroka District Sargodah. 4. Bhai Ram Singh Ji of Montgomery (Sahiwal). 5. Bhai Labh Singh Ji Granthi of Renala Khurd.

The construction was stopped and it remained at the stage reached (in 1947). In the past a big

Visakhi fair used to be celebrated but this tradition has now been discontinued.

ਗ਼ਰਦੁਆਰਾ ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੰਗਣਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਆਏ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਵਸਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗਰਾ ਇਹਨਾ ਲੋਕਾ ਨੂੰ "ਵਸਦੇ ਰਹੋ" ਕਹਿ ਕੇ ਕੁਚ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਵਣ ਦੇ ਰੱਖ ਹੇਠ ਆਪ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ । ਇਸ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਮਾਣਕ ਦੇਕੇ ਵਿੱਚ ਜਦ ਚਰਨ ਪਾਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜਿਹਨਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਵਸਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਦੀ ਅਸੀਸ ਕੀਤੀ । ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਉੱਜੜ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਨੇਕੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਹੀ ਵਰਤਾਉਣਗੇ ਤੇ ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਭੈੜ ਹੀ ਖਲਾਰਨਗੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਵੱਸਣ ਤੇ ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਉੱਜੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕੰਗਣਪੁਰ ਅੱਜ ਵੀ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ

ਸਿੰਘ ਸਨ, ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲੀ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ।

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਰੋੜੇ ਮਾਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿੱਲੜ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ੧੯੩੯ ਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਉੱਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀ

گردوارا مال جی صاحب کنگن پور' ضلع قصور

جگت گروست گر ناتک دیو جی جد ایس پنڈ نوں وساون آئے تال ایتھوں دے لوکال اوہنال نون وسن نہ دِیا اتے وٹے مارے ایس اتے ست گرال ایمناں لوکاں نُوں "وسدے رہو" کہ کے کوئیج کیتا. جس ون دے برچہ ہیٹھ آپ نے نواس کیتا اوہ مال صاحب کرکے پرسدھ ی. اید برچھ ہی وی ہے. ایس توں اٹھ آپ نے کوئی دو کلومیٹر دی و تھ اتے اِک ہور پنڈ مانک دیکے وچ جد چن پائے تاں اوہنال لوکاں آپ دا بھت ستکار کیتا تے آپ نے اوہنال ثول ا جر جان دی اسیس دی ایس اُتے بھائی مردانا جی نے حران ہو کے پچھیا کہ جنال نے آپ نون وکھ دِیا اوبنال نون آپ نے وسدے رہن دی اسیس دی ہے اتے جہناں نے آدر کیتا' اوہناں نوں آپ نے اُجر جان دی اسیس دتی ہے' تے آپ نے فرمایا اید اُجر کے جسے وی جاون مے نیکی تے سمبلیائی ور تان عُ. اوہ جَتّے وی جان گے بھیزی کھلارن گے. ایس واسطے اوہناں نُوں وس اَتے ایہناں نُوں اجزن وا حکم دِ تا ہے. كنكن بور اج وى وس رہا ہے. استے كرودوارا صاحب بنيا ہويا ہے. ايس دے بجارى نامه هارى على سن. بن استے يركاش نبيس موندا. بهلى چيت نول ميلا

ایتھوں دے لوکال وچ مشہور ہے کہ اوہ لوک چمنال باب نُوں روڑے مارے اوہنال دی ونش دے لوکال نُونِ گلھر دی بیاری ہو جاندی ہے۔ پورے پنجاب اندر ايد بي إك علاقا ہے جتھے لوكال نون ايد بياري موندي ہے. اجوكي عمارت 1939 وچ أسرى جو اج وي چنكي حالت وچ ہے. سيوا سنبسال أكاكوئي

GURDWARA MALJI SAHIB AT KANGAN PUR DISTRICT KASUR.

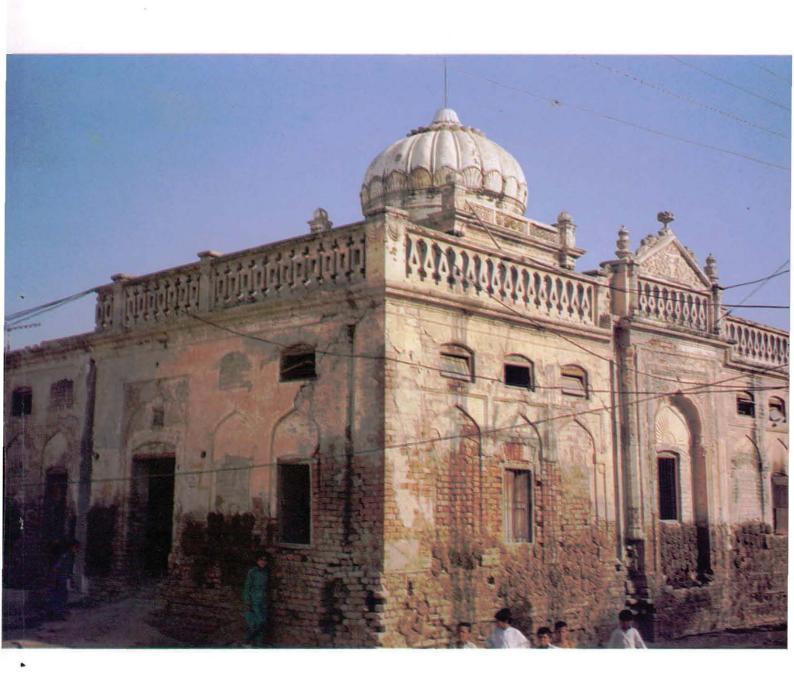
When Sat Guru Nanak Dev Ji came to establish this town the local people did not let him settle and pelted stones at him. At this Sat Guru said to these people "Wasdey Raho" (be settled) and departed from here. The wan tree under which he had lived was known by the name of Mal Sahib. This tree is still there. departing from here he set his foot in the village Manak De ke. The people of this tree is still there, departing from nere ne set his root in the village Manak De Ke. The people of this village gave him great honour and love, but Guru Dev cursed them to be scattered. Bhai Mardana Ji was surprised at this and asked: why those who gave you pain, you gave them your blessing of remaining settled. But you cursed these to be scattered who had honoured you. Gur Dev Ji said, "These people will spread virtue wherever they go after being scattered while the others will spread evil wherever they go. This is why it has been ordained for those to be settled and for these to be scattered.

Kangan Pur is still settled. A Gurdwara Sahib is built here. Its priests were Namdhari Sikhs.

Now Prakash does not take place here. A fair used to held on the first of Chait.

According to the local legend that the descendants of those who had pelted stones at the Guru Dev suffer from gilhar (a throat related disease) and it is the only area in the whole of Punjab where people suffer from this ailment. Its building was constructed in 1939. It is in good condition even today but there is absolutely no maintenance.

92

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਣਕ ਦੇਕੇ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

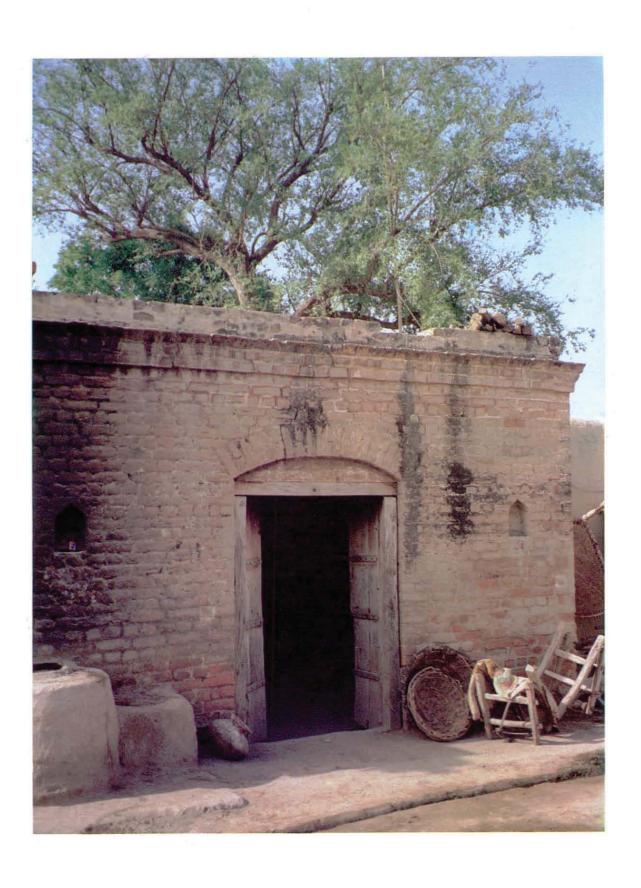
ਇਹ ਪਿੰਡ ਕੰਗਣਪੁਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੰਗਣਪੁਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਜੜ ਜਾਣ ਦੀ ਦੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਅੱਜ ਵੀ ਉੱਜੜਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਕੱਚਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆ ਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਮੇਵਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਆਬਾਦ ਹਨ। ਕਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀ ਹੋਇਆ। ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਅੱਜ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ।

گردوارا منجی صاحب مانک دیکے ضلع قصور

ایہ پند کنگن پور توں کوئی دو کلومیٹر دی و تھ اُتے ہے۔ ایس نوں ریلوے شیش کنگن پور لگدا ہے۔ تحصیل چونیاں اتے ضلع قصور ہے۔ ایتھوں دے لوکاں نول ست گراں اُجڑ جان دی دعا دتی۔ ایم پنڈ اج دی اجڑیا ہی نظر آوندا ہے۔ پورا پنڈ کیا ہے۔ لوک دُوج شہراں دج نوکریاں اتے کم کار کردے ہن۔ ایسے نول ست گر ان کہ دیو جی بیا ہویا ہے۔ ایس اندر ہٹن میوات توں آگ پنڈ توں باہر ہی گور نمنٹ پرائمری سکول دے سامنے والی کلی وچ ہی منجی صاحب ست گر ناک دیو جی پکا بٹیا ہویا ہے۔ ایس اندر ہٹن میوات توں آگ شرنار تھی آباد ہن۔ کدے پرکاش ہوندا ہی۔ ہڑن بنجاہ سال ہو گئے پرکاش نہیں ہویا گروای آج دی پری ہن۔

GURDWARA MANJI SAHIB AT MANAKDEKE DISTRICT KASUR

This village is at a distance of about 2 kms from Kangan Pur and is served by Kangan Pur Railway station. It is in tehsil Chunian of Kasur Distt. Sat Guru had cursed its people to be scattered and this village looks like a deserted place even today. The whole village is built with mud. People work in other cities. Manji Sahib of Sat Gur Nanak Dev Ji has been built in baked bricks in a street outside the village facing Government Primary School. Refugees from Mewat are living in it now. Once there used to be the Prakash of Guru Garanth Sahib but for the last 50 years it has not taken place. The people of the town are still kind and loving.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ, ਹੁਜਰਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ, ਓਕਾੜਾ

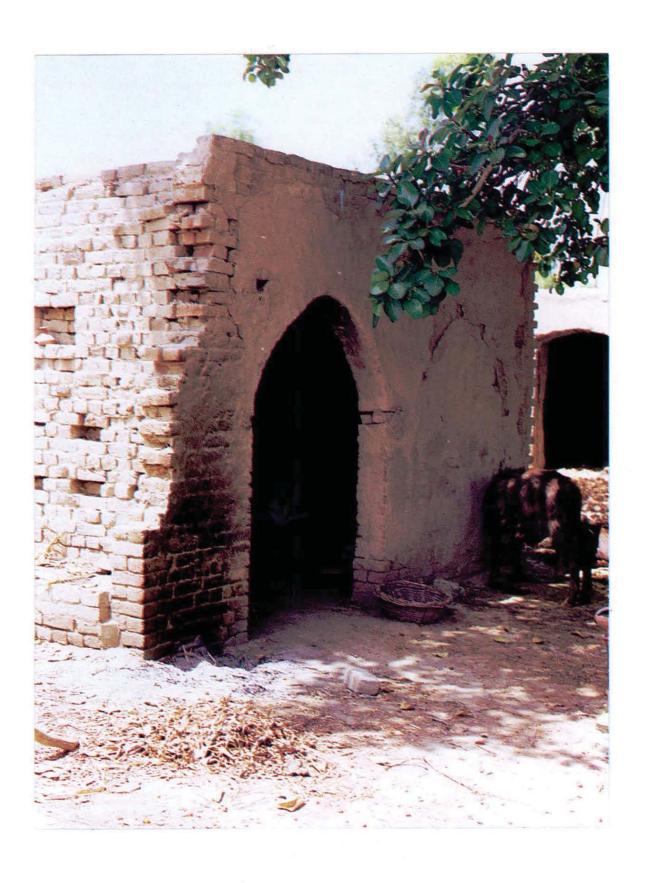
ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੁਜਰਾ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬੋਗਾ ਅਵਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਟ ਠੀਕ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਣਕ ਦੇਕੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਬਸੂਰਤ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਥਾ ਕੇਵਲ ਖੇਤ ਹਨ। ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਥਾ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। 9.5 ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹੈ। ਅੱਸੂ ਅਤੇ ਕੱਤੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ।

گردوارا چھوٹا نا کمیاٹا' حجرا شاہ مقیم' او کاڑا

ایہ پادن استحان حجرا شاہ مقیم شرتوں بونگا اعوان جادن والی سڑک اُتے ہے۔ شرتوں ایس دی واٹ ٹھیک اِک کلو میٹر ہے۔ صاحب سری گرو نانک دیو جی ماسط کی ہوں ہوں کے ایس تھاں دیا ہے۔ ماسط کی ہون کے ایس تھاں دی ایس تھاں نوں چھوٹا ماسط کی ہوں جس کے ایس تھاں ویرا ہے۔ کدے ایس تھاں نوں چھوٹا ناکیاٹا کر کے بی جائدے ہن۔ وی ایس دی مالکی ہے۔ اسٹوں اتے کتیں ناکیاٹا کر کے بی جائدے ہن۔ وی ایس دی مالکی ہے۔ اسٹوں اتے کتیں توں میلا بڑدوا ہوندا ی۔ بڑی یادگار وجوں اِک بوڑھ اتے اِک کھوہ کھلو تا ہے۔

GURDWARA CHOTA NANKIANA HUJRA SHAH MUQEEM, OKARA

This sacred shrine is situated on the road leading to Bonga Awan from Hujra Shah Muqeem and is exactly one km from the city. Sat Guru Nanak Dev Ji walked to this place from Manak Deke. Once it was a beautiful Guruasthan but now their are only fields. Even now the people know it by the name of Chota Nankiana. 9.5 Ghumaon of land is in the name of this Gurdwara in this village. Beside this Gurdwara Sahib owns land in a number of other villages. Fairs used to be held in Assu and Kattak but now a banyan tree and well stand as a reminder of the by gone day.

www.archive.org/details/namdhari

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ, ਦੀਪਾਲਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਉਕਾੜਾ

ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਗਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਲਾ ਉਕਾੜਾ ਦਾ ਇਹ ਤਹਿਸੀਲ ਨਗਰ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਬਾਹਰਵਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਸੁੱਕੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਿੱਪਲ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨੂਰੀ (ਨੌਰੰਗਾ) ਨਾਮੀ ਕੋਹੜੀ ਨੂੰ ਆਰੋਗ ਕੀਤਾ। ਉਹਦੀ ਕਬਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ੨੫ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਮੰਚਾਰੀਆ ਕੰਬੋਜ ਸਿੰਘਾ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਇਕ ਘੁਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੌਖੀ ਜਾਗੀਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਬੇਦੀ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਦਰਬਾਰ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਈ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੰਘ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੰਜੀ ਸੀ ਜੋ ਪੌਣੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਤੇ ਸਵਾ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਲਾਲ ਸੂਤਰ ਨਾਲ ਇਹ ਬੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਪਾਵੇ ਤੇ ਲੱਕੜੀ ਕਾਲੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵੇਲਦਾਰ ਚਿਤਰੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਲਮਾਰੀ ਬਾਰੇ ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਲਮਾਰੀ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਣੇ ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਯਾਦਾ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾ ਦੇ ਪੰਨਿਆ ਉੱਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

گردوارا چھوٹانا نمیانا دیپالپور او کاڑا

ویپالپور اِک بھت ہی اتہا کہ گرے۔ ایہ کدے پنجاب دی راج دھائی رہیا ہے۔ ایس ویلے ضلع اوکاڑا دا ایہ تحصیل گر ہے۔ شرتوں دکھن پورب نوں ہاہروار ست کر نائک دیو جی دایاون استحان چھوٹا نائیانا لیٹیاں شاناں وکھا رہیا ہے۔ ست گراں آک اِک شکے پیل ہیٹے ڈیرا کیتا جو ہرا ہو گیا۔ ایہ پیل اج وی موجود ہے۔ ایسے بی آپ نے اِک نوری (نورنگا) نام کوڑھی ٹوں اروگ کیتا۔ اوہدی قبر گردوارا صاحب دے پیکواڑے ہے۔ گردوارا صاحب دے نال ہے۔ گھماؤں زمین پنڈ منچاریاں کمبو سنگھاں ولوں ات اِک محماؤں زمین ایس شرتوں ہاہر ہے۔ ایس توں اپر نت وی چوکھی جاگر گردوارا صاحب دے نال ہے۔ پیاری بیدی سنگھ ہوندے میں بیش پرکاش نہیں ہوندا خالی دربار پیا ہے۔ ایسے بی شہراندر بھائی نفو رام دی سنتان دچوں بھائی حضور سنگھ سیج دھاری دے گھر پر رائے جی دی بخشیش کیتی منجی می جو پونے چھے فٹ کی اتے بین فٹ چوڑی اتے سوا فٹ آجی می ۔ پنے اتے لال شوت نال ایہ آئی ہوئی می ایس الماری بارے آکھیا جاندا می کہ ایہ الماری دسم پاجی نے گرو گرشھ صاحب جی سنج بھائی نقوجی ٹوں بخشی می ۔ بڑی یاداں اتے پینکاں دے پنیاں آتے بی رہ گیا ہے۔

GURDWARA CHOTA NANAKIANA AT DIPALPUR DISTRICT OKARA

Dipalpur is a great historical city and once it used to be the capital of Punjab. At present it is the tehsil headquarter of Okara district. A shrine of Jagat Guru Nanak Dev Ji stands gracefully outside the town in south-eastern side. It is called Gurdwara Chota Nanakiana Sahib. Guru Dev Ji made his abode under a dead pipal tree which became green again and standing even today. He cured a leper named Nuri (Nauranga) whose grave is behind the Gurdwara Sahib. There are 25 ghumaon of land from Kamboh Sikhs of Mancharian village and one ghumaon is outside this town, beside this there is a big estate in the name of Gurdwara. The priests used to be "Bedi Singhs", Prakash does not take place now, only the vacant darbar is there.

Bhai Hazoor Singh Sehaj Dhari, a descendent of Bhai Nathoo Ram had in his house the cot

Bhai Hazoor Singh Sehaj Dhari, a descendent of Bhai Nathoo Ram had in his house the cot (Manji) granted by Guru Har Rai Ji. It was 5.75 feet long 3 feet wide and 1.25 feet high. It was woven with red and white thread. It had colourful legs and it was made out of black wood. There was an almirah of engraved wood. It is said that this almirah along with Guru Granth Sahib Ji was granted to Bhai Nathoo Ji by the Tenth Guru. Now all these remain only in memories and on the

pages of the books.

ਗ਼ਰਦਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਪਾਕਪਤਨ ਸ਼ਹਿਰ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਕਪਤਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀਆ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਾਜਣ ਅਸਥਾਨ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਸਨ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਾਧੂਆ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮਾਧਾ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਮਾਧਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਘੁਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਮਾਧਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਥਾ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਗੰਜ ਸ਼ੱਕਰ ਕਾਲਜ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਬਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਾਲਜ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਸੀ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਡੇਗ ਕੇ ਹੁਣ ਕਾਲਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

گردوارا نانک سر' پاکپتن شهر

ست گرنانک دیو جی نال سندهت اید پاون استحان پرائے شمرپاکپتن توں باہر دی ابادی دچ ہے۔ ایس ابادی نوُں سادهاں کر کے یاد کیتا جاندا ہی۔ ایس است گرنانک دیو جی دے دیراجن دا استحان ہی جمدے پچاری ادائی سادهو سن۔ ایس استحان دے آھے پاسے سادهواں دیاں ان گنت سادهاں سن۔ ایس کر کے اید استحان سادهاں اوپ ہو چکیاں ہن۔ ایس کر کے اید استحان سادهاں کر کے پرسده ہویا۔ ایس استحان دے نال ہزاراں محماؤل زمین ہے۔ گردوارا صاحب اتے سادهاں الوپ ہو چکیاں ہن۔ ایس کالح دی اجو کی عمارت بنوں تول پہلوں اید کالح گردوارا صاحب دی عمارت دیج سی۔ ایس عمارت نول گرا کے ہن کالح دی نویس عمارت اُسادی گئی ہے۔ گردوارا صاحب دا سردوریادگار وجوں سنجھال لیا گیا اے۔

GURDWARA NANAKSAR AT PAKPATTAN CITY

The sacred shrine in the outskirts of the old city is related with Guru Nanak Dev Ji. This locality is known as Samadhan. There used to be a shrine at the spot where Sat Gur Nanak Dev Ji had stayed whose priests were Udasi Sadhus. There are countless samadhs of Sadhus all around the Gurdwara and hence it came to be called "Samadhan". Thousands of ghumaon of land is endowed to this shrine. The Gurdwara and Samadhs have now vanished. There is Baba Farid Ganjshakar College at this place now. This college was housed in the Gurdwara before the construction of its new building which has been built after demolishing the Gurdwara but its tank has been saved as a relic.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਟਿੱਬਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਪਾਕਪਤਨ

ਨਾਨਕਸਰ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਪਾਕਪਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਥਾਣਾ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪਾਕਪਤਨ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਕਪਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮੋਟਰ ਰਿਕਸ਼ਾ, ਟਾਗਾ ਜਾਂ ਬੱਸ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਇਬਰਾਹਿਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਟਿੱਬੀ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਾਬਾ ਫਤਿਹਉੱਲਾ ਸ਼ਾਹ ਨੂਰੀ ਚਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾ ਦੀ ਮਸੀਤ ਹੈ । ਸੇਵਾਦਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ । ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਾਫੀ ਮੰਦੀ ਹੈ । ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ । ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਇਸ ਥਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸੀ ਕੱਚੀ ਬਸਤੀ ਦਾ ਨਾ ਟਿੱਬਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਚੱਕ ਨੂੰ ੩੮ SP ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕੋਈ ੨੦੦ ਘਰਾ ਦੀ ਹੈ ।

گردوارا يْبّانانك سر' پاكپتن

نانک سرنای اید پاون استحان پاکپتن شرتول کوئی جھے کلومیٹر دور ریلوے لائن دے نیڑے ہی ہے۔ ایس نوْل ریلوے سیشن تھانا کے ضلع خاص پاکپتن ہی لگدا ہے۔ ایہ اوہ استحان ہے جھے ست گر نانک دیو جی مماراج حضرت بابا ابراہیم فرید خانی جی تول بابا فرید جی دے شلوک اِکٹر کیتے جہنال نوْل بعد وچ ست گر ارجن دیو جی مماراج نے گروگر نتھ صاحب وچ درج کیتا۔ حضرت بابا ابراہیم فرید خانی جی تول بابا فرید جی دے شلوک اِکٹر کیتے جہنال نوْل بعد وچ ست گر ارجن دیو جی مماراج نے گروگر نتھ صاحب وچ درج کیتا۔ ایہ استحان اِک فجی اُنے ہے۔ دو منزلا گذید دار شندر عمارت بی ہوئی ہے۔ ایس دے احاطے وچ ہی بابا فرید جی دی ونش دچوں اِک درویش بابا فتح الله شاہ نوری دا مزار اتے اوہنال دی مسیت وی ہے۔ سیوادار مسلمان ہن جر ورھے میلا ہوندا ہے۔ گردوارا صاحب دی عمارت دی حالت چو کھی مندی ہے۔ مرمت دی لوڑ ہے۔ پنجابی ساہت دے اتہاس اندر ایس تحال دی بھت ہی متتا ہے۔ ایس واسطے ایس نوں سنبھالٹا بھت ضروری ہے۔ ایس گردوارے دے نال وی کی بہتی دا نال نانک چک نمبر 38 ایس پی پرسدھ ہے۔ ایمدی ابادی کوئی دو سو گھرال دی ہے۔

GURDWARA TIBBA NANAKSAR AT PAKPATTAN

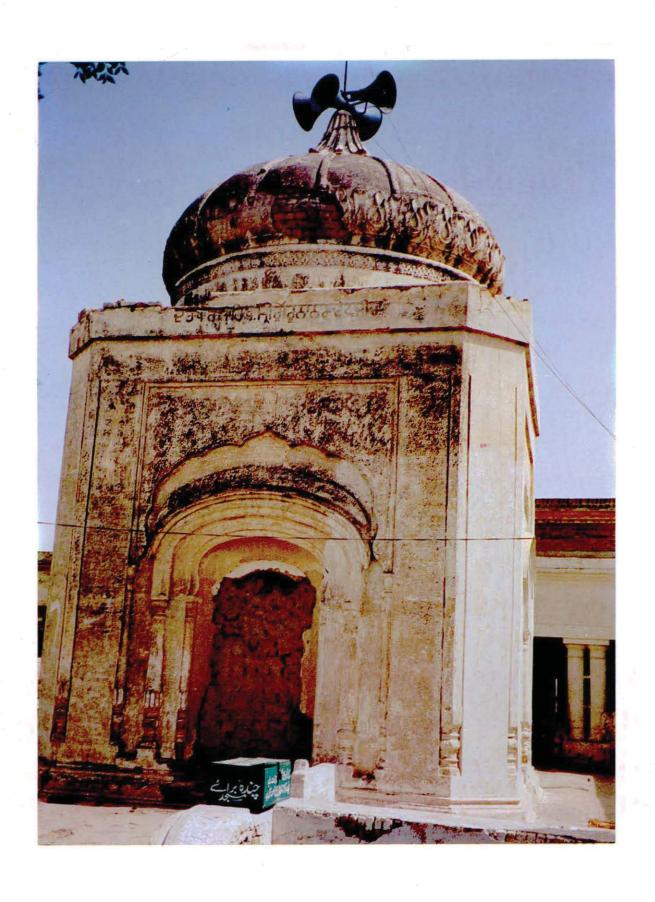
This sacred shrine called Nanaksar is located at a distance of about six kilometer from Pakpattan. It is close to the railway line. Pakpattan is its railway station, P.S, tehsil and district. You can easily get a motor rickshaw, Tonga or a bus to go to this place from railway station. It was here that Guru Nanak Ji collected the verses of Baba Farid Ji from Baba Ibrahim Farid Sani which were later included in Granth Sahib by Guru Arjun Dev Ji.

The shrine is on a mound. It is a double storey beautiful building with domes. The tomb and mosque of Baba Fateh Ullah Shah Noori Chishti who was a descendant of Baba Farid are within the

boundary of this shrine. The caretaker of the shrine are Muslims. A fair is held annually.

The building of the Gurdwara Sahib is in very bad shape and is in need of repairs. It is very important to save it as this place holds an important and prominent position in the literature and history of Punjab. The area around Gurdwara is known by the name of Tibba Nanaksar Chak No 38

SP and this locality consists of about two hundred houses.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਟਿੱਬਾ ਅਭੋਰ, ਪਾਕਪਤਨ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਪਾਕਪਤਨ – ਆਰਿਫਵਾਲਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਟਿੱਬਾ ਅਭੋਰ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਕਪਤਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ੩੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਰੰਗ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਸਟਾਪ ਤੇ ਉੱਤਰ ਕੇ ਟਾਗੇ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਵਨ EB ਟਿੱਬਾ ਅਭੋਰ ਹੈ । ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰੋਵਰ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ, ਖੂਹ ਟਿੰਡਾ ਵਾਲਾ, ਇੱਕ ਬਾਉਲੀ, ਇਹ ਸਭ ਸ਼ੌਆ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਇਮਾਰਤੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਪਰਿਵਾਰ ਆਬਾਦ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ । ੧੯੮੯ ਈ: ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ । ੧੨ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾ ਹੈ । ਪਹਿਲੀ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ ।

گردوارا نانک سرٹباابھور' پاکپتن

ست گر ناتک دیو جی وا اید پاون استمان پاکپتن عارف والا روڈ اُتے ٹبا ابھور اُتے ہے۔ ایس پنڈ ٹول جاون واسطے پاکپتن تول کوئی 30 کلومیٹر دی و تھ اتے رنگ شاہ نامی شاپ تے اتر کے تائے اُتے بیٹے ایس استمان اُپر جایا جا سکدا ہے۔ ایس پنڈ وا پورا نال ۱-E.B ٹبا ابھور ہے۔ اید پاون استمان بٹ ہی وشال اتے شندر بڑیا ہویا ہے۔ گردوارا صاحب تول باہر اِک شندر سردور کول بٹ سارے کرے لنگر ہال' کھوہ ٹِنڈاں والا۔ اِک باؤلی اید سجھ شیوال ایس پاون استمان وی عمارتی شان وچ وادھا کردیاں ہن.

یاون استمان وی عمارتی شان وچ وادھا کردیاں ہن.
ایس ویلے ایس گردوارے وے رہائش کمریاں وچ بٹ سارے شرنار تھی پروار اباد ہن. ایس نال آسے پاسے وے بنڈال وچ بٹ ساری جاگیر ہے۔
1989 وچ پاکستان سرکار نے ایس استمان دی سیوا کروائی ایس واسطے عمارت دی حالت چنگی ہے۔ 12 گھماؤں زمین پِنڈ ولوں گردوارے وے نال ہے۔ پہلی کتیں ٹول میلا جُڑوا می.

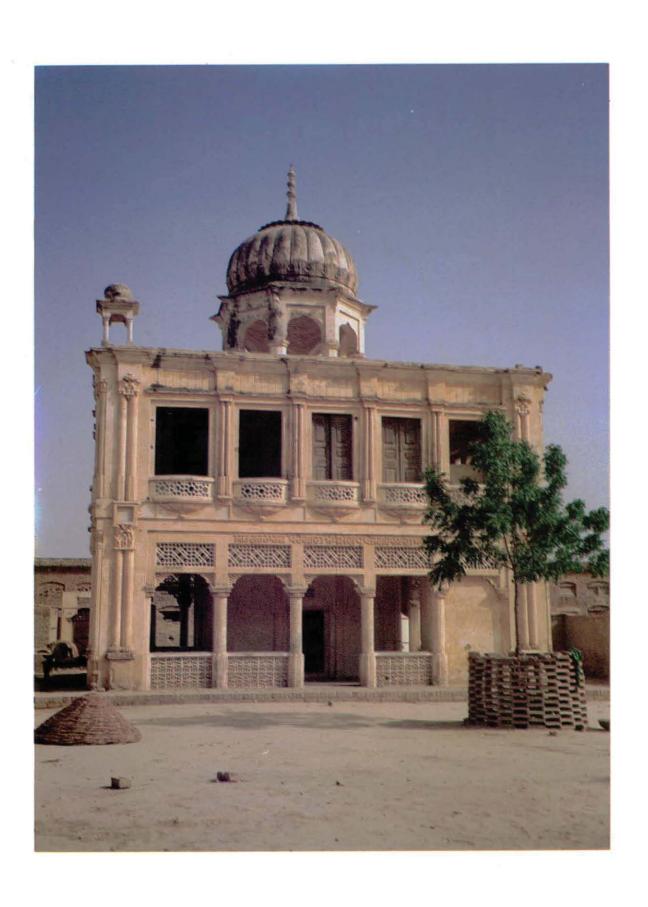
GURDWARA NANAKSAR AT TIBBA ABHOR, DISTRICT PAKPATTAN

This sacred shrine of Jagat Guru Dev Ji is on Tibba Abhor located on Pakpattan-Arifwala road. The village can be reached by getting off the bus at Rang Shah stop which is thirty kilometer from Pakpattan. From Rang Shah a Tonga can be hired. The official name of the village is Tibba Abhor 1 EB.

This sacred place is very big and beautifully built. A number of rooms, dining hall, a well with Persian wheel and a Baoli (deep well with steps) built by the beautiful tank outside Gurdwara at grace to the elevation of the building

at grace to the elevation of the building.

Many refugee families are settled in the rooms of the Gurdwara. A big Jagir is in the name of the Gurdwara is in the neighbouring villages. The building is in good condition as the Govt of Pakistan got it repaired in 1989. The village has given 12 ghumaon land to the Gurdwara. Once a fair used to be held on the 1st of Katak.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ ਹੜੱਪਾ

ਹੜੱਪਾ ਜ਼ਿਲਾ ਸਾਹੀਵਾਲ (ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ) ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਤੋਂ ਵੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ ਆਬਾਦ ਸੀ । ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਰੱਬੀ ਆਫਤ ਜਾ ਬਾਹਰੀ ਹੱਲਿਆ ਕਾਰਨ ਬੇਹ ਹੋ ਗਿਆ । ਇੱਥੇ ਸੋਨੇ ਚਾਦੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਵਸਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਿਖਤੀ ਮੁਹਰਾ ਵੀ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੀਆਂ । ਇਹਨਾ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਲਿਖਣਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਬੇਹ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਸਵਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਝੁੰਡ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ "ਨਾਨਕਸਰ" ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੋਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਹੈ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲੀ, ਦੋ ਤੇ ਤਿੰਨ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੌਰਿਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਹੜੱਪਾਂ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਹਨ । ਖੂਹ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾਂ ੧੦ ਘੁਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ੧੮ ਦਸੰਬਰ ੧੯੪੧ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ । ਨੀਹ ਪੱਥਰ ੧੦੮ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਮਾਲੀਆ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾ ਨਾਲ ੪ ਪੋਹ, ਸੰਮਤ ੧੯੯੮ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੰਨ ੪੭੩ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ।

گردوارا نانک سر' بڑبا

ہڑپا ضلع ساہیوال (مُنگہری) وا اِک بھت ہی پراتن شہرہے۔ ایہ شہر حضرت عیسیٰ توں وی کئی ہزار سال پہلوں اباد ی. فیر کے ربی آفت یاں باہری ہلیاں کارن محقیہ ہو گیا۔ ایتھوں سونے چاندی ویاں انیکال شیواں توں اُپرنت کھتی مُراں وی ملیاں ہن جو پڑھیاں نہیں گئیاں۔ ایہناں توں سدھ ہوندا ہے کہ ہزاراں ورضعے پہلوں وی ایس دھرتی وے وسفیک لکھنا پڑھنا جائدے من ایس محقیہ توں و کھن ول کوئی سوا کلومیٹر دی و تھ اُتے رُکھاں دے سنگھٹ جھنڈاں وچ ست گر نامک (پو جی وا پوتر استھان ''نامک اپٹیاں شاناں و کھا رہیا ہے۔ ممارت بھت ہی شندر اتے عالی شان ہے۔ پرکاش استھان دے نیرت ہی اِک وشال سروور ہے۔ کدے اپیتے پہلی وو تے تن چیت توں بھاری میلا ہوندا ہی ایس ویلے ایہ پاون استھان گور نمنٹ کالج ہڑپا دی ممارت کر کے جائیا جائدا ہے۔ ایس نال انگفت رہائشی کمرے ہن کھوہ اتے اِک وشال باغ توں و کھ 10 محماؤں زمین توں و کھ بہت ساری جاگیروی ایس دے نال ہے۔ ایس گردوارے دی اجو کی مماراج کمالیا نواس نے اپٹر تو ایس محمال کا بیرہ سمت 108 مماراج کمالیا نواس نے اپٹر تو ایس کملال نال 4 یوہ سمت 1989 ناکم شامی من 473 توں رکھی۔

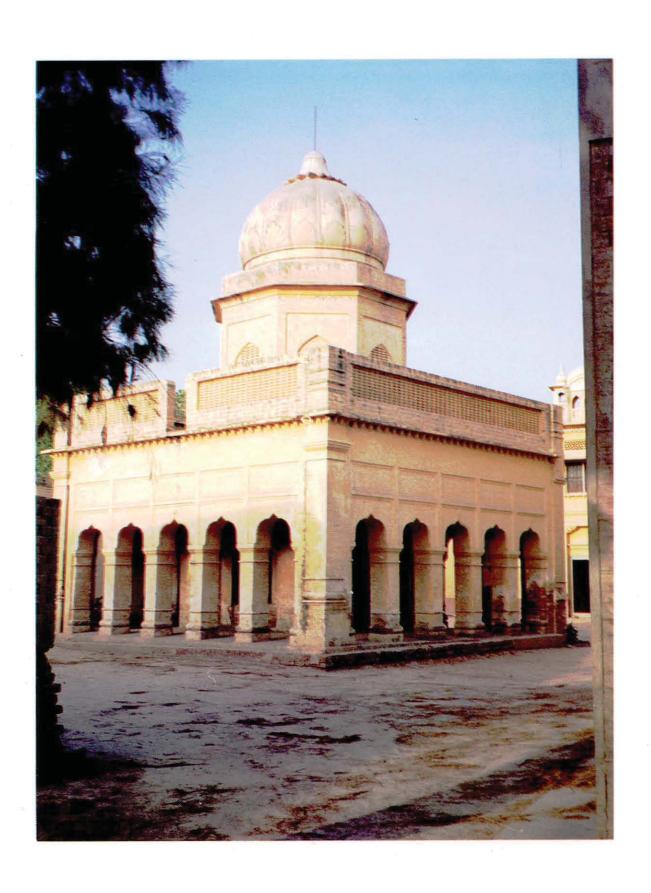
GURDWARA NANAKSAR AT HARAPPA

Harappa is a very old city of district Sahiwal (Montgomery). This city flourished even thousands of years before Christ, later it became a ruin either due to some natural calamities or invasion from outsides. Gold and silver coins excavated from this place have inscription of different shapes but these inscription have not been deciphered to date. These inscriptions prove that the people of this land knew how to read and write thousands of years ago. The sacred shrine of Sat Gur Nanak Dev Ji called "Nanaksar" is displaying its grandeur in a grove of trees about 1.25 km south of the ruins. The building is grand and beautiful. There is a big tank near the Prakashasthan.

Once a big fair used to be held on the 1st, 2nd and 3rd of Chaiter. Presently this sacred place

once a big fair used to be held on the 1st, 2nd and 3rd of Chaiter. Presently this sacred place is known as the building of Government College, Harappa. There are many residing rooms attached to it. Ten ghumaon of agricultural land and a big estate stands in the name of shrine beside a well and a large garden.

The foundation stone of the shrine was laid by Sant Sangat Singh Ji Maharaj, a resident of Kamalia, on 4th of Poh, Samvat 1998 Nanak Shahi 473 and the construction began on the 18th of Dec. 1941 AD.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਖ, ਬੁਰੇਵਾਲਾ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਜ਼ਿਲਾ ਵਿਹਾੜੀ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਬੂਰੇਵਾਲਾ ਤੋਂ ਸਾਹੌਕੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਚੱਕ ਨੂੰ EB-੩੧੭, ਜਿਹਨੂੰ ਚੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਖ ਜਾ ਚੱਕ ਹਾਜੀ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੂਰੇਵਾਲਾ ਤੋਂ ਸਾਹੌਕੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆ ਬੱਸਾ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਥਾ ਦੀਵਾਨ ਹਾਜੀ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜੀ ਹੋਰਾ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੈ । ਇਹਨਾ ਦਾ ਨਾ ਪਹਿਲਾ "ਮਹਾ ਚਾਵਰ" ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਚੂਣੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਹੀਪਾਲ ਤੇ ਰਾਣੀ ਚੂਣੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ । ਇਹਨਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾ "ਕੰਗਣ ਬਰਸ" ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਨਾ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਸਬਾ ਕੰਗਣ ਪੁਰ ਅੱਜ ਵੀ ਆਬਾਦ ਹੈ । ੭੩੦ ਈ : ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਇਹਨਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਕੀਤਾ । ਇਹਨਾ ਦੇ ਮਿਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਿਰਾਜਣ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ "ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ" ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਅਕਾਲੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਨ, ਹੁਣ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

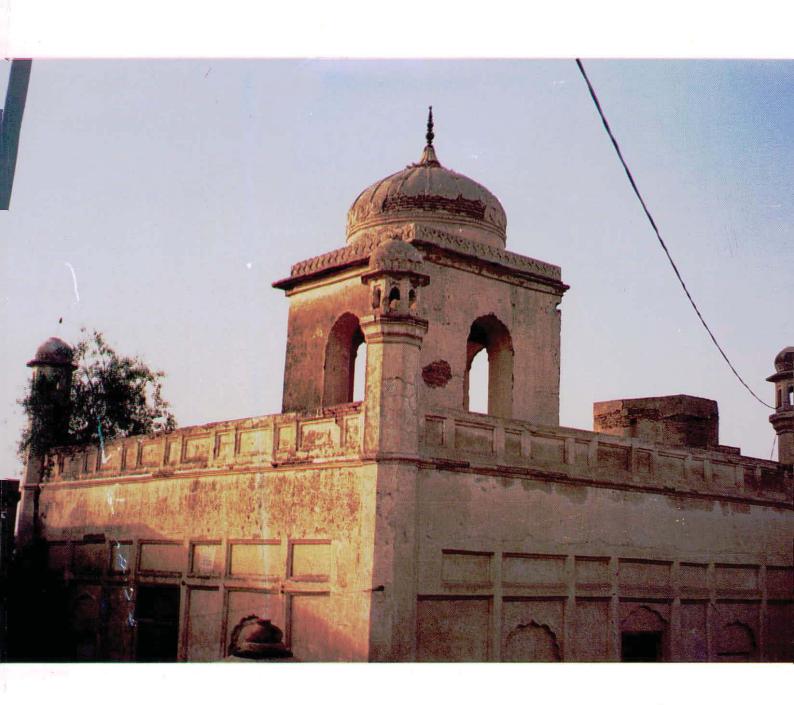
گردوارا پہلی یا تشاہی چاولی مشائخ، بورے والا

ایہ پاون استھان ضلع دہاڑی دی تحصیل بورے والا توں ساہو کی جان والی سڑک اُتے چک نمبر 317/E.B (پہنوُں چک دیوان صاحب چادلی مشائخ یاں چک حاجی شیر وی آگھیا جاندا ہے) وچ ہے. ریلوے شیش بورے والا توں ساہو کی جان والیاں بساں عام ایس پنڈ وچ جاندیاں بن. ایس تھال دیوان حاجی شیر محمد جی ہوراں دا مزار ہے. ایسناں دا پسلا ناں "ممال چاور" می تے ایہ چوئیاں دے راجے ممی پال تے رائی چوئیاں وے پُتر سن. ایسناں دی بھین دا ناں "دکتن برس" می. جمدے نال اُتے ضلع قصور اندر پرسدھ قصبا کنتن پور اج وی اباد ہے. 730ء دے نیڑے تیڑے ایسناں ایس ونیا توں پروا کیتا. ایسناں دے مزار تول کوئی ادھا کلومیٹر اگے ابادی وچ ست کر نائک دیو جی دے ویراجن استھان اُتے شندر دربار بٹیا ہویا ہے. ایس استھان نوں سدھارن لوک اج وی "تپ استھان گرونانگ" کرونانگ" کرکے یاد کردے ہیں. کدے ایسخے اکال شکھ سیوادار من واک مسلمان گھرانا سیوا نبھا رہیا ہے.

GURDWARA FIRST GURU AT CHAWLI MASHAEKH, BUREWALA

This holy shrine is located in Chak No. 317 EB, on the Burewala-Sahoki road. It is also known as Chak Diwan Sahib Chawli Mashaekh or Chak Haji Sher.

The buses going from Burewala Railway Station to Sahoki normally go to this village. The mazaar of Diwan Haji Sher Mohammad is in this village. His real name was Mahan Chavar. He was the son of Raja of Chunian, Mahi Pal and Rani Chunian. "Kangan Baras" was the name of his sister and the famous town of Kanganpur of Kasur district named after her exists even today. Mahan Chavar died around 730 AD. The Gurdwara of Guru Nanak Dev Ji is half a kilometer from the Mazaar of Mahan Chavar. The people call it "Tapasthan Guru Nanak" even now. Once Akali Singh sevadar (custodian) looked after the shrine but now a Muslim family is performing this duty.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਖਦੂਮਪੁਰ ਪਹੋੜਾ (ਸਜਣ ਠੱਗ)

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਕਬੀਰਵਾਲਾ ਅਤੇ ਖਾਨੇਵਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਖਾਨੇਵਾਲ ਤੋਂ ਰੇਲ ਕਬੀਰਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮੀਆ ਚੰਨੂੰ ਤੋਂ ਬੱਸ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਮਖਦੂਮਪੁਰ ਪਹੋੜਾ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਦੂਰ ਤੁਲੰਬਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਕਪਤਨ ਤੋਂ ਉੱਠ ਤੁਲੰਬੇ ਨੇੜੇ ਇਸ ਥਾ ਪੁੱਜੇ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਧੀਆ ਦੇ ਠੀਹਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਕੱਜਣ ਦੋ ਚਾਚੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਸਰਾ ਦੇ ਨਾ ਉੱਤੇ ਮਕਾਰੀ ਦਾ ਜਾਲ ਖਲਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਹ ਮੁਸਾਫਰਾ ਦਾ ਧਨ ਉਹਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣਾ ਸਮੇਤ ਲੈਂਦਾ । ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਚਾਰਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ । ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ :

ਉਜਲੂ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ, ਕਾਲੜੀ ਮਸ ॥

ਧੋਤਿਆ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸ ॥ (ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੨੯)

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸੱਜਣ ਹੈ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸੱਜਣ ਦੀ ਸਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੋ ਘੁਮਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਪੂਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਰੁੱਖ, ਫੁੱਲਦਾਰ ਵੇਲਾ, ਗੁਲਾਬ, ਚੰਬੇਲੀ, ਰਵੇਲ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ

گردوارا مخدوم پورپوڑال (سجن ٹھگ)

ایہ پاون گرو استھان کبیر والا اتے خانوال وچالے ہے۔ ایس نوُں جان واسطے خانوال توں ریل کبیر والا اتے میاں چنوں توں بس ملدی ہے۔ مخدوم پور پور ڈال ملتان توں دلی جان والی شیر شاہ سوری دی بٹائی سڑک اُتے اباد اِک بھت ہی پرسدھ قصباہے۔ ایس قصبے توں تھو ڑا وُور تلفّباہے۔
ست گر ناکک دیو جی مہاراج پاکیتن توں اُٹھ تلفّبے نیڑے ایس تھاں چیج جھے پاندھیاں دے ٹھرن واسطے بجن اتے کجن وو چاہے جھتیج سراں دے ناں اُٹے مکر دا جال پھیلایا ہویا ہی۔ اوہ مسافراں دا دھن اوہناں دے پراٹاں سمیت لیندا۔ اوس ست گر ناکک دیو جی نوں دی پھسادن دا چارا کیتا پر اسپھل رہیا۔ اسپھے ست گر ناک دیو جی جو شبد اچاریا اوہ ی۔

ایہ شبد سن مجن تھک تول کر مجن ہو نبڑیا. ایس گھٹنا دی یاد وج مجن دی سرال نول کردوارے دا روپ دے دِ تاکیا. ایہ استعان بہت سندر بنیا ہویا ہے.

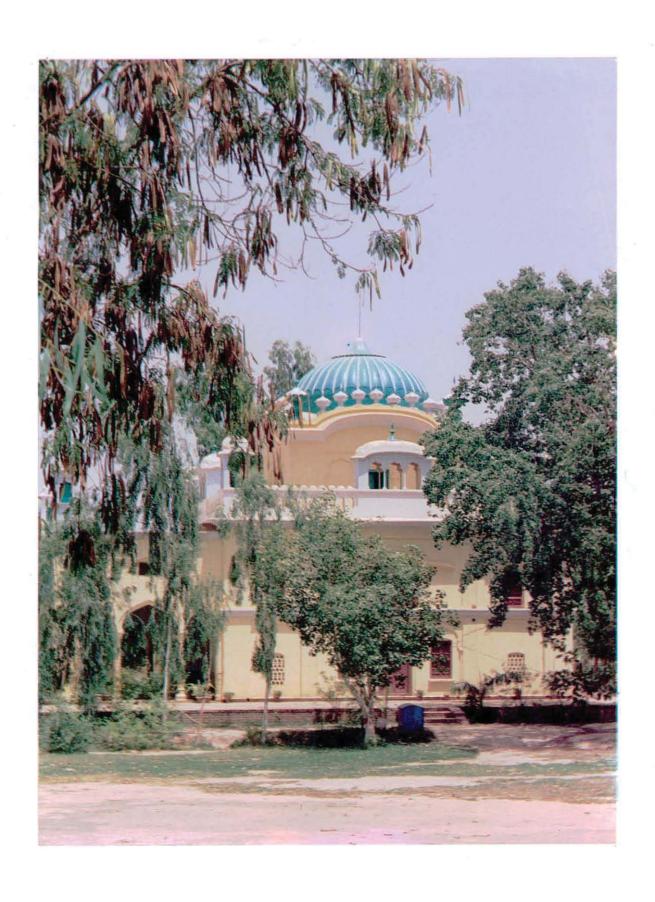
GURDWARA FIRST GURU AT MAKHDOOM PUR PAHURAN DISTT, KHANEWAL

This holy shrine is located between Kabirwala and Khanewal. One can get a train from Khanewal and a bus from Kabirwala or Mian Channu to reach this place. Makhdoom Pur Pahuran is a well known town on the Multan-Delhi road built by Sher Shah Suri. The town of Tulamba is at a very short distance from Makhdoom Pur Pahuran.

Sat Gur Nanak Dev Ji set out from Pakpattan and reached a place near Tulamba where Sajjan and Gajjan (uncle and nephew) had set up a trap in the form of a caravan inn. They used to rob and kill the travellers. They made an attempt to trap Guru Nanak Dev Ji but failed. Sat Gur Nanak Dev Ji created this Shabd here.

Bronze is bright and shiny, but when it is rubbed, its blackness appears. Washing it, its impurity is not removed, even if it is washed a hundred times.

Hearing this Shabd Sajjan, a cut throat, became a friend of Guru. Sajjan's inn was converted into a Gurdwara to commemorate this event. This place is beautifully built. Its boundary runs around in area of two ghumaon with Gurasthan at its centre. There used to be a big tank west of it which has now been levelled. Rooms for the stay of Sangat have been built along the boundary wall. There are green trees, flowery creepers, rose, jasmine and other plants whose flowers blossom all around.

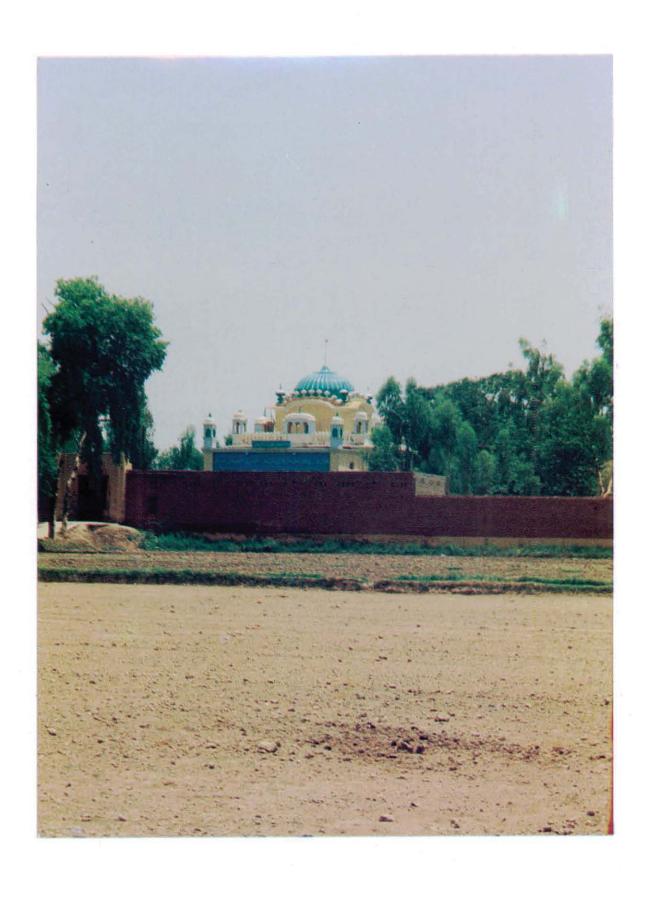
ਆਪਣੀ ਬਹਾਰ ਦਿਖਾਉਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ ਜੋ ਬੇਨੂਰਿਆ ਨੂੰ ਨੂਰ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੦ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ।

کوئی دو تھماواں وچ ایس دی چار دیواری ہے۔ اوس دے وچالے گر استھان ہے۔ ایس دے پچتم ول وشال سروور ی جو ہٹن پور دِ ہا گیا ہے۔ شکت دے تھمرن واسطے کمرے چار دیواری دے نال نال ہے ہوئے ہن، ہر پاسے ہرے بھرے رکھ' پٹل دار دیلان' گلاب' چنبیل' رویل تے ہور انیکال پرکار دے پٹل اپٹی ہمار و کھاوندے ہن ایس سے ایس عمارت اندر گور نمنٹ ہائز سکینڈری سکول ہے۔ جو بے ٹوریاں ٹوں ٹور ور ہا رہیا ہے۔ سے ایس عمالی جودھ سکھے وی ایسے پنڈ وا وای می اوس دی اولاد نے سمت 1970ء وچ شندر گردوارا بٹوایا۔ گردوارے دے ناؤں 20 مربعے زین ہے۔ وسامحی لگدی می .

At present Govt Higher Secondary School is housed in this building which enlighten the ignorant.

Bhai Judh Singh, disciple of Sat Guru Har Rai Ji was a resident of this village. This new and beautiful Gurdwara was built by one of his descendants in Samvat 1970. 20 squares of land is endowed to the shrine. Visakhi fair is held.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਮੁਲਤਾਨ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸ ਸਬਜ਼ਵਾਰੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬਰਾਮਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਮਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਦੌਲਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਚੌਕ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਅੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸ ਜੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਦੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਆਏ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਸ਼ਾਹ ਰਕਨੇ ਆਲਮ ਹੋਰਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦਾ ਭਰਿਆ ਇੱਕ ਗਿਲਾਸ ਭੇਜਿਆ ਜਿਹਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬੜੀ ਭੀੜ ਹੈ। ਸਤਿਗਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੁੱਧ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਫੱਲ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਤੀ ਰੱਖ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਫੁੱਲ ਭਰੇ ਗਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੱਸ ਇਸ ਤਰਾ ਅਸੀਂ ਵੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਥਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬਰਾਮਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਬਰਾਮਦਾ ਅੱਜ ਵੀ ਜਗਤ ਗਰ ਜੀ ਦੇ ਮਲਤਾਨ ਆਉਣ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਜੋਂ ਕਾਇਮ ਹੈ।

گر دوارا تھڑا صاحب ملتان

ابیہ یاون استمان شاہ عشس روڈ اُتے حضرت شاہ عشس سبزواری ہورال وے مزار دے برآمدے وچ اے. ملتان شراندر دولت دروازے واچوک پار كرديال عي إك بهت أحى انبرال نول چهو مندى عمارت نظر آؤندي ہے. ابه شاہ مش جي دا مزار اے. ست گرو جدوں ملتان آئے تال شرتوں باہری آپ نے مقام کیتا. ایکھے ی حضرت شاہ رکن عالم ہوراں آپ دی سیوا وچ و دھ وا بحریا اِک گلاس بھیجیا. جہدا مطلب سی کہ اسکتے تاں پہلوں بت بھیڑا ہے. ست گراں اوس ڈوھ دے گلاس اُتے کٹیل دی اِک بِتی رکھ کے موڑ دیا جہدا مطلب سی کہ جویں اپیر پُٹِل بھرے گلاس وچ سائمیا اے بس ایسے ہی طرحاں اسیں وی تھاں بٹالاں گے. استے ہی آپ نے ملتان دے اوس ولیے دے انکال پرال نال کوشنی کیتی.

اوس تھاں اج نیکر کوئی گردوارا صاحب دی و کھری عمارت نہیں. ایس مزار دے برآمدے وچ بی تھڑا صاحب ہے. مہاراجا رنجیت سکھ سے ایس برآمدے وچ ہی پرکاش ہوندا رہیا. 1850 نوں انگریزاں نے اب پرکاش بند کروا دیا. اب برآمدا اج وی جگت گرو جی دے مکتان آون دی پادگار وجھوں قایم

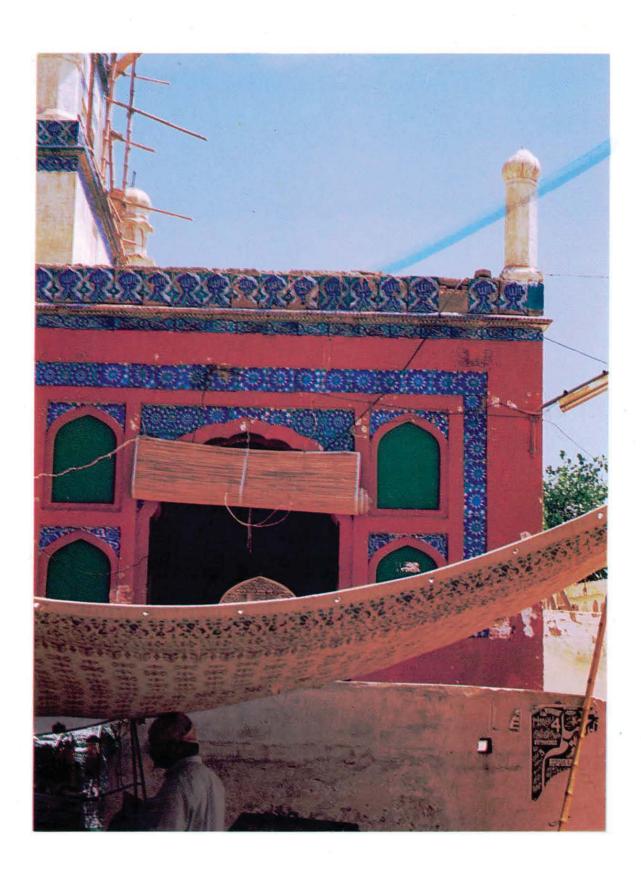
GURDWARA THARA SAHIB AT MULTAN

This holy shrine is located in the corridor of the tomb of Shah Shams Sabzwari on Shah

A beautiful building touching the sky is visible just after crossing the Daulat Gate Chowk in Multan City. This is the tomb of Shah Shams Ji. Jagat Guru stayed outside the city when he came to Multan. It was here that Shah Rukne Alam sent him a glass of milk filled to the brim which meant that Multan was already over crowded. Guru Dev sent back the same glass of milk after placing a flower petal on top, conveying to him that he would accommodate himself similarly as the flower petal had made room for itself in the glass filled with milk.

He had discussions with different mystics and learned personalities of the area. There is no separate Gurdwara at that place but for the Thara Sahib in the corridor of the Mazar. Prakash used to take place during the rule of Maharaja Ranjit Singh but during the British rule the same was discontinued in 1850 AD.

This corridor still exists as a monument of the arrival of Jagat Guru Ji in Multan.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਉਚ ਸ਼ਰੀਫ, ਜ਼ਿਲਾ ਬਹਾਵਲਪੁਰ

ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਅਹਿਮਦਪੁਰ ਸ਼ਰਕੀਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੱਛਮ ਦੀ ਬਾਹੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ, ਹਜ਼ਰਤ ਪੀਰ ਜਲਾਲੁਦੀਨ ਬੁਖਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਜ਼ਾਰ ਇੱਕ ਟਿੱਬੇ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਜਨੂਬ ਉੱਤਰ ਵਾਲੀ ਬਾਹੀ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਖੂਹ ਜਾਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਕਰਾੜੀ ਦਾ ਖੂਹ ਕਿਹਾ ਜਾਦਾ ਹੈ।

ਿੱੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆ ਪੰਜ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ :

- (੧) ਇੱਕ ਜੋੜਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆ ਖੜਾਵਾਂ
- (੨) ਇੱਕ ਬੇਰਾਗਣ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ
- (੩) ਪੱਥਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਜ
- (8) ਦੋ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੜੇ
- (੫) ਇੱਕ ਬੇੜੀ ਜੋ ਡੇਦ ਫੁੱਟ ਲੰਬੀ ਤੇ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ :

ਦੁਨੀਆ ਕੈਸ ਮੁਕਾਮੈ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੬੪)

گردوارا تھڑا صاحب أج شريف ضلع بماوليور

اُچ شریف اِک بہت ہی مشہور شرہے. اس دا ضلع بہاولپورتے تحصیل احمد پور شرقیا ہے. اس شہرتوں باہر پچتم دی باہی کوئی اِک کلو میٹردی اِتھ اتے حضرت پیر جلال الدین بخاری جی دا مزار ہے. ایہ مزار اِک شبے اُتے ہے. جنوب اُتر والی باہی کھیتاں وچ اِک کھوہ ہے. جس نوں ست گرو نائک دیو جی دا کھوہ یاں عام کرکے کراڑی دا کھوہ وی آگھا جاندا اے.

ایتے ست گر ناتک دیوجی دیاں بنج یاد گاراں پیران دی منتان پاس دسیاں جاندیاں ہن.

- اک جو ژا مهاراج دیال کمژاوال.
- 2. اِک بیرا گن (جس اُتے ہتھ رکھ کے آرام کری دااہے)
 - 3. پتروایاک گرز
 - 4. دو پھردے کڑے.

GURDWARA THARA SAHIB AT UCH SHARIF DISTRICT BAHAWALPUR

Uch Sahrif is a very famous town. It is in tehsil Ahmedpur Sharqia of district Bahawalpur. The mazar (tomb) of Pir Jalauddin Bukhari is outside the town about 1 km west of it. This tomb is built on a mound. There is a well in the fields on the northern side of the city which is known as Sat Guru Nanak Dev Ji's well or commonly called as Karrare Da Khoh.

It is said that the descendants of the Pirs have five relics of Sat Gur Nanak Dev Ji.

(1) A pair of Sat Gur's Kharawan (wooden sandals) (2) Biragan (walking stick which is used to place one's hand while taking rest) (3) Pathther Ka Guraj (mace) (4) 2 Stone Kangan (bracelet) (5) A boat 1.5 ft x 1 ft.

He had discourses with the local pirs and revealed this Shabd.

(Siri Rag Astha Padya M-1 Page 64)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੱਖਰ

ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸੱਖਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਗਰ ਹੈ । ਇਸ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ " ਪੂਜ ਉਦਾਸੀਅਨ ਸਮਾਧਾਂ ਆਸਰਮ " ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੋਹੜ ਦਾ ਉਹ ਬ੍ਰਿਛ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਥੱਲੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ । ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

گردوارا پہلی پاتشاہی شکار پور ضلع سکھر

شکار پور ضلع سکھر دا اِک بہت وڈا گر ہے۔ اس اندر ست گر ناتک دیو جی دا پاون استعان ہے۔ اس استعان نوں ہُن سندھی وچ "پوج آداسین سادا آشرم" آکھیا جاندا ہے۔ اید اِک بہت ہی وڈا استعان ہے۔ اس اندر بوڑھ دا اوہ پرچھ اج تیکر موجود ہے جس تھلے جگت گرو ناتک دیو جی براہے ایہتے ہر روز گر تھ جی صاحب دا پرکاش ہوندا ہے۔ پرکاش استعان دے نال اُداسیاں دیاں سادھیاں ہن ایسناں سادھیاں اُتے کئڑی دی اِک بارھاں دری بی ہوئی ہے۔ جس اُتے لال رنگ کیتا ہویا اے۔ ایسناں سادھیاں کارن ہی اس نوں سادھ آشرم آکھیا جاندا ہے۔ شکت ناتک پنتی ہے۔ گرو کا لنگر ہرولیے تریا رہندا ہے۔

GURDWARA FIRST GURU AT SHIKARPUR DISTRICT SUKKUR.

Shikarpur is a very big town of Sukkur district. There is a sacred shrine of Sat Guru Nanak Dev Ji in this town. In Sindhi language it is known as "Puj Udasian Samadha Ashram". It is a very big shrine and in the shade of the Banyan tree Sat Guru Dev Ji is still there.

Prakash of Guru Garanth Sahib Ji takes place daily. There are the samadhs of Udasis besides the Prakashasthan. A wooden baradari is built on these samadhs and has been painted red. It is because of these samadhs that the place is known as Samadh Ashram. The Sangat is Nanakpanthi. The Langar is distributed round the clock.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਜਿੰਦ ਪੀਰ ਸੱਖਰ

ਸੱਖਰ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਕਰਾਚੀ ਮੇਨ ਲਾਈਨ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਹੜੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

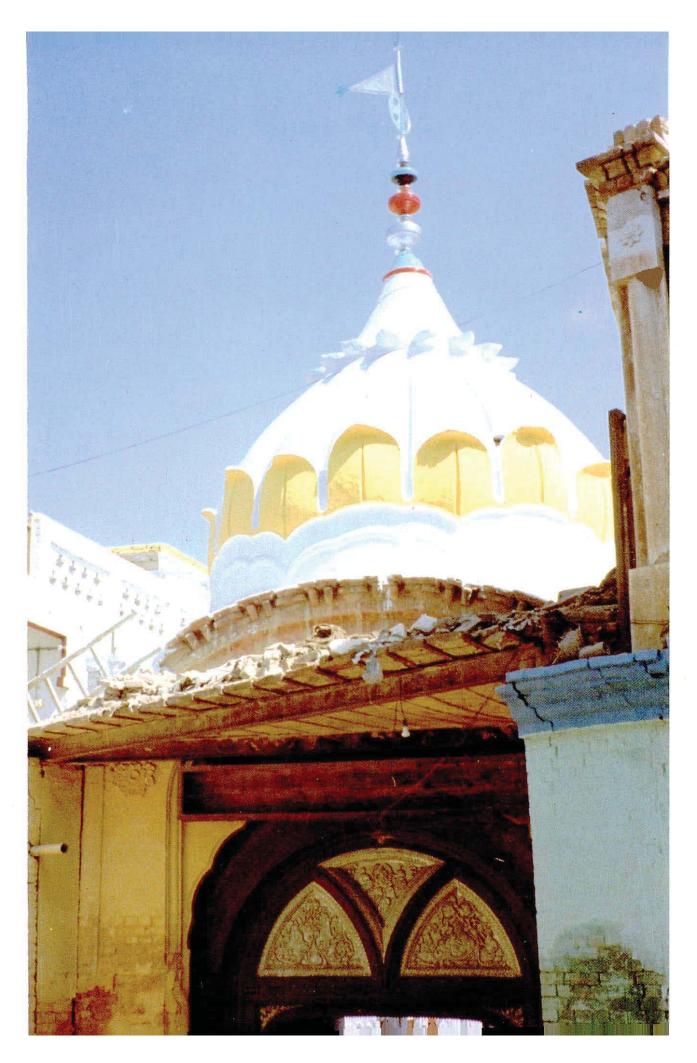
ਰੋਹੜੀ ਅਤੇ ਸੱਖਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦਾ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਇਕ ਸੜਕ ਥੱਲੇ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੜਕ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਿੰਦ ਪੀਰ ਤੇ ਅੱਪੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੀ ਆਪ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਟਾਪੂ ਅੰਦਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਬੇਲੇ ਪੁੱਜੇ। ਝੂਲੇ ਲਾਲ ਨਾਮੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵੀ ਪੂਜੀਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਗਾਈ ਇੱਕ ਜੋਤ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ।

گردوارا پہلی پاتشای جِنْد پیر' سکھر

سکھر سندھ پرانت دا پرسدھ گر ہے۔ ایہ شہر لاہور کراچی مین لائن اُتے ہے۔ ایس دے ریلوے سٹیش نُوں روہڑی آکھیا جاندا ہے۔
دوہڑی اتے سکھر نوں ملان والا سندھ دریا دا پُل پار کردیاں ہے جھ اِک سڑک تھلے اُتردی ہے۔ ایہ سڑک دریا اتے پُل دے نال نال گردوارا جِند پیر تے اپڑ جاندی ہے۔ ایہ اِک بڑت ہی شند رگردوارا ہے۔ ایسے ست گر نائک دیو جی لیٹی تیجی اُدای سے دیرا ہے ایتھوں اُٹھ کے ہی آپ سندھ دریا دے ناپو اندر سادھواں دے بیلے چُجے۔ جھولے لال نامی ادای سادھو ایتھوں وا پہلا پچاری می ایس ویلے ایہ پاون استھان نائک پنتی ہندوواں پاس ہے۔ گرو گر نتھ صاحب جی دا پر کاش دی ہوندا ہے اتے مورتیاں دی پوجیاں جاندیاں ہن۔ گرو صاحب دی جگائی اِک جوت ہرولیے حکمہ کی رہندی ہے۔ چہنوں شردھالو متھا میکھکے ہیں۔

GURDWARA FIRST GURU JIND PIR, SUKKUR

Sukkur is a famous city of Sindh province. It is located on the Lahore-Karachi railway line. The railway station serving this city is called Rohri and a bridge built across the River Indus links the towns of Sukkur and Rohri. Just after crossing the bridge a road goes down at right hand. This road keeps turning along the bridge and reaches Gurdwara Jind Pir. It is a very beautiful Gurdwara. Sat Guru Nanak Dev Ji had graced this place during his third itinerary. It was from here that he visited Sadhu Bela, an islet in the river Indus. Jhulay Lal Udasi sadhu was its first priest. The shrine is in the possession of Nankpanthi Hindus. Prakash of Guru Granth Sahib takes place and the idols are also worshipped here. A lamp lit by the Guru Dev Ji is kept burning round the clock. The pilgrims prostrate before this lamp.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧੂ ਬੇਲਾ (ਸੱਖਰ, ਸਿੰਧ)

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਰੋਹੜੀ ਅਤੇ ਸੇਂਖਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਗਣ ਵਾੀਲੇ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਰੋਹੜੀ ਵਾਲਾ ਪੁੱਲ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੜਕ ਸਖਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੜਕ ਤੋਂ ਚਲਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਖੋਬੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਟਾਪੂ ਅੰਦਰ ਬਿਰਛਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਾਧੂ ਬੇਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੀਕ ਅਪੜਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇੜੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਬੇੜੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਜਾ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਉਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਤਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚਾਜੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਟਾਪੂ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਸੰਗ ਮਰਮਰ ਦੀ ਇਹ ਮਨ ਮੋਹਣੀ ਇਮਾਰਤ ਜਿਹਨੂੰ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਾਧੁਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਮੋਬੇ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ (ਮਹੱਲਾ

گردوارا سادهو بیلا (سکھر' سندھ)

ایہ پاون استھان روہڑی اتے سکھر شمرال و چالے وگن والے سندھ دریا دے ٹاپو وچ ہے۔ روہڑی والا پُل پار کرکے دریا دے ویمن دے نال نال مرک سکھر نون اجندی اے۔ ایس مرک توں چلدیاں تماڈے کھے ہتھ اُتے ٹاپو اندر پر چھال دے جُھنڈ وچ اِک بھت ہی وڈی اتے وشال عمارت و کھائی دیندی ہے۔ ایہ ہی پاون استھان مادھو بیلا ہے۔ ایس تیک اپڑن واسطے تمانوں بیڑی راہیں جاتا بیندا ہے۔ بیڑی ایس استھان دے کھ دوار نال جا لگدی ہے۔ درش ڈیوڈھی وچ و ژدیاں کھے ہتھ اُتے چے سنگ مرمردی اِک شندر عمارت ہے۔ ایہ ہی اوہ پاون استھان ہے جتھ ست گر ناتک دیو جی مماراج وراج سن استھال تول ذرگی جیون دا راہ درسایا ہے۔

ایہ اِک وشال ٹاپو ہے۔ ایس اندر چے سنگ مرمردی اید من موہی عمارت چنوں دھرم مندر آکھیا جاندا ہے' توں دکھ ہور بھت سارے مندر اتے اُدای سادھواں دیاں سادھواں ہن گردوارا صاحب توں کوئی ادھا کاومیٹراگے اِک لاہریری ہے۔ ایس مندر اندر اُدای سادھو گورو بابا دی مورتی دے نال ناکرو گرفتھ صاحب جی دا پرکاش وی ہوندا ہے۔ پاون استمان دے متھے اُتے سری راگ (محلا پسلا گھر پسلا) وچ اُچارن کیتا اید شبد

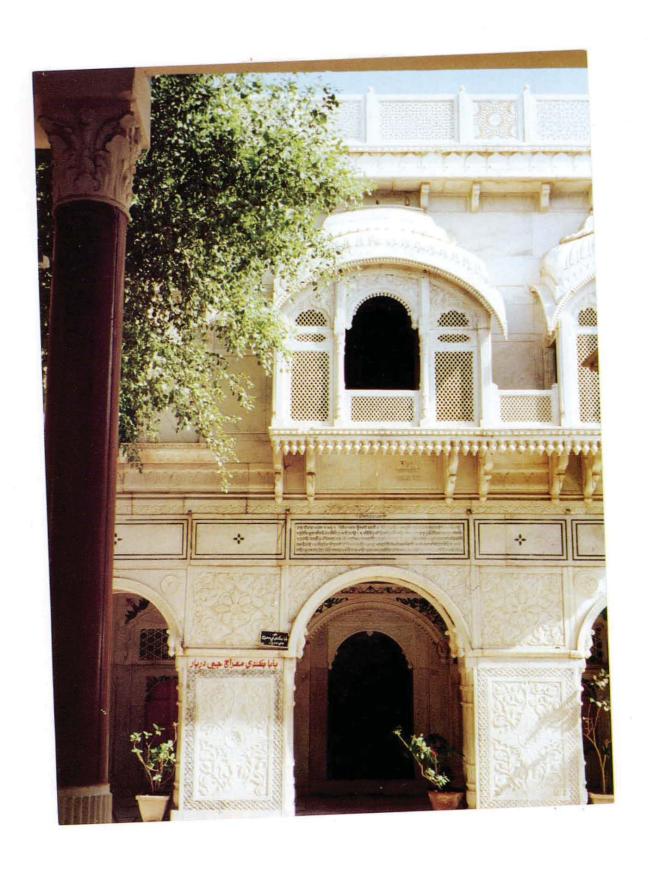
موتیت مندر اُسرے رشیت ہو جمزاؤ کس تور گگو اگر چندن پیپیا دیچاؤ پجاری دا کمنا ہے کہ ایہ شبد ایسے اُچاریا گیا.

GURDWARA SADHU BELA AT SUKKUR

This sacred shrine is on an islet in the River Indus flowing between Rohri and Sukkur. After crossing Rohri bridge a road runs along the river towards Sukkur. Walking along this road a very big and spacious building is seen in a grove of trees on the left hand side. This is the shrine of Sadhu Bela. This shrine can only be reached by a boat which lands right at the main gate of the shrine. There is a beautiful building in white marble on the left of the foyer. It was the sacred place where Sat Guru Nanak Dev Ji had stayed and showed the sadhus the correct path to lead life.

It is a big islet. There is a captivating building of white marble on this islet which is known as Dharam Mandir. There are other temples and Samadhs of Udasi Sadhus. There is a library about half a kilometer from the Gurdwara. In this temple Prakash takes place alongside the idol of Udasi Guru Baba. On the front face of the building this Shabd composed in Sri Rag (Mohalla 1 Ghar 1) is engraved:

If I had a palace made of pearls, inlaid with jewels, scented with musk, saffron and sandalwood, a sheer delight to behold — seeing this, I might go astray and forget You, and Your Name would not enter into my mind. | | 1

ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਪਹਿਲਾ⊦ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੋਤੀਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰੇ ਰਤਨੇਤ ਹੋ ਹਿਜੜਾੳ। ਕਿਸ ਤੋਰ ਕਗਵਾ ਗਰ ਚੰਦਨ ਯਸਪਿਆ ਵਿਚਾੳ।

ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਥੇ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਦਿਵਾਲੀ ਤੇ ਰਾਮ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਉੱਤੇ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸੰਗਤ ਜੁਡਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਬਾਬਾ ਧਨਾ ਰਾਮ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹਨ। ਪਾਵਨ ਅਸਬਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਹੈ।

د یوالی تے رام جنم اشٹی اُتے میلا ہوندا ہے. شکراند اُتے وی شکت جُرُدی ہے. اید سبھ اپٹے آپ نوں نانک پنتی کہندے ہن جد کہ پچاری بابا دھنا رام جی اُدای سادھو ہن. پاون استحان دا پر بندھ وقف بورڈ کول ہے.

According to the priests this Shabd was revealed in this place.

The fairs of Diwali and Janamashtami are held. Sangat assembles on different occasions. They call themselves Nanakpanthi, whereas priest Baba Dhanna Ramji is an Udasi Sadhu. The tree beneath which Guru Ji seated himself is still present. It is a normal part of the rituals to have a dip in the river. The care and control of Gurdwara is in the hands of Waqf Board.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਮੀਰਪਰ ਖਾਸ

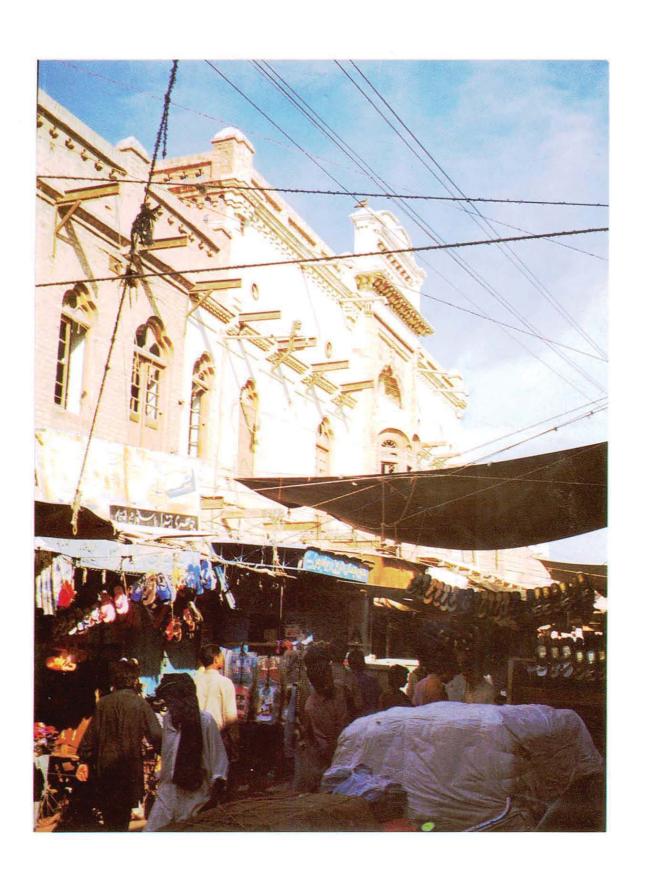
ਮੀਰਪੁਰ ਖਾਸ, ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੀ ਇੱਥੇ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆ ਦੂਜੇ ਚੌਕ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾ ਦੀ ਛੋਹ ਬਖਸ਼ੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਮਤਰੂਕਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦਾ ਦਫਤਰ ਹੈ।

گردوارا بهلی پاتشاہی میرپور خاص

میرپور خاص سندھ پرانت دا مشہور شمر ہے. ابیہ شمر ضلع دا پر دھان مگر ہے. ریل دا اسٹیشن وی ہے ریلوے سٹیشن توں شمرول جاندیاں دوجے چوک اندر اک بہت وڈی عمارت تمانُوں دکھائی دیندی اے. ابیہ ہی اوہ استھان ہے جتھے جگت گرو نائک دیو جی اپنے پاون چرناں دی چھوہ بخشی. اس ویلے اس وشال اتے بین منزلا عمارت اندر متروکا وقف بورڈ دا دفتر ہے.

GURDWARA FIRST GURU MIRPUR KHAS

Mirpur Khas is a famous city of the Sindh province and it is also the district head quarter. There is a railway station by the same name. You can see a huge building at the second cross road while going toward the city from the railway station. This is the place where Sat Gur Nanak Dev Ji set his sacred feet. At present this three storeyed spacious building houses the offices of the Evacuee Waqf Board.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਰਾਚੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਕਰਾਚੀ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ ਤਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਿਰਾਜੇ । ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਰਾਚੀ ਆਰਟ ਕੌਸਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਸਟਿਸ ਕਿਅਨੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇੱਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਗਏ, ਜਿਥੋਂ ਜੋਤ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮੰਦਿਰ ਬਣਵਾਇਆ । ਹੁਣ ਕਰਾਚੀ ਅੰਦਰ ਗੁਰਮੰਦਿਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ।

گردوارا پہلی یا تشاہی کراچی

ست گر نانک دیو بی جد کراچی تشریف لیائے تد سجھ توں پہلوں اپہتے بی ویراج۔ اید استحان کراچی آرٹ کونسل دے ساجنے جسٹس کیانی روڈ اُتے ہے۔
ایتھوں اُٹھ کے بی گرو صاحب سمندر دی دیوی دی سمفاء وچ گئے۔ جھوں جوت لیجا کے لوکاں شہر اندر گر مندر بٹایا۔ بٹن کراچی اندر گر مندر اِک بت
وڈے علاقے دا نام وی ہے۔
گردوارا صاحب دی عمارت خوبصورت اتے مضبوط بی ہوئی ہے۔ بٹن گور نمنٹ پاکتان نے ایس اُٹے لکھال زیبا خرچ کرکے ایس دی مرمت کروائی

GURDWARA FIRST GURU AT KARACHI

When Sat Gur Nanak Dev Ji came to Karachi he first of all stayed at this place. It is located on Justice Kayani road opposite Karachi Art Council. Guru Dev Ji went to the cave of the goddess of sea from this very place. The people took light from that cave and built Gurmandir (temple) in the city. Now Guru Mandir is the name of a very big locality of Karachi.

The building of the Gurdwara is strong and beautifully built. The Government of Pakistan has got it repaired recently spending lacs of rupees.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਕਲਿਫਟਨ, ਕਰਾਚੀ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰੇ ਬਣੀ ਸੈਰਗਾਹ ਕਨਿਫਟਨ ਤੇ ਹੈ । ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਥਾਂ ਹੈ, ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਨਿਫਟਨ ਸੈਰਗਾਹ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਤੁਹਾਡੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੀ । ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਲੰਘਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦੀਵਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹਦੀ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਿੰਧ ਦੇ ਹਾਕਮ ਤਾਲਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੇਰ ਤੇਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਦੀਵੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਫ਼ਾ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਗੁਰ ਜੋਤੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੧੪ ਪੌੜੀਆ ਉਤਰਨ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਵੇਹੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਫਿਰ ੬ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਗਫ਼ਾ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂ ਹਨ।

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜਕਲ ਸ੍ਰੀ ਰਤਨੇਸਵਰ ਮਹਾਂਦੇਵ ਟੈਪਲ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

گردوارا پہلی پاتشاہی کلفٹن کراچی

ایہ پاون استحان سمندر کنارے بی سیرگاہ کلفٹن تے ہے۔ ایہ اِک بہت ہی مشہور تھاں ہے۔ لوک ایکتے عام سیرکرن جاندے ہن. کلفٹن سیرگاہ دیاں یوزیاں توں ایہ استحان تہاؤے کھے ہتھ اِس نال جُڑیا ہویا اے.

جگت گرو ناتک دیو جی دے ایہتے چن پاون توں پہلوں ایہتے سمندر دی دیوی دا مندر ہی سمندر جہاز بھیننا کرکے نقصدے من اس مندر اندر کدے کوئی مورتی نہیں می رہی کیول اِک دیوا ہوندا می جمدی ہندو پوجا کردے من سندھ دے حاکم تالپور ولوں ساڈھے ست سرتیل ہر مہینے ایس دیوے واسطے باتا جاندا ی

گرو نائک دیو جی نے اپیتے اس دیوے توں اگے محفاء اندر بیٹھ کے تپ کیتا جس استعان اتے آپ نے تپ کیتا می ' ہُن اوتھے وی اِک دیوا حبگرا رہندا ہے۔ جنوں گرو جوتی آکھیا جاندا ہے.

م کردوارے دی عمارت خوبصورت سنگ مرمردی بی ہوئی ہے۔ 14 پوڑیاں اُٹرن مگروں اِک ویڑھا آؤندا ہے۔ اس ویڑھے توں تھلے فیر6 پوڑیاں اترویاں بن اس توں اگے اِک ہال کرا ہے اس ہال کرے دے اخیر وچ محفاء دا اوہ بھاگ ہے جتھے سری گرو نائک دیو جی بیٹھ کے تپ کیتا' بجاری نائک پنتھی ہندو بن. ایس استھان نوں اج کل شری رتنیسور ممال دیو شیل SHREERATNE SWAR MAHA DEV TEMPLE آکھیا جاندا اے۔

GURDWARA FIRST GURU AT CLIFTON, KARACHI

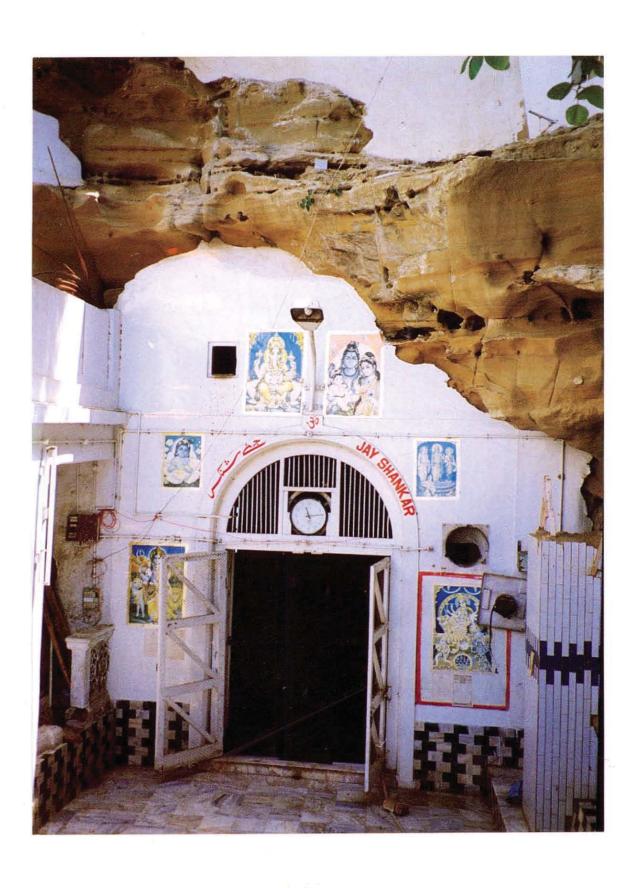
Clifton is a well known amusement area and the people normally visit this place for recreation. This sacred shrine is adjacent to the left hand side of the steps of the Clifton park.

There used to be a temple of the goddess of the sea at this place before the arrival of Jagat Guru Nanak Dev Ji. The ships used to pass after offering ablution. There was no idol in this temple, only a lamp placed there was worshipped by the Hindus. The Talpur ruler used to offer 7.5 seers of oil for this lamp every month.

Sat Guru Nanak Dev Ji meditated in a cave just beyond the lamp. An other lamp is kept

burning at the place where he had meditated and it is called "Guru Joti"

The building of Gurdwara is beautiful and built with marble. A courtyard comes after getting down fourteen steps. From here six steps lead into a hall. At the end of the hall is the part of cave where Guru Dev Ji meditated. The priests are Nanakpanthi Hindus. This shrine is known as Shri Ratneswar Mahadev Temple these days.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਕਲਾਤ

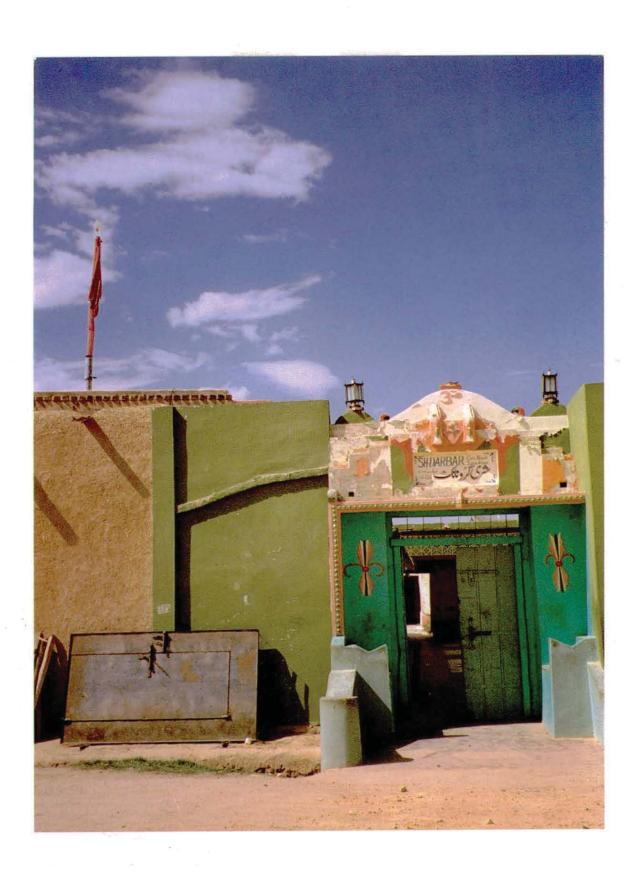
ਕਲਾਤ ਕੋਇਟਾ ਤੋਂ ਕਰਾਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਕੋਇਟਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ੧੨੪ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ, ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਰਿਆਸਤ ਕੱਲਾਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਗਰ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਰਿਆਸਤ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਜੜਨ ਮਗਰੋਂ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਿਆ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਹੱਲੇ ਅੰਦਰ " ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ " ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਘਰ ਵਾਂਗ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕ ਮੰਦਰ ਅਖਵਾਉਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖਾਨ ਕਲਾਤ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਬਾਬਾ ਸੰਤ ਅਣਖੰਡੀ ਦਾਸ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਖਾਨ ਕੱਲਾਤ ਵੱਲੋਂ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਗੀਰ ਹੁਣ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ।

گردوارا بهلی پاتشاہی' قلات

قلات کوئٹا توں کراچی جاون والی سڑک اُتے ہے۔ کوئٹا توں ایس وا فاصلا 124 کلومیٹر ہے۔ ایہ ضلع وا پروھان گر ہے۔ ایہ پہلوں ریاست قلات کر کے پرسدھ می ایس دے پرائے گر اندر صاحب گرو تأنک دیو جی وا پاون استحان ہے۔ ریاست مُٹن اتے شردے اُجڑن گروں نواں شروسیا ایس نویں شہردے ہندو محلے اندر ''گرو نانک دربار'' گرووارا ہے۔ جہتے ہر روز پرکاش ہوندا ہے۔ دن وچ دو وار شکت بڑدی ہے۔ نواں دربار گھروا گوں بٹیا ہویا ہے۔ پرانا استحان نانک مندر اکھواندا ہے جو نویں شہرتوں کوئی تی کلومیٹر باہر ہے۔ ایس پرائے دربار دی سیوا خان قلات نے کروائی می ایس وا پہلا پجاری ادامی سنت بابا اکھنڈی داس می گردوارے دے نال ہے۔

GURDWARA FIRST GURU AT KALAT, BALUCHISTAN

Kalat is located on Quetta-Karachi road. It is 124 kilometer from Quetta. Kalat is the district headquarter. Earlier it was known as Kalat state. The shrine of Guru Nanak Sahib is situated in the old city. After the dissolution of the state and desolation of the city, a new city was built. Inside the Hindu quarters of this new city there is a Gurdwara called "Guru Nanak Darbar. Prakash takes place daily and the Sangat meets twice a day. The New Darbar is built like a house. Old shrine is known as Nanak Mandir which is three kilometers outside the new city. The old Darbar was got repaired by the Khan of Kalat. Udasi Sant Baba Annkhandi Das was the first priest at the old Darbar. Khan of Kalat has made grants of land to the Gurdwara and the langar too is run on his account. This estate is still in the name of Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਤਿਲਗੰਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਇਟਾ

ਕੋਇਟਾ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਸਜਿਦ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਿਲਗੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਥਿੱਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਆਪਣੀ ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਦ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ " ਤਿਲਗੰਜੀ " ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵ " ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ "।

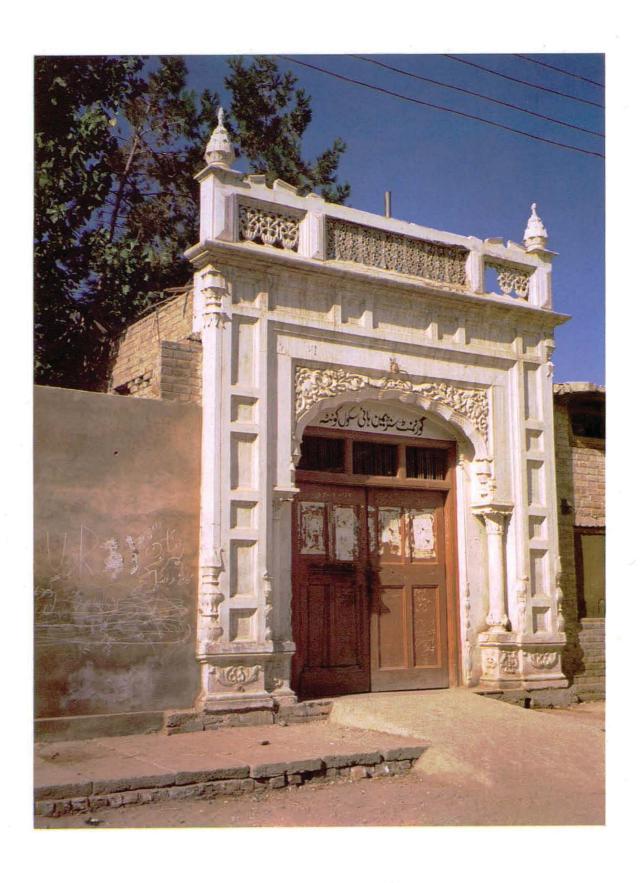
ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੋਰਮਿੰਟ ਸੰਡੇਮਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਮੇਨ ਗੇਟ ਮਸੀਤ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਅੰਦਰ ਸੋਹਣੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ । ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਲਈ ਸਰਾਂ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ । ਕੋਇਟਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

گردوارا بملی پاتشاہی تلگنجی صاحب کوئٹا

کوئنا بلوچتان پرانت دا پردهان گر ہے۔ ایس شہر دے مجد روڈ اُتے صاحب گرو نائک دیو بی دا گرددارا تنگنی صاحب ہے۔ ست گرال ایستے اپنی تیجی ادای سے چرن پائے۔ گرد صاحب جد ایس تھال دیراج تال شردهالو آپ دے درشال نول آئے۔ آپ بی نے آئیال سنگتال نول اِک تیل دا پرشاد چھکا کے پرین کیتا ایس واسطے ایس پادن دربار دا نال ''دنگائی" ہوگیا۔ بھاد 'نوبلال دا خزانا'' ایس ولیے ایس پادن استھال اندر گور نمنٹ سنڈ بمن ہائی سکول کم کر رہیا ہے۔ گرددارا صاحب دی خالی نیا ہے۔ گرددارا صاحب خالی پیا ہے۔ گرددارے دا بین گیٹ میت درگاہے جد کہ اندر سومٹی اتے وشال گنبد دار مضبوط عمارت ہے۔ یا تریال دے ٹھرن دی سرال' لنگر ہال اتے پرکاش استھان بہت ہی شندر ہے۔ کوسٹے دی شکت نے ایس دا قبضالین واسطے عدالت دیچ مقدما کیتا ہویا ہے۔

GURDWARA FIRST GURU TILGANJI SAHIB, QUETTA

Quetta is the capital of Baluchistan province. The Gurdwara of Jagat Guru Nanak Dev Ji called Tilganji Sahib is located at Masjid road of the city. Sat Guru graced this city during his third itinerary. When the Guru Ji arrived here devotees came to see him. He honoured the group of devotees by distributing Til (sesame) as parshad (offering) and hence this pious Gurdwara was named as Tilganji. Government Sandeman school is functioning inside this holy shrine. A new school building has been constructed on the vacant land of the Gurdwara. The main gate of Gurdwara takes after a mosque and inside there is a beautiful and strong building with dome. The inn for the stay of the visitors, dining hall and Prakashasthan are very beautiful. Sangat of Quetta has filed a low suit in lower court to get back the possession of the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬੁਲਾਣੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾੜਕਾਣਾ, ਸਿੰਧ

ਬੁਲਾਣੀ ਸਿੰਧ ਪ੍ਰਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹੈ । ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਭਾਗੀ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ । ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇੱਥੇ ਹੀ ਨੂਰ ਨੁਸਰਤ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਆਜੜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਰਕਤ ਵਾਸਤੇ ਦੁਆ ਪੁੱਛੀ । ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਸਭ ਬਰਕਤਾਂ ਨੇਕੀ, ਦਿਣਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪੁੱਲਾ ਨਾਂਹ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਦਾਊਦ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਣਮੁੱਲਾ ਗਲੀਚਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਹ ਗਲੀਚਾ ਇੱਕ ਕੁਤੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਹੇਠ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਠੰਦ ਵਿੱਚ ਠਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਰਮਾਇਆ ਮੇਰਾ ਗਲੀਚਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਘਾਹ ਹੈ । ਆਪ ਦੀ ਸਮਝਾਉਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਜੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਸੰਗਤ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ।

گردوارا بیلی پاتشاہی بلائی ضلع لاڑ کاٹا' صوباسندھ

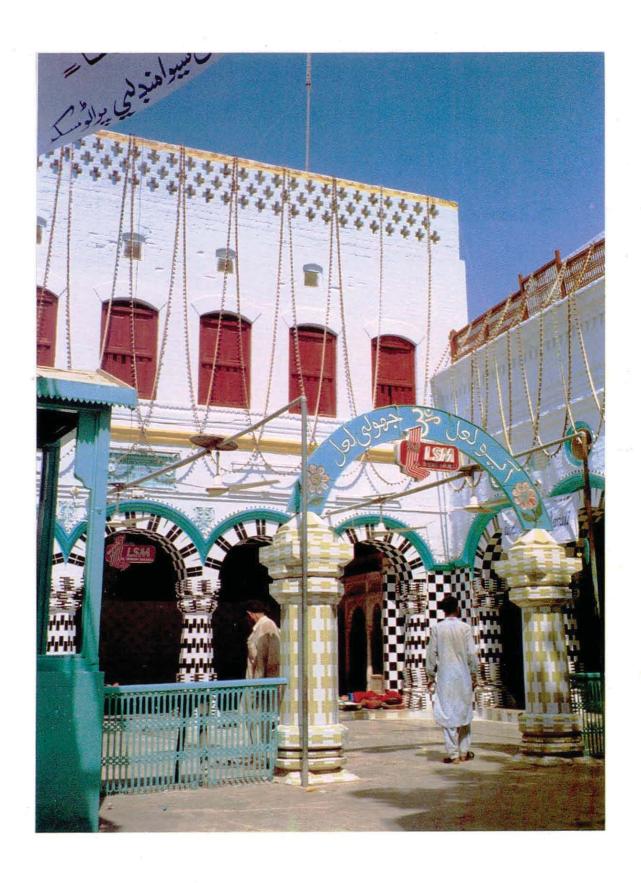
بلائی سندھ پرانت دا اِک بہت ہی پرسدھ گر ہے۔ ایس شمراندر جگت گرو نامک دیو جی نے چن پا کے ایتھوں دے لوکاں نوں سوبھاگی کیتا۔ آپ دا استھان سند ربٹیا ہویا ہے۔ نامک بنیتی ہندو پجارن بن جرروز پرکاش ہوندا اے۔ ایسے بی نور نفرت نامی اِک آجڑی نے آپ دی سیوا کیتی تے برکت واسطے دعا تجیلی آپ نے فرمایا سبھ برکتاں نیکی ' دیا اتے دھرم دا پلا نہ چیڈن ایچے ہی نور نفرت نامی اِک آجڑی نے آپ نوں اِک انملا غلیچا چش کیتا تاں آپ نے اوہ غلیچا اِک گنّ دے بچیاں ہیٹھ وچھا د تا 'جو ٹھنڈ دیج تھر رہے من اِح بی داود نامی اِک جو دکھی ہووے تاں۔ اس استھان اے فرمایا میرا غلیجا تاں ایہ ہریا بھریا گھاء اے۔ آپ دی سمجھاؤٹی می کہ ساڈیاں خُشیاں سبھ بے ارتھ بن جے کول بیٹھا کوئی جو دکھی ہووے تاں۔ اس استھان اے شکت ہم ماکے آوندی ہے گرو کا لنگر جاری ہے۔

GURDWARA FIRST GURU AT BULANI DISTRICT LARKANA

Bulani is a well-known town of Sindh province. Jagat Guru Nanak Dev Ji honoured its people by setting his foot here. His shrine is beautifully built. Nanakpanthi Hindus are the priests.

Prakash of Guru Granth Sahib takes place daily.

A shepherd by the name of Nur Nusrat served Guru and wished to know the prayer which brings good fortune. Guru Dev Ji told him that all good fortune lay in virtue and in not deviating from the path shown by the religion. Dawood, a weaver, of the same place, had presented a valuable rug to Guru Dev Ji, he spread this rug under the puppies of a bitch who were shivering with cold and said, "My rug is this green grass". His teaching was that our happiness is useless if a person sitting close by is in pain. The Sangat enthusiastically assembles at this place and the Guru's langar is running.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਵਾੜਾ, ਕੰਧਕੋਟ, ਜ਼ਿਲਾ ਜੈਕਬਆਬਾਦ (ਸਿੰਧ)

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਜ਼ਿਲਾ ਜੈਕਬਆਬਾਦ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਕੰਧਕੋਟ, ਸੁਨਿਆਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਸਥਿੱਤ ਹੈ । ਇਸ ਮੁਹੱਲੇ ਨੂੰ ਨਾਨਕਵਾੜਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪੁਜਾਰੀ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ । ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮੰਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਹੈ । ਇਹਨਾ ਸਾਰੀਆ ਥਾਵਾ ਉੱਤੇ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਮੂਰਤੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗਰੰਬ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੀਵਾਲੀ, ਵਿਸਾਖੀ, ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀ ਅਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਹਨ । ਇੱਥੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਦਰਬਾਰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

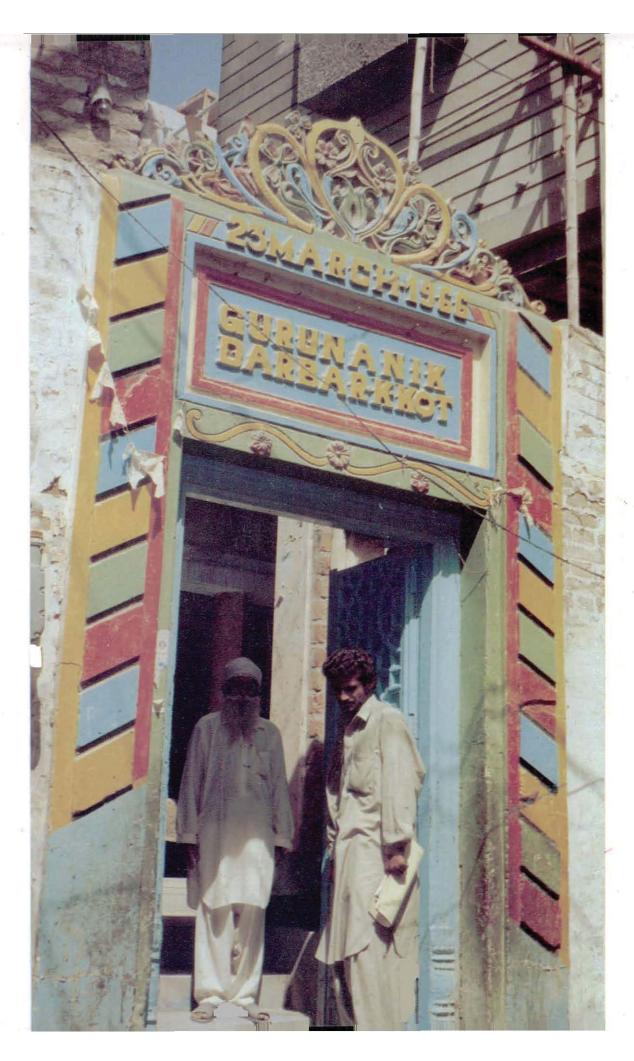
گردوارا نانک وا ژا منده کوث نظع جبیب آباد سنده

ایہ پاون استحان ضلع جیکب اباد دی مخصیل کندھ کوٹ دے شیار بازار اندر سمت ہے۔ ایس محلے نوں نائک واڑا دی آگھیا جاندا ہے۔ ایس استحان نُوْل نائک دربار کر کے یاد کیتا جاندا ہے۔ چہاری دھنا سکھ بی بن. دربار دے نال کالی ماتا دا مندر' سری رام بی دا مندر اتے ہنومان بی دا مندر دی ہے۔ ایسنال سات ماریاں تھادال اتے پوجا ہوندی ہے۔ مورتیاں دے نال نال گرو گر نتھ صاحب بی دا پر کاش دی ہوندا ہے۔ دیوالی' دساتھی' جنم اشٹمی اتے گرپرب ست گرنائک دیو بی آئے بھاری دیوان مجدے ہن۔ ایست دی گرنائک دیو بی است ماریاں دیو اس مجدے ہن۔ ایست میں گرنائک دیو بی ہوندا ہے۔

GURDWARA NANAKWARA, KANDHKOT DISTRICT JACOBABAD

This holy shrine is in Suniar (Goldsmith) Bazaar of tehsil Kandhkot of district Jacobabad. The locality is also known as Nanakwara. This place is remembered as Nanak Darbar. Dhanna Singh Ji is the priest here. Darbar is a double storeyed beautiful building. There are also temples of Kali Mata, Sri Rama and Hanuman Ji adjacent to the darbar, and religious worship takes places in all the temple. Recitation of Granth Sahib also takes place beside the idols.

At Deewali, Visakhi and Janamashtami big gatherings take place. Sangat runs into thousands at this place.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਖੀ ਸਰਵਰ, ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਨ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ । ਆਪ ਦੇ ਬਿਰਾਜਣ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਂ ਹੈ । ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਅੰਦਰ " ਨਿਗਾਹਾ " ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਹਜ਼ਰਤ ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਾਜਣ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੁਕਮ ਚੰਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, " ਦਖਸ਼ਿਨ ਪੂਰਬ ਕੀ ਬਾਹੀ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੂਜੀਆਂ ਕੋਠਰੀਆਂ ਹਨ।" ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਮਸੀਤ ਤੇ ਮਜ਼ਾਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਿੰਦਰਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

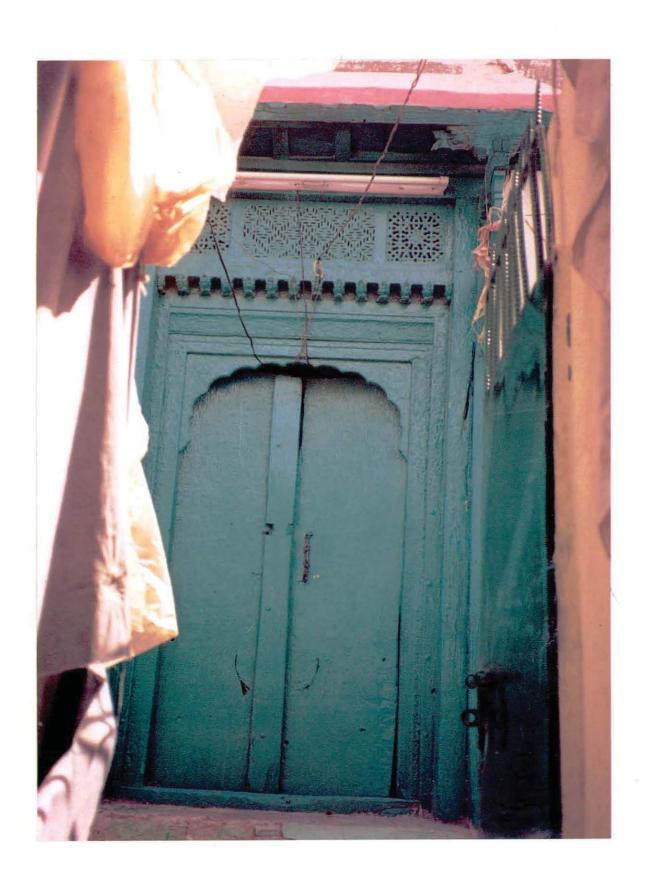
گردوارا تھڑا صاحب سخی سرور ضلع ڈیرا غازی خان

ست گر نانک دیو بی ڈیرا اساعیل خال تول چل اپیتے آئے۔ آپ دے ویراجن دے استحان نوُل تھڑا صاحب آکھیا جاندا اے۔ کی سرور لہور تول کوئی چار سو کلو میٹر دور اے۔ ریلوے شیش ڈیرا غازی خان ہے۔ شہراندر کچی کی سڑک جاندی اے۔ ایس شرنول اوہنال ویلیال اندر نگابا آکھیا جاندا می۔ اپیتے حضرت تخی سرور ہورال دے مزار دے احاطے اندر ہی جگت گرو جی دا ویراجن استحان ہے اس بارے منثی تھم چند لکھدا ہے "دکھن پورب دی بابی استحان باوا نانک دے نال تول پرسدھ ہے۔ اتے پورب ول دوجیال کو ٹھڑیال ہن" ایے استحان میت اتے مزار شریف دے وجالے ہے۔ اپیتے ہرسال میلا جڑدا می۔ ہن گروگر نتھ جی صاحب دا پرکاش نہیں ہوندا۔ اید اِک مکان ہے جس نول ہرویلے جندرا ہی لگیا رہندا ہے۔

GURDWARA THARA SAHIB AT SAKHI SARWAR DISTRICT D.G.KHAN

Guru Nanak Ji came to Sakhi Sarwar from D.I.Khan and the place where he stayed is known as Thara Sahib.

Sakhi Sarwar is about 400 kilometer from Lahore. It is also called by the name of "Nigaha" and a metalled road leads direct to this town from D.G.Khan. The railway station which serves it too. A semi cobbled road leads into the city. The place where Guru Nanak Ji had stayed is located in the compound of the tomb of Hazrat Sakhi Sarwar. Munshi Hukum Chand writes, "The Southwestern side is known by the name of Baba Nanak, while the other cells are on the eastern side" This sacred place lies between the mosque and mazar (tomb). The fair is held every year, but no recitation of Granth Sahib is done.

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਛੋਟਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖ਼ੁਬਸੂਰਤ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜਾ ਛੋਟੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਖ਼ੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਚੌਕੋਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਇਰ ਸਕੂਲ ਨੰ: ੩ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ । ਚਹੁੰਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀਆਂ ਸਰਦਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਸੀ, ਹਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ਼ ਕੋਲ ਹੈ ।

دهرم سالا گرو نانک دیوجی ڈیرا اساعیل خان

ابیہ پاون استمان چھوٹا بازار وچ ڈیرا اساعیل خان شراندر ہے۔ اس تک جاون واسطے توپاں والے بازار ولوں وی جایا جاسکدا ہے۔ سری گرو ناتک دیو جی اپنی چوتھی اُوای سے استحقے پدھارے ۔ جس تھاں آپ ویراہے اس تھاں اتے شرو حالواں دھرم سالا اسار دتی ابید اِک بہت ہی خوبصورت اتے وشال عمارت ہے۔ اس وا کھھ دروازا چھوٹے بازار ول کھلدا ہے۔ اس دروازے دے اندر اِک دو منزلا چکور اتے بہت ہی شندر عمارت ہے۔ استحقے پرکاش ہوندا ی اس وے آسے پاسے یا تریاں دے رہی واسطے کمرے ہیں اس دربار دے وچالے تھڑا صاحب ہے استحقے ہی ست گر نائک دیو جی ویراہے سن اس دربار دے وچالے آلیں وسلے اس عمارت اندر گور نمنٹ ہائیر سکینڈری سکول نمبر 3 ہے۔ عمارت دی حالت بہت ہی چنگی ہے۔ چوہاں دروازیاں اتے سنگ مرمردیاں سردلاں اگیاں ہوئیاں بن 1947ء توں پہلوں اس دا پربندھ شرومٹی کمیٹی کول ہی ہی تھکا او قاف کول ہے۔

DHARAMSALA GURU NANAK DEV JI AT DERA ISMAIL KHAN

This sacred shrine is located in Chota Bazaar of Dera Ismail Khan and can also be reached

from Topan Wala Bazaar.

Guru Nanak Dev Ji visited this place during his fourth itinerary. At the site where he stayed a Dharamsala was built by his devotees. It is a beautiful and big building. Its main gate opens in Chota Bazaar. Inside this door there is a beautiful double storey square building, where Prakash used to take place. There are residential rooms around this building for pilgrims. Inside the darbar there is a Thara Sahib (pious seat) where Sat Gur Nanak Dev Ji stayed.

Presently Govt Higher Secondary School No. 3 is housed in this building. The building is in

good condition, all the four doors have marble frame.

Dharamsala was maintained by SGPC before 1947 and presently it is in the hands of Waqt Department.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਬੇਰੂਨ ਤੋਪਾ ਵਾਲਾ ਚੌਕ, ਡੀ ਆਈ ਖਾਨ

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲੇ ਚੌਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੇਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਕਲਸ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ (ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ) ਬਿਰਾਜੇ। ਆਪ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਆਣ ਡਿੱਗੀ। ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਚੱਕ ਕੇ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਡਿੱਗ ਪਈ।

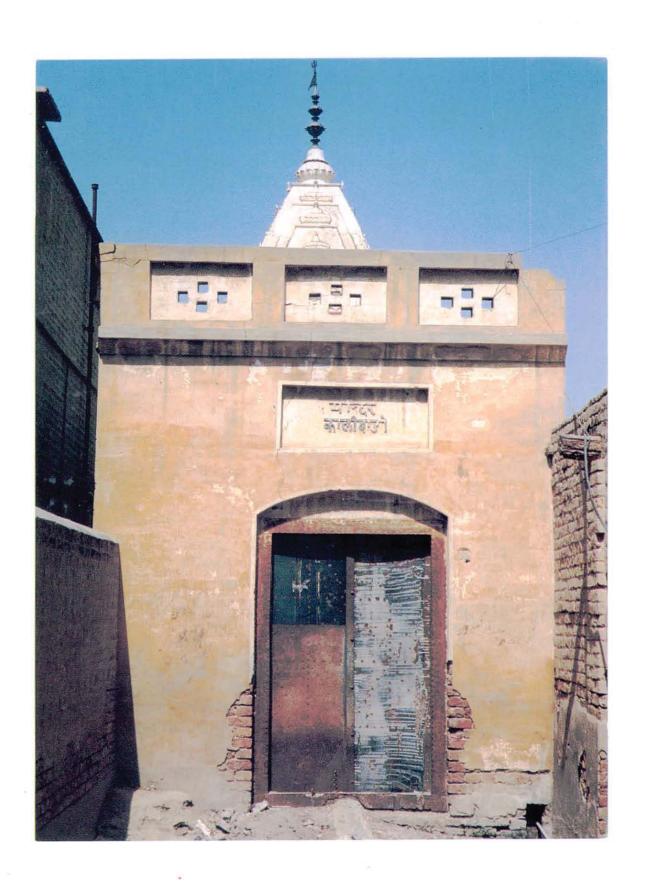
ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਇੱਥੇ ਡੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਪੁਜਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ੧ਓ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ । ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਲੱਗਾ । ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਰੱਖ ਲਈ । ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ । ਹੁਣ ਇਸ ਅੰਦਰ ਸਕੂਲ ਹੈ ।

گر دوارا كالى ديوى بيرون توپال والا چوك ڈى آئى خان

ایہ استمان توپاں والے چوک توں باہر مین روڈ اُتے ہی ہے۔ اس دے نال ورکشاپاں بن تے اندر گلی وچ کلس نظر آؤندا ہے۔ کہیا جاندا ہے کہ جد جگت گرو نائک دیو بی لپٹی چو تھی اُدای اِس سے شراندر آئے تاں اس ویلے ایسے کال دیوی دی پوجا ہوندی ہی گرو صاحب نے اس استمان توں بھی و تھ اتے (جتھ ہُن دھرم سالا ہے) ویراہے آپ دے شروچ و رُدیاں بی کالی دیوی دی مورتی زمین اتے آن ڈگ. پجاریاں چگ کے کھڑی کیتی تاں اوہ فیرڈگ پی. کے دسیا کہ اِک بزرگ ایسے ڈیرے کیتے بن' ہو سکدا ہے۔ ایہ سبھ بھے او بہال دے آون پاروں ہویا ہودے۔ پجاری آپ بی پاس گئے تاں آپ نے او بہال نوں ایک اونکار وا مطلب سمجمایا اتے اوے دی بھی کرن نوں کھیا اس چھوں ایس استحان اندر دیوی پوجانوں چھڑ گرو گرنھ بی صاحب وا پرکاش ہون لگا۔ بول ایک اوری کاروارا کالی دیوی آکھیا جان لگا۔ ہُن اس اندر سکول ہے۔

GURDWARA KALI DEVI, OUTSIDE TOPANWALA CHOWK DISTRICT, D.I.KHAN.

This place is on the main road beyond Topan Wala crossroad. There are workshop close it and the spire is visible inside the street. It is said that when Jagat Guru Nanak Dev Ji came to this city during his fourth itinerary, Goddess Kali was worshipped here. Guru Dev stayed at some distance from the temple of Kali. The moment he entered the town the idol of Kali fell to the ground. The priest lifted is up but it fell again. Some one said that a saint had come here and maybe it was happening due to his presence. The priest went to him. Guru Dev Ji explained the meaning of one Lord to him and advised him to be His people. After this incident the worship of idols was abolished and Prakash of Guru Granth Ji was begun. As the time went by the priests once again placed the idol of Kali Devi. This temple came to be known as Gurdwara Kali Devi to commemorate this event. There is a school housed in the premises.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ, ਸਿਕਰਦੂ, ਅਜ਼ਾਦ ਕਸ਼ਮੀਰ

ਸਿਕਰਦੂ ਨਾਮੀ ਸ਼ਹਿਰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਸਿਕਰਦੂ ਦੇ ਮੇਨ ਚੌਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਹੈ। ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਅਤੇ ਸਰਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਮੇਨ ਸੜਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਸਿਕਰਦੂ ਦਾ ਕਿਲਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਚੀਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਠਹਿਰੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕ ਪੀਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਇਮਾਰਤ ਵੀ ਉੱਜੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੋਕ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

گردوارا چھوٹانا کمیاٹا' سکردو آزاد کشمیر

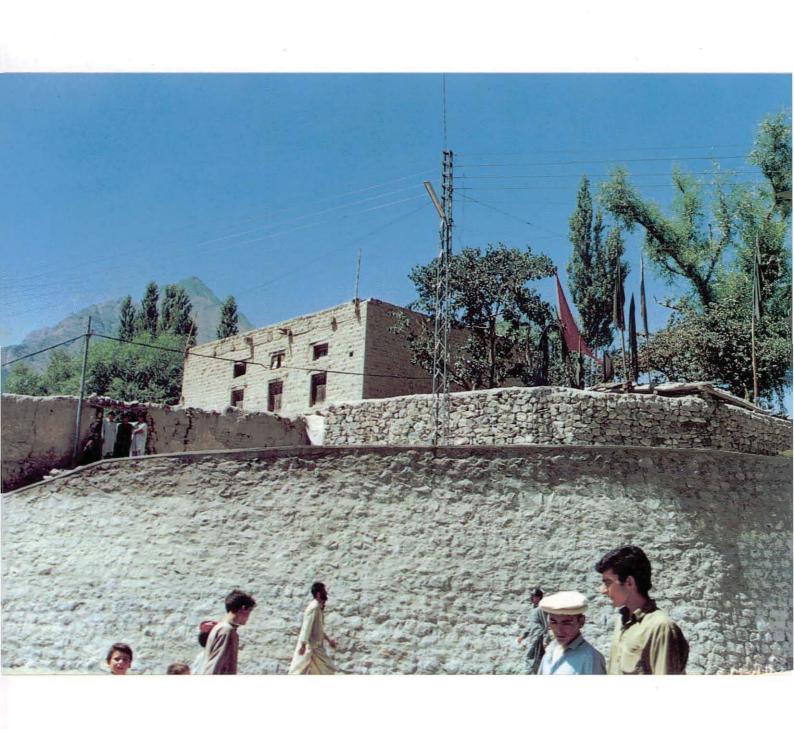
سکردو نامی شرآزاد کشمیر دا اِک بہت بی پرسدھ گر ہے۔ ہرسال گرمیاں وج ہزاراں لوک اپیقے سرکرن جاندے ہن ایہ شرلاہور توں کوئی ساؤھے چار
سو کلومیٹر دور ہے۔ سکردو دے مین چوک توں کوئی اِک کلومیٹر اگے اِک کی جی پہاڑی اتے اِک وشال عمارت ہے۔ ایہ عمارت بی گردوارا جھوٹا نا کمیانا
پہاڑی دے اتے پرکاش استمان لنگر ہال اتے سرال ہے۔ اس عمارت دے تھلے مین سڑک اتے ہمیاں بن ایہ ہمیاں اس پاون استمان دی ماکی ہن ۔
گردوارا صاحب توں کوئی دو کلومیٹر اگے سکردو دا قلعا ہے۔ جگت گرد نانک دیو جی اپٹی چین دی پھیری توں مڑدے ہوئے اس استمان تے تھرے۔ اس
نوں مقامی لوک استمان نانک پیروی کہندے نیں ۔
اس ویلے عمارت دی حالت کوئی چنگی نہیں پرکاش استمان الوپ ہوندا جارہیا ہے۔ باتی عمارت وی اجڑی پی ہے۔ کیول ہمیاں ہی بن جنال دی لوک
سنجمال کردے بن ۔

GURDWARA CHOTA NANAKIANA AT SAKARDU AZAD KASHMIR

Sakardu is a well known town of Azad Kashmir. It is at a distance of about 450 km from Lahore. Every year thousands of people come to visit this place in summer. There is a big building on top of a small hill, about 1 km from the main cross-road of Sakardu. It is this building which is known as Gurdwara Chota Nanakiana. Prakashasthan, langar hall, and inn for pilgrims are on the hill. There are several shops on the main road below this building. These shops are owned by this sacred place.

Sakardu Fort is about two kilometer from the Gurdwara. Sat Guru had stayed at this place while he was on his way back from China. It is also called as "Asthan Nanak Pir" by the local people.

The building is not in a good condition, Prakashasthan has started collapsing and rest of the building too wears a deserted look. Only the shops remain as they are looked after by the occupants.

ਗਰਦਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਾਲਾਕੋਟ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾ

ਬਾਲਾ ਕੋਟ ਇੱਕ ਬਹੁੱਤ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਗਰ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਮਾਨਸਹਿਰਾ ਹੈ । ਸਤਿਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਏ, ਤਦ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਸੋਮੇ ਹਨ । ਇੱਕ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਬਾਲਾ ਪੀਰ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਕਰਕੇ ਪਸਿੱਧ ਹੈ । ਦੋ ਸੋਮੇ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਅਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਤੇ ਇੱਕ ਬਾਲਾ ਪੀਰ ਦਾ ਥੜਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅੱਜ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਹਾਜਰੀ ਭਰਦੇ ਹਨ । ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਸਹਿਰੇ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਸੰਗਤ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

گردوارا پہلی یا تشاہی' بالا کوٹ' ضلع ہزارا

بالاكوث إك بثت عي اتهامك محرب. ايس واضلع بزارا أتے تحصيل مانسما ب. ست كرنانك ديوجي جد ايس ياے لوكال وے أوهار واسطى آئ. تد بھائی بالا جی بچھ سا وهرم پر چار واسطے اسم محصرے بن اسمے بن ایک وربار دے احاطے وچ جو بالا پیروا چشما کر کے پرسدھ ہے. وو سوے ایس دربار توں کوئی ادھا کلومیٹر اُتے آبادی وچ بن ایسنال وچوں اِک باب مردانے دا چشما اُتے اِک باب نائک پیر دا چشما کر کے مشہور بن ایتھوں دے لوک ایس تھڑا صاحب نُوں "بالا پیر" جی دا تھڑا کر کے جائدے ہن. اج دی ہزاراں لوک اپینے عاضری بھردے ہن. ازادی توں پہلوں ہرا پتوار نُوں مانسمے توں بھائی صاحب جا کے ارداس کرواندے ہوندے من اتے بھاری شکت اکتر ہوندی می بڑن کیول سال دے سال مسلمان میلا کرواندے

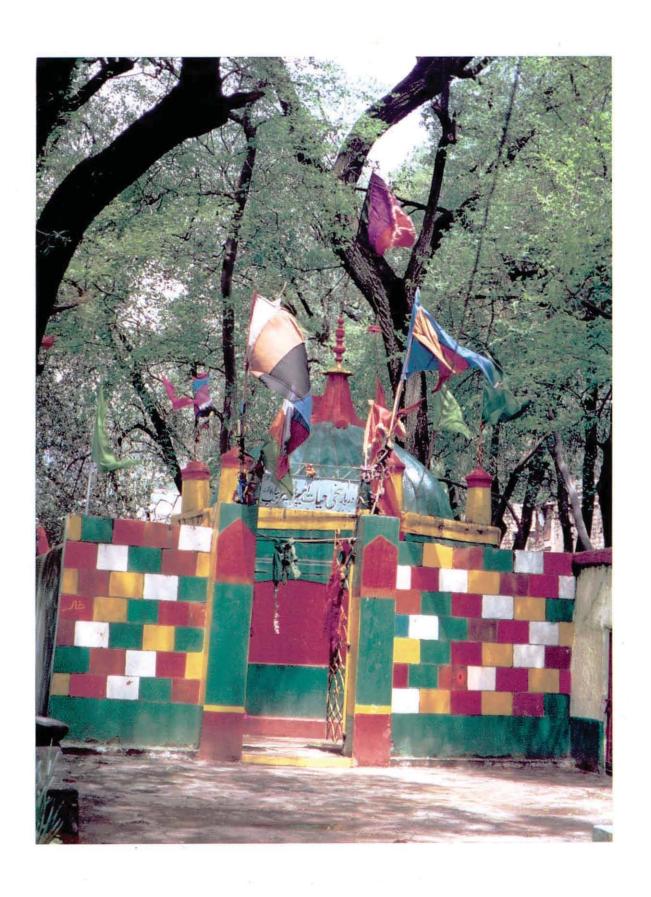
GURDWARA FIRST GURU AT BALA KOT DISTRICT HAZARA

Bala Kot is a historical town in tehsil Mansehra of district Hazara. When Sat Gur Nanak Dev li came here for the emancipation of the people, Bhai Bala Ji stayed back for some time to preach Sikhism. There are three springs at this place now. One is inside the precinct of the shrine and is

known as Bala Pir da Chashma (spring of Bala Pir).

The other two springs are inside the settlement about half a kilometer from the shrine. One of these is popular by the name of Babe Mardane da Chashma and the other goes by the name of Babe Nanak da Chashma. People of the area call this platform as "Bala Pir" Ji da Thara.

Even today thousands of people come to pay their homage. Before independence Bhai Sahib used to come here from Mansehra every Sunday to lead the prayers. A large number of Sikh followers used to congregate. Now Muslims hold a festival once every year.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਤਿਲਕਪੁਰ, ਸਿਆਲਕੋਟ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਿਆਲਕੋਟ ਚਪਰਾੜ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਤਿਲਕਪੁਰ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਿਲਕਪਰ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਾਨਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਂ ਪਰ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਪਿੰਡ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਕੰਧਾਂ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹਨ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂਸਰ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹਣ ਇੱਕ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

گردوارا نانک سرتلک بور' ضلع سیالکوٹ

ایہ پاون استمان سیالکوٹ چراڑ روڈ اُتے ہے۔ پنڈ وا نال تلک پور ہے. اصل وچ ایہ دو پنڈ بن اِک تلک پور اتے دوجا کانپور جنوں کال بور وی آکھیا جاندا اے۔ اید پنڈ سالکوٹ شر توں کوئی 20 کلو میٹر دی دوری اُتے ہے۔ اس پنڈ دے ہائی سکول توں پہلوں سڑک کنارے ست گر ناک دیوجی وا پاون استعان ي. كرو صاحب جمول تول چل است آك.

اس ویلے اید استحان الوب ہو چکیا ہے کیول بڑھ کندھاں تھلوتیاں ہن. گردوارا صاحب دی خالی زمین اُتے تبضا کرن والیاں دے مقدمے چل رہے ہن اس باون استمان نُوں گرو سر كُه كے باد كيتا حاندا ي. جو ہُن إك باد بي رہ گئي ہے.

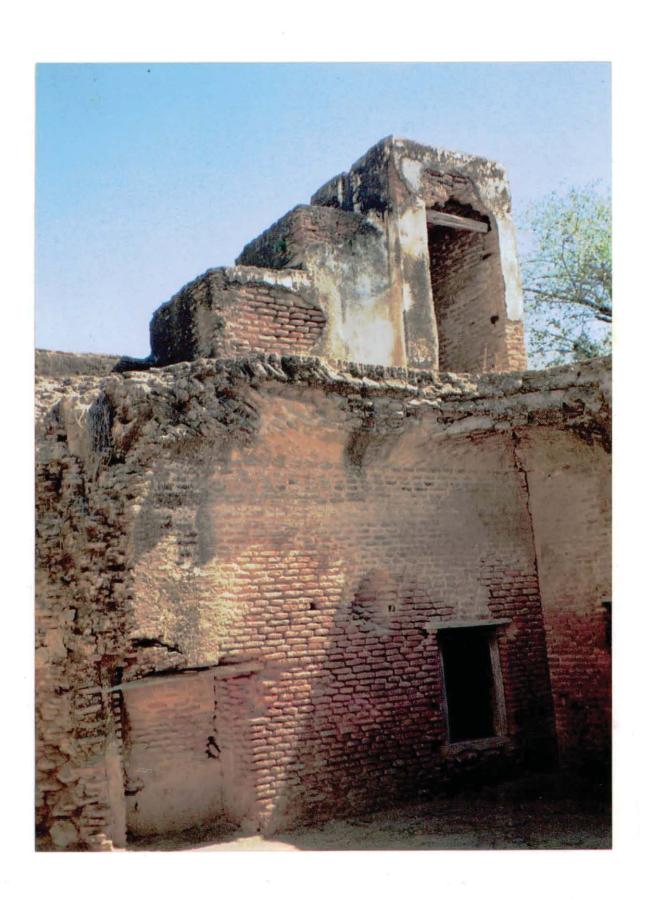
GURDWARA NANAKSAR AT TILAKPUR DISTRICT SIALKOT

This sacred shrine is located in Tilakpur village on Sialkot-Chaptar road. In fact these are two villages, Tilakpur and Kanpur, also known as Kapur. The village is at a distance of about 20 km from Sialkot city. The shrine of Jagat Guru was on the road before the High School of the village. Jagat Guru stayed at this place while he was on his way back from Jammu.

The shrine is included shambles and only some walls remain standing. Litigation against the standard of the local shambles are Curduses in increases. It appeared to be called Curduses.

various occupants of the land belonging to Gurdwara is in progress. It once used to be called Guru

Sar but now it is just a memory.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿਆਲਕੋਟ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸਹਿਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗ਼ਾ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰਨੀ ਵਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਖਿਲਾਫੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜਲਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ 80 ਦਿਨ ਦਾ ਚਿਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਿਲਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਜਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉੱਚੀ ਧੁੰਨੀ ਕੱਢੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਮਜ਼ਾ ਜੀ ਦਾ ਚਿਲਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਏਂ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਝੂਠਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾਂ ਏਂ ? ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ਹਮਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਝੂਠ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਸੱਚ ਅਤੇ ਝੂਠ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਪਰ ਮੂਲਾ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਕਰਾੜ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਦੋ ਪੈਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇੱਕ ਪਰਚੀ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ " ਜਿਊਣਾ ਕੂੜ ਹੈ " ਤੇ ਦੂਜੀ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ " ਮਰਨਾਂ ਸੱਚ ਹੈ "। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਰਚੀਆਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

بيرصاحب سيالكوث

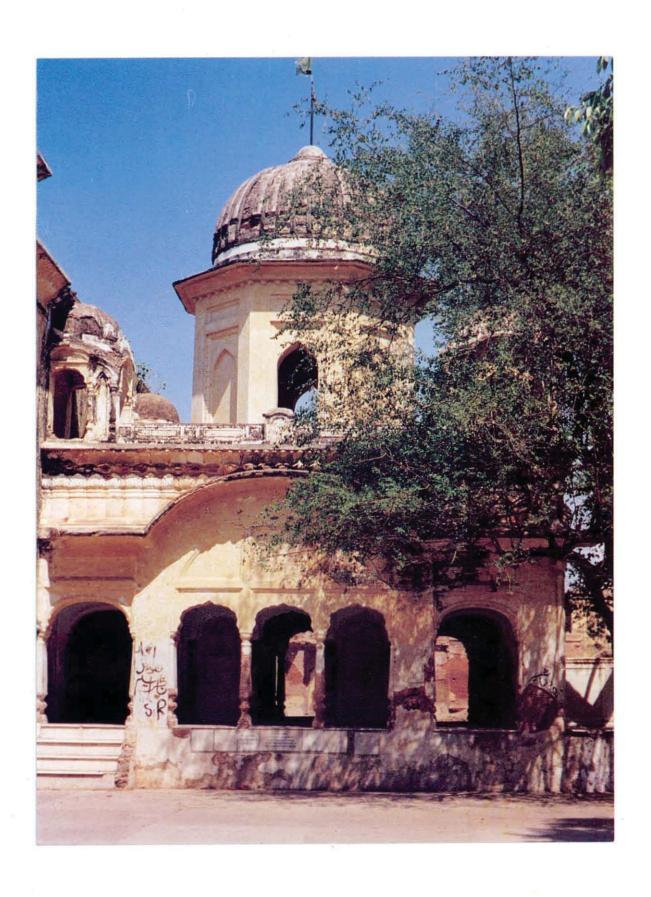
ناتک ديو جي نُون پيش کر دِتان. حزه غوث جي حد ايه برهيا تان او ٻنان سالکوٺ نواسان نُون معاف کر دِيا.

جوں توں ہوندے ہوئے جدست گرنانک دیو جی مماراج سالکوٹ ہے تاں پورا شرسمیا ہویا ہی. آپ دے پیچن تے پالگا کہ اِک بہت ہی کرنی والے بزرگ حضرت حزہ غوث نال کے وعدا خلائی کیتی ہے تاں اوہ جلال وچ آ کے چاهی دناں دا چِلا کر رہے ہن. چِلا پورا ہون اُتے پورا شرغرق ہو جاوے گا. اید من کے ست گرنانک دیو جی چل و دالی تھاں توں تھوڑی و تھ اُتے اِک بیری دے رکھ ہیٹھ براجمان ہوئے اتے شبد دی اُچی ڈھنی کڈھی جس نال حزہ جی دا چِلا مُٹ گیا تاں اوہ غصے وچ گرو جی پاس آ کے کہن گلے توں کون ہیں جو ایمناں جھوٹھیاں نون بچانا چاہندا ہیں؟ ست گرنانک دیو جی نے فرمایا "حزہ کے اک دے جھوٹھ دی سزا سارے شر نوں نہیں دی چاہیدی" پر اوہناں دی تبلی نہ ہوئی تاں آپ نے فرمایا "ایس شراندر بھی لوک جیون دا مہتو سمجن والے وی ہیں."
من بین سرو نائک دیو جی نے بھائی مردانے جی نول دو پیے دے کے کے اتے جھوٹھ خریدن واسطے بھیجیا بھی لوکاں مردانا جی دا گؤل اُڈایا پر مُولا نامی اک کراڑ اجمیا دی سے حس دو پیے رکھ کے اگ کیسیا کہ "جیونا گوٹر ہے" ایے دوویں پر چیاں بھائی مردانا جی نے ست گر

GURDWARA BAIR SAHIB AT SIALKOT CITY

When Guru Nanak Dev Ji reached Sialkot via Jammu he found the whole city in the grip of terror. Guru Dev Ji inquired and learnt that someone had failed to keep his promise made to a great saint called Hazrat Hamza Ghaus. He had flown into a rage and made a vow to meditate for 40 days and at the completion of his meditation the whole city would be doomed. Hearing this Sat Gur sat down under a Bair tree close to the place where Hazrat Hamza was meditating and sang his verse in a loud tone. It disturbed the maditation of Hamza Ji, who came to Guru Nanak and angrily asked who he was and why he wanted to save those liars. Guru Ji replied "Hamza, you are not supposed to punish a whole city for the misconduct of a single person." Hamza Ji was not satisfied. Guru Ji then explained to him that there were many souls in the city who understood the purpose of life. Guru Ji gave two paisas to Bhai Mardana to buy "falsehood" and "truth" from the market. Some people ridiculed Mardana Ji but there was a Karar (a Hindu sect) named Maula who took two paisas and wrote two chits. On one chit he wrote, "Life is bitter" while on the other chit he wrote, "Death is truth". Bhai Mardana presented both the chits to Sat Gur Nanak Dev Ji. Guru Ji handed over the two pieces of paper to Hamza Ghaus Ji who after reading the same, pardoned the residents of Sialkot.

Maula Karar remained with Guru for some time during his travels. According to Guru's

ਮਲਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਤਿਗਰਾਂ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਿਹਾ । ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤਿਗਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਣ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਲੁਕਿਆ । ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ

ਉਹ ਤਾਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਉਸ ਮੁਹੱਲੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ " ਬਾਬਾ ਬੇਰ " ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹਨੂੰ ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਬੇਰੀ ਦਾ ਉਹ ਰੱਖ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਥੱਲੇ ਆਪ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ । ਹੁਣ ਕੁਝ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਿਰਛ ਥੱਲੇ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਦੀ ਕਬਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਇਹ ਗਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪੇਮ ਨਾਲ ਸੰਦਰ ਬਣਵਾਇਆ । ਇਸੇ ਗਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ " ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ " ਲਿਖੀ । ਇਸ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਖੂਹ, ਜਿਹਦੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਹਲਟ ਚਲਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ੮ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਗ, ਤਾਲ ਤੇ ਰਿਹਾਈਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਹਨ । ੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਫੈਸਲਾਬਾਦ (ਲਾਇਲਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ । ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ।

مُولا بجھ چرست گرال نال سفروچ وی رہیا. جنم ساکھیاں انوسار اِک وارست گر نائک دیوجی اوہنوں بلان گئے تاں اوہ اپٹی دھرم پنتی دے آکھ لگ کے اندر انفیرے وچ جالکیا. اوبدی پتنی نے آکھیا کہ اوہ تال گھر نہیں ہے. ست گر واپس ممر آئے. تھوڑے جر پچھوں یا لگا کہ اوہ انفیرے وچ ہی سپ دے ڈنگن نال مرگیاہے.

ست گر نانک دیو جی جس تھاں ٹھرے اوس محلے نوں اج وی "بابے بیر" آگھیا جاندا ہے. ایتھے اِک شندر اتے عالی شان گردوارا صاحب بٹیا ہویا ہے. ایمنول بیری صاحب آکھیا جاندا ہے. گردوارے دے چھواڑے بیری دا اوہ رکھ موجود ہے جس تھلے آپ ویراجے س. بڑی بڑھ ورھیال تول ایس برچھ تھلے

ابیہ گردوارا شہید نتھا سکھ جی نے وؤے بریم نال شندر بوایا. ایسے گردوارے دے مهنت کول رہ کے گیانی گیان سکھ جی نے "تواریخ خالصا" کہمی. ایس اصلے دے اندر ہی شہید نتھا سکھ جی داشہید ترج ہے او بہنال وا بٹوایا ہویا اک وڈا کھوہ ہے جمدے اُتے کی بلٹ چلدے من ایس گردوارے دے نال می اک شندر ال وی ہے. نتا عمر جی دی 8 ہزار دی جا گیرالیں گردوارا صاحب دے نال ہے. جس وچ باغ تال اتے رہائشی کرے ہن. 10 مربع زمین ضلع فيعل آباد (لائليور) وچ ہے. بابري مست دے جميرے وليے ايس ياون استعان نول وؤا نقصان ايريا. ايمدے نال لگدا إک بھت ہي اُجا مندر سي جنول لوكال ڈھاکے مٹی دا ڈھیر کر دِ ہاہے. گردوارا صاحب دی مرمت دی پڑی سخت لوڑ ہے.

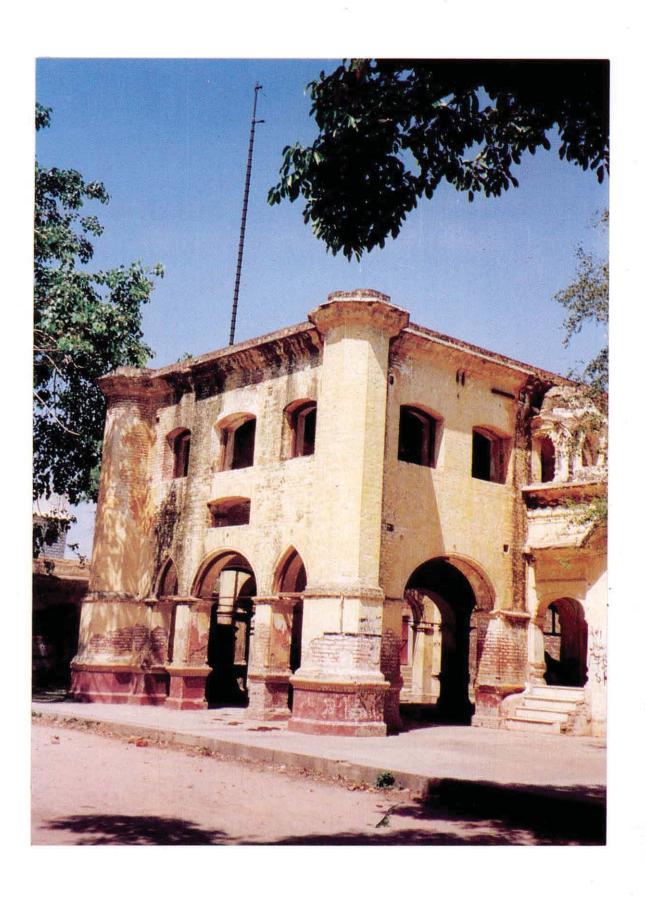
biographies, once Guru Ji went to fetch Maula Karar. He, at the instance of his wife, hid himself inside the dark portion of his house and his wife told Guru Dev Ji that he was not at home. Guru Ji came back and a little later it was learnt that Maula Karar had died of snake bite in the darkness.

The site where Guru Nanak Ji stayed is still called "Baba Bair". A beautiful and grand Gurdwara has been built at the site. The Bair tree under which Guru Dev Ji had stayed is still present. A few years back a grave of a Muslim fakir has been constructed under the tree.

Shaheed Natha Singh Ji had built this beautiful shrine with great love and affection. Gian Singh Ji wrote his "History of Khalsa" while staying with the Mahant of this Gurdwara. The Shaheed Gang of Shaheed Natha Singh is within the precinct of the Gurdwara.

A big well was also constructed by him inside this Gurdwara and many Persian wheels

worked in it. A beautiful tank was also there. Estate worth Rs 8000 belonging to Natha Singh Ji is now in the name of Gurdwara. which includes a garden, a pool and residential rooms. Two squares of land endowed to it is in distt Layyalpur (Faisalabad). This sacred place had to suffer great damage in the wake of Babari Masjid dispute. There used to be a very high temple which was razed to ground when it was demolished by an unruly mob. The Gurdwara is in urgent need of repairs.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੀ ਕੋਈ ੨੦੦ ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੂਲੇ ਕਰਾੜ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਸਪ ਲੜ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ:-

ਨਾਲ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੇ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥ ਮਰਣੂ ਨ ਜਾਪੈ ਮੁਲਿਆ ਆਵੈ ਕਿਤੇ ਥਾਇ ॥

ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ। ਜਿਹਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲੁਕ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ।

باؤلى صاحب سيالكوث

گردوارا ہیر بی صاحب دے نیڑے ہی کوئی 200 میٹر دی وتھ اُتے ست گر نائک دیو بی داگردوارا ہے. اید گردوارا اوس تھاں اُتے بنایا گیا ہے جتھے مولے کراڑ داگھری. اوہ گرو صاحب نوُں ملن توں ڈردا مارا اپٹی پتنی دے کے کمائے اندر جاوڑیا جتھے سپ لڑکے مرگیا. ایپتے ہی ست گراں اید شہد اچاریا: نال کراڑاں دوستی' کوڑی پائے مرن ن جانو مولیا' آوے کتے دھائے

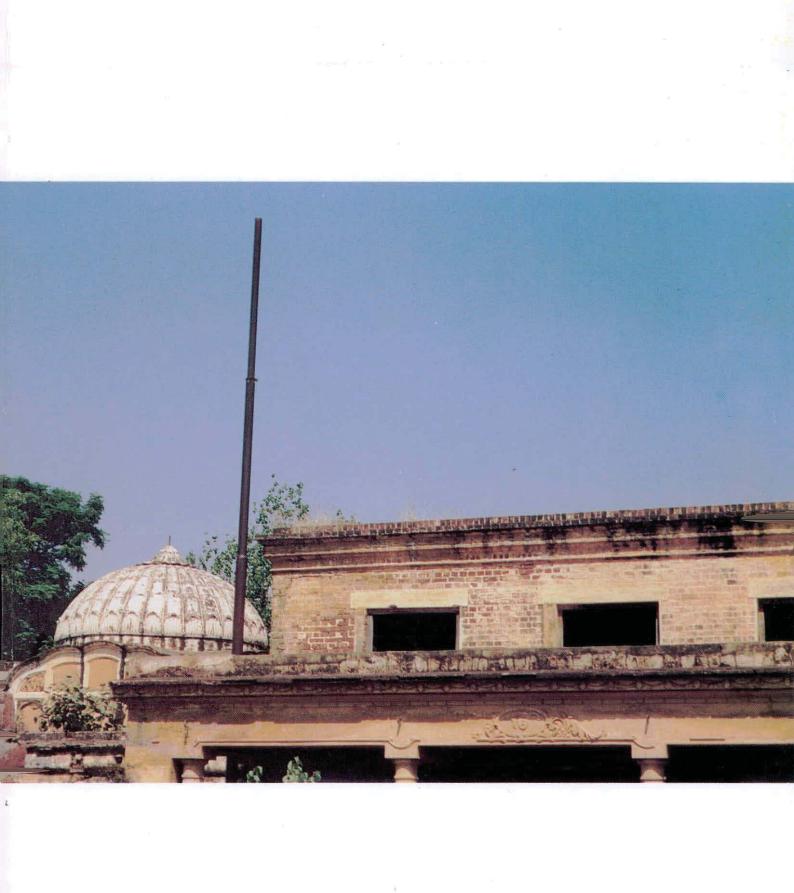
ا پینتے ہر سال بسنت پنچی نوں میلا لگدا ہوندا ی. ایس گردوارے دی سیوا وی بھائی نتھا تھے جی اپنے وڈے پریم نال کیتی ہے۔ گردوارا شند ربٹیا ہویا ہے۔ ہٹن ایس وچ انھیاں دا سکول ہے۔ ایس دے آسے پاہے لوکاں زمین اُتے قبضا کر لیا ہے اتے مکان بٹا لئے ہن. جمدے کارن گردوارا صاحب لک گئے ہن. ایس دے نال ہی بھائی نتھا تھے جی ہوراں وا بٹوایا ہویا سروور ہے۔ جو اج وی موجود ہے اتے ہولی ہولی الوپ ہون ول ودھ رہیا ہے۔

GURDWARA BAOLI SAHIB AT SIALKOT CITY

The Gurdwara Baoli Sahib is located at a distance of two hundred meters from Gurdwara Bair Sahib. It was built over the site where once the house of Maula Karar stood. He was afraid to meet Sat Gur and at the instance of his wife stayed inside and died of snake-bite. And it was here that Sat Guru created this Shabd.

False is friendship with the false and greedy. False is its foundation. O Mullah, no one knows where death shall strike. |21|

A fair used to be held on Basant panchami. This Gurdwara has been maintained by Bhai Natha Singh with great love and affection. The Gurdwara is beautifully built and it is presently being used as a school for the blind. Gurdwara Sahib has been hidden because the people have occupied the land lying around Gurdwara and built houses on it. The tank built by Bhai Natha Singh Ji is adjacent to it. It is present even to day but it is gradually heading towards extinction.

ਗਰਦਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਸਾਹੋਵਾਲ, ਤਹਿਸੀਲ ਸੰਬੜਿਆਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਸੰਬੜਿਆਲ ਆਉਂਦਿਆ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਗੋਕੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸਾਹੋਵਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੜਕ ਦਾ ਸਟਾਪ ਵੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਉੱਤਰ ਕੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਸਾਹੋਵਾਲ ਹੈ । ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਤੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਪਿੰਡ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਦੀ ਬਾਹੀ ਕੋਈ ਅੱਧੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਮੰਦਰ ਦੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ " ਨਾਨਕ ਮੰਦਰ " ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਇਸ ਕਲਸਦਾਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਵੇਲੀ ਵਰਗੀ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਅਬਾਦ ਹਨ । ਸਤਿਗਰੂ ਸੀ ਗਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ । ਇੱਥੇ ਆਪ ਸੱਤ ਦਿਨ ਠਹਿਰੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਤਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਵਿੱਚ ਸੀ । ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਕੋਈ ਜਮੀਨ ਜਾਂ ਜਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

گردوارا نانك سرسامووال تخصيل سمبرايال ضلع سيالكوث

سیالکوٹ نوں ممبر میال آوندیاں ریلوے شیش آگو کی نوں اگے ریلوے شیش ساہو وال ہے. اپ سڑک دا شاپ وی ہے. اپیتے آتر کے دکھن مچھم والے پاے کوئی جار کلومیٹردی و تھ اُتے پنڈ ساہو وال ہے. اید اِک بہت ہی وڈا اتے دو بھاگال وچ ونڈیا ہویا پنڈ ہے. ایس پنڈ وچ چڑھدی باہی کوئی ادھے کلومیٹر دی وتھ اُتے ست گرنانک دیو جی واگردوارا ہے. گردوارا صاحب دی عمارت مندر دی طرحان دی ہون کر کے لوگ ایس استحان نون "نانک مندر" کر

برکاش احتمان ایس کلس دار مندر اندر ہے۔ جد کہ اِک وِشال حو ملی ورگی عمارت اندر بہت سارے رہائشی کمرے بن جہنال اندر شرنار تھی ایاد بن ست كر نائك ديوجي سالكوث تول چل ايت ويراج. ايت آپ ست دن محمر، اوس سے ايتے اِک تال 25 محماؤل دج ي. ايه كردوارا وي اوت وچ ہے. ادای سادھو پجاری سن. ایس وے ناؤں کوئی زمین یاں جا گیر نہیں. ایس ویلے حالت چنگی ہے ایک بچھ کمیا نہیں جا سکدا.

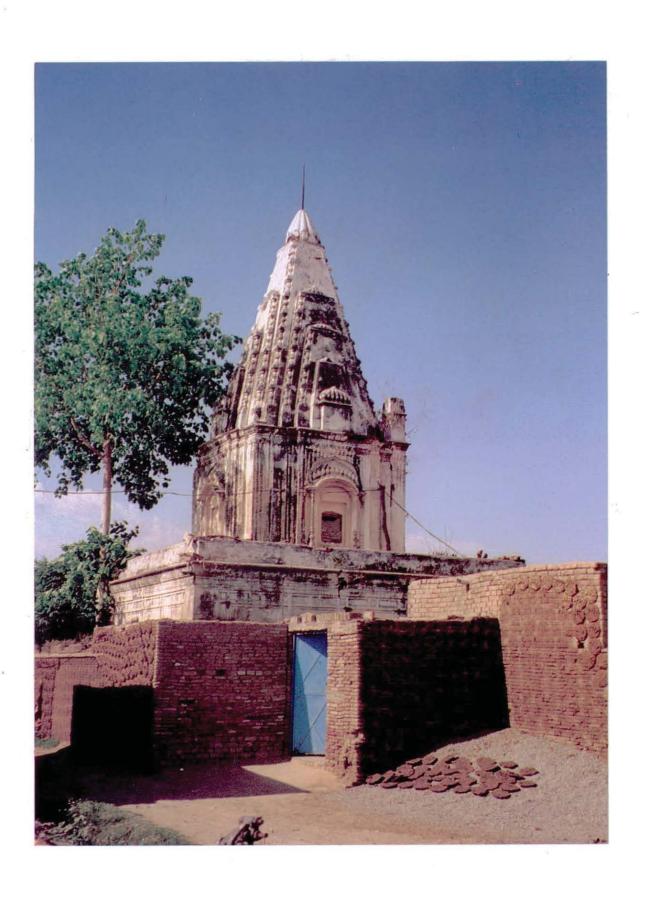
GURDWARA NANAKSAR AT SAHOWAL, DIST SIALKOT

Sahowal railway station comes after Uggoki while traveling from Sialkot to Sambrial. It is also a bus stop. The village is about 4 km south-west of it. This is a large village and is divided into two parts. Sat Gur Nanak Dev Ji's Gurdwara is about half kilometer inside the village on the eastern side. The building is built like a Hindu temple and that is why people call it as "Nanak Mandir".

The Parkashasthan is inside this temple with a spire while there are many residential rooms

in a haveli (mansion) like building. Refugees are setted in these rooms now.

Guru Nanak Dev Ji came here from Sialkot and stayed for seven days. There was a pond covering 25 Ghumaons at this place in those days. This Gurdwara is inside that tank. Udasi sadhus were the priests. No land or estate is endowed to this shrine. At present the building is in good condition but nothing can be said about the future.

ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ (ਸਿਉਕੇ) ਡਸਕਾ ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਸਿਉਕੇ ਤਹਿਸੀਲ ਡਸਕਾ, ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਡਸਕੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੦ ਕਿਲੋਮੀ. ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਡਸਕੇ ਤੋਂ ਵੈਗਨਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਜੇਸਰਵਾਲਾ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੱਪੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪਸਰੂਰ ਰੋਡ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਨਾਮਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਪਸਰੂਰ ਤੋਂ ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਕਾਲ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ੧੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ੨੬ - ੨੫ ਹਾੜ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਰੋਵਾਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ ਜੋ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੇਰੀਆ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ (੪ ਮਈ ੧੯੯੭) ਸੂਰਜ ਮੁੱਖੀ ਦਾ ਖੇਤ ਝੁਮ ਰਿਹਾ ਸੀ।

چھوٹا ناکمیاٹا (سیوکے ڈسکا ضلع سیالکوٹ)

سیوکے تحصیل تھاتا ضلع سالکوٹ وا اک پنڈ ایم پنڈ ڈسکے توں کوئی 10 کلومٹر دی و تھ اُتے ہے۔ ڈسکے قوں ویگناں چلدیاں بن جو جیسروالا توں ہوندیاں ایس پنڈ اپڑدیاں بن ایس پنڈ دے وچوں دی پرور روڈ گزردا ہے۔ ایس پنڈ وچ ست گرنائک دیو جی دا پوتر احتمان چھوٹا ناکمیانا کر کے پرسدھ می ست گر پنڈ اپڑدیاں بن ایک سکھ والی کے پرور توں ایمن اباد جاندے ہوئے بھی کال استے ٹھرے بن گردوارا صاحب دے نال 16 گھماؤں زمین بنڈ ولوں ہے۔ کورے ناکم سکھ والی بھاری میلا بڑدا می جس سے گرو صاحب استھے آئے اوس ویلے پنڈ وا ناؤں بھارووال می گرو صاحب پنڈ توں باہر بیریاں دے جھنڈ وچ می موجود ہے۔ ایس وشال بیریاں دے جھنڈ وچ ہٹن وی موجود ہے۔ ایس وشال بیریاں دے جھنڈ وچ ہٹن قبرستان ہے۔ ایس دے نال بی گرو صاحب دے ٹھرن والی تھاں اُتے گردوارا صاحب می جو ہٹن وی موجود ہے۔ ایس وشال بیریاں دے جھنڈ وچ ہٹن قبرستان ہے۔ ایس دے نال بی گرو صاحب دے ٹھرن والی تھاں اُتے گردوارا صاحب می جو ہٹن اوپ ہو چکا ہے۔ ایس تھاں اُتے ہٹن (4 مئی 1997ء) شورج کھٹی دا کھیت جھوم رہیا ہی۔

GURDWARA CHOTA NANKIANA AT SEOKEY DISTRICT SIALKOT

Seokey is a village in Sialkot District. It is at a distance of 10 km from Daska. Wagons leaving Daska reach this village via Jaserwala. Pasrur road also runs through the village. The holy shrine of Jagat Guru Nanak Dev Ji in this village was known as Chota Nanakiana. Sat Gur was carried away by the love of perfect and pure Sikhs and he had made a brief sojourn at this place while on his way from Pasrur to Eminabad. 16 ghumaon of land is assigned to Gurdwara by the village. A big fair used to be organised on 25-26th of Har. The village was known as Bherowal at the time of Guru Dev Ji's visit. Guru Ji stayed in a grove of bair trees outside the village which stands to date. There is now a graveyard in this grove of jujube trees. There used to be a Gurdwara near the place where Guru Ji had stayed. This Gurdwara has collapsed. When the writer went to this place on the 4th of May 1997 it was a field of blooming sunflower.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਮਲ੍ਹਾ, ਜਿਲਾ ਨਾਰੋਵਾਲ

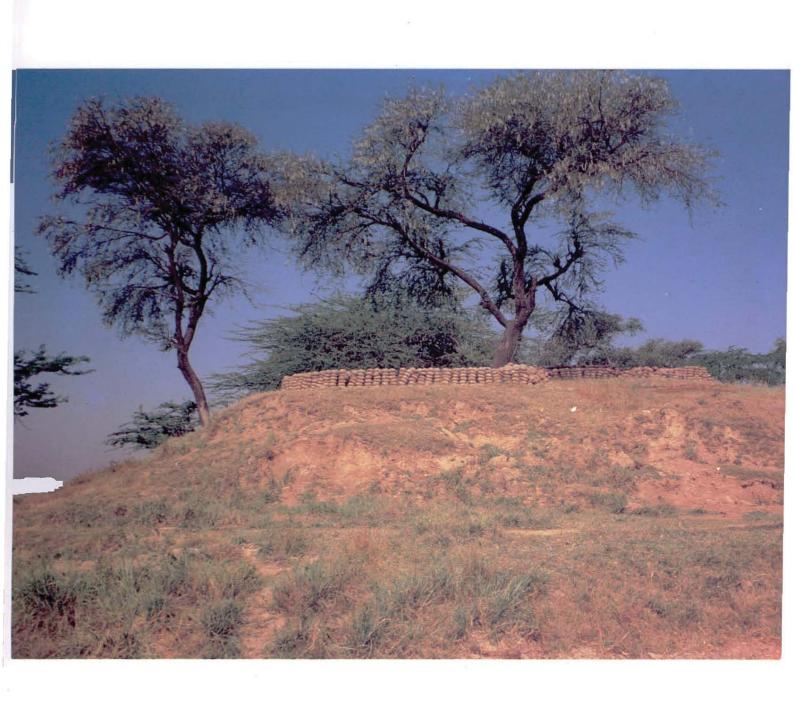
ਤਹਿਸੀਲ ਸ਼ੱਕਰਗੜ, ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਹ ਗਰੀਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਰੋਵਾਲ ਤੋਂ ੯ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਡ ਕੰਜਰੋੜ ਤੋਂ ਈਸਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਈਸਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਬੇਰੀ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਉਸ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਨਾਂ ਤਾਂ ਬੇਰੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ। ਕੇਵਲ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਢੇਰ ਹੀ ਹੈ। ੧੯੫੨ ਵਿੱਚ ਰਾਵੀ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਪੱਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਮਤਰੂਕਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।

گردوارا پہلی پاتشاہی ملصاضلع نارووال

تخصیل شکر گڑھ تھاٹا شاہ غریب دا اک پِنڈ جو ریلوے سٹیشن ناردوال توں 9 میل دکھن ہے۔ اید پِنڈ کجرڈ ڑ توں عیمیٰ جان والی سڑک اُتے 'عیمیٰ تول کوئی چار کلومیٹر پہلوں آندا ہے۔ ایس پِنڈ توں باہر پورب ول گروٹانک دیو جی واگردوارا صاحب می ست گر کرتار پور توں سیالکوٹ جاندے ایس تھاں اِک جی فی چار کلومیٹر پہلوں آندا ہے۔ ایس پِنڈ توں باہر پورب ول گروٹانک دیو جی واگردوارا می بیٹن نہ تاں بیری ہے اتے نہ بی گردوارا صاحب۔ کیول مٹی دا اِک ڈھیر ہے۔ 1952 وج راوی دے ہڑ نال اید پاون استھان بیٹن وا ڈھیر ہو گیا۔ پنڈ اندر کے گردوارا صاحب اندر پرکاش ہوندا می اوہ استھان بیٹن وی ہے۔ مماراجا رئیس سنگھ جی ولوں ایس نال 50 گھماؤل زمین لائی گئ می جو ہین وی محکما متروکا وقف بورڈ دی ماکی وچ ہے۔

GURDWARA FIRST GURU AT MALLAH DISTRICT NAROWAL

Mallah, a village of P.S. Shah Gharib, is 9 miles south of Narowal railway station. This village is about 4 kilometers before Eesa on the road leading from Kanjror to Eesa. There used to be a Gurdwara of Guru Nanak Dev Ji on the eastern side outside this village. Guru Ji made a brief sojourn here under the shadow of a bair tree while on his way from Kartarpur to Sialkot. There was a small Gurdwara near this tree. Now neither the tree nor the Gurdwara are there, what remains is a heap of dust. In 1952 this Gurdwara collapsed due to the floods in the River Ravi. Parkash of Guru Granth Sahib used to take place in the *pucca* (built with baked brick) Gurdwara inside the village and this asthan is still there. Maharaja Ranjit Singh assigned 50 ghumaon land to it which is now under the possession of Evacuee Waqf Board.

ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਸਰੂਰ (ਦਿਓਕਾ)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿਆਲਕੋਟ ਤੋਂ ਪਸਰੂਰ ਪਹੁੰਚੇ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਤਿਗਰ ਜੀ ਠਹਿਰੇ ਸਨ, ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਦਿਓਕਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਾਰੋਵਾਲ - ਸਿਆਲਕੋਟ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪਸਰਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨਾਰੋਵਾਲ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਐਨ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਸਰੂਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਸਨ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇੰਨੀ ਮਿੱਠੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਣ ਲੱਗੇ । ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਿਸਰ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀ ਹੋਈ । ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ :

ਪਹਿਲਾ ਨਾਉ ਖੁਦਾਇ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਨਾਉ ਰਸੂਲ। ਨਾਨਕ ਕਲਮਾ ਜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾ ਦਰਗਹ ਪਵਹਿ ਕਬੂਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਰਮਾਇਆ : ਪਹਿਲਾ ਨਾਉ ਖੁਦਾਇ ਦਾ, ਦਰ ਦਰਵਾਨ ਰਸੂਲ। ਸ਼ੇਖਾ ਨੀਅਤ ਰਾਸਿ ਕਰ, ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਪਵਹਿ ਕਬੂਲ।

منجی صاحب پیرور (دیوکا)

ست مر نانک دیوجی سالکوٹ توں پرور پنج. ایہ شرضلع سالکوٹ دی مخصیل دا بردھان گر ہے. ایسے جس تھال ست گر جی تھرے ہن اوس تھال نُول "ديوكا" آكھيا جاندا ہے. اب استحان نارووال سيالكوث رود أت پرور ريلوے سنيٹن توں ادها كلوميٹر نارووال والے پاسے عين سرك أتے ہے. اوس سے جدست گر نائک دیو جی مماراج پرور پنے 'اوس سے استے اک برسدھ مسلمان صوفی حضرت میاں مشاجی رب دی یاد وچ لین ی کمندے بن كه ايس مسلمان فقيروا اصلى نال تال بحم مورى اوبنال دى بولى ابني معنى ى كه لوك اوبنال نول ميال مضاجى دے نال نال جانن سكے. ايتھول تيك كه اوہناں دا اصل ناں تیک و سر گیا. ست گر نانک دیوجی اتے میاں مٹھاجی وچکار ایس تھاں گوشٹی ہوئی. میاں مٹھاجی نے فرمایا:

يهلا ناؤل خدائے دا' دوجا ناؤل رسول نأنك كلمه بيرهے على درگاه بووئ قبول ست مر نانک د بوجی مو ژوال جواب د تاتے فرمایا: يهلا ناؤل خدائے دا' در دروان رسول شیخا' نیت راس کر' تے درگاہ بودئے قبول

GURDWARA MANJI SAHIB AT DEOKAY, PASRUR

Jagat Gur Guru Nanak reached Pasrur from Sialkot. Pasrur is the leading town and tehsil of Sialkot District. The place where Guru Ji had stayed is known as Deokay. This Shrine is located on Narowal-Sialkot road, about half a kilometer from the Pasrur railway station. When Nanak Dev Ji reached Pasrur, a renowned Muslim mystic, Mian Mittah, was busy in prayers.

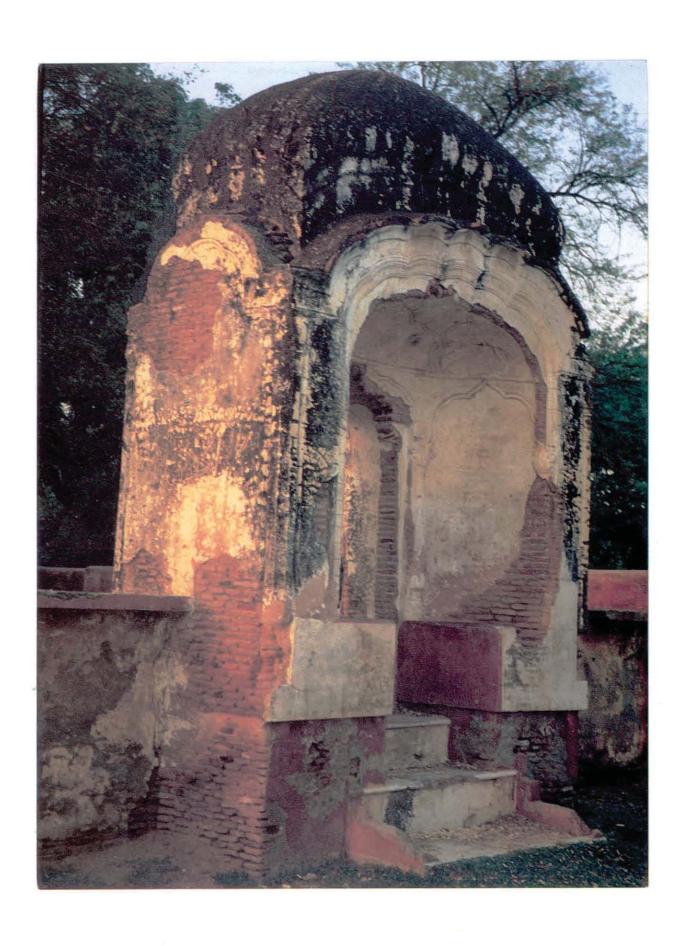
It is said that his real name was not Mian Mittha but because of his soft speech people started knowing him as Mian Mittha Ji. With the passage of time his real name was forgotten. Guru

Nanak Ji had a discourse with Mian Mittha at this place. Mian Mittha said:

Pehla Nao Khudai da, doja Nao Rasool - Nanak Kalma je pare tan dargah paway kabul. Guru Ji replied

Pehla Nao Khudai da, dar da em Rasool - Sheikha niat ras kar te dargah paway kabul.

The place where this discourse took place was known as "Kotla Mian Mittha" but later Deoka became popular name. Once Dek stream used to flow close to it but now it has shifted course. There is very big garden of bair. and one gate of the garden is on Narowal-Pasrur road. There is a big pond just beside the gate. At the end of the tank, a simple Manji Sahib (room to keep the Granth Sahib) is

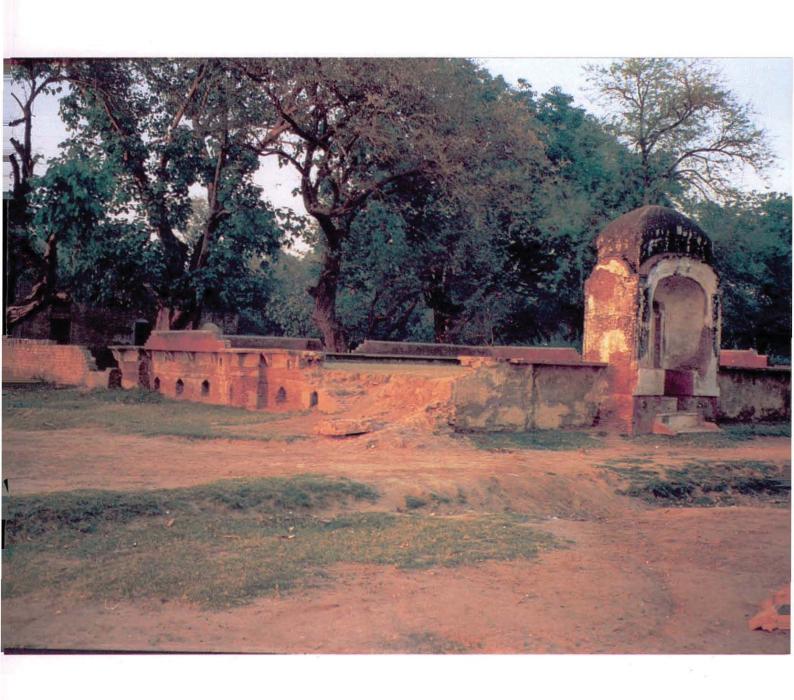

ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਹ ਗੋਸ਼ਟੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਥਾਂ ਕੋਟਲਾ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠਾ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਓਕਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਡੇਕ ਨਦੀ ਵਗਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਬੇਰੀਆਂ ਦਾ

ਬਾਗ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਗੇਟ ਨਾਰੋਵਾਲ ਪਸਰੂਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਖੁਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੇਟ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਸਥਿੱਤ ਹੈ । ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਇੱਕ ਥੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਛੱਤ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਬੂਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਿੰਨ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਝਾੜੂ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਜਮੀਨ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਸਰੋਵਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਛੱਪੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਜਦਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ ਵੀ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ।

جس تھاں ایہ گوشی ہوئی اوس ویلے ایہ تھاں کوٹلا میاں مٹھا دے ناں نال پرسدھ می گروں ایس پنڈ وا ناؤں دیوکا پرسدھ ہوگیا۔ کدے ایستے نیرت ہی ڈیک ندی وگدی سی جو ہُن وتھ تے ہوگئی ہے۔ ایس ہٹت ہی وڈا بیریاں وا ہاغ ہے۔ ایس باغ دا اک وڈا گیٹ نارووال پرور روڈ اُتے کھلدا ہے۔ ایس گیٹ وچ و ڈریاں ہی اک وشال سروور سخت ہے۔ ایس سروور دے اخیر اُتے ایس توں بچ پانے اک سدھارن جمیا منجی صاحب بٹیا ہویا ہے۔ ایہ اِک تحرا ہے جس اُتے چھت کوئی نہیں کیول اک شندر بُوہا ہے۔ ایس تحرا صاحب دے بچھے تن مکان بنے ہوئے بن چناں وچوں اِک مکان اندر کرو کر نتھ صاحب بی براجمان ہوندے سن ایس استعان وا جھاڑو آوک سیوا بھائی موہن سکھے تی کردے سن ایپ ڈمٹن ڈسٹرکٹ بورڈ وے قبضے وچ ہے۔ سرووز ایس ویلے اِک چھپڑ وا روپ دھارن کر چکیا ہے۔ جدکہ گردوارا صاحب وی سمتی وی کوئی چئی نہیں.

built on the right hand side of the tank. It is an elevated platform without any roof but it has a beautiful door. There are three houses behind Manji Sahib. In one of these houses Guru Granth Sahib resided. Bhai Mohan Singh Ji used to clean and maintain the shrine. This shrine is under the occupation of the District Board. The water tank has become a stagnant pond and the Gurdwara too is not in a good condition.

ਗਰਦਆਰਾ ਗਰਹੱਟੜੀ, ਪਿਸ਼ਾਵਰ

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਗੰਜ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਹੁੱਟੜੀ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਥੇ ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ । ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਸਲਮਾਨ ਅਬਦਲ ਰਹਿਮਾਨ ਜੋ ਚਮੜੇ ਦਾ ਵਿੳਪਾਰੀ ਸੀ, ੳਸ ਨੇ ਸਤਿਗਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੱਤੀ ਪਆਈ । ਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜੁੱਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ, ਜੋ ਚਾਰ ਪੀੜੀਆਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹੀ । ਫਿਰ ਰਹੀਮ ਖਾਂ ਉਸਨੂੰ " ਹੋਤੀ " ਮਰਦਾਨ ਲੈ ਗਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮੜ ਕਦੇ ਵਾਪਸ ਨਾਂ ਆਇਆ । ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹ ਪਾਵਨ ਜੋੜਾ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਮਨਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਦਾ ਮੁਤਬੰਨਾ (ਲੈ ਪਾਲਕ) ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ । ੧੯੩੪ ਨੂੰ ਇਹ ਜੋੜਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਦੇ ਘਰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ।

ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ ਦੀ ਹੱਟੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ " ਗੁਰ ਹੱਟੜੀ " ਅਤੇ " ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ " ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ 'ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈ। ਹਣ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਬੁਹਾ ਹੀ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਚਾਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ।

گر دوارا گُر ہٹڑی بیثاور

ایہ اتناسک استعان پیاور شروے محلا کنے وچ ہے۔ اِس نُوں مرامٹری آتے دھرم سالا بابا سری چند وی آکھیا جاندا ہے. یراتن جنم ساکھیاں انوسار ست گرنانک ایستے چوتھی اُدای سے تشریف لیائے. استے اِک مسلمان عبدالرحمان جو چڑے وا ویاری می اوس ست گران دے بیرال وج جُق پوائی گروناک جی نے پر من ہو کے لیٹ پراٹی جُق اوس نواں بخشی جو چار پیر صیال تیک اوہنال کول رہی فیرر حیم خان اوہنول ہوتی مردان کے گیا آتے سردار سنت موتا عکھ کول امانت رکھ کے آپ چلا گیاتے مر کدے واپس نہ آیا. موتا عکھ نے اوہ پاون جوڑا اپٹے اِک متر منال عکھ نول دِتا اوہدے متبنا بھائی نتھا سکھ نے اوس نول پریم نال رکھیا. 1934ء نول ایہ جوڑا پٹیالے و کھے گر بخش سکھ نامی اِک سجن دے گھر موجودی. عبدالرحمان دی ہٹی والی تھاں اُتے بابا شری چند جی نے اِک دھرم سالا بٹوائی جو "گرہٹڑی" اَتے "دھرم سالا بابا شری چند" دے ناں توں برسدھ ہوئی. ہٹن اس یاون استمان دا کیول اِک بوہای تھلوتا ہے. باقی ساری عمارت ڈھا کے نویں بٹائی گئی ہے تے اِس وچ بچیاں دا سکول ہے.

GURDWARA GURHATRI AT PESHAWAR

This historical shrine is located in Mohalla (locality) Ganj of Peshawar city. It is also known as Gurhatri and Dharamsala Baba Sri Chand. According to the older biographies Guru Nanak Ji, came here during his fifth itinerary. A Muslim leather merchant named Abdur Rehman presented Sat Gur with a pair of shoes. Guru Nanak Dev Ji was very pleased and in return give him his old pair of shoes. It remained with his family for the next four generations. Then Rahim Khan took it to Hoti Mardan and left it in charge custody of Sardar Sant Mota Singh and then never came back. He gave this sacred pair of shoes to his friend Manna Singh. His adopted son Bhai Natha kept it with love and devotion. In 1934 AD it was present in the house of a friend named Gur Bukhsh Singh.

Baha Sri Chand huilt a Dharamsala over the site of the Abdur Rehman's shop which came to

Baba Sri Chand built a Dharamsala over the site of the Abdur Rehman's shop which came to

be called Guru Hatri and Dharamsala Baba Sri Chand.

Only one door of the sacred place is standing, the remaining building was demolished and had been reconstructed. It now houses a girls school.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ, ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਅਟਕ

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਨਾਮੀ ਕਸਬਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ 8੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜੀ ਟੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲੀ ਸਾਵਣ ਤੇ ਦੂਜੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ (੧੫੨੧ ਈਸਵੀ) ਨੂੰ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਜੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉੱਤੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਹੇਠ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਦ ਤ੍ਰੇਹ ਲੱਗੀ ਤਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਜੀ ਪਾਸ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਵਾਰ ਉਹਨਾ ਆਖਿਆ ਕਿ " ਜਿਸ ਫਕੀਰ ਦਾ ਤੂੰ ਮੁਰੀਦ ਹੈ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀ ਪਿਆ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਏ ਤੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਆਪਣੇ ਕਰਕਮਲਾ ਨਾਲ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਥੱਲਿਓ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਫੁੱਟ ਖਲੋਤਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ। ਉੱਧਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਸੁੱਕ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇਸ ਚਸ਼ਮੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾ ਨੇ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਥੱਲੇ ਵੱਲ ਰੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਪੱਥਰ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜਾ ਉੱਕਰ ਗਿਆ। ਪੰਜੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਚਸ਼ਮਾ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪੰਜੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਕੇ ਤੇ ਜਲ ਛਕ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਇੰਝ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ । ਮੁਕਾਮੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਰਹੇ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜਨ ਲੱਗੀ ਤੇ ਕੱਚਾ ਦਰਬਾਰ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਜਦ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਫਤਿਹ ਹੋਇਆ ਤਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਬਣਵਾਇਆ । ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦਿਆ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾ ਨੂੰ

گردوارا پنجاصاحب حسن ابدال 'ضلع اٹک

حسن ابدال نامی قصبا راولپنڈی توں 45 کلومیٹر راولپنڈی توں پٹاور جان والی بی ٹی روڈ اُتے ہے۔ اِس قصب اندر جگت گرونانک دیو بی مماراج ممال کوش انوسار پہلی ساون نے وُوج اتباس کاراں انوسار وساکھ سمت 1578 (1521ء) نوں تشریف لیائے۔ اُس ویلے ایسے بابا ولی قندھاری بی اِک پہاڑی دی چوٹی اُتے تھرے ہوئے سن ست گراں ایسے پل وے اِک برچھ بیٹھ نواس کیتا۔ جنم ساکھیاں انوسار بابے مردائے نوُں جد تربہ گلی تاں ہے پاشاہ بی نے اوہناں نوس نوسار پول کندھاری بی پاس پائی لین بھیجیا۔ تیجی وار اوہناں آکھیا ⁶⁶کہ جس فقیردا توں مرید ہیں اوہ تینوں پائی نہیں پیاسکدا" ایہ مُن ست گرائے اُسے اوہ تینوں پائی نہیں پیاسکدا" ایہ مُن ست گرائے اُسے اِک پھر ایڈیاں پاون کر کملاں نال اُٹھایا تے تھلیوں نریل جل پھٹ کھلو تا۔ مردانے پائی بی رب دا شکر کیتا۔ اودھرولی قندھاری بی واچشما ٹیک میرانے اُس پھر اُندر آپ وا بنجا اُس پھر اُندر آپ وا بنجا اُن اِس چنجے وچ آگیا ہی۔ اوس اِک بھاری پھر اُنوں تھے دیرچھ والا ایہ پھر اُنے مردانے دی تربہ نوں مکاون والا چشما اج وی جاری ہے۔ شردھالو پنج نوں کیم اُنے جل نوں چھک کے نمال ہوندے ہوں۔

ی بھت چر ایہ استمان انج بی پیا رہیا. مقامی شروهالو متھا ٹیکدے رہے. ہولی ہولی سنگت جُرُن گلی. پہلوں کپا دربار اُساریا گیا. خالصا راج سے جد پٹاور فتح ہویا است جرار مری عکھ تلوا جی نے اِک وشال اتے شندر گردوارا اُتے سروور بٹوایا. پٹاور توں مُردویاں ہویاں شیر پنجاب مماراجا رنجیت سنگھ جی وی درشناں

GURDWARA PANJA SAHIB AT HASSAN ABDAL DISTRICT ATTOCK

The town of Hassan Abdal is situated on Rawalpindi-Peshawar Section of G.T road at a distance of forty five kilometers from Rawalpindi. According to Mahan Kosh Baba Guru Nanak Dev Ji happened to visit the place on 1st Visakh Samvat 1578 (1521 AD). At that time Baba Wali Qandhari

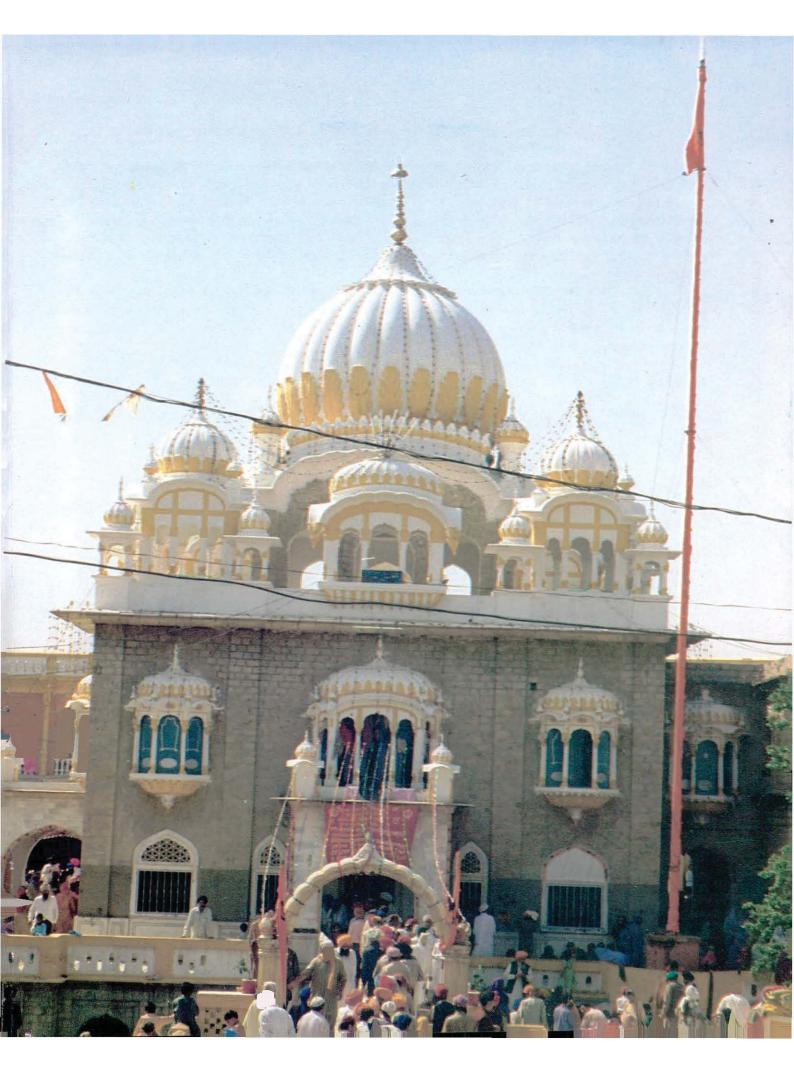
was staying on the top of a hill.

Sat Gur made his resting place under a pipal (Ficus religiosa) tree. According to biographers when his companion Baba Mardana felt thirsty, Sacha Patshah ordered him thrice to fetch the water from the spring of Wali Qandhari. He said "Can the saint, whose disciple you are, not give you water?" Sat Gur on hearing this smiled, he lifted a stone with his pious fingers and pure water oozed out of it. Mardana quenched his thirst and thanked God. On the other side the spring of Wali Qandhari dried. Its water started flowing in to this spring. Wali Qandhari rolled down a heavy stone. Guru Nanak stopped this stone by his hand and print of his hand was engraved in the rock. The spring that satiated the thirst of Baba Mardana still flows and the stone with the impression of his open hand remains to-date. Visitors kiss the open hand and drink water and feel elated. This rock and spring became the objects of great reverence for the devotees.

and spring became the objects of great reverence for the devotees.

This place remained as it was for a long time. The local pilgrims kept prostrating here.

Gradually the assembly started. During Khalsa rule, after Peshawar was conquered, Sardar Hari

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਆਏ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹੰਤਾ ਕੋਲ ਰਿਹਾ । ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਮਹੰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆ । ੧੮ ਨਵੰਬਰ

੧੯੨੦ਈ: ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਥਾ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਖਤਰਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰੀ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨੇ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮਹੰਤਾ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਬਣਵਾਏ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਸਮੇ ੩੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਜਦ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾ ਨੂੰ ਅਟਕ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾ ਸੰਗਤਾ ਨੇ ਉਹਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਟਰੇਨ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਨਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਤਾ ਸੰਗਤ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਉੱਤੇ ਲੰਮੀ ਪੈ ਗਈ। ਇਸ ਧਰਨੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ੍ਰ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੱਡੀ ਰੁਕਵਾ ਲਈ ਗਈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕੋਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਗਰੰਥੀ ਹਨ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਰਪੀ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਪਣ ਚੱਕੀਆ ਵੀ ਹਨ।

ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਬਲਾਕ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਸਕੂਲ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੈਕੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆ ਕਈ ਸੌਖਿਆਈਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ٹوں آئے۔ گرددارے دا پربندھ مہنتاں کول رہیا. لوکاں ٹوں مہنتاں خلاف بہٹ شکایتاں پیدا ہو گئیاں. 18 نومبر1920ء ٹوں اِک جتھا بھائی کرتار سکھے جمبر دی اگوائی بیٹھ پنجا صاحب اپڑیا. خطرا س کہ بھاری لڑائی ہوندی پر ایتھوں دے مسلماناں بھائی کرتار شکھے تی دا ساتھ دِتا جمدے نال مہنتاں نوں ہار ہوئی آتے گرددارے دا پربندھ پربندھک کمیٹی دے جتھ آیا.

ر بندھک میٹی نے گردوارے دی نویں عمارت تیار کروائی آتے رہائش کمرے بٹوائے. گرد کے باغ دے مورچ سے 30 اکتوبر 1922ء نوں جد بندی سنگھال نوں اٹک جیل دچھکاؤن واسطے ٹرین روکن لئی بینتی کیتی جو سنگھال نوں پرشاد داچھکاؤن واسطے ٹرین روکن لئی بینتی کیتی جو نند منی گئی تال شکت ریلوے لائن اُتے لمی ہے گئی۔ اِس دھرنے وچ سردار پر تاپ شکھ اُتے سردار کرم شکھ نے گڈی تھلے آ کے شہیدی پراپت کیتی تے گڈی زکوالٹی گئی۔

اس ویلے گرددارا پنجا صاحب دا پربندھ محکما او قاف پاکتان کول ہے۔ گروگر نتھ جی دا پرکاش ہوندا ہے۔ بھائی صاحب سنگھ آتے بھائی ہمت سنگھ جی بورڈ ولول گرنتھی ہن. سال دچ چار دار دلیں ددلیں تول سنگت اکتر ہوندی ہے۔ وسامحی دا بھاری میلا ہوندا ہے۔ گرددارے دے ٹال مہاراجا رنجیت سنگھ جی ولول اربی پنج سو رہنے دی سالانا جاگیرائتے پن چکیال دی ہن.

وقف بورڈ نے ودیشی عکت نال رل کے اِک بہت ہی شندر آتے وڈا رہائٹی بلاک بنوایا ہے. اِس نول اُپرنت اِک سکول' پائی دی ٹیکی آتے ڈوجیاں کی تحمیائیان دا پر بندھ وی کیتا ہے.

Singh Nalwa Ji built a spacious and beautiful Gurdwara and a water tank. Sher-e-Punjab Maharaja Ranjit Singh, while returning for Peshawar, came here to offer his homage. The control of Gurdwara remained with Mahants and the people had many complaints against the Mahants. On 18th November 1930 AD a group reached Panja Sahib under the leadership of Bhai Kartar Singh Jhabbar. The danger of a big clash was there but the local Muslims sided with Bhai Kartar Singh. Mahants were defeated and the control of Gurdwara fell into the hands of Parbandhak Committee.

Parbandhak Committee constructed a new building for Gurdwara as well as residential rooms. During the period of Guru-kay-Bagh agitation, on 30th October 1922, a train loaded with Sikh prisoners arrived at Panja Sahib. They were to be imprisoned and lodged in Attock Jail. As a gesture for support to their coreligionist the local Parbandhak Committee made a request to stop the train at Panja Sahib to feed them. The request was denied. The sangat lied down over the rail track. In this sit down strike Sardar Partap Singh and Sardar Karan Singh were crushed under the wheels of the train and achieved martyrdom and the train had to halt.

Now, the Waqf Board has the control of Gurdwara. Gur Granth is recited. Bhai Sahib Singh and Bhai Himmat Singh are appointed as Granth by the Board.

Four times a year gatherings of devotees take place. At Visakhi a big fair is organised. Water mills and estate worth Rs. 500 per annum has been assigned to Gurdwara by Maharaja Ranjit Singh.

Waqf Board, in collaboration with the overseas associations, has constructed a very elegant residential block. There is a school, a water tank along with other facilities.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਕਟਾਸ ਜ਼ਿਲਾ ਚੱਕਵਾਲ

ਕਟਾਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚੋਆ ਸੈਦਨ ਸ਼ਾਹ, ਜ਼ਿਲਾ ਚੱਕਵਾਲ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਛੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਕਟਾਸ ਅਤੇ ਪੁਸਕਰ "ਅਜਮੇਰ" ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀਆ ਅੱਖਾਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਆਪ ਪਹਿਲੀ ਵਿਸਾਖ ਨੂੰ ਕਟਾਸ ਆਏ। ਆਪ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਤੱਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਤਖਤੀਆ ਨਾਂ ਲੱਗੀਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ।

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬਹਿ ਕੇ ਅੱਬੂ ਰਿਹਾਨ ਅਲਬੈਰੂਨੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਘੇਰਾ ਨਾਪਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਹਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਤੇ ਫਿਰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ " ਕਿਤਾਬ-ਉਲ-ਹਿੰਦ " ਲਿਖੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਹਿੰਦੂ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਥਾ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਵਾਰੀਖੀ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਮਿਟਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਤਵਾਰੀਖੀ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ।

گردوارا پہلی پاتشاہی کٹاس ضلع چکوال

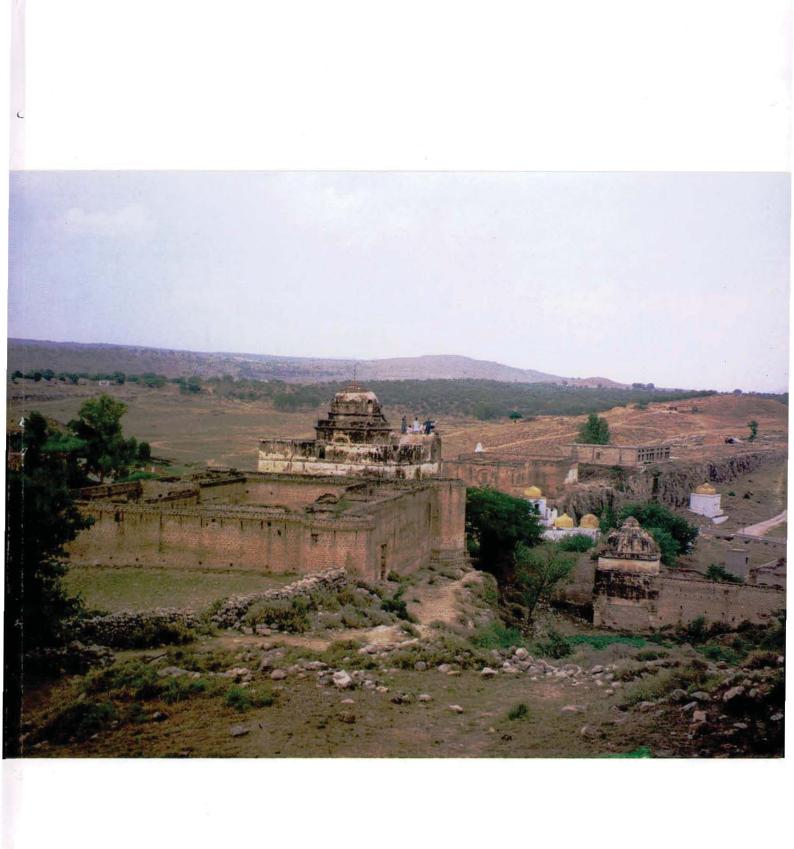
کٹاس ہندوواں دا اِک بھت بی پوتر استحان ہے۔ ایہ استحان چوآ سیدن شاہ ضلع چکوال توں اُتے بہاڑی اُتے کوئی بچھے کلومیٹر ہے۔ ایس استحان دا ذکر سائوں مہا بھارت وچ وی ملدا ہے۔ ہندو و شواش اٹو سار کٹاس اتے پسکر (اجمیر) دوویں شوبی ویاں اکھاں بن. ایستے بی پارس ناتھ جوگی پران تیا گے۔ ایستے بی سائوں مہا بھارت وچ وی ملدا ہے۔ آپ بہلی و ساکھ ٹوں کٹاس آگے۔ آپ دے استحان ٹوں ''ناک نواس'' آکھیا جاندا ہی۔ ایستے بھٹ سارے جو گیاں' و شیاں' منیاں تی او کھا کہ استحان ہے ہوئے بین ایسنال تھاوال اُتے تختیاں نہ لگیاں ہون کارن ایسنال تھاوال نوں و کھو و کھ کرنا بھٹ بی او کھا ہے۔ استحان ایس بھوں وی بھٹ میں او کھو و کھ کرنا بھٹ بی او کھا ہے۔ استحان ایس بھوں وی بھٹ بی اتبال ہوں کہ استحان دے فیر جگت ایس استحان ایس بھوں وی بھٹ بی اور بخی استحان دے بیر سلے بیاں تواریخی استحان دے پر سال بندو یا تریاں دا اِک جتھا بھارت توں در شناں اتے پوجا پاٹ واسطے آوندا ہے۔ ایس تواریخی استحان دے نوان سرکاری انگو کھی کرکے میٹرے جا رہے بین جو کہ اِک بھٹ بی و ڈا ظلم ہے۔

GURDWARA FIRST GURU, KATAS, DISTRICT CHAKWAL

Katas is a very sacred place for the Hindus. It is located on a hill six kilometers from Choasaidan Shah of Chakwal district. The place is mentioned in Mahabharata and according to Hindu religious belief, both Katas and the Paskar (Ajmer) are the eyes of Shiva. Paras Nath Jogi breathed his last here. Jagat Guru Nanak Ji also visited Katas and had set his foot here on the 1st of Visakh. This place came to be known as Nanaknawas. It was the abode of contemplation for larger groups of mystics, ascetics and Jogies. In the absence of proper markings or sign boards it is difficult to separate one place from the other.

It has great historical significance because it was the place where Alberuni attempted to measure the circumference of Earth, studied and learnt Sanskrit, wrote his renowned "Kitab-ul-Hind". Even today groups of Hindu pilgrims come from India to visit it regularly to worship.

These historical sites are gradually withering away due to the neglect by the government.

ਗਰਦਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਬਾਲ ਗੰਦਾਈ, ਜੇਹਲਮ

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿਹਲਮ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਟਿੱਲਾ ਜੋਗੀਆਂ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਕਥਾ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਬਾਲ ਨਾਥ ਜੋਗੀ ਤੋਂ ਕੰਨ ਪੜਵਾਏ ਅਤੇ ਜੋਗ ਲਈ । ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਇੱਕ ਜੋਗੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਜੋ ਇਸ ਟਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਜਨੀਕ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਪਧਾਰੇ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋਇਆ।

ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ ਢਿਰਾ ਪੁੰਨ ਗਏ (ਨਾਪ੍ਰ)

ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਉੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਚਿੰਨ ਪੱਥਰ ਉੱਤੇ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਸਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਜੰਗਲ ਹੈ ।

ਇਸ ਥਾਂ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹਲਮ ਜਾਂ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਮੁੜਨਾ ਔਖਾ ਹੈ । ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਦਰਤਾ ਦੇ ਮੰਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

گردوارا پہلی پاتشاہی' بال گُندائی' جہلم

ایہ استحان جہلم شہر توں کوئی 24 کلومیٹر پچھم ول اِک پہاڑی اُتے ہے۔ ایس استحان نُوں ٹِلآ جوگیاں دی آکھیا جاندا ہے۔ ایسے بی پنجابی لوک کتھا ہیر رانجھے دے گھے پاتر رانجھے نے بال ناتھ جوگی توں کن پڑوائے آتے جوگ لئی. بال گُندائی اِک جوگی دا ناں می جو ایس ٹلے تے رہندا می. ایہ پرالکاری بھجنیک سادھو می. سچے پاتشاہ گرو ناک ایس دے آشرم پر ھارے۔ ایہ ست گر دے تچن مُن آپ دا شردھالو ہویا بالنگ دائی ڈھیگ میں گئے (نام)

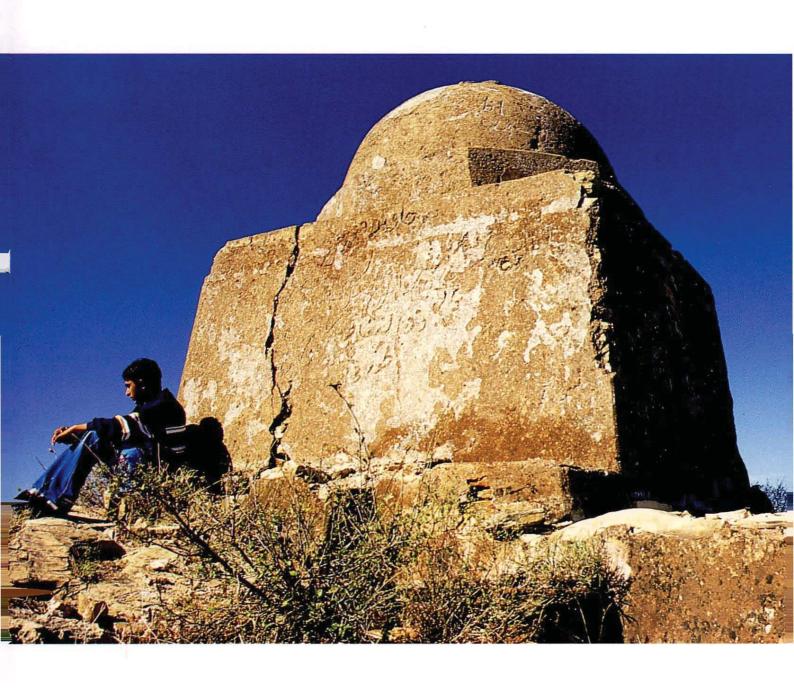
جھے گرو صاحب ویرائے ہن اوتھے آپ بی دے چرن چھ پھر اُپر اُکرے ہوئے من جو ہُن الوپ ہو بھے ہن. چھوٹاجمیا دربار بٹیا ہویا ہے. ایس دے نال اِک شند رسروور ہے. نانے سادھو پجاری من. گردوارے وے نال 15 گھماؤں زمین جگل ہے. ایس تھاں جاون واسطے جملم یاں دینے توں لپٹی ہی سواری اُتے جایا جاسکدا ہے. اوس توں بنا اِک دِن وِچ جاکے مُرْنا اؤکھا ہے. بہاڑ دی چوٹی اُتے بشت ہی شند رویش اَتے موسم ہوندا ہے جو ہرجان والے نوں اپٹے حسن دے منتروج کیل لیندا ہے.

GURDWARA FIRST PATSHAH AT BAL GONDAI DISTRICT JEHLUM

The shrine is located on a hill about 24 kilometers west of Jehlum City. The place is also called Tila Joggian. It was here that Ranjha, the main character of Punjabi Folk story Heer Ranjha, got his ears pierced by Bal Nath Jogi and took Jog. A Jogi by the name of Bal Gondai lived on this mound. He was a Purapkari Sadhu. Sucha Patshah Gur Nanak Dev Ji came to his ashram. He heard the saying of Sat Gur and became his devotee.

The footprints of the Sat Gur, which were preserved in stone at this place, have eroded now. A small darbar is there. There is a beautiful tank beside it. Nange Sadhus were the priests. 15 ghumaon of forest land attached to the shrine.

The place can be reached by personal transport from Jehlum or Dina without which it is difficult to return within a day. The weather and the view on top of the hill is fascinating for the visitor. The memory of this spell binding panorama and beauty of this shrine remains with the visitor forever

ਗਰਦਆਰਾ ਚੋਆ ਸਾਹਿਬ, ਰੋਹਤਾਸ, ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ

ਚੋਆ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਸਥਾਨ ਰੋਹਤਾਸ ਕਿਲੇ ਦੇ ਕਾਬਲੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘਾਨ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਟਿੱਲਾ ਜੋਗ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਵੱਸੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਇੱਥੋਂ ਇੱਕ ਸੋਮਾ ਚਲਾਇਆ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ " ਚੋਆ " ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਂ " ਚੋਆ ਸਾਹਿਬ " ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਾਬਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ । ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਚੋਏ ਦਾ ਜਲ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਕਮ ਨਾਲ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਜੋ ਬਹਤ ਹੀ ਸੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਘਾਨ ਨਦੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਲਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ

ਕਿਲਾ ਰੋਹਤਾਸ, ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਕਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਵਾਸਤੇ " ਦੀਨਾ " ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ੬ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾ ਅਤੇ ਲਾਹੋਰ ਤੋਂ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਵੀ ਦੀਨਾ ਹੀ ਹੈ । ੨੬੦ ਰੁਪਏ ਤੇ ਸਤਾਈ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ। ਕੱਤਕ ਸਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ।

گردوارا چو آ صاحب' روہتاس' ضلع جملم

260 رئے آتے 27 محماول زمین مہاراها رنجیت عکمہ ولوں الیں دے نال ہے. کتک شدی 15 نوں میلا جُروای.

چوآ صاحب نال وا اید اتهامک استحان روہتاس قلع وے کابلی وروازے تول باہر گھان ندی کنارے اپٹیال شانال و کھا رہیا ہے۔ سے پاتشاہ صاحب گرو نائک دیوجی ٹِلا جو گیاں توں چل کے اسم آئے اوس سے اسم کوئی وسول شیں ی آپ نے اپٹے سوٹے نال ایتھوں اِک سوما توریا. پانی وے سوم نول "جوآ" آکھیا جاندا ہے. ایس واسطے ایس استمان وا نال "جوآ صاحب" برمدھ ہو گیا. بعد وج شیر شاہ سوری استحے لیٹا اِک وشال قلعا بٹوایا تال ایہ استمان قلعے تول باہر كالى دروازے ول آگيا اج وى قلع دے لوك ايس جوئ داجل بى ورتول وچ لياوندے بن. مهاراجا رنجیت سکھ دے تھم نال 1834ء وچ اجو کی عمارت بنوائی گئی جو بہت ہی شندر ہے. ایس دے اِک پاسے گھان ندی ' وُوج بنے قلعاتے باتی دو پاے جگل ہے. ایکے ایون وا راہ قلع دے اندر وی ہے. قلعا روہتاس ضلع جنملم دج اِک برٹت ہی مشہور مقام ہے. ایس تیک اپڑن واسطے "دیتا" توں پیدل یاں فوجی ٹرکاں دیاں بٹیاں بساں اُتے جاتا پینیدا اے. اس دينے تول كوكى 6 كلوميٹردى و تھ أتے ہے. ريلوے سيشن دينا اتے لامور نول پشاور جان والى سرك أتے بس ساپ وى دينا بى ہے.

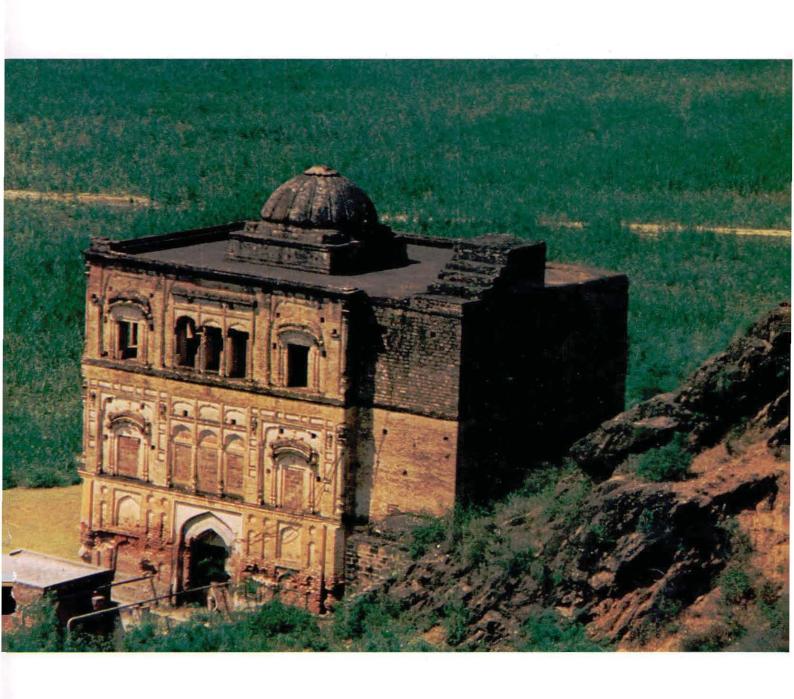
GURDWARA CHOWA SAHIB AT ROHTAS DISTRICT JEHLUM

The sacred site of Gurdwara Chowa Sahib is showing its splendour outside Kabuli Darwaza (gate) of Rohtas fort on the river bank of River Ghan. Jagat Guru Nanak Dev Ji arrived here from Tila Jogian. At that time the place was unpopulated. He started the water to flow a spring using his stick. Water spring is called "Chowa" hence this place was got the name of Chowa Sahib. Later Sher Shah built a magnificent fort and this place came outside Kabuli gate. Even today the residents of the fort use the water of this spring. The present building was constructed in 1834 at the command of Maharaja Ranjit Singh. It is a beautiful building with River Ghan on one side and the fort on the other with forest around the remaining sides. The access to the building is from inside the fort The shrine presents fascinating natural beauty surrounded by Ghan Nadi, fort, large trees and underbush underbush.

Fort Rohtas is a famous historical place in Jehlum district. To reach the fort one has to travel by buses made out of army trucks. It is 6 kilometers from Dina. Dina is a Railway Station on Lahore-Peshawar railway line. Dina is also a bus stop on the GT road.

Maharaja Ranjit Singh assigned 27 ghumaon of land and Rs 260 to it. Fair is held on the 15th

of Kattak Suddi.

ਗ਼ਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ, ਡਿੰਗਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ

ਡਿੰਗਾ ਨਾਮੀ ਕਸਬਾ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਾਰੀਆ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਸਬਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਇਹਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਨੇੜੇ ਨਾਨਕਸਰ ਨਾਮੀ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਥਾ ਹੁਣ ਲਾਰੀ ਅੱਡਾ ਹੈ। ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਕੰਧ ਦੇ ਪਾਰ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਖ਼ੂਹ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਲੀਆ ਵਿੱਚ ਲੰਘੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਦਆਉਦਾ ਹੈ।

ਗ਼ੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਤਾਂ ਇੱਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਖੰਡ ਖਲਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਵਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਖਾਧੇ ਚਾਲੀਸਾ ਕੱਟਾਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੋਕਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ । ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਚਾਲੀਸਾ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਤਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੋਲੀ ਤੋਂ ਹੋਕਾ ਦਵਾਇਆ, ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਜੋਗੀ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਿਨਾ ਖਾਧਿਆ ਚਾਲੀਸਾ ਕੱਟਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਹਉਮੈਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹਉਮੈਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜੋਗੀ, ਸੂਫੀ ਸੰਤ ਜਾ ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ।

گردوارا نانك سرد نگا صلع مجرات

ڈنگا نامی قصبا ضلع مجرات مخصیل کھاریاں وا اِک بھت ہی مشہور قصبا ہے۔ اِس قصبے اندر جگت گرونانک دیو جی چن پائے۔ ابیدی آبادی توں باہر منڈی بہاؤ الدین ٹوں جاون والی سڑک نیڑے نانک سرنامی استعان بٹیا ہویا ہی 'جو ہٹن الوپ ہو چکیا ہے۔ اُس تھاں ہٹن لاری اڈا ہے۔ سڑک دے نال بٹی کندھ دے پار سروور ٹول جل دین والا کھوہ اج وی پیلیاں وچ تنگھیاں ویلیاں دی یاد دواندا ہے۔ جگت گرو نانک دیو جی جد ایسے چن پائے تال اِک جو گی نے لیٹا کھٹر کھلاریا ہویا ہی۔ اوس ہوکا دوایا کہ میں بنا کھادے چالھیا کٹال گا۔ آپ نے ہوکا بند کروا تا جد اوہدا چالھیا پورا ہویا تاں اوہ اید و کھے کے بے ہوش ہوگیا کہ اوہنوں ویکھن کوئی نہیں آیا۔ تد ست گراں ڈھولی توں ہوکا دوایا۔ لوک اکھے ہوئے تال آپ نے کہیا کہ اوہنوں ویکھن کوئی نہیں آیا۔ تد ست گراں ڈھولی توں ہوکا دوایا۔ لوک اکھے ہوئے تال آپ نے کہیا کہ اید جوگی جھوٹھ بولدا ہے کہ اِس بِنا کھادے چالھیا کٹیا ہے۔ ایہ تال ہوے دی خوراک کھاندا رہیا ہے۔ ہوے نوں مارے بِنا تال کدے کوئی جوگی صوفی 'سنت یال فقیر ہو جی نہیں سکدا۔

GURDWARA NANAK SAHIB AT DINGA DISTRICT GUJRAT

Dinga is a very famous town of tehsil Kharian (Gujrat district). Jagat Guru Nanak Dev Ji had visited the place. A shrine called Nanak Sar had been built outside the town near Mandi Bahauddin road. It has now collapsed. Now there is a bus stand at this site. The well ,which provides water to the tank on the other side of the wall coustructed along the road, is in the field and reminds of the by gone days.

When Jagat Guru Nanak Dev Ji set foot here a Hindu ascetic had set up a drama. He made public announcement to the beat of drum that he would meditate for forty days without eating. Gur Dev Ji stopped the public announcement. When the ascetic completed his 40 days, he fainted when he witnessed that none had come to see him. Then Guru Dev Ji announced to the beat of drum that this ascetic was lying that he had spent forty days without food as he had been feeding himself with his ego and without destroying it no one can be a Jogi, soofi, sant or faqir.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਕੇਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੈ ਸੁੱਖ ਵਾਲਾ, ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ

ਮੰਡੀ ਬਹਾਊਦੀਨ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਮਰਾਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਪਿੰਡ ਜੈ ਸੁੱਖ ਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ, ਮੰਡੀ ਬਹਾਊਦੀਨ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਡਿੰਗੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੂਫ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਰੁੱਸ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਦੁਆ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਕੰਮਾ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ। ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਭਾਈ ਭਾਗ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ। ਉਹਦੀ ਸਮਾਧ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੰਦੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਠੰਦੀ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲਾ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਸੁੰਦਰ ਤਲਾਬ ਬਣਵਾਏ ਗਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਸਰਾਂ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ੧੦੦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਘਰ ਆਬਾਦ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕੋਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਾਲੀ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਰਈ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਲਾਈ। ਇੱਥੇ ਵਿਸਾਖੀ, ਚੇਤਰ, ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ।

گردوارا كيرصاحب جيئ سكه والامندى بهاؤالدين

منڈی بماؤالدین ضلع وا پروھان گر ہے۔ منڈی توں مرالے جان والی سڑک اُتے پنڈ جنے شکھ والا وچ ست گرنانک دیو جی وا پاون استھان ہے۔ تحصیل تھانا منڈی بماؤ الدین ہی ہے۔ گرو صاحب ڈنگے توں چل کے اپہتے ویراج بن اوس ویلے اپیقے وی اِک صوفی پنڈ وے لوکاں توں رُس کے اوہناں نُوں بردعا دے کے سزا دینا چاہندا ہی۔ آپ جی نے اوس نوں رہی کماں نُوں ہتھ وچ لین توں ورجیا۔ اوس فقیر دے پوترے بھائی بھاگ جی نے بہت ہی شچا جیون جیویا۔ اوبدی سادھ گردوارا صاحب دے سروور دے ڈوج کنڈھے ان وی برچھاں دی ٹھنڈی چھاں ہیٹھ اپی شندر تا و کھا رہی ہے۔ گردوارا صاحب دی بِن منزلا شندر عمارت بنوائی گئی اوس دے کھے پاسے دو شندر تالاب بنوائے گئے جہناں وِچوں اِک بیبیاں واسطے می سنگت دے ٹھرن واسطے اِک بہت بی مؤلی سران وی ہے جس اندر کوئی سو دے نیڑے گر آباد بن گردوارا صاحب دی عمارت ویاں لوکاں نے ونڈیاں پائیاں ہوئیاں بن پرکاش استھان اِک پُلس کرمچاری کول ہے جو کے نُوں درش دی شیس کرن دیندا۔ مسارت وی میبا نُوں میلا بُرُدا

GURDWARA KAIR SAHIB AT JAI SUKH WALA, DISTRICT MANDI BAHAUDDIN

Mandi Bahauddin is the leading town of district. The sacred shrine of Jagat Guru Nanak Ji is in village Jai Sukh Wala which is located on the main road going from Mandi-Bahauddin to Marala. The Jai Sukh wala is within the Jurisdiction of P.S. & Tehsil Mandi-Bahauddin. Jagat Guru Ji arrived in this village from Dinga at a time when an annoyed mystic wanted to punish the villagers with his curse. Guru Ji prevailed upon him to abandon it and taught him that the right to punish lies in the domain of God. Bhai Bhag, the grandson of this mystic, led a simple and fair life. His grave is displaying its beauty in the cool shade of a tree on the other side of the tank of Gurdwara.

During the reign of Sher-e-Punjab Maharaja Ranjit Singh a beautiful 3-storeyed building of Gurdwara Sahib was constructed. Two elegant tanks were built on its left hand side. One of the tanks was for women. There is a very big inn to provide accommodation to sangats. About 100 housings are settled in it. Some people have divided the building among themselves. A police official is occupying the Prakashasthan (Recitation Room), who does not let any one to visit.

Maharaja Ranjit Singh had bestowed an estate with an annual income of 5 thousand and 40 squares of agricultural land.

Fairs used to be held on Visakhi, Chaiter and Bhadun.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਸਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ

ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਟੋਬਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੱਕ ਅੱਪੜਨ ਵਾਸਤੇ ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਵੈਗਨਾਂ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਬਸ ਸਟਾਪ ਬਾਗਾ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪੁਲੀ ਹੈ । ਇਸ ਪੁਲੀ ਤੇ ਉੱਤਰ ਕੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਧਰੋਂ ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੈਦਲ ਰਾਹ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਟਿੱਬੇ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਉਸਾਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਸਰ ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਹਾਲ, ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਮੁਹਾਜਿਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਹੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ।

گردوارا نانک سر ٔ ضلع جھنگ

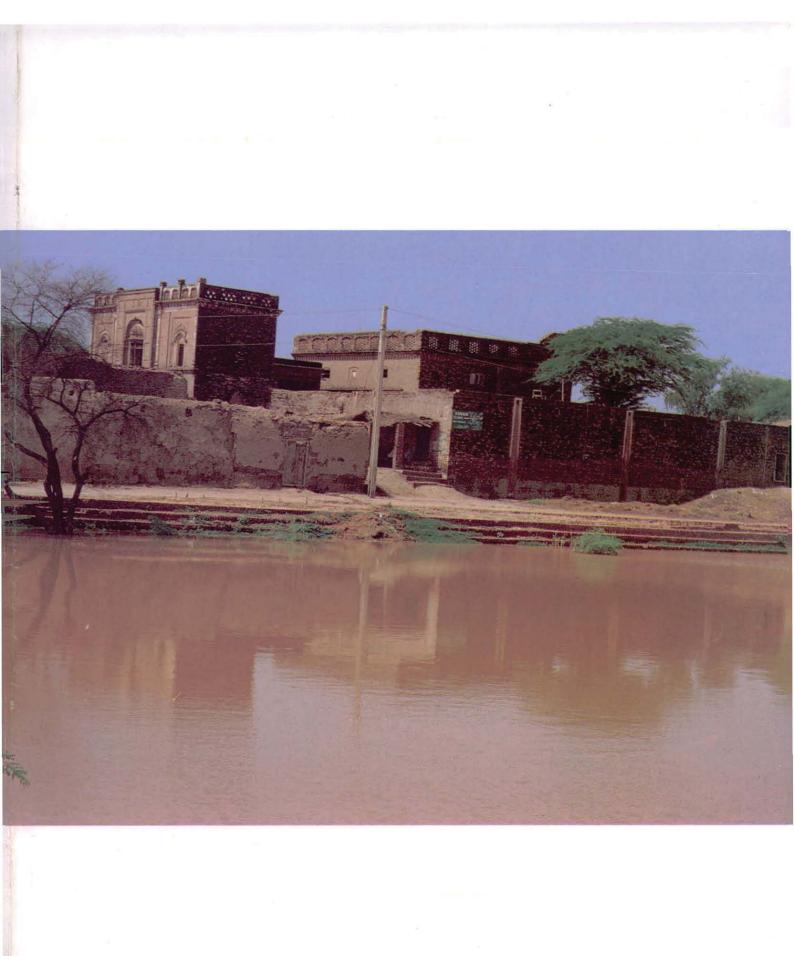
جگت گرو ناتک دیو جی دا اید پاون استحان جھنگ شرقول باہر ٹوبھا روڈ اُتے ہے۔ اس استحان تک اپڑن واسطے جھنگ شرقول بسال تے ویگنال عام سل جاندیال بن اس دا بس شاپ باغال والی تول اگلی ٹلی ہے۔ اِس ٹلی اتے اتر کے نمردے نال نال جد هرول پائی آ رہیا ہے۔ کوئی دو کلو میٹر پیدل راہ ہے۔ جس جس شے تے ست گر ناتک دیو جی ویراجے اوقع گرول شرو هالوال گردوارا صاحب اسار لیا' اس استحان نول نائک سر آ کھیا جاندا ہے۔ پنڈ دا نال وی اید جس شے تے ست گر ناتک دیو جی ویراجے اوقع کرول شرو هالوال گردوارا صاحب اسار لیا' اس استحان نول نائد مرا ہشیار پور دے مماجر و سے اس کردوارا صاحب دی محارت بہت سندر اتے وشال ہے۔ اس دی تجی باہی شندر سروور ہے۔ محکما او قاف ولول سیوا سنجمال نال دی کوئی شے نظر نمیں آؤندی.

GURDWARA NANAKSAR AT JHANG

This sacred shrine of Jagat Guru Nanak Dev Ji is on Toba road outside Jhang. Buses or mini buses going to this place from Jhang are easily available. Its bus stop is on the bridge after Bagha Wala. From the bus stop one has to walk upstream along the canal.

A Gurdwara was built by the followers on the mound where Sat Gur Dev Ji had stayed. A primary school is housed in the Gurdwara now. Refugees from Jullundher and Hoshiarpur are settled in the Langar Hall, residing room and other buildings.

The building of Gurdwara is spacious and imposing with a beautiful tank on its right. The complex is in custody of Waqf Board but without proper care and maintenance.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਹਫਤ ਮਦਰ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ

ਇਹ ਪਿੰਡ ਜੋ ਹਫਤ ਮਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਖੁੰਡਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਜਾਤਰੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਮੇਨ ਰੋਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨਿੱਕੀ ਸੜਕ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚੀ ਮੰਜੀ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਵੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਲੰਘ ਗਿੱਲ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾ ਪਾਸ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾ ਨੂੰ ਸੋਟਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਜੋੜੇ ਦਾ ਪੈਰ ਵੀ ਇੱਥੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਧੁਨੀ ਜ਼ਿਲਾ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਵਾ ਰੁਪਈਆ ਲੈ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਢਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ ਜੋ ਤੁਸੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

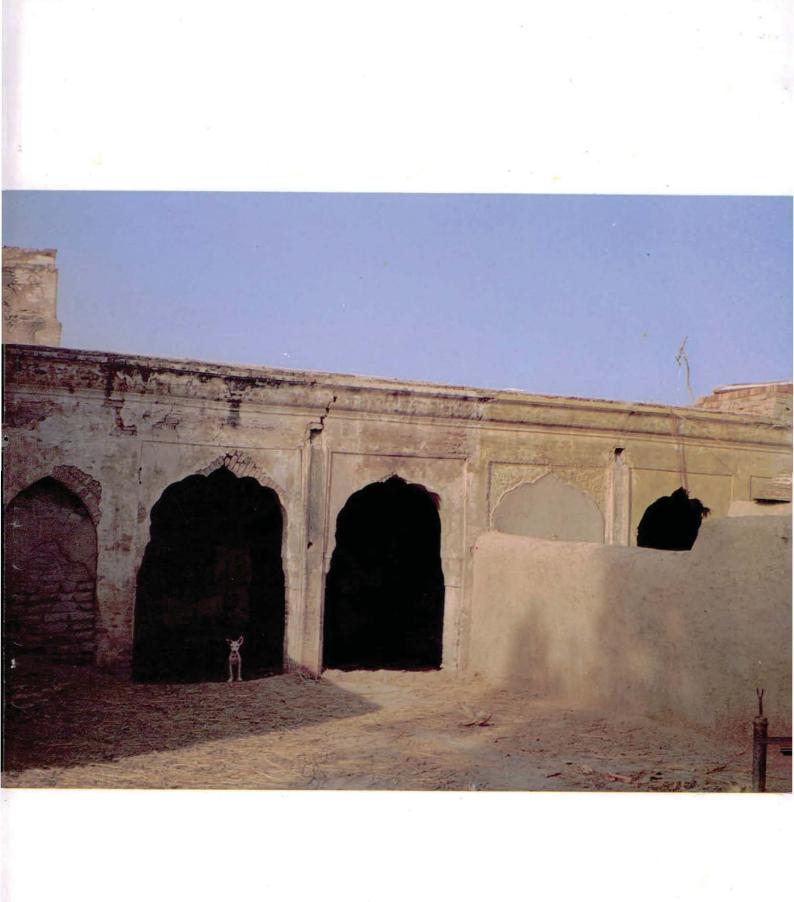
گردوارا بهلی پاتشای مفت مدر شخو بورا

امیہ پنڈ جو ہفت مدر دے نال تول پر سدھ ہے بھائی چھرد کھنڈا روڈ اُتے جاتری تول اگے ہے. مین روڈ تول کوئی پنج کلومیٹر کئی سڑک ایس پنڈ وچ جاندی ہے۔ ایس دی تخصیل نکانا صاحب اتے ضلع شیخو پورا ہے۔ ایس پنڈ دے گردوارے وا ناؤل گردوارا کچی منجی پہلی پاتشاہی بھی ہے۔ ایسے ست گر نائک دیو جی دا پلنگھ گِل زمیندارال پاس می گرو ارجن دیو جی ایسے جن پاک اتنے میں سوا بخشیش کیتا۔ ست گر امرداس جی دے جو ڑے دا اِک بیروی ایسے می اتے ڈوجا پیر ''ڈھنی'' ضلع حافظ آباد وچ می: سوا ریائے کے در شن کروائے جاندے میں۔ گردوارا صاحب ڈھے بھی یا ہے۔ بچھ جھے ای بیجے بمن جو تیسی تصویر وچ و کھے سکدے ہو۔

GURDWARA FIRST GURU AT HAFTMADAR DISTRICT SHEIKHUPURA

This village which goes by the name of Haftmadar lies on Bhai Pheru-Khunda road after Jatri. From the main road a narrow road runs for 5 kilometers upto this village. It is in tehsil Nankana Sahib of Sheikhupura district.

The Gurdwara of this village is called "Gurdwara Sacchi Manji Pehli Patshahi". The Manji (bed) of Jagat Guru was with Gill landowners of this village. Guru Arjun Dev Ji presented his staff to his devotees when he came to this village. One shoe of Amar Das Ji was in this village while the other was in the village Dhunni of Hafizabad. Pilgrim can see this shoe after making an offering of Rs. 1.25. It can be seen in the photographs that the major parts of Gurdwara have collapsed and only some portions remain standing.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਫਤਿਹ ਭਿੰਡਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਛਤਿਹ ਭਿੰਡਰ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ ਡਸਕਾ, ਵਿੰਚ ਪਿੰਡ ਗੋਇੰਦਕੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਸੱਤ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਵਿਚਾਜੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗਲੋਟੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

گر دوارا پہلی یا تشاہی ' فتح بھنڈر ' ضلع سیالکوٹ

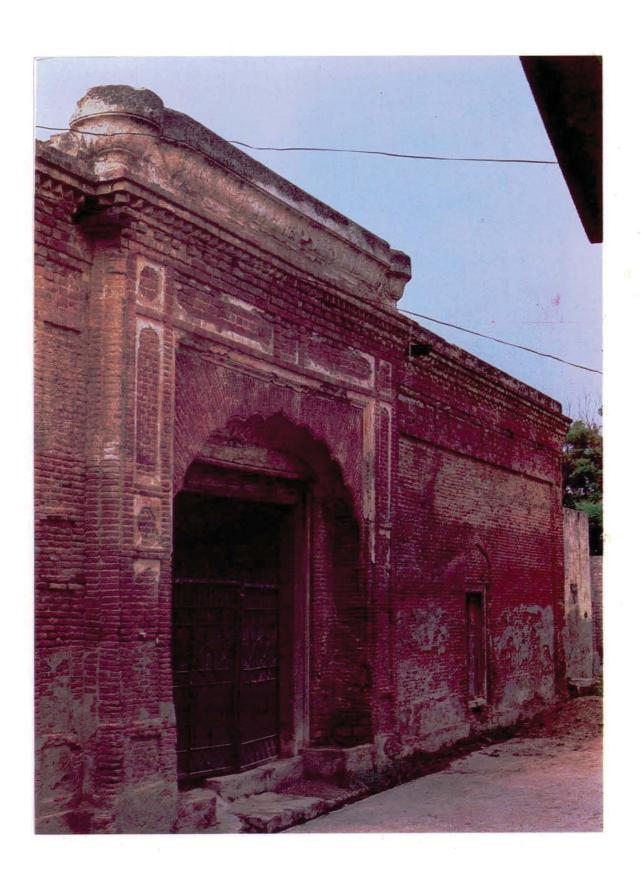
فتح بھنڈر نامی ایہ پنڈ تحصیل تھاٹا ڈسکا وچ پنڈ گو ئند کے نیڑے ہے. ایس پنڈ وچ دکھن والے پاسے ست گر نانک دیو جی وا چھوٹا جہیا گردوارا ہے. گرو صاحب شکت دا پریم و کھھ کے ایہتے آئے. جس تھاں آپ ویراہج پریمیاں نے اوشحے گرواستھان بٹا دِ تا. ایس پنڈ نوُں گلوٹیاں توں جایا جاسکدا ہے.

GURDWARA FIRST GURU FATEH BHINDER DISTRICT SIALKOT

The village Fateh Bhinder is located in P.S and Tehsil Daska near village Govind Ke.

There is a small Gurdwara of Sat Guru Nanak Dev Ji on the southern side of the village.

Jagat Guru came here in recognition of the affection and devotion of the local Sangat. A Gurdwara was built by the devotees at the spot where he had stayed. The village can be reached from Glotian

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਨਾਰੋਵਾਲ

ਇਹ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ੨੩ ਅੱਸੂ ੧੦ ਸੁਦੀ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਮੂਜਬ ੨੨ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੯ ਨੂੰ ਦੇਹ ਤਿਆਗੀ ਸੀ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੱਕ ਅੱਪੜਨ ਵਾਸਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਨਾਰੋਵਾਲ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇੱਥੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਤੱਕ ਪੈਂਦਲ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਪੁਟਿਆਲਾ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਇੱਕ ਲੱਖ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਗਈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹੁਣ ੧੯੯੫ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਲੱਖਾਂ ਰਪਏ ਲਾ ਕੇ ਮਰੰਮਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ।

ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ।

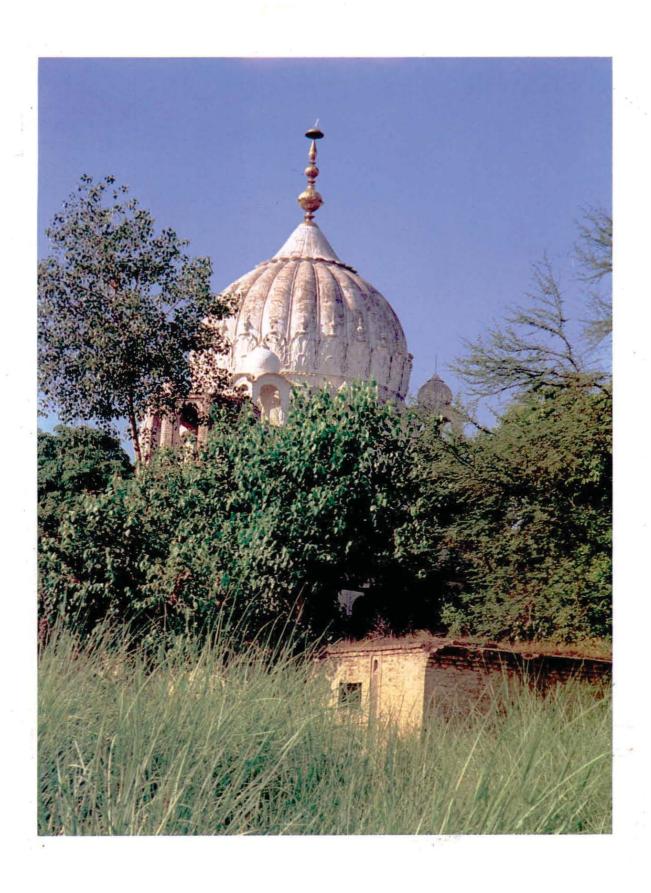
گردوارا دربار صاحب كرتار بور عارووال

ابہ اوہ اتمامک تھاں ہے جتمے جگت گروست گر ناتک دیو جی مماراج نے 23 اسوں شدی 10 سمت 1596 بموجب 22 سمبر 1539ء نوں ویہ تیا گی ہے۔
ایس استھان تیک اپڑن واسطے ریلوے سٹیٹن دربار صاحب لگدا ہے جو لاہور نارووال ریلوے لائن اُتے ہے۔ ایتھوں کوئی چار کلومیٹر پورب ول راوی دریا
دے کنارے ایس پاون استھان تیک پدل جاتا پنیدا ہے۔
اجو کی عمارت دی اُساری مماراجا بھوپندر سُکھ جی مماراجا پٹیالا دے دتے اِک لکھ پنیتی ہزار بچھے سو ریخ نال کیتی گئی۔ ہُن 1995ء وج پاکستان سرکار
ولوں اِک وار فیر لکھاں رہیا لاکے ایس دی مرمت کروائی گئی ہے۔ عمارت سُندر اتے وِشال ہے۔ جنگل اتے راوی دے کنارے ہون کر کے سیوا سنبھال
بہت بی اؤکھا کم ہے۔

GURDWARA KARTARPUR SAHIB, NAROWAL

This is the historical place where Jagat Guru Nanak Ji departed from this world on 23rd Assu, Samvat 1596 (22nd Sept. 1529 AD). It is also called Dera Nanak Baba. Dera Sahib railway station, on Lahore-Narowal section, serves this place. The Shrine is located by the River Ravi within a distance of four kilometers from the railway station.

The present building was built at a cost of Rs.1,35,600, donated by Sardar Popindar Singh, the Maharaja of Patiala. It was repaired by the Govt of Pakistan in 1995 incurring expenditure in lacs of rupees. It has a spacious and beautiful building. Its location beside a forest and river Ravi makes its care difficult.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ, ਕਾਦੀਵਿੰਡ, ਕਸੂਰ

ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ ਕਸੂਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਟੀਲ ਬਾਗ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਸਪਤਾਲ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਟਾਗੇ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਤਰਗੇ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਮੇਰੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰਵਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਉਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਤਲਾਬ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਪੱਕੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਬਣਵਾਏ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੋ ਸੌਂ ਵਿੱਘੇ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸਨੇ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਹੀ ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਲ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਵਾਈ ਗਈ। ਸਰਾਧਾ ਦੀ ਸੱਤਵੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਇਆ ਤਲਾਬ ਛੱਪੜ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅਖੀਰੀ ਦਮਾ ਉੱਤੇ ਖਲੋਤੀ ਹੈ । ਗਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਮਰਿਆ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ । ਜ਼ਮੀਨ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਇਸੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਹਨਾ ਦਾ ਬਾਗ ਅਤੇ ਘਰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮੇਵਾਤ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਪਾਸ ਹਨ।

گر دوارا بھائی بهلول قادی دِنڈ' قصور

قادی وِنڈ مخصیل تھانا قصور وچ ہے۔ سٹیل باغ ڈسٹرکٹ ہمپتال قصور توں اک کی سڑک ایس پنڈ نوُں جاندی ہے۔ ایسے جاون واسطے ٹانگے عام مل جاندے ہن۔ پنڈ توں باہر گرو امرواس بی دا پاون استھان پنڈ ترکے دی جوہ وچ ہے۔ جد ست گر استھے ٹھسرے ہوئے سن تدوں دیوان چند دلی والے نے آ کے بیٹی کیتی کہ پانشاہ میرے دھن نال کوئی یادگار قائم کرا دیو۔ تال جے ایس دنیا وچ میرا ناں بٹیا رہے۔ اوس دی بھادنا انوسار گرو بی نے اِک تالب آتے پاس پکا رہائشی مکان بٹوائے۔ ایپ زمین دو سو و کھے بھائی بملول قادی وِنڈ والے دی سی جو اوس نے ساری گرو بی نوں اربن کر دتی۔ بعد دیچ استھے ہی بھائی بملول دی سادھ بنائی گئی۔ مرادھاں دی ستویس نوں میلا ہوندا ہی۔

گرو جی دا بوایا تالاب چھٹر ہو چکا ہے. بھائی جی دی سادھ اخیری دمال اُتے کھلوتی ہے. گردوارا صاحب دے کمریال وچ گورنمنٹ دا سکول ہے. زمین وقف ہورہ دے قضے دیج ہے۔

و سے درورت بے دی ہے. پنجابی ساہت دے پر سدھ لکھاری بابا سوہن سنگھ سنیل وی ایسے ہی پنڈ دے رہن والے بن. اوہنال دا باغ اتے گھر اہے وی موجود ہے. اید دوویں میوات تول آئے شرنار تھیاں یاس بن.

GURDWARA BHAI BAHLOL AT QADIWIND DISTRICT KASUR

Qadiwind village is within P.S., tehsil and district Kasur. A metalled road from Steel Bagh District Hospital Kasur leads to this village. Tongas (horse driven carriages) going to this village are easily available. The sacred place of Guru Amar Das Ji lies outside the village. When Sat Gur was staying here, Divan Chand of Delhi came and requested some monument in the area of village Tergy with his wealth so that his name may be remembered even after his death. With his consent a water tank and residential rooms were constructed by Guru Ji. The land presented to Guru belonged to Bhai Bahlol of Qadiwind. Later Samadh of Bhai Bahlol was built. A fair used to be held on the 7th Saradhan.

The tank constructed by Guru Ji has now become a pond of dirty water. The Samadh of Bhai Ji is about to collapse. Government School is housed in the rooms of Gurdwara and the land is in the possession of Waqf Board.

The well known Punjabi writer Baba Sohan Singh Sital was a resident of this village. His house and garden are still there but are under the occupation of refugees from Mewat.

ਗਰਦਆਰਾ ਝਾੜੀ ਸਾਹਿਬ ਤਰਗੇ, ਕਸੂਰ

ਪਿੰਡ ਤਰਗੇ ਕਸੂਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਸਟੀਲ ਬਾਗ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਹਿਸੂਲ ਚੁੰਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਡਿਸਟਰਿਕਟ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ, ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੜਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਰੋਡ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਿੰਡ ਤਰਗੇ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਤਰਗੇ ਦੇ ਥੇਹ ਉੱਤੇ ਜੋ ਕਿ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕਸੂਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ "ਕਾਦੀਵਿੰਡ" ਦੇ ਲੋਕਾ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ। ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਹ ਬਿਰਛ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਬੰਨੀ ਸੀ। ਇਹ ਰੱਖ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਘੁਮਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਈ ਸਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਦੀਵਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਦਾਈ ਘੁਮਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ਮੇਲਾ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ।

گردوارا جھاڑی صاحب ترگے' قصور

پنڈ ترکے قصور فیروزبور روڈ اُتے سٹیل باغ والی برانی محصول چو گی جو کہ ڈسٹرکٹ مہتال قصور دے ساہٹے ی. قادی ونڈ روڈ اُتے پنڈ قادی ونڈ توں ا کے ہے۔ پنڈ ترکے دے تھیہ اُتے جو پنڈ قادی ونڈ تول پورب ول نُول کوئی اِک کلومیٹر دی وتھ اُتے ہے' اِس دے کول اید استصان ایٹیال شانال و کھا رہیا ست گر امرواس جی قصور نول جارہے من تال "قادی ونڈ" دے لوکال نے پریم پرگٹ کیتا. بینتی من کے گرو جی ایضے ٹھرے. چھوٹا جہیا استحال بٹیا ہویا ہے. استھے پاس ہی اوہ برچھ سن چمناں نال گرو صاحب وے گھوڑے دی اگاڑی کچھاڑی بدھی سی. اید رکھ ہٹن الوب ہو چکے ہن. گردوارے نال ڈھائی گھماؤں زمین پنڈ ولوں ہے. میلا وساکھی نُوں لگدا سی.

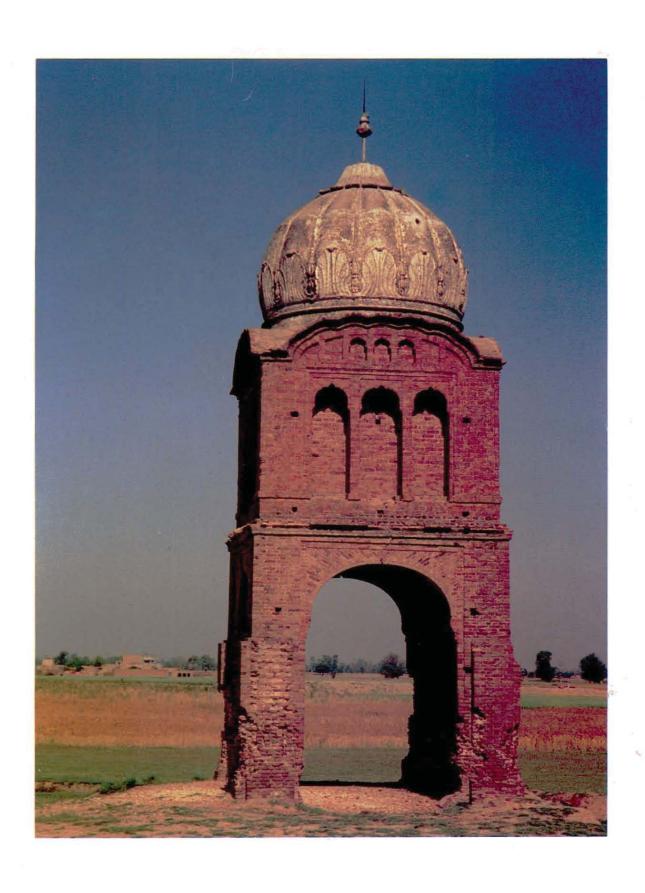
GURDWARA JHARI SAHIB AT TERGAY DISTRICT KASUR

Village Tergay is situated on Kasur-Qadiwind road about one km east of village Qadiwind. This sacred place elegantly stands in this village.

While Sat Gur Amar Das Ji was going to Kasur, the residents of this village welcomed him with love and urged him to stay. He conceded and stayed there. A small Gurdwara was built. There

used to be a bunch of trees close by. Sat Gur had tied the horse to trees which have withered away.

There is a grant of 2.5 ghumaon of land by Bhai Sulakhan Singh of Qadiwind and 2.5 ghumaon by villagers for the shrine. A fair is held on Visakhi.

ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ, ਲਾਹੌਰ

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ੨੪ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ (੨੪ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੪) ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਮਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗ਼ੁਜਾਰੇ । ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚੁਨਾ ਮੰਡੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੱਦੀ ਮਕਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ "ਨਕੀਈਨ" ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ। ਇਹ ੧੨੨/੬ X ੯੭ - ੬ ਫੁੱਟਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਖੱਲਾ ਵਿਹੜਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅਰੰਭ ਇਸੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ । ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਠ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ ।

جنم استفان گرو رام داس جی چونا منڈی لاہور

اس استمان اُتے 24 اسوں سمت 1591 (24 ستبر 1534) نوں ست گر رام داس جی دا پرکاش ہویا. ست گرو جی نے عمردے پہلے ست سال اسیقے ہی گزارے. ایہ استمان چونا منڈی بازار وچ ہے۔ گرو صاحب دا جدی مکان بست ہی چھوٹا می، مہاراجا رجیت عکھ دی مہارانی نکائین نے اپنے سپئر کھڑک عکھ دے جنم دی خشق وچ ایس یادگاری استمان تے نویں عمارت بٹوائی. ایہ "6. "97 × 6" . "122 دی وشال عمارت ہے. اس اتماسک عمارت دا نقشا ہر مندر صاحب جی نال ملدا جلدا ہے۔ پچھم ول کھلا ویڑھا ہے. نشان صاحب دکھن پچھم کونے وچ ہے.
سامب جی نال ملدا جلدا ہے۔ پچھم ول کھلا ویڑھا ہے. نشان صاحب دکھن پچھم کونے وچ ہے.
سنگھ جھالہردا ارنبھ ایسے استمان توں ہی ہویا می۔ 1927ء توں 1947ء ترکیر اس استمان دا پربندھ شرومنی کمیٹی کول رہیا. ہمن محکما او قاف کول ہے. اس استمان دے نال اٹھ دکانال ہمن.

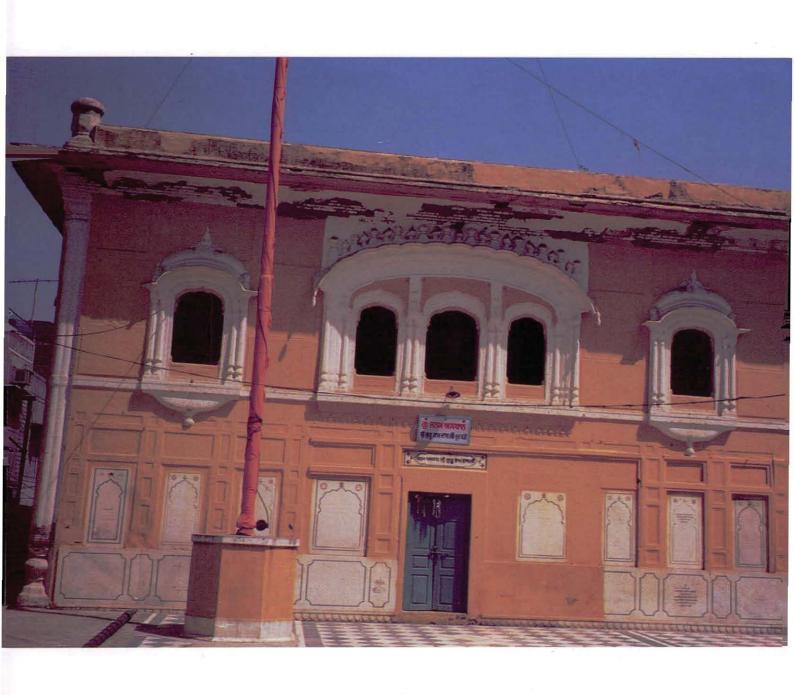
JANMASHTAN GURU RAM DAS JI AT CHUNA MANDI LAHORE

Sat guru Ram Das Ji was born at Chuna Mandi Bazaar at the site of present shrine on 26th Assu Samvat 1591 (24th Sept 1534 AD) and spent first seven years of his life here.

The ancestral home of Sat Guru was very small. Maharani Nakain (wife of Maharaja Ranjit Singh) built a shrine to celebrate the birth of her son Kharrak Singh. This is a big building measuring 97.5'X122.5'. It has been built more or less like Harmandir Sahib. There is big courtyard in the west. Nishan Sahib is hoisted in the western corner.

Nishan Sahib is hoisted in the western corner.

It was the place from where "Singh Sabha Leher" started. The shrine remained under the control of Gurdwara Parbandhak Committee from 1927 to 1947. It is with Auqaf Department at present. There are 8 shops endowed in the name of this shrine.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ, ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਆਪ ਤਾਂ ਨਾਂ ਆਏ ਪਰ ਉਹਨਾਂ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਬੁਲਾਵਾ ਨਾਂ ਆਏ, ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਵੱਲ ਤਿੰਨ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਦੋ ਚਿੱਠੀਆਂ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਨਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ, ਤੀਜੀ ਚਿੱਠੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਪੱਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਖਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

ਮੇਰਾ ਮਨ ਲੋਚੇ ਗਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਈ

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ ਵੀ ਬਣਵਾਈ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਰਡ ਨੰ: N - ੨੧੪੩ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਹੈ। ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਪੈਦਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਚਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ੧੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਰਾਣਾ ਭੱਟੀ, ਸ਼ਾਹਦਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ।

گر دوارا دیوان خانا چُونا منڈی لاہور

اید پاون استحان لاہور شروے بازار چونا منڈی اندر ہے. اس دے نیڑے ہی پرکاش استحان گرو رام داس جی ہے. گرو رام داس جی دے وڈ وڈیرے لاہور دے رہن والے س. گرو صاحب اپنے بھرا ساری مل دے ٹپتر دے ویاہ اتے آپ تے نہ آئے اوہنال (گرو) ارجن دیو جی نول بھیج دیا اتے فرمایا کہ جدول تیکر بلاوا نہ آوے آونا نہیں' کافی سابیت گیا گرو ارجن دیو جی نے گرپتا ول تن چھٹیال لکھیال. دو چھٹیال بابا پر تھی چند جی ہتھ آون کارن گرو جی پاس نہ اپڑیاں' تیجی چھی پہنچ گئی جس وچ پہلے دو پترال بارے وی لکھیا سی. خط وچ لکھیا ہی.
"دمیرا من لوسے گر درش تا کمل."

اس استعان نوں وهرم سالہ گرو رام داس وی آکھیا جاندا ہے۔ اس وے احاطے اندر ہی دیوان خانا گرو ارجن دیو جی ہے۔ مہاراجا رنجیت سکھے جی نے اس تعال وشال عمارت بٹوائی جو لاہور کارپوریٹن وے کارڈ نمبر N2143 ادھین ہے ' درج ہے ' جنم استعان ست گرو نائک دیو جی دے درشنال نول ایتھوں سکتال پیدل جایا کردیاں من۔ 1927ء توں 1947ء زنگر اس دا پربندھ شرومنی کمیٹی کول رہیا۔ ہُن محکما او قاف پاس ہے جننے اس دیج لوکال نول وسایا ہویا ہے۔ سکتال درشن وی نمیں کر سکدیاں۔

اليس وے نال جار بنيال اتے الحاران عماوال زمين پند رانا بھٹي شامده وج ب.

GURDWARA DIWAN KHANA AT CHUNA MANDI, LAHORE

This holy shrine is located in Chuna Mandi of Lahore city. The birth place of Guru Ram Das Ji is clos to it.

The ancestors of Guru Ram Das Ji were the residents of Lahore. Guru Dev did not come in person to Lahore to attend the marriage ceremony of the son of his brother Sahari Mal and instead sent Guru Arjun Dev Ji, with the instruction that he should not return until and unless summoned back. A long time passed, Arjun Dev Ji despatched three letters to his Guru Father out of which two remained undelivered as these fell in the hands of Baba Pirthi Chand. Only the third letter in which he had also mentioned about the first two found its destination. In this letter it was written:

"Mera Man Loche Gurudarshan tain'

(I am burning with a desire to see Guru Ji)

This shrine is also known as Dharamsala Guru Ram Das Ji. Diwan khana of Guru Arjun Dev Ji is also inside this enclosure. Maharaja Ranjit Singh built a spacious building over the site which is registered in the record of Lahore Corporation at registration No N 2143.

Sangat used to proceed on foot from here to visit Janamasthan of Jagat Guru. Its control remained with Shiromni Gurdwara Parbandhak Committee from 1927 to 1947 AD and at present it is in the custody of Auqaf Department and it has settled some people in it. The sangats cannot visit this place.

Four shops and 18 ghumaon of land in village Rana Bhatti Shahdara are endowed to the Gurdwara.

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਬੱਚੇਕੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪਰਾ

ਬੁੱਚੇਕੀ ਨਾਮੀਂ ਕਸਬਾ ਲਾਹੌਰ ਜੜਾਵਾਲਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹਟ ਕੇ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੁਸਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ । ਉਹਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਚਰਨ ਪਾਏ । ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਹ ਪਜਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਭੌਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ । ਦਸ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ।

دهرم سالا بھائی ہرنام سنگھ جی بچیکی ضلع شیخو پورا

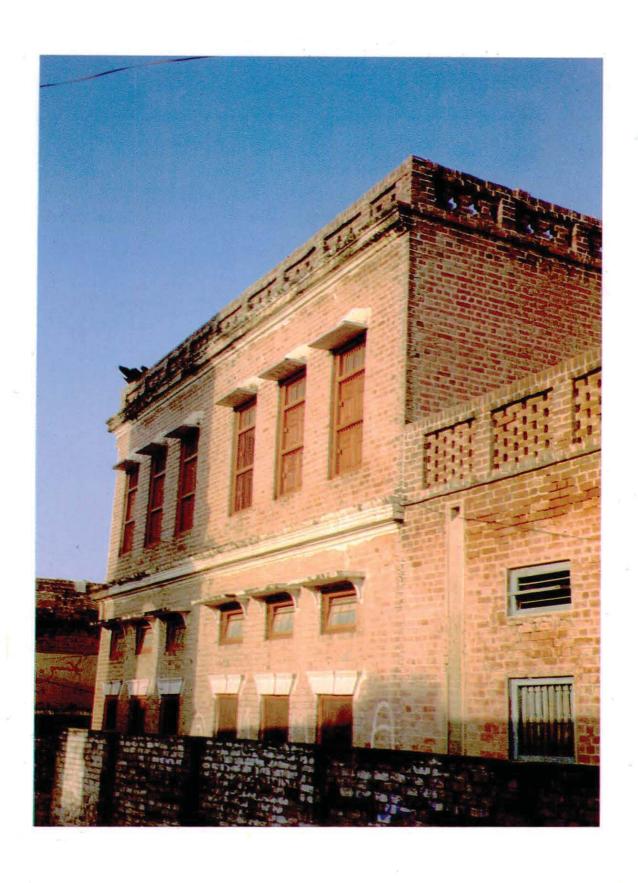
بچیکی نامی قصبا لاہور جڑانوالا روڈ اتے بہت مشہور ہے. پراٹا شرسڑک توں کوئی اِک کلو میٹر ہٹ کے ہے. پراٹے شردے محلا دھرم سالا وچ بھائی ہرنام عکھ جی دی دھرم سالا ہے. اید اِک بہت ہی شندر عمارت می ہٹن ایس وچ بہت سارے شرنار تھیاں دے گھروس گئے ہن. اوہناں اس عمارت دا سارا حسن برباد کردتا اے۔ ہٹن تاں اس استعمان نُوں پچھاٹنا وی او کھا ہے.

بھائی ہرنام سکھ بی گرو ارجن دیو جی وے سکھ سن اوہنال دا پریم ویکھ کے ہی گرو صاحب نزلانہ صاحب توں ایسے چرن پائے. جھے آپ دیراہے اوہ پوجا استھان ہو، گیا.

ایس پنڈ توں باہروی آبادی بھورے وچ وی گرو جی دے ویراجن دا استھان ہے. جتھے ہٹن بچیاں دا سکول ہے. دس چیت نوں میلا جُڑدا ہوندا ی.

DHARMASALA BHAI HARNAM SINGH JI AT BUCCHEKI DISTRICT SHEIKHUPURA

Buccheki is a well known town on Lahore-Jaranwala road. The old city is about one km from the main road. The Dharamsala of Bhai Harnam Singh is in the old town and in a locality which goes by the name of Mohalla Dharamsala. It was a very beautiful building but now many refugees have established their residences in it. They have marred its beauty to the extent that it is difficult to recognize it even. Bhai Harnam Singh Ji was a devotee of Guru Arjun Dev Ji and it was for to his affection and devotion that Guru had set his foot and stayed here for a while. The spot where he stayed became a place of worship. In the Bhorey, a locality outside the village, there used to be another place where Guru Ji had stayed. A girls school has been built here now. A fair used to be held on 10th of Chaiter.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਬੁੱਚੇਕੀ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ

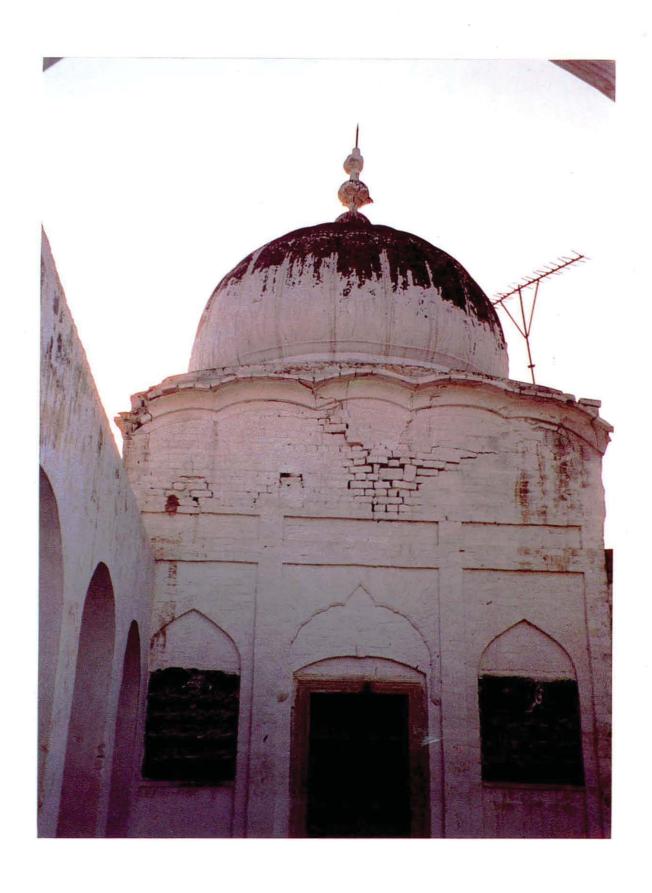
ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਜੜਾਂਵਾਲਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਵਾਸਤੇ ਸਰਾਂ ਤੇ ਲੰਗਰਖਾਨਾਂ ਵੀ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਅਜੇ ਵੀ ਤਗੜੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ।

گردوارا پنجم پاتشایی بچیکی 'ضلع شیخو پورا

ایہ پنڈ لاہور جزانوالا روڈ اُتے بہت ہی پرسدھ ہے. ریلوے سٹیش نکاٹا صاحب توں 15 کلومیٹر دکھن پچتم ہے. ایس پنڈ وچ ست گر ارجن دیو جی دا گردوارا ہے. گرو صاحب نکاٹا صاحب توں چل کے ایسے آئے ہن. گردوارا شندر گُنبددار بٹیا ہویا ہے. شکت دے ٹھسرن واسطے سرال اَتے لنگر خانا وی ہے. عمارت اج دی مگڑی اَتے سُندر ہے. ایس وچ گور نمنٹ پرایمری سکول ہے.

GURDWARA FIFTH GURU AT BUCHEKI DISTRICT SHEIKHUPURA

The village Bucheki on Lahore-Jaranwala road is very well known. It is 15 kilometer southwest of Nankana Sahib Railway station. The Gurdwara of Sat Gur Arjun Dev Ji is situated in this village. Guru Arjun Dev Ji came to this place from Nankana Sahib. The Gurdwara with a dome is beautifully built. There is a langar hall and an inn for the stay of pilgrims. The building is strong and beautiful even now. Govt Primary school is functioning here at present.

ਗ਼ਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਬਹਿੜਵਾਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

ਬਹਿੜਵਾਲ ਨਾ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਪਰ ਜੰਬਰ ਅਤੇ ਪੱਤੋਕੀ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭੋਣੀਕੇ ਮੋੜ ਉੱਤੇ ਉਤਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੰਬਰ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ।

ਗ਼ਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੇਮੇ ਚੌਧਰੀ ਤੋਂ ਜਲ ਛਕਣ ਲਈ ਮੰਗਿਆ। ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ " ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਇਹ ਜਲ ਤਾਂ ਖਾਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ " ਭਾਈ ਹੇਮੇ, ਇਹ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮਨ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਖ਼ੂਹ ਦਾ ਜਲ ਲੈ ਆਦਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਹੇਮੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾ ਨੇ ਜਲ ਪੀਤਾ ਤਾਂ ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਭ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਚੌਧਰੀ ਹੇਮੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਤਦ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਾ ਤਾਂ ਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਔਰਤ ਹੈ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਪੁਤਰੀ, ਚੌਧਰੀ ਹੇਮਾ ਤੇਰਾ ਸਰਤਾਜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੇ

گردوارا بنجویں پاتشاہی ہٹروال' ضلع قصور

ہڑوال ناں وا اید پنڈ لاہور توں ملتان جاون والی سڑک اپر جمبراتے ہوگی وجالے ہے۔ ایس پنڈ نوں جاون واسطے بھوٹی کے موڑ اُتے ارتا پیندا ہے۔ پنڈ بہت وڈا اتے پکا ہے۔ ایس پنڈ وچ ست گر ارجن دیو جی مماراج جمبرتوں اُٹھ کے آگ۔

گری وا موسم می گرو صاحب نے ایتھوں وے ہیے چودھری توں جل چھکن لئی منگیا چودھری نے آکھیا "پاتشاہ اید جل تاں کھارا ہے۔ میں پنڈ توں جا کے مشھا جل لیاوندا ہاں۔ تاں گرو جی نے بچن کیتا، بھائی ہیے ایہ جل مشھا ہے۔ گرو جی وا بچن من کے اوے کھوہ وا جل لے آندا 'جو گراں نے پیتا' ایس توں پچھوں جد ہیے اتے پنڈ وے لوکاں نے جل پیتا تاں مشھا جل ہون توں سارے آئند ہو گئے۔ چودھری ہیے تُوں گرو جی نے فرمایا کہ توں سادھ شکت دی سیوا کیتی کہ تھے جو دھری ہیے تُوں گرو جی نے فرمایا کہ توں سادھ شکت دی سیوا کیتی کہ تد چودھری نے ہتھ جو ڑکے بیتی کیتی کہ میرے پاس نہ وھن ہے اتے نہ بی میرے گر خورت ہے۔ تد ست گراں پچھیا کہ ایس پنڈ وچ کوئی ووھوا استری ہے؟ تاں شکت نے پنڈ دی اِک ودھوا تُوں گرو جی دے پیش کیتا۔ گرو جی نے تھم دِتا کہ ہے پتری چودھری ہیما تیما سرتاج ہے۔ گرو صاحب وا تھم میں کے اوس ہیے تُوں چی دھاری ہوئی۔ ایس دی اولاد وچوں میں کے اوس ہی جو سے توں اور دے گر سنتان پیدا ہوئی۔ ایس دی اولاد وچوں میں ایس جو سے توں جو سے 176 توں جنمیا ایس نے سمت 1788 وج امرت چھیا آتے تکی مثل وا پہلا سروار ہویا۔ ایس مثل دے دوج سروار بھوان شکھ میں جو سے میں ایس میں جو سے بیل میں دو کو اور استری ہوئی استری اور بھیا۔ ایس میں دی دوجوں سکھیں استری سے بھی ایس جو سے دوس ہیں جو سے دوس میں دوس دوس میں دوس دوس سے بیل میں دوس دوس میں دوس میں دوس دی دوسوں سے بیل میں دوس دی دوسوں میں دوس میں دوس میں دوسوں سکھیں دی دوسوں سکھیں میں دوسوں سکھیں دوسوں سکھیں دوسوں سکھیں میں سکھیں دوسوں سکھیں دوسوں سکھیں میں سکھیں میں دوسوں سکھیں کی دوسوں سکھیں دوسوں سکھیں میں دوسوں سکھیں میں میں دوسوں سکھیں میں میں دوسوں سکھیں میں میں میں دوسوں سکھیں میں میں میں دوسوں سکھیں کے دوسوں سکھیں میں میں سکھیں کی دوسوں سکھیں کو دوسوں سکھیں میں میں میں دوسوں سکھیں میں میں میں اسکھ

GURDWARA FIFTH GURU AT BEHERWAL DISTRICT KASUR

This village, known as Beherwal, is located between Jamber and Pattoki on Lahore-Multan road. You have to get down at Bhonni Kay More bus stop to get to this village. It is a large village and built with baked bricks and cement. Guru Arjun Dev Ji arrived in the village from Jamber.

It was summer and Guru Dev Ji requested Hema Chaudhary for some water to drink. Chaudhary said, "Patshah! this water is brackish. I will fetch sweet water from the village". At this Guru Dev Ji said, "Bhai Hema! this water is sweet!". following the words of Guru Dev, he brought the water from this well and Guru Dev Ji took this water. Afterwards Hema and other people of the village took this water. All of them became happy when they found it to be sweet. Guru Dev Ji said to Chaudhary, "You must keep serving the Sangat". Hema folded his hand and said humbly, "I neither have money nor there is a woman in my house". Guru Ji then asked if there was a widow in the village. The Sangat brought a widow of the village before Guru Dev. Guru Dev Ji ordered, "O Daughter! Hema is henceforth your husband". At Guru Dev's command she accepted him as her husband. Guru was pleased and he blessed both of them. They had children. Hira Singh, a descendant of Bhai Hema, was born in Samvat 1763 and he took Amrit in Samvat 1788. He became the founder and first chief of the Nakai Misl.

ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਔਲਾਦ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ। ਸੰਮਤ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਨਕਾਇਨ ਮਿਸਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ੍ਰਦਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਕਾਇਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੇ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰਦਾਰ ਆਰਿਫ ਨਕਈ ੧੯੯੬ ਵਿੱਚ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਲ ਛਕਿਆ ਤੇ ਖਾਰਾ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਥੇ ਯੂਨਿਅਨ ਕੌਸਲ ਦਾ ਦਫਤਰ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੱਜੀ ਨੱਕਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਾਵਨ ਖੁਹ ਤੇ ਕਿੱਕਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਤੇ ਖਾਰਾ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ।

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਛੱਤਾ ਢਹਿ ਚੁੱਕੀਆ ਹਨ, ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਸਮਾ ਹੈ । ੩੯ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਉ ਜਮੀਨ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੱਲੋਂ ਹੈ । ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸੱਤਵੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਖੇਤਾ ਵਿੱਚ ਚੌਧਰੀ ਹੇਮਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੰਨਾ ਹੈ ।

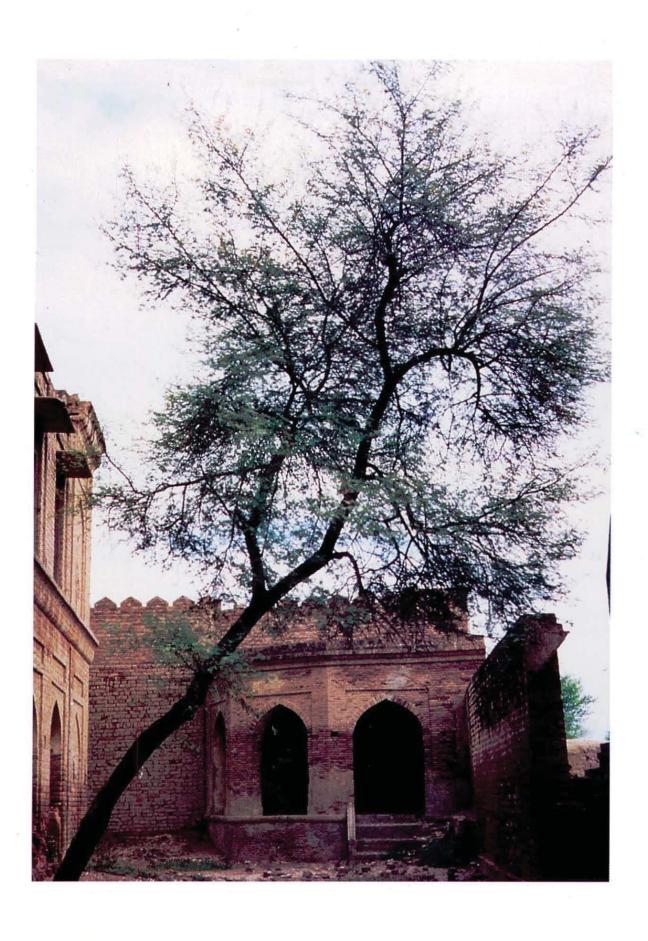
دی بھین دا تار کور ممارانی نکائین مماراجا رنجیت عظم جی دی پٹ رائی ہوئی جس توں مماراجا کھڑک عظم پیدا ہویا. ایس مثل دے اِک سروار ایشر عظم نے اسلام قبول کر لیا اتے مسلمان ہوگیا الیں دا ناؤں سروار عبدالعزیز رکھیا گیا ایس دی اولاد وچوں سروارعارف تکئی بچھی پنجاب دا کھ منتری بٹیا.
پنڈ دچ جھوں ست گراں جل چھیا اتے کھارا مٹھا کیتا او تھے گردوارا صاحب بٹیا ہویا ہے. اج کل اسیقے یو نین کونسل دا دفتر ہے۔ گردوارا صاحب دی تی کر دچ اوہ پاون کھوہ اتے کر دا رکھ اج وی موجود ہے۔ جس بیٹھ گرد صاحب دیراج اتے جل مٹھا کیتا.
گردوارا صاحب اندر ہٹن پرکاش نہیں ہوندا، چھتال ڈھے چیکیاں ہن. بربادی داسا ہے۔ 39 تھماؤں زمین مائی بشن کور ولوں تے ساڈھے بین گھماؤں اِک ہور پی ولوں ہے۔ بو ایس پنڈ دے اتماس دا ایک سنہری پنا ہوندا ہی. گردوارے توں کھے پاہے کھیتاں دچ چودھری ہیم راج دی سادھ ہے. جو ایس پنڈ دے اتماس دا ایک سنہری پنا ہے.

Datar Kaur was the sister of the Bhagat Singh, the second chieftain of the Naki Misl. She became the queen of Ranjit Singh from whome the crown prince Maharaja Kharrak Singh was born. Sardar Ishar Singh a chief of this Misl, embraced Islam and was named Sardar Abdul Aziz. One of his descendants Sardar Arif Nakai, became the chief minister of Punjab.

A Gurdwara was built at the spot where Guru had sweetened the brackish water. The Gurdwara now houses the offices of Union Council. The sacred well and the acacia tree are still there

in the right hand corner of Gurdwara.

Prakash does not take place in this Gurdwara at present. The roofs have collapsed. Overall view is that of destruction. 39 ghumaon land has been granted by Mai Bishan Kaur and 3.5 ghumaon has been bestowed by another devotee. A fair used to be held on 7th of Poh. The Samadh of Chaudhary Hem Raj is in the fields on the left of Gurdwara. It is a golden page in the history of this village.

ਗਰਦਆਰਾ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ, ਜੰਬਰ ਕਲਾਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸਰ

ਜੰਬਰ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਮੁਲਤਾਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਛਾਂਗਾ ਮਾਂਗਾ ਮੋੜ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਜੰਬਰ ਕਲਾ ਤੇ ਜੰਬਰ ਖੁਰਦ ਦੋ ਜੁੜਵੇਂ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੁਣ ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੁੰਬਰ ਕਲਾ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹਿੜਵਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ। ਇੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਦਾਰਾ, ਸਮੱਧੂ, ਮਖੰਡਾ, ਤੁਲਸਾ ਅਤੇ ਲਾਲੂ ਨਾਮੀ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ, ਬੁਲੰਦ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ੧੯੪੭ ਵੇਲੇ ਉਸਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ।

گردوارا تقم صاحب جمبر 'ضلع قصور

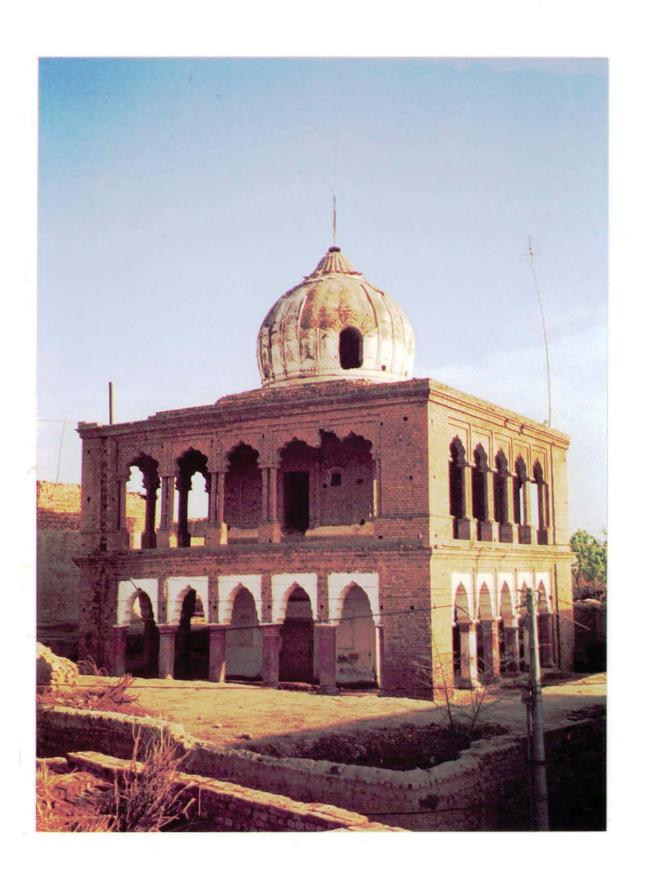
جمبر ضلع قصور وا اِک پِنڈ جو لاہور ملتان روڈ اُتے بھائی پھیرو توں اگے چھانگا مانگا موڑ اُتے اباد ہے. جمبر کلال اتے جمبر خورد دو جڑویں پِنڈ بن جہنال دی ابادی ہٹن اِک مک ہوگئی ہے۔ جمبر کلال دی ابادی وچ ست گر ارجن دیو جی وا پاون استھان تھم صاحب ہے۔ ست گر بہڑوال توں چل کے استھے آئے۔ استھے اور اس کدارا' سمر معو' کممنڈا' جملات کے لالو نامک نوں پاہل دے گر سکھ کیتا۔ ایس پاون دربار دے ناوُل 150 کھماؤں زمین ہے۔ ممارت شند ر بلند اتے وشال ہے۔ 1947ء سے اساری گلی ہوئی می۔ ایس واسطے اج وی محارت بہت ہی مضبوط ہے۔

GURDWARA THAM SAHIB AT JAMBER, DISTRICT KASUR

Jamber a village of District Kasur is located after Bhai Phero at Chhanga Manga turning on Lahore-Multan road.

Jamber Kalan and Jamber Khurd are twin villages which have now overlapped each other. The sacred shrine of Tham Sahib is located in Jamber Kalan where Satguru Arjun Dev Ji had come from Beherwal. Kedara, Samdhu, Makhanda, Tulsa and Lalu were converted to Sikhism here by Guru Dev Ji.

The building of Gurdwara is tall, beautiful and spacious with 150 acres of land attached to it. The building was under construction in 1947 and hence it is in good condition.

ਗਰਦਆਰਾ ਪੰਜਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਹੰਜਰਾ

ਰੰਜਰਾ ਨਾਮੀਂ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਮਲਤਾਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਸਬੇ ਪੱਤੋਕੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਾਵੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ । ਪੱਤੋਕੀ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਬਾਹੀ ਵੱਲ ਸਤਿਗਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗਰਦਆਰਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਾਤਰੀ ਅਤੇ ਹੰਜਰਾ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹਦਬੰਦੀ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਿਆ । ਦੋਹਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦੋਹਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਮਗਰੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ੧੯੪੭ ਤੋ ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੈ। ਸਰੋਵਰ ਛੱਪੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।

گر دوارا بنجویں یا تشاہی' ہنجرا

ہنجرا نامی پنڈ لاہور ملتان روڈ اُتے پرسدھ قصبے بتو کی توں کوئی 20 کلومیٹر راوی والے پاسے ہے۔ بتو کی توں ایس پنڈ نوُں کی سڑک جاندی ہے۔ پنڈ دی پوربی باہی ست گر ارجن دیو جی واگر دوارا ہے۔ ایسے بیٹھ کے آپ جی نے جاتری اتے ہنجرا دوہاں بھراواں وچکار چلیا آ رہیا زمین دی حد بندی وا جھکڑا نبیڑیا۔ روباں پنڈاں وج حد بندی کیتی اتے دوباں پنڈاں وج آپ نے چن پاکے نمال کیتا گردوارا پہلوں سادھارن جمیا بٹیا ہویا می مگروں پنڈ دی شکت نے اوس نُوْں یکا اُساریا. 1947 توں بندیا ہے. سروور چھیٹر دا روپ دھارن کر گیا ہے.

GURDWARA 5TH GURU HANIRA

The village Hanjra is located on Lahore-Multan road. It is twenty kilometers towards River Ravi from Pattoki town. A metalled road leads to Hanjra from Pattoki. The Gurdwara of Guru Arjun dev Ji is located in the eastern side of the village. It is the place where Guru Arjun Dev settled the long standing boundary dispute between two brothers, Jatri and Hanjra and established the boundary between the two villages. Gur Dev Ji graced both the villages by his presence.

Initially the Gurdwara was a simple construction but subsequently the village sangat built it with bricks and mortar. Gurdwara is closed since 1947. The tank has now become a pool of stagnated

water.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਜਾਤਰੀ, ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ

ਜਾਤਰੀ ਨਾ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਖੁੰਡਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈਡ ਬੱਲੋਕੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਸੜਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਉਹਦੀ ਸਰਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਜਾਤਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਬਿਰਾਜੇ। (ਵੇਖੋ "ਹੰਜਰਾ") ਭਾਈ ਜਾਤਰੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅੱਜ ਵੀ ਪਿੰਡੋ ਬਾਹਰ ਰਾਵੀ ਵਾਲੇ ਪਸੇ ਰੁੱਖਾ ਦੇ ਇੱਕ ਝੰਡ ਵਿੱਚ ਖਲੋਤੀ ਹੈ।

گردوارا بنجویں پاتشاہی جاتری 'شخو بورا

جاتری نال دا اید پنڈ بھائی بھیرو کھنڈا روڈ اُتے ہیڈ بلوکی توں اگے سڑک دے اُتے ہی آباد ہے. ایس پنڈ دی ابادی اندر ست گر ارجن دیو جی داگر دوارا ی جو ہٹن الوپ ہو ٹیکیا ہے. کیول اوہدی سرال ہی باتی ہے. ایسے ست گر اپنے پر بی بھائی جاتری دے پریم نوُل و کیھدیال ویراہے (وستھار واسطے و کیھو ہنجرا) بھائی جاتری دی سادھ اج وی پنڈوں باہر راوی والے پاسے زکھال دے اِک جُھنڈ وچ کھلوتی ہے.

GURDWARA FIFTH GURU AT JATRI DISTRICT SHEIKHUPURA

This village, called Jatri, is located on the Bhai Pheru-Khunda road a little farther from Balluki Head Works. There used to be the Gurdwara of Sat Guru Arjun Dev Ji in the village which has now vanished, only its inn remains. Sat Guru stayed in the village for a few days in recognition of Bhai Jatri's love. (for details please see Hanjra).

Even today the Samadh of Bhai Jatri stands in a grove of trees outside the village on the river

Ravi side

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਸ਼ੇਖਮ (ਕਸੂਰ)

ਸ਼ੇਖਮ ਨਾਮ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਅੰਦਰ ਦੋ ਪਿੰਡ ਹਨ । ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਬਾਰੇ ਅਸੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪੱਤੋਕੀ ਹੱਲਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪੱਤੋਕੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਆਪ ਬਹਿੜਵਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ।

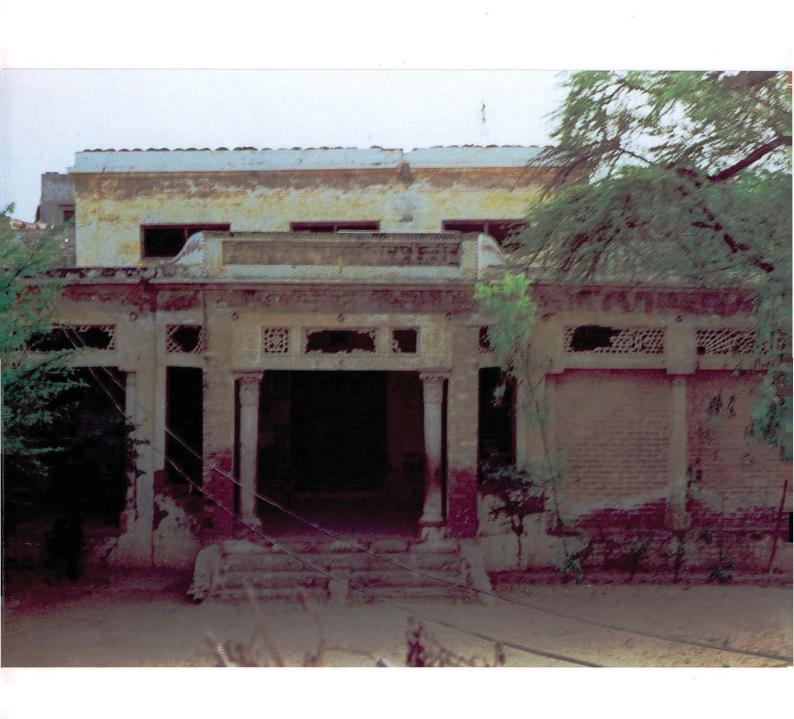
ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਅੰਦਰ ਯੂਨਿਅਨ ਕੌਸਲ ਸ਼ੇਖਮ ਦਾ ਦਫਤਰ ਹੈ।

گردوارا پنجویں پاتشاہی شیخم (قصور)

مشیخم نال دے صلع قصور اندر دوپنڈ بن جس پنڈ بارے اسیں گل کر رہے ہال ایپ پنڈ پنوکی ہلا روڈ اُتے پنوکی توں کوئی بین کلومیٹر دی وہھ اُتے ہے. پنڈ دی آبادی ہزارال وچ ہے. پنڈ دے وچالے گرو ارجن دیو جی مهاراج دا پادن استعان ہے. آپ بہڑوال توں چل اسیقے آئے. گردوارا چھوٹا جمیا بٹیا ہویا ہے. ہٹن اِس اندر یونین کونسل مثیخم دا دفتر ہے.

GURDWARA FIFTH GURU AT SHEIKHAM, DISTRICT KASUR

There are two villages by the name of Sheikam in Kasur district. The village we are talking about is at a distance of three kilometers from Pattoki on the Pattoki-Halla road and has a population running in thousands. The sacred shrine of Guru Arjun Dev Ji is located in the centre of the village. The fifth Guru Arjun Dev Ji arrived here from Beherwal. It is a small Gurdwara and at present the offices of Sheikam Union Council are housed in it.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ, ਗੁਜਰ[†]ਵਾਲਾ

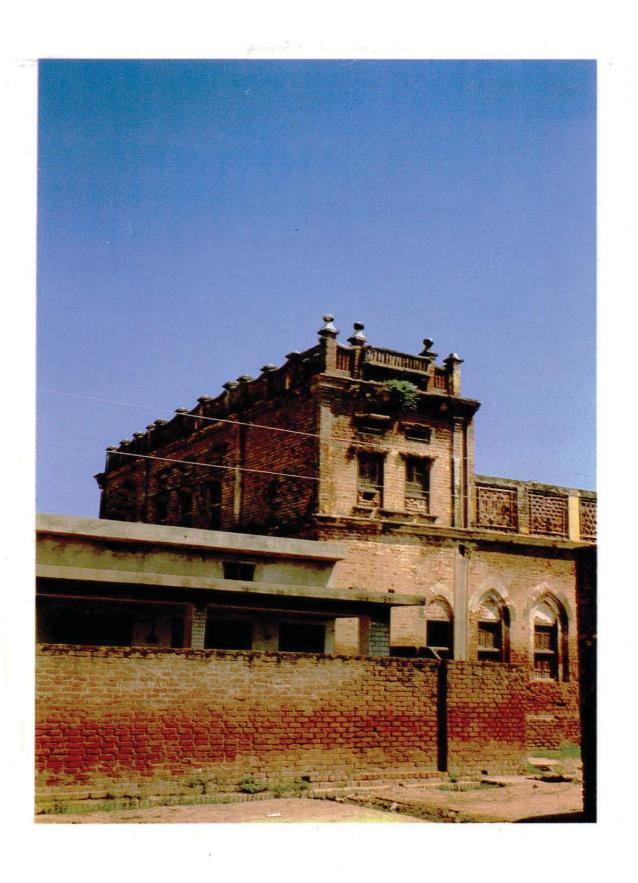
ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਨਾਮੀ ਇਹ ਕਸਬਾ ਥਾਣਾ ਵਾਂਚੋ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਤੋਂ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਬੰਗਲੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਐਮਨਾਆਬਾਦ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਖਿੱਚੇ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਚੋਬਾਰਾ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਹੁਣ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ੪੦ ਘੁਮਾਉ ਜਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਣਗੋਲੀ ਕਰ ਕੇ ਮਿਟ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

گردوارا بنجم پاتشاہی چک رام داس گجرانوالا

چک رام داس نامی اید پنڈ تھاٹا واہنڈو ضلع گرانوالے وچ ہے۔ ایمن اباد توں میاں والی بنگلے نوں جاون والی سڑک اُتے ایمن اباد توں کوئی 20 کلومیشر پورب ول ہے۔ پنچم پاتشاہ گرو ارجن دیو جی بھائی پرائے دے پریم کرکے ایستے کھچے آئے۔ گرو صاحب دے نواس دے استحان اُتے شندر گردوارا بٹیا ہویا می جو ہٹن الوپ ہو چکیا ہے۔ ایس استحان دے ساہنے اِک چہارا می چہنٹوں ہٹن لوک گرو دا محل کرکے جائدے ہن. ایس پاون استحان دے نال سیکھ راج ولوں دتی چاہی تھماؤں زمین معاف ہے۔ زمین محکما او قاف کول ہے جد کہ گردوارا صاحب ان گولھی کرکے مٹ چکیا ہے۔

GURDWARA 5TH GURU AT CHAK RAM DAS DISTRICT GUJRANWALA

This village going by the name of Chak Ram Das is in Wandhu police station of Gujranwala district. It is located 20 kilometer east of Eminabad and lies on Eminabad-Mianwali Bungalow road. It was due to the love and affection of Bhai Prana that the Fifth Patshah Guru Arjun Dev Ji was attracted to this place. A beautiful Gurdwara was built on the spot where Guru Ji had stayed. It has vanished now. There used to be a chaubara in front of this place which is now called the Guru Da Mahal (palace of Guru) by the people. There is no land revenue due on 40 ghumaon of land granted to this gurdwara by Sikh rulers. The land is in the custody of Auqaf Department. The Gurdwara has now vanished due to the lack of maintenance

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਰੰਗ ਮਹਿਲ, ਲਾਹੌਰ

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰੰਗ ਮਹਿਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚੌਕ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨਿਹਰੀ ਮਸੀਤ ਦਾ ਪਿਛਵਾੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ " ਤ੍ਰਾਰੀਖ਼ ਖਾਲਸਾ " ਦਾ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ : ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਝਗੜਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਬੁਖਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਮੁਹਿੰਮ ਉੱਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ੧੪੨ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਬਟੂਆ ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਪਾਸ ਅਮਾਨਤ ਰੱਖ ਗਿਆ ਸੀ । ਅਜੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਛੱਜੂ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ । ਛੱਜੂ ਉਸ ਬਟੂਏ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ । ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕੇ ਪਠਾਣ ਨੇ ਰਕਮ ਮੰਗੀ । ਅਮਾਨਤ ਦੀ ਵਹੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਛੱਜੂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਮੁੱਕਦਮਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਪਠਾਣ ਹਾਰ ਗਿਆ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਛੱਜੂ ਨੇ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਟੂਆ ਨਿਕਲ ਆਇਆ । ਛੱਜੂ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਪਠਾਣ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ । ਪਠਾਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਝਗੜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ । ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਕਬੂਲ ਨਾਂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਡੱਬੀ ਬਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਉਲੀ ਬਣਵਾਈ ।

ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਉਲੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੁਲੇਰੇ ਦੇ ਪਤਾ ਦੇਣ ਤੇ ਇਹ ਬਾਉਲੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ । ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਇਹ ਬਾਉਲੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬਾਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ ।

گردوارا باؤلی صاحب رنگ محل لاہور

بنجویں پاتشاہ جی دا ابیہ پاون استحان لاہور شہر دے رنگ محل بإزار دے چوک اندر ہے. اس استحان دے نال سنہری مسیت دا بچھوا ڑا لگدا اے. اس استحان دا اتهاس دسدیاں ہویاں تواریج گرو خالصا دا کر تا کلھدا اے.

"گرو صاحب وے لاہور جان سے اِک وڈا جھڑا ہو رہیا ی بخارے دا اِک پٹھان مہم آتے جادن لگا چھیتی نال اِک سو بتالی (142) مرال دا بڑا چھو بھگت پاس اہانت رکھ گیا۔ اودوں ہی چھیو نے آکے ڈکان کھولی ہی اج روزنامچا تکھن والا وی کوئی نہیں آیا ہی ۔ چھیو اوس بڑے نوں صندوق وچ رکھ کے بھُل گیا کئی مہینیاں پچھوں پٹھان نے لپٹی رقم منگی امانت دی وہی وچ اوس دا نال نہیں ہی ۔ چھیو پیے دین توں انکار کر دتا' مقد الاہور دے حاکم کول گیا تے پٹھان ہار گیا ۔ جھیو چھو نے صفائی کیتی تال اوہ بڑا نکل آیا۔ چھیو بڑا تے نال اِک دو شالا لے کے پٹھان کول گیا تے محانی منگی پٹھان نے آکھیا کہ میں مقد ما ہار مچکیا ہال اس واسطے اس اتے میراکوئی حق نہیں۔ ایہ جھڑا گرو ارجن جی پاس پیش ہویا۔ جد اوہنال دوہال پیسے قبول نہ کیسے تال گرو جی نے اوس پسے نال ڈبی بازار اندر لوکال واسطے سمت 1616 دچ اِک باؤلی بوائی۔

سمت 1685 وچ اپیہ باؤل مٹی نال بھرا دتی گئی. مماراجا رنجیت عکھ سے سمت 1891 وچ اِک پھلیرے دے پتا دین اپر اپیہ باولی پر گٹ کیتی گئ 'اس دیلے اِک وار فیراپیہ باؤلی الوپ ہو چکی ہے. ایس ویلے کیول اِک نکاجمیا باغ ہے جس وچ لوک آرام کردے ہن. آسے پاہے ہٹمیاں ہن.

GURDWARA BAOLI SAHIB AT RANG MAHAL, LAHORE CITY

This sacred shrine of fifth Guru is situated in Rang Mahal Bazaar of Lahore city at the back of the Sonehri (Golden) Mosque. The compiler of "Tawarikh-e-Guru Khalsa", giving a historical account of this shrine, writes, "At the time of departure of Guru Sahib to Lahore a big dispute was on. A Pathan of Bukhara was leaving on an expedition and in haste, he entrusted a purse containing 142 gold coins to the charge of Chajjoo Bhagat. He had opened his shop just then and his clerk had not arrived as yet. Chajjoo took the purse and placed it in the safe and forgot all about it. The Pathan returned after a lapse of many months and demanded back his money. Chajjoo denied outrightly since there was no entry of this transaction in his account books. The case went to court of governor of Lahore and the Pathan lost the case. It so happened that after a few days. Chajjoo found the purse of Pathan while he was checking and cleaning his safe. He immediately went to the Pathan with his purse as well as a gift of a shawl and apologised. The Pathan refused to accept the purse saying that he had lost his claim and as such had no right over it. The dispute came up before Guru Arjun Dev Ji, when both of them refused to accept the money, he decided to build a baoli (stepped well) in Dabbi Bazaar with this money in Samvat 1616.

In Samvat 1685, this baoli was got filled with earth. During the reign of Ranjit Singh the baoli was restored in Samvat 1891 when a florist informed him about it. This baoli has once again been lost, only a small garden remains with shops around it where the people take rest.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਆਵਾ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਘੁਮਿਆਰ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਵਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਆਵਾ ਪੱਕ ਨਿਕਲੇ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਿਖੋ ਜੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵਰਤਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਆਖਿਆ ਆਵਾ ਪਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਇੱਟਾ ਪਿੱਲੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਤਾਂ ਬੁੱਧੂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ " ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਤੇਰੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕਣਗੀਆ।" ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਬਰਸਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਪਿੱਲੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਪੱਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਕ ਗਈਆਂ।

ਗੁਲਾਬੀ ਬਾਗ ਨੇੜੇ ਇੰਜੀਨਿਅਰਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਿਸਟੀ ਦੇ ਜ਼ੀਰੋ ਗੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਭਾਈ ਬੁੱਧੂ ਜੀ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂਸਰ ਸਤਲਾਣੀ ਦੇ ਮਹੰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ । ਫਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ । ੧੯੩੮ ਨੂੰ ਜਦ ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਤਦ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ । ਬੁੱਧੂ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

گردوارا بھائی بُرھو دا آوا' لاہور

ایہ استحان لاہور امر تسربی ٹی روڈ اتے انجینئرنگ یونیورٹی دے سامٹے ہے۔ گرو گھر دے پریت وان بھائی بدھو بی نے اٹال وا آوا لگایا ہی۔ کہیا جاندا ہے کہ بھائی کملیا بی دے واک کرکے اٹال پوریاں پکدیاں نہیں من بھائی بُدھو بی نے گرو ارجن دیو بی دے چرنال وچ بنتی کیتی "جے پاتشاہ مرکرو"گرو بی نے فرمایا "گر سکھ دا واک اٹل ہے' پر تیریال کچیاں اٹال وی پکیال دے بھاء وکن گیال دے مال اٹال دی منگ اپنی ودھی کہ بھائی بدھو دے آوے دیال سم اٹال وک گئیال بھائی بدھونے خشی وچ آوے دی ذہین دے نیڑے اک گردوارا بڑوایا۔
سم اٹال وک گئیال بھائی بدھونے خشی وچ آوے دی ذہین دے پرمندھ ادھین رہیا۔ 1927ء وچ گردوارا ایکٹ انوسار ایہ استحان دی پنتھک پرمندھ ادھین آئیا۔
ایہ گردوارا بہت ساگرو سر سلانی دے مہنتال دے پرمندھ ادھین رہیا۔ 1927ء وچ گردوارا ایکٹ انوسار ایہ استحان دی پنتھک پرمندھ ادھین آئیا۔
1938ء وچ جد سکھ بیشنل کالج دی عمارت بٹائی گئی تال گردوارے دی دی شاندار عمارت تیار کروائی گئی۔ گردوارا صاحب دی عمارت الوپ ہو چی ہے۔
بھائی بُدھو دا مقبرا آرکا ہُور ڈریپارٹمنٹ دے پاس ہے۔

GURDWARA BHAI BUDDHU DA AWA AT LAHORE

This shrine is located on the Lahore-Amritsar (Grand Trunk) road facing the Engineering University. It is said that Bhai Buddhu, a devotee of Guru had started a brick kiln, but the bricks of his kiln could not be fully backed due to a curse spelled by Bhai Kamlia. Bhai Buddhu prayed to Guru Arjun Dev "Sacchay Patshah bless me!" Guru Dev Ji told him that the curse of a Sikh is final but added that his unbaked bricks would fetch the same price as that of the baked bricks. It so happened that in that year the demand for bricks soared so high that all the bricks of Bhai Buddhu were sold. Bhai Buddhu built a Gurdwara as a part of his celebration. For a long time this Guru Sar remained under the control of Mahant of Satlani. Under the Gurdwara act of 1927 AD this came under the control of Gurdwara Parbandhak Committee. In 1938 AD when building of Sikh National College was constructed a splendid building for Gurdwara was also built. The building of Gurdwara has collapsed but tomb of Buddhu is being maintained by the Archaeological Department.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਾਲ ਖੂਹ, ਮੋਚੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੂਹ ਮੋਚੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਖੂਹ ਕਦੇ ਚੰਦੂ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੋਠੜੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਚੰਦੂ ਨੇ ੧੬੦੬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਕੈਂਦ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੈਂਦ ਸਮੇਂ ਇਸ ਖੂਹ ਤੋਂ ਜਲ ਛਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਜਦ ੧੬੧੯ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਲਾਹੌਰ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ ਤਦ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਚੰਦੂ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨਕੇਲ ਪਾ ਕੇ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਭੜਭੁੰਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੜਛਾ ਮਾਰ ਕੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚਾੜਿਆ।

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮਕਾਨ ਖਰੀਦ ਲਏ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ । ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ, ੨੧ ਕਨਾਲ ੧੪ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖੋਖਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

گردوارالال کھوہ'موچی دروازہ'لاہور

ابد اتماسک کھوہ موچی دروازے دے اندر بازار وچ ہے۔ ابد کھوہ کدے چندو دی حویلی وچ می. اس دے پاس بی اِک چھوٹی جمی کو مخری می جھے چندو نے 1606ء وچ گرو ارجن دیو جی نوں گر فتار کرکے قید کیتا. گرو جی قید دے سے اس کھوہ توں جل چھکدے اتنے اشنان کریا کردے سن. ایہتے ہی گرو جی نوں اینکال شیسے وتے گئے. جد 1619ء نوں چھویں پاتشاہی جی لاہور تشریف لائے تد استھے ہی گر سکھال چندو دے تک وچ تکیل پا کے چھرا اتے استھے ہی بھڑ بھونچے نے اپٹا کڑ چھا مار کے چندو نُوں گڈی جاڑھیا.

پہلوں اید پاون استمان چھوٹا جہیا می بعد وچ سکتال نے مایا خرچ کے نال دے مکان خرید کئے اتے عمارت بوائی. 1927ء توں 1947ء تیکر اس دا ربندھ شرمی شمیٹی کول رہیا ہن محکما او قاف پاس ہے. اس استمان دے نال إك منى 21 كنال 14 مركے زمين پند كھوكمر ضلع لامور وج ہے.

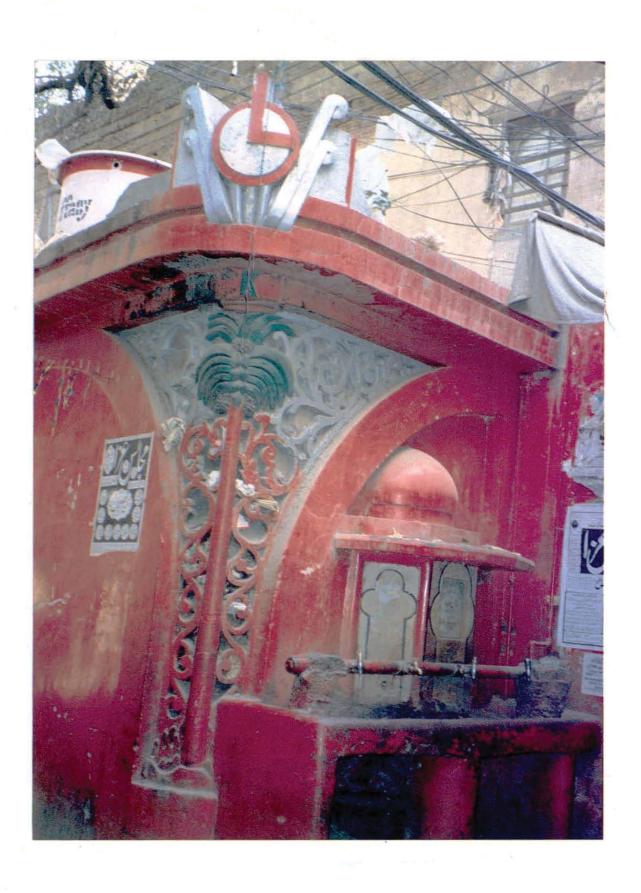
GURDWARA LAL KHOI AT MOCHI DARWAZA, LAHORE

This historical well is located in a bazaar inside Mochi Gate. This well was once in Chandu's Haveli (mansion) and there used to be a small cell near this well where Chandu had imprisoned Guru Arjun Dev Ji after arresting him in 1606 AD. During his detention, Guru Dev Ji used to drink water from this well and also used it for his bath. It is also the place where Guru Dev Ji was put to different tortures. In 1619 A.D when Sixth Patshah Ji came to Lahore, Chandu was led by a nosestring around the city and it was here that a Bharbhonja (one who sells poached grams) killed him with his ladle.

In the beginning this sacred place was a small place but later Sangat spent money and bought adjacent houses and built the building. Shiromni Parbandhak Committee remained in charge of its care and maintenance from 1927 to 1947 AD and at present it is in custody of Waqf-Board.

There is a shop, 21 canal and 14 marlas of land in the name of Gurdwara in the Khokhar

village of Lahore district.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਚੰਦੂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇੱਥੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਉਂ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ੩੦ ਮਈ ੧੬੦੬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਵੀ ਕਿਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਇੱਥੇ ਵਗਦੀ ਸੀ। ਸੰਨ ੧੬੧੯ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਇਮਾਰਤ ਗੁਬੰਦਦਾਰ ਜਿਹਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਬਰਾਮਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ। ੧੯੦੯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਅਤੇ ਸਰਾਂ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਸਤੇ ੧੯੨੪ ਨੂੰ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੨੧ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੩੦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਜੋ ੯ ਸਤੰਬਰ ੧੯੩੪ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਗੁੰਬਦ ਉੱਤੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਕੱਚੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ੯ ਸਤੰਬਰ ੧੯੩੪ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਵੀ ਇੱਥੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਇੱਥੇ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਦੋ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਨ ਜੋ ੧੯੬੫ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਰੇਡੀਓ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸੰਗਤ ਦੀ ਵਧਦੀ ਹੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਵਿਹਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਾਈ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਸਰਾਂ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੰਜਲਾਂ ਹਨ ਜਿਹਦੇ ਥੱਲੇ ਇੱਕ ਤਹਿਖਾਨਾ ਵੀ ਹੈ।

گردوارا ڈیرا صاحب گرو ارجن دیو جی' لاہور

گردوارا ڈیرا صاحب شاہی قلع لاہور دے ساہے اتے بادشاہی میت نیڑے ہے۔ ایس استمان نے ست گر ارجن دیو جی چندو دے سیسال نول سماردے ہوئے راوی دریا اندر 30 مکی 1606ء نول شہیدی پراپت کیتی.

پھیوس پاتشاہ صاحب گرو ہرگوبند جی 1619ء نول جد گرو استمانال دے درشن کردے لاہور اپڑے تال آپ دا شہیدی استمان تھڑا صاحب تیار کروایا.

مماراجا رنجیت سکھ نے ایس گردوارے دی عمارت بوائی جو بہت چھوٹی ہی. گرو گر نقہ صاحب جی دے پرکاش واسطے 1909ء نول پرکاش استمان منجی صاحب دی اُساری شروع ہوئی. روزانا دیوان دا پربندھ ہویا. یا تردوال دی رہائش لئی اِک سرال بوائی گئی.

گردوارا سدھار لبرسے 1925ء شرومنی کمیٹی ولول اِک لوکل کمیٹی بٹائی گئی۔ 1927ء دیج ایس دا پربندھ شرومنی کمیٹی نے آپ سنبمال لیا۔ 21 اپریل گردوارا سدھار لبرسے 1925ء شرومنی جو کی جو 9 ستمبر 1934ء نول سنپورن ہوئی. گذیدان اُپر سونا چڑھایا گیا۔ فرش کچ کروائے گئے۔ گردوارے دا پرویش مارگ سنگ مرمردا بٹیا ہویا ہے۔ روزانا پرکاش ہوندا ہے۔ متروکا وقف بورڈ دلوں دو گرنتھی تھاہے ہوئے ہیں. ہرسال شہیدی جو ٹر میلے وسامی مماراجا رنجیت سکھ دی ہری آتے ست گر نائک دیو جی دے جنم دن اُتے دیس ددیش تول سنگت بڑدی ہے۔ نومبر 1996 نول شکت واسطے 47 کمریاں دا اِک میال میر بلاک سرکار ولوں اُساریا گیا ہے۔ گرد کا لاگر ہرو کے چلاا ہے۔

GURDWARA DERA SAHIB, GURU ARJUN DEV JI, LAHORE

Gurdwara Dera Sahib is situated opposite Lahore Fort near Badshahi Mosque. This is the place where Sat Gur Arjun Dev Ji was martyred in the River Ravi facing the tortures inflicted by Chandu on 30th May 1606 AD.

The site where Guru Arjun Dev was martyred a Thara (platform) Sahib was built at by Guru Hargobind Ji in Samvat 1919 when he came to Lahore visiting Gur Asthans. Later Maharaja Ranjit

Singh constructed a building of the Gurdwara which was very small..

In 1909 AD construction of Parakashasthan and Manji Sahib was started for the Parakash of Guru Granth Sahib. Arrangement for daily diwan were made. Inn for the residence of the pilgrims were also costructed. In 1925 AD a local committee was constituted by Shiromni Committee in the wake of Gurdwara reform movement. In 1927 Shiromni Committee took over the charge of Gurdwara and its construction restarted on the 21st April 1930 AD which was completed on 9th Sept 1934 AD. The domes were gold-plated. Floors were cemented. The front of Gurdwara is built in marble. Parakash takes place daily. Evacuee Waqf Board has appointed two Granthis. International sangats are held every year on Shaheedi Jor Mela, Visakhi, Death Anniversary of Maharaja Ranjit Singh and birthday of Sat Gur Guru Nanak Dev Ji.

In November 1996, Govt of Pakistan built 47 roomed Mian Mir Block for visitors. Guru's

langar serves round the clock

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਮਾਨਸਹਿਰਾ।

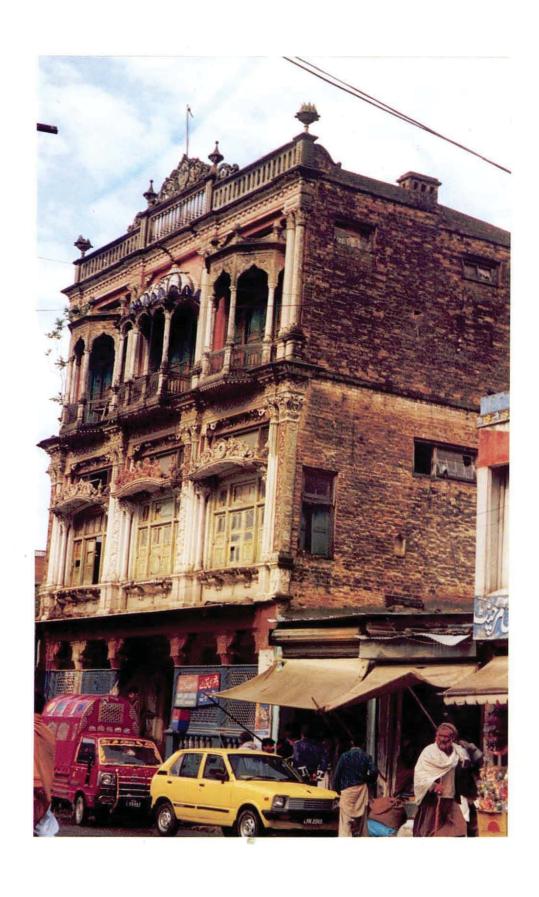
ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਮਾਨਸਹਿਰਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰੋਡ ਉਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਆਪ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁਡਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ। ਜਿਥੇ ਆਪ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਿਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਾਲ ਕਮਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਫਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਸੇਵਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਇਲਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਦੇ ਇਥੇ ਨਿਤ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਕ ਸੱਖਣੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ

گردوارا جھویں پاتشاہی' مانسهرا

صاحب گرو ہرگوبند بی دا اید پاون استھان مانسمراکشمیر روڈ اتے ہے۔ ایس استھان اُتے آپ بی کشمیر توں مڑدے ہوئے دیراجے۔ جھے آپ نے چرن پائے اتے پر کبی عنگت نوُں درشن دے کے نمال کیتا' گر سکھال نے اوتھے گردوارا اُسار لیا۔ اید گردوارا بِن منزلا ہے۔ ایس دے ہال کمرے دے وجالے پرکاش استھان ہے۔ فرش اَتے کندھاں اُتے و کھو و کھ سیواکاراں دے ناواں دیاں ٹاکلاں لگیاں ہوئیاں ہن۔ کدے ایتھے نت پرکاش ہوندا می، ہُن اید اِک سکھی مارت ہے۔

GURDWARA 6TH GURU MANSEHRA

This sacred shrine of Sahib Guru Hargobind Ji is on Kashmir Road in Mansehra City. He came here while returning from Kashmir. The Siksh of the Gurus built this Gurdwara at the site where he had stayed and pleased the loving Sangat by providing them with an opportunity to look at him. This Gurdwara is three storeyed and the Prakashasthan is in the hall of this Gurdwara. The tiles bearing the name of those who have served the Gurdwara are fixed on the flour and the walls. Captivating pictures are drawn on the walls. Once prakash used to take place but now it is just a building.

ਗਰਦਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਚਿੱਟੀ ਗੱਟੀ, ਮਾਨਸਹਿਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾ

ਚਿੱਟੀ ਗੱਟੀ ਨਾਮੀਂ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਹਿਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਹਜ਼ਾਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਮਾਨਸਹਿਰਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ੮ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੇ ਇੱਕ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਗੁੰਬਦ ਦਾਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦਾ ਹੈ । ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁੰਬਦ ਅੰਦਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਥੱਲੇ ਗਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਪੱਥਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਉੱਥੇ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥੱਲੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਸੰਗਤ ਹੰਮ ਹੰਮਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

گردوارا چھویں یا تشاہی چٹی گٹی مانسہرا ضلع ہزارا

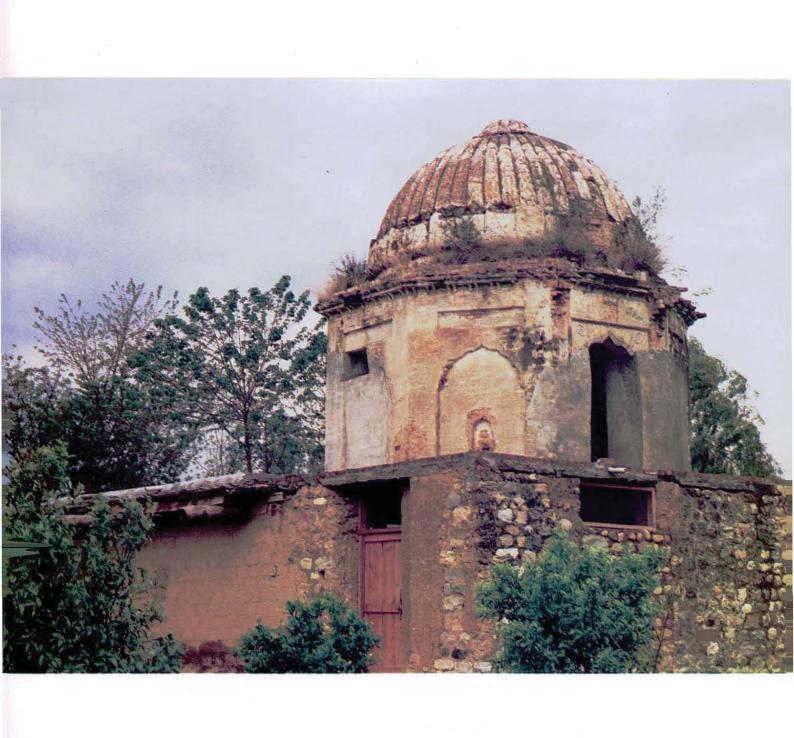
چی گی نامی اِک نکا جمیا پند تحصیل تعانا مانسموا ضلع بزارے وچ ہے. مانسموا تول کوئی اٹھ کلومیٹر دور سڑک کنارے گئے اِک باغ اندر گنبددار ایہ استعان نظر آوندا ہے۔ چھیویں پاتشاہ دھرم پرچار کردے ایس تھال دیراج بن. نظر آوندا ہے۔ چھیویں پاتشاہ دھرم پرچار کردے ایس تھال دیراج بن. گردوارا شندر بٹیا ہویا ہے۔ گنبد اندر اُتے شِولِنگ جی دی پوجا کیتی جاندی ہی جد کہ تھلے گرد گر نتھ بی صاحب دا پر کاش ہوندا ہی. اج دی پھر دا بٹیا ہویا شِولِنگ اوقے ستھاپت ہے۔ پجاری ہندد ہی. ایس داسطے ادس گرد گر نتھ صاحب نوں تھلے رکھیا ہویا ہی. دساتھی نوں میلا جُڑدا ہی جمدے دچ بہاڑی سنگ ہم ہاکے آوندی ہوندی سی

GURDWARA SIXTH GURU CHITTI GATTI, MANSEHRA DISTRICT HAZARA

This tiny village called Chitti Gatti is in P.S Mansehra. (Hazara district) This domed shrine is

visible in a garden by the road about 8 km from Mansehra.

Gurdwara is beautifully constructed. Inside the dome the genital of Shiv (Shiv Ling) used to be worshipped on the upper floor whereas the prakash of Guru Granth Sahib took place downstairs. A Shiv Ling made of stone is still there. The priests were Hindus and that is why they kept Guru Granth Sahib downstairs. A fair was held on Visakhi which was enthusiastically attended by the people living in the surrounding hills.

ਗਰਦਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਧਮਿਆਲ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

ਧਮਿਆਲ ਨਾ ਦਾ ਪਿੰਡ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜਾ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸੁਆਰੀ ਮਿਲ ਜਾਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਿੱਤ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਰੋਚਾ ਮੱਲ ਅਤੇ ਅਨਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀਆ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੋੜੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪੈਰ ਉਹਨਅ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੋੜਾ ਸਾਦਾ ੧੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ, ਪੱਬ ਪਾਸੋ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ੯ ਇੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਤਿੱਲੇ ਦਾਰ ਹੈ । "ਇਹ ਜੋੜੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਜਿਹਨਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਸਕੂਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਵਿਦਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ।

گردوارا چھویں پاتشاہی دھمیال' راولپنڈی

وهميال نال داپنڈ راولپنڈي شرتول کوئي بارال کلو ميٹر دور ہے. اپيقے جاوڻ واسطے راجا بازار تول سواري بل جاندي ہے. اِس پِنڈ اندر مهان اِک گردوارا صاحب سفت ہن. اِس بارے بھائي کائن عگھ جي نابحا لکھدے ہن.
"شري گرو گوبند عگھ صاحب آتے مانا صاحب کورنے ایتھوں دے وسنیک روچا مل آتے انار سنگھ پریمیاں نوں آنند پور وچ سنگت دی پریم بھاد نال سیوا کردے و کچھ کے اپٹے جو ڑے بخشے. چہنال دا اِک اِک پیرا اوہنال دی سنتان نارائن سنگھ پاس ہے. گرو صاحب دا جو ڑا سادا 11 اپنج کھا ہے. پب پاسوں چو ڑا تین اپنج ہے. مانا جی دا جو ڑا 11 اپنج کھا ہے. پب پاسوں جو ڑا تین اپنج ہے۔ مانا جی دا جو ڑا 19 اپنج آتے تین اپنج سلے دار ہے۔"
ایہ جو ڑے پنڈ دے اِس گردوارا صاحب اندر براجمان میں چمنال دے درش کرکے لوک نمال ہوندے ہی۔ ہئن گردوارا صاحب دی عمارت اندر سکول ہے۔ جتم یج دویا لیندے ہن. عمارت شندر آتے مضبوط ہے۔

GURDWARA SIXTH GURU AT DAMHIAL DISTRICT RAWALPINDI

This village, known as Damhial, is located at a distance of 12 kilometers from Rawalpindi City. Transport to reach this place is available from Raja Bazaar of Rawalpindi City. A great Gurdwara Sahib has been established in this village about which Bhai Kahan Singh Ji Nabha writes, "Shri Guru Gobind Singh Sahib and Mata Sahib Kaur witnessed the devotion and love with which the two residents of this village, Roacha Mal and Anar Singh, served the Sangat in Anand Pur Sahib. They gave them their pair of shoes. One of these shoe is with the descendent of Narayan Singh. The shoe of Guru Sahib is plain, 11 inches long and 3 inch wide. The pair of Mata Ji is 9"X3" and it is embroidered.

These shoes were kept in the Gurdwara of this village and people used to see them to get solace. Now a school is functioning in the building where children receive education. The building is beautiful and strong.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਨੜਾਲੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

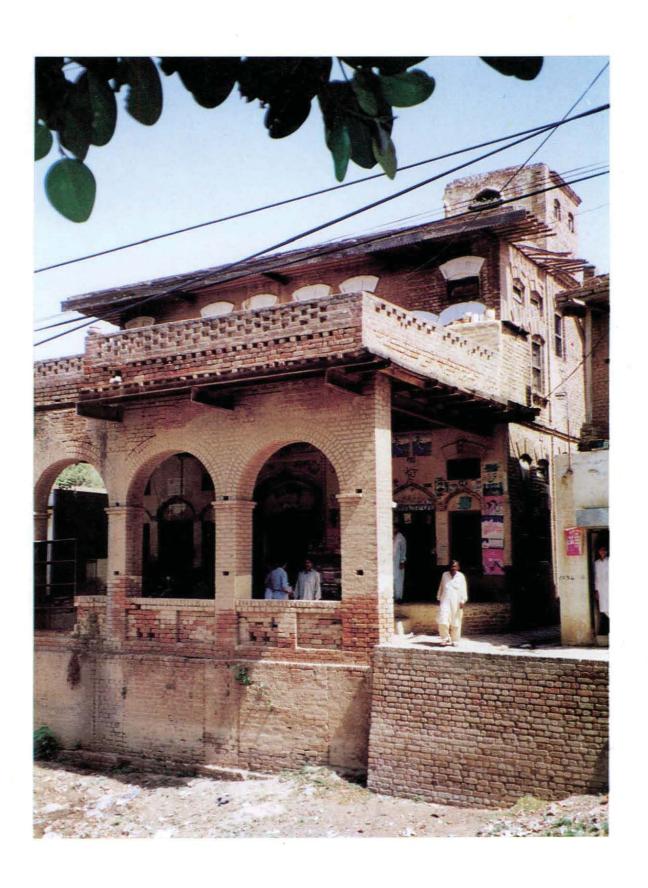
ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤਹਿਸੀਲ ਗੁਜਰੱਖਾ ਥਾਣਾ ਜਾਤਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੌਲਤਾਲਾ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗੁਜਰੱਖਾ ਤੋਂ ਵੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਦੀ ਹੈ । ਮੰਦਰਾ ਤੋਂ ਦੋਲਤਾਲਾ ਰਾਹੀ ਵੀ ਅੱਪੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਤਪਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਨਸਹਿਰੇ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ । ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾ ਤਪਾ ਹਰਬੰਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਫਿਰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਦਲਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ । ਉਸ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਰੋਵਰ ਹੈ । ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੁਪਰੀਟੈਂਡਟ ਸਰਵੇ ਨੇ ੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੯੮੬, ਪਹਿਲੀ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੯ ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ । ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਨੁੱਕਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਹੈ । ਬੋਹੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਹੀ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਮੰਦਰ ਵਾਗ ਬਣੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਸਰੋਵਰ ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਦਲਾਨ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੂਨ ਦੀਆ ਹੱਟੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

گر دوارا چھویں یا تشاہی نڑالی' ضلع راولپنڈی

ضلع راولپنڈی تحصیل گوجر خال تھانا جاتری وا اِک پِنڈ جو ریلوے سنیش وو آلا توں جھے میل دکھن پچھم ہے۔ ایس پِنڈ نوُں گوجر خال توں وی پکی سڑک جاندی ہے۔ مندرا توں دو آلا راہیں وی اپڑیا جاسکدا ہے۔ ایس پِنڈ وچ ست گر ہرگوبند صاحب بی واگر دوارا ہے۔ ایسے بھائی ہربنس بی تپاگرو بی وے سکھ من اوہناں دا پریم و کھے کے مانسرے توں آندے ہوئے ست گر بی ایسے دیراجے ہیں۔ ایہ گردوارا پہلوں تپا ہربنس بی وے نام توں پرسدھ می فیر چھویں پاتشاہ بی واگر دوارا مشہور ہویا۔ ایس وا والان بھت ہی شندر ہے۔ اوس اگر ایک وشال مردور ہے۔ ایس مردور دی سیوا سردار ہرنام سکھ اسٹنٹ برنٹرڈنٹ سروے نے 15 ہاڑ ست 1986 بہ مطابق پہلی جوائی 1929ء ٹوں کروائی. سردور دی پورٹی کگر اُتے اِک وڈا بوڑھ دا پرچھ ہے جو اوہنال ہی سمیاں دا ہے۔ بوڑھ دے تھلے ہی بھائی ہربنس بی دی سادھ مندر وانگ بی ہوئی ہے۔ ہی سردور شکا ہویا ہے۔ والان والے مکاناں وچ پرچون ویاں ہمیاں ہی تے گردوارا صاحب اندر سمیری پردار رہندا ہے۔

GURDWARA SIXTH GURU AT NARALI DISTRICT RAWALPINDI

There is a village, Narali, in P.S Jatri of Tehsil Gujar Khan of Rawalpindi district which is six miles southwest of Daultala railway station. A metalled road leads to this village from Gujar Khan. It can also be approached from Mandra via Daultala. Gurdwara Sat Guru Hargobind Sahib is located in this village. The father of Bhai Harbans Singh Ji was a Sikh of the Guru and in response to his love and affection Guru Dev Ji stayed here while coming from Mansehra. This gurdwara was earlier known as Tapa Harbans Ji and later became famous as the Gurdwara of Sixth Patshah. Its veranda is very beautiful and there is a very big tank a little farther from here. This tank was repaired by Sardar Harnam Singh, Assistant Superintendent (Survey) on 15th Har Samvat 1986 (1st July 1929 AD). There is a big banyan tree in the eastern corner of this tank which belongs to that period. The samadh of Bhai Harbans Singh is built like a temple under this banyan tree. The tank is dry now and shops have been established in the rooms along the veranda and a Kashmiri family lives inside the Gurdwara Sahib.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਲ, ਗੁਜਰਾਤ

ਬਜ਼ੁਰਗਵਾਲ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਗੁਜਰਾਤ ਭਿੰਬਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਾਟ ੨੪ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਨਗਰ ਲਾਲਾ ਮੂਸਾ ਹੈ। ਲਾਲਾ ਮੂਸਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵੀ ਸਬੂਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬਾਕੀ ਦੋ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਮਿਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਾਕੀ ਹਨ । ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਿਨਾ ਦੱਸੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ੩੦੦ ਰੁਪਈਆ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ ।

گردوارا چھویں پاتشاہی بزرگ وال گجرات

بزرگ وال نامی اید پینڈ مجرات بھبر روڈ اُتے ہے۔ مجرات توں اس پنڈ دی واٹ 24 کلو میڑ ہے۔ ریلوے شیشن لالا مویٰ ہے۔ لالا مویٰ توں وی اس پنڈ نوں جایا جاسکدا ہے۔ اس پنڈ اندر گرو ہرگوبند تی واگر دوارا صاحب ہے۔ آپ تشمیر توں مجرات آوندے ہوئے اپینے ویراجے ہن۔ ایس پنڈ اندرین گرودوارے من ہمن کوئی اِک وی ہوتا نہیں باقی دو گردواریاں دے تاں اکا نام ہی مٹ بچکے ہن جد کہ اوس اتماسک استمان دے مجھے نشان باقی ہن ایسنال نوں و کمھے کے تیئیں بٹا دے ایس نوُں گردوارا نہیں کہ سکدے۔ مہاراجا رنجیت شکھے جی ولوں بن سو ریخ سالانا جاگیراس گردوارے دے نال ہے۔

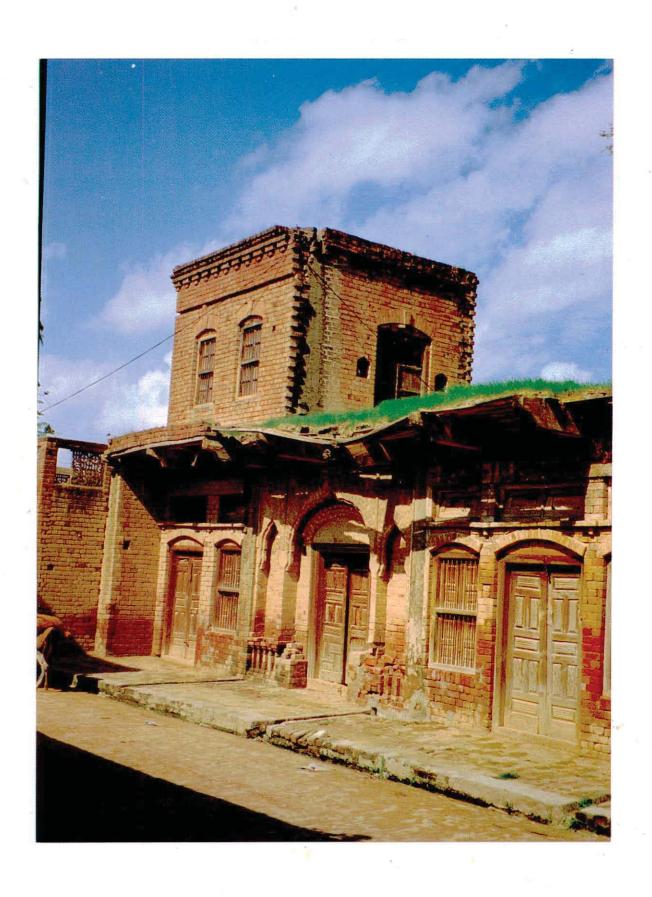
GURDWARA SIXTH GURU AT BUZURGWAL DISTRICT GUJRAT

This village going by the name of Bazurgwal is located on the Gujrat-Bhimber road at a distance of about 24 kilometers from Gujrat. Lala Musa is its railway station and tehsil headquarter. The village can be approached from here. There is a Gurdwara of Guru Hargobind Ji in this village. He had stayed in this village while he was coming to Gujrat from Kashmir

There used to be three Gurdwaras in this village but none of them survived undamaged. Two have been wiped out completely while some marks of this historic place remain but you cannot say

that its a Gurdwara until the same is specifically pointed out.

An estate with an income of Rs 300 per annum has been granted to the Gurdwara by Maharaja Ranjit Singh.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਗੁਜਰਾਤ

ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜੇ । ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕਾਬਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ " ਹਵੇਲੀ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ " ਕਰਕੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆ ਦੇ ਘਰ ਆਬਾਦ ਹਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ । ਇਸ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫ਼ੀ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਜੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੜੀਏ ਦਾ ਇਹਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆ। ਮਗਰੋਂ, ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਹੋਈ। ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਭ ਕੁਝ ਤਵਾਰੀਖ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਜੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ।

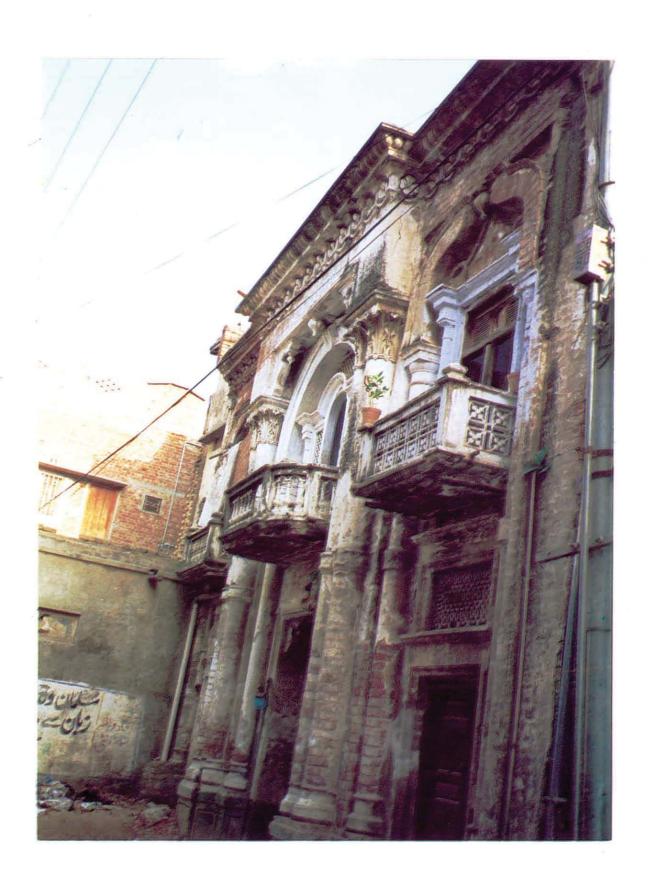
گردوارا چھویں پاتشاہی محرات

میری پیری دے پاتشاہ گرو ہرگوبند جی کشمیر تول مُردے ہوئے ایس تھال ویراجے۔ ابید استھان کابلی دروازے دے اندر ہے۔ ایس استھان نول بچھ اتماس کابلی دروازے دے اندر ہے۔ ایس استھان نول بچھ اتماس کارال ''حو یکی چھویں پاتشاہی'' کرکے وی لکھیا ہے۔ ایس دی محمارت بھت شندر بی ہوئی ہے۔ ایس ویلے ایس ویج بھت سارے شرنار تھیاں دے گھر آباد ہن۔ لوکال آپو اپٹی لوڑ موجب وادھے گھائے کر گئے ہن۔ ایس واکرایا محکما او قاف لیندا ہے۔ ایس شر اندر مسلمان صوفی حضرت شاہ دولا جی وا مزار وی ہے۔ بھائی گڑیے وا ایمنال نال ملاپ ہویا۔ اوہنال تول آپ نے سمعنی صاحب وا پاٹھ سٹیا مردل چھویں پاتشاہ جی نال وی آپ دی ملی ہوئی۔ شاہ دولا جی نے گرو گوبند سکھ جی ٹول سو تولے سونا بھینٹ کیتا جو سبھ بھٹھ تاریخ وا بھاگ ہے۔ شاہ دولا جی دا مزار گردوارا چھویں پاتشاہ تی تاریخ دا بھاگ ہے۔ شاہ دولا جی

GURDWARA 6TH GURU, GUJRAT CITY

The Patshah of Meeri and Piri Secular and Temporal Guru Hargobind Ji stayed in this place while on his way back from Kashmir. The place is located inside Kabuli Gate. Some chroniclers have also used the name of "Haveli Chhenvi Patshahi" (Mansion of the 6th king) for this place. The building is elegantly built and presently it is occupied by refugees. These people have made alterations in the building to suit their requirements. Rent is collected by the Waqf Board.

The Shrine of Shah Daula Ji is also located in this city. Bhai Gadiya met him. Shah Daula listened to the recitation of Sukhmani Sahib from him. Later Shah Ji met sixth Patshahi and made a presentation of 100 tolas of gold to Guru Gobind Singh, which is a part of history. The Shrine of Shah Daula Ji is close to Gurdwara of 6th Patshahi.

ਗੁਰੂ ਕੋਠਾ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ

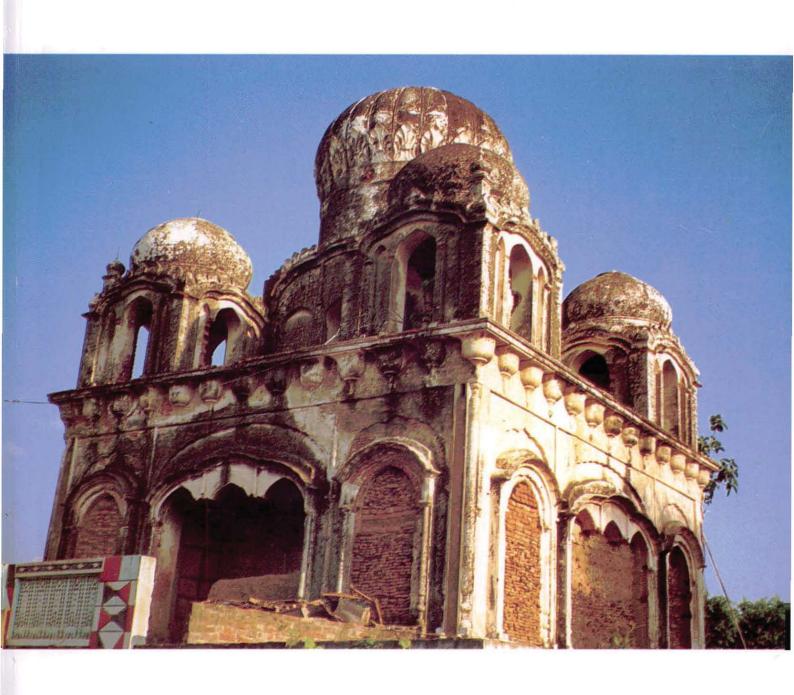
ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦਾ ਤਹਿਸੀਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ " ਗੁਰੂ ਕੋਠਾ " ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਆਪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਖੇਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਚੌਖਾ ਹਿੱਸਾ ਚਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਆਬਾਦ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਰਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਲਾਬ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਿਸਾਖੀ ਉੱਤੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੇਲਾ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਸਨੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

گرو كو ثها و زير آباد ضلع تجرانوالا

وزیر آباد ضلع گجرانوالا دا پردهان گرہے الی شروج گرو ہرگوبند جی دا پاون استمان 'گرو کو ٹھا''کر کے مشہور ہے آپ کشمیر توں مزدے ہوئے اپیتے اپ آباد ضلع گجرانوالا دا پردهان گرے الی شروج گردوارا صاحب اُسارے گئے اید اِک بہت ہی شندر ممارت می ہن چو کھا جتنا ڈھے چکا ہے اِک بہت ہی شندر ممارت می ہن چو کھا جتنا ڈھے چکا ہے گردوارا صاحب اندر شرنار تھیاں دے گھراباد ہن گردوارے دے نال 13 محماؤل زمین زرع ہے اِک شندرتے وشال مالاب ایس دی شندر تا وج وادھا کردا ہے بہت پنجی اتے دیوالی نول میلا جڑدا می ہن وساکھی اُتے نکاجہیا میلا ایس شردے مسلمان وسٹیک کردے ہن .

GURDWARA GURU KOTHA WAZIRABAD DISTRICT GUJRANWALA

Wazirabad is a leading town of Gujranwala district and Guru Kotha, the sacred place named after Guru Hargobind Ji, is located in this town on his way back from Kashmir. He stayed at the house of one of his devotees by the name of Bhai Khem Chand Ji. A Gurdwara sahib was built here later. Once it was a beautiful building but its major portion has collapsed now and premises is occupied by refugees. 13 acres of agricultural land is endowed in the name of Gurdwara. A large and beautiful water tank adds to the scenic beauty of Gurdwara. Basant Panchami and Diwali fairs used to be held regularly, Now a mini Visakhi fair is arranged by the Muslims of the town.

ਗਰੂਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰਸੂਲ ਨਗਰ (ਰਾਮ ਨਗਰ)

ਰਸੂਲ ਨਗਰ ਨਾਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਸਬਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਰਾਮ ਨਗਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਸਬਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵਜ਼ੀਰ ਆਬਾਦ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਅੰਦਰ ਚਨਾਬ ਦਰਿਆ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕੰਢੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੁੰਦਰ ਗੁੰਬਦ ਅਤੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਫਰਸ਼ ਹੈ। ਕੰਧਾਂ ਉੱਪਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲਾ ਬੂਹਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ ਵੱਲ ਖੁਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰ ਆਬਾਦ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹਾਫਿਜ਼ ਆਬਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਬਖਸ਼ੀ।

੧੯੯੨ ਦੀ ਸੋਣੀ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਗੁੰਬਦ ਉੱਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ ਡਿੱਗੀ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਗੁੰਬਦ ਦਾ ਉਤਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸੜ ਗਿਆ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਰਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁੱਜਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

گردوارا چھویں پاتشاہی رسول نگر (رام نگر)

رسول گرنای بہت ہی اتمامک قصبا ہے چہنوں رام گرکے وی اتماس اندریاد کیتا جاندا ہے۔ ایہ قصبا تخصیل وزیر آباد ضلع گجرانوالا اندر دریا چناب دے کھے کنڈھے آباد ہے۔ اِس قصبے اندرست گر ہرگوبند جی واگردوارا شاناں و کھا رہیا ہے۔ چھوٹا جمیا دربار بٹیا ہویا ہے۔ جِس اُپر شندر گنبد اَتے سنگ مرمر دا فرش ہے۔ کندھاں اُپر گروگر نقہ صاحب جی داک اُکرے ہوئے ہیں۔ گردوارے دا جج پاے والا بوہا اِک وشال باغ ول کھلدا ہے جو اِس دربار دا جست گر ہرگوبند جی وزیر آباد توں چل کے اپیتے آئے من اُلے ایتھوں اُٹھ کے حافظ آباد نوں اپٹے چرناں دی چھوہ بخش ہے۔ حسل اندر بھت سارے 1992ء دی سوئی ویلے اِس دربار دی سراں اندر بھت سارے گراں دے گروہ ہوئے ہیں۔

GURDWARA SIXTH GURU AT RASUL NAGAR DISTRICT GUJRANWALA

Rasul Nagar is a very historic town which is referred in history by the name of Ram Nagar. It is situated on the left bank of River Chenab in Tehsil Wazirabad of Gujranwala district. A Gurdwara of Sat Gur Hargobind Ji is displaying its splendour inside this town. A small darbar has been built. The top is a beautiful dome and the floor is done in marble. Verses of Garanth Sahib are written on the walls. The right hand door of the Gurdwara opens in a big garden which is a part of this darbar. Sat Gur Hargobind Ji came to this place from Wazirabad and had graced Hafizabad after leaving this place.

The top of the cupola of the shrine was burnt in 1992 when the lightening struck the dome of this darbar during monsoon. Many Gujjar families have settled in the inn of the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਾਫਿਜ਼ਆਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ

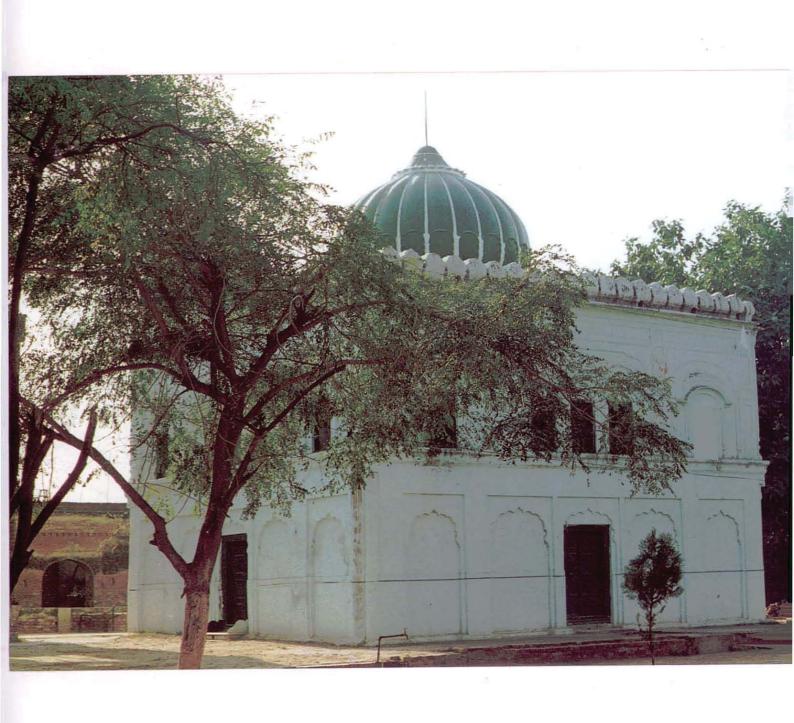
ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਜਿਹਨੂੰ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਕਿੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਫਿਜ਼ਆਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮੁਹੱਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੂਰੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਰਸੂਲ ਨਗਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਰਾਮ ਫਰਮਾਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੂੜੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਕੱਚਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਸੰਗਤਾ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾ 80 ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਹਾਫਿਜ਼ਆਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੨੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਬਟੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਕਪੂਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਚੋਖੀ ਜਾਗੀਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਇੱਥੇ ੧੫ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕਬਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦਫਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਖਾਲੀ ਕਬਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਰੋਂ ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੀਤ ਵੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

گردوارا چھویں پاتشاہی حافظ آباد شهر

ایہ اتمامک استحان چنٹوں روڑی صاحب آتے کِلا صاحب کر کے وی جاٹیا جاندا ہے۔ حافظ آباد شمراندر محلا گرونانک پورے وچ سخت ہے۔ اِس استحان نُوں ایہ مان پراپت ہے کِہ ایسے میری پیری دے پاتشاہ ست گر ہرگویند جی کشمیر توں مڑدے ہوئے رسول گر توں چل کے ایسے ویراجے۔ جس تحال آپ نُوں ایہ واز بخیا اُس نُوں کِلا صاحب کیا جان لگا۔ بُھُے چر ایہ استحان کپا رہیا فیر شکت نے ایمنوں لِکا بٹوا دِکا وال ستحان کپا رہیا فیر شکت نے ایمنوں لِکا بٹوا دِکا وَلا ساحب آتے ہوں کہ ماؤں زمین حافظ آباد وچ آتے 28 گھماؤں پنڈ بٹیرے وچ سکھ راج دی ہے۔ اِس توں اڈ ایتھوں دے کپور پروار ولوں وی چو کھی جاگیر دربار دے ناوں ہے۔ ایسے 15 ہاڑ تُوں میلا ہوندا ہی۔ ہُن بُھے سالاں توں دربار اندر اِک قبربٹا دِتی گئی ہے۔ جس اندر کوئی وی منکھ دفن نہیں۔ ایہ خالی قبر ہے۔ اِس نُوں لالاں والی سرکار کرکے جائیا جاندا ہے۔ اِس پاروں میلے دی ریت وی بی ہوئی ہے۔

GURDWARA SIXTH GURU AT HAFIZABAD CITY

This historic place is also known as Rori Sahib and Killa Sahib. It is situated in Mohalla Guru Nanakpur of Hafizabad City. This place holds a distinction that Patshah of Meeri and Peeri Sat Gur Hargobind Ji came here from Rasool Nagar while returning from Kashmir. The place where he took rest came to be called Rori Sahib and the spot where he tied his horse became known as Killa Sahib. For sometime it remained a mud building but afterwards Sangat built it with solid bricks. 40 ghumaon of land in Hafizabad and 28 ghumaon land in village Batera is in the name of this Gurdwara since the Sikh rule. Over and above it the Kapur family has made endowment of a considerable estate to the Gurdwara. Once a fair used to be held on 18th of Har. Since a few years a grave has been erected inside the darbar but no one is buried in it. It is an empty grave. It is called Lalan Wali Sarkar and thus the custom of holding an annual fair is maintained.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇੱਛਾ ਪਰਿਕ, ਵਿੱਨੀ, ਹਾਫਿਜ਼ਾਆਬਾਦ

ਵਿੱਨੀ ਜ਼ਿਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਥਾਣਾ ਹਾਫਿਜ਼ਾਆਬਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ " ਇੱਛਾ ਪਰਿਕ " ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹਾਫਿਜ਼ਾਆਬਾਦ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਂਉ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਪਹਿਲੀ ਵਿਸਾਖ ਨੂੰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ ।

گردوارا إحچهارك وني حافظ آباد

ونی ضلع تحصیل تے تھانا حافظ آباد دا اِک پِنڈ ہے۔ اِس پِنڈ وچ ست گر ہرگوبند جی داگر دوارا "اِچھا پرک" ہے۔ ست گر جی پِنڈ واسیاں دے پریم نُوں ویکھدے حافظ آباد توں چل استھے ٹھمرے ہن. گر دوارا صاحب اِک مکان دی صورت چنگا بٹیا ہویا ہے۔ اِس دے ناؤں تھوڑی جی جاگیراس پِنڈ اِچ ہے۔ اِس ویلے استھے شرنار تھی دسے ہوئے ہن. کہلی دساکھ نُوں نکا جہیا میلا ہوندا می جو ہن تھک گیا ہے۔

GURDWARA ICCHA PARAK AT VINNI IN HAFIZABAD

Vinni is a village of police station, Tehsil and district Hafizabad. "Ichcha Parak" Gurdwara of Sat Guru Hargobind Ji is in this village. Sat Guru came here for a brief visit from Hafizabad in recognition of love and affection of the villagers.

Gurdwara has been well constructed in form of a house and some land is attached to it. Presently same refugees are settled here. In the past a small fair used to be held on the first Visakhi but it is stopped now.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਧੁੱਨੀ (ਜ਼ਿਲਾ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ)

ਜ਼ਿਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਦਾ ਪਿੰਡ ਜੋ ਧੁੱਨੀ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਨੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ।

ਧੁੱਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਸੀ ਜੋ ੧੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਤੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਇੰਚ ਚੌੜਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਚੈਨਾ ਮੱਲ (ਧੀਰੋ ਮੱਲ) ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੋੜਾ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਮਦਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹਜ਼ੀਰਾ ਦੇ ਰੋਗੀ ਇਹਨਾ ਥਾਵਾ ਵਿੱਚ ਜਾਦੇ ਤੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਛੁਹਾ ਕੇ ਅਰੋਗ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ। ਹਾਲ ਕਮਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਬੂਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਅੰਬਾਲੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਪੱਕੀ, ਫਰਸ਼ ਚਿੱਟੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆ ਰੋਗਨੀ ਇੱਟਾ ਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਛੱਤ ਕੋਈ ੧੬ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਹੈ।

گردوارا گرو امرداس جی دهنی 'ضلع حافظ آباد

ضلع تحصیل حافظ آباد دا اِک پِنْدُ جو دُهنی کرکے مشہور اے ایس پِنْدُ نُوں حافظ آباد توں کی سڑک جاندی اے ایس توں پہلوں پِنْدُ وِنْ آوندا ہے ایس وی گردوارا صاحب ہے۔ دُهنی والے گردوارا صاحب وچ گرو امرداس جی دے جو ڑے دا اِک پیّر ی جو 11 ایج کما اتے ساؤھے 3 ایج پنج توں چو ڑا ی . بھائی چینال (پیرو ل) تیج گرو جی دا پر می سکھ ہی ست گر اوس دی سیوا توں پر بن ہو کے اوس نُوں لیٹا جو ڑا بخشا جو اِک پیّر ایسے آتے اِک پِنْدُ مدر تخصیل نکانا صاحب ضلع شیخوپورا وچ ہی . بجیرال وے روگی ایسنال دوہال تھاوال وچ جاندے جو ڑے نُوں گل نال چھوہا کے اروگ ہوندے سی . ایس ویلے گردوارا صاحب پِنْدُ دے وچاہے ہے۔ اِک ہال کرا ہے جس دے چار ہو ہے بن . ایس وچ ہوں آئے شرنار تھی وے ہوئے ہیں . گردوارا صاحب دی محارت کی 'فرش چے کالے رنگ ویال روغنی ٹاکلال والگا ہویا ہے . چھت کوئی 16 فٹ اُچی ہے ۔ ایس نال زمین ایس پِنْدُ اتے بھے ہور کیشال وچ ہو۔

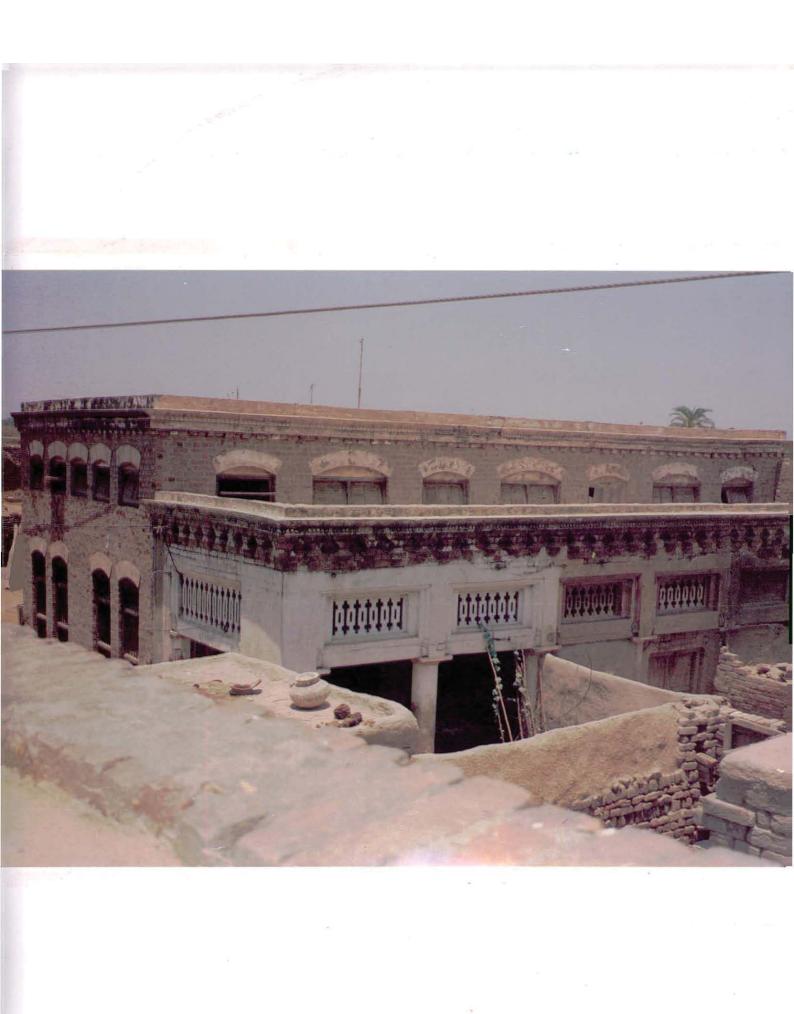
GURDWARA GURU AMARDAS JI AT DHUNNI DISTRICT HAFIZABAD

A village of Tehsil and district Hafizabad is popularly known as Dhunni. A metalled road leads to Dhunni from Hafizabad. Another village by the name of Vinni precedes it. There is a Gurdwara in the village Vinni.

One shoe of Guru Amardas Ji was kept in this Gurdwara which was 11 inches long and 3.5 inches wide at the toe. Bhai Cheena Mal (Peera Mal) was a devotee and follower of the Guru Ji. Sat Gur was pleased with him and granted him one pair of his shoes. One of the shoes was kept here while the other was kept in village Madar of tehsil Nankana Sahib (Distt. Sheikhupura). People suffering from Hajeeran (Cervical Lymphadenopathy) used to visit both the places and touched their cheeks against the shoes to get rid of the disease.

The Gurdwara is now in the centre of the village. There is a hall which has four doors. It is presently under the occupation of refugees from Ambala. The Gurdwara is built with brick while the floors are done in black and white glazed tiles. The ceiling is sixteen feet high. The land assigned to

this Gurdwara is in this village as well as in some other villages.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਬੱਚੇ

ਬੱਚੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਲੇ ਕੇ ਤੋਂ ੧੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹੈ। ਹਾਫਿਜ਼ਾਬਾਦ ਤੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿੱਨੀ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਤੇ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਮਹੰਤ ਭਾਰਤੀ ਦਾਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅੱਜ ਵੀ ਖਲੋਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਦਾਸ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਸਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਖਸ਼ੇ ਜੋ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ੧੧੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ੪੦ ਮੁਰੱਬੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲੰਗਰ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

گردوارا پنڈنچ

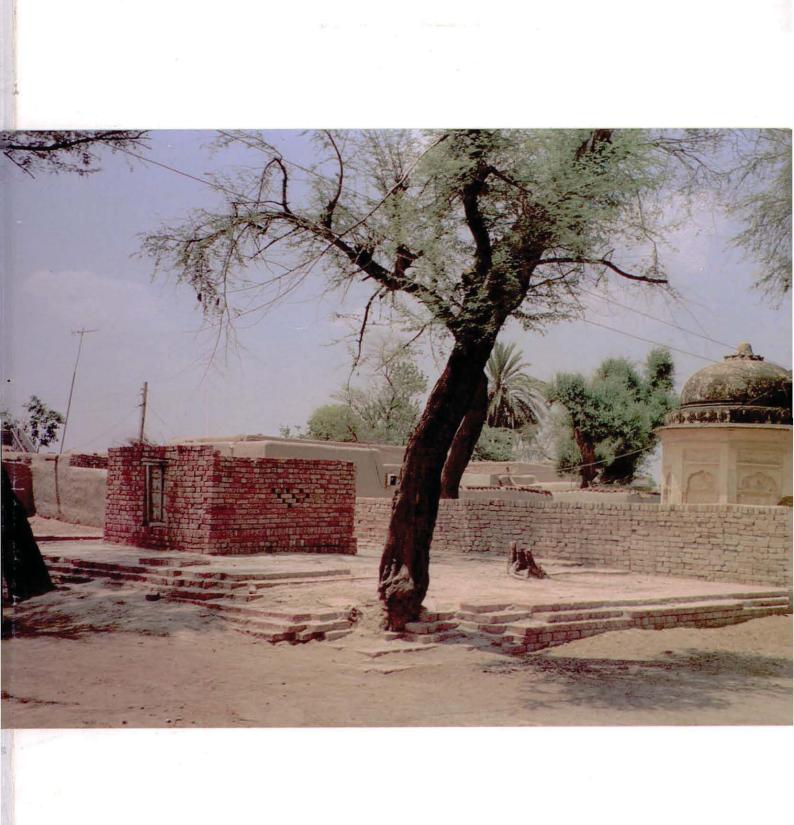
بچ ناں وا اید پنڈ ضلع تحصیل تھانا حافظ آباد وچ ریلوے شیش کالے کے توں 10 کلومیٹر پورب ول ہے۔ حافظ آباد توں اِس پنڈ وچ کی سڑک وی جاندی ہے۔ اید اِک بٹت ہی زکا جہیا پنڈ ہے۔ اِس پنڈ وچ گرو ہر گوبند ہی واگر دوارا ہے۔ گرو ہی ونی تول چل ایسے آئے۔ تھوڑا سا ویراہے دھرم آبدیش دِ آ۔ چھوٹا جہیا گردوارا بٹیا ہویا می جو ہُن الوپ ہو چکیا ہے۔ گردوارے وے نال لگدی مہنت بھارتی داس ہی دی سادھ آج وی کھلوتی ہے۔ بھارتی داس اِک وار دسم پاتشاہ ہی پاس شند ر کھوڑا لے کے حاضر ہویا۔ گرو جی نے پر من ہو کے اُس نُوں اِک دستار آئے گرو گر نتھ صاحب جی بخشے جو 1947ء تیک اسیصے براجمان رہے۔ شردھالو ڈور ڈور توں او ہنال وے درشناں نُوں آوندے من.
وساتھی اتے ایکاد شی نُوں میلا ہُڑدا می اِس گردوارے وے نال 110 مربع زمین ہے جمدے وچوں 40 مربع مماراجا ر بجیت شکھ ولوں کئرواسط دِ تے ہوں۔ ہو جی من

GURDWARA SIXTH GURU AT BACCHE DISTRICT HAFIZABAD

This village called Bacche is within P.S., Tehsil and district Hafizabad. It is ten kilometer east of Kaleke railway station. A metalled road also leads to the village from Hafizabad. This is a tiny village. There is a Gurdwara of Guru Hargobind Ji in this village. Sat Guru walked to this village from Vinni and preached Sikh religion for some time. A small Gurdwara was built which has fallen apart now.

The Samadh of Mahant Bharti Das adjacent to Gurdwara stands todate. Bharti Das once went to the 10th Patshah and presented him with a beautiful horse. Guru Ji was pleased and bestowed him with his "dastar" (turban) and a copy of Guru Granth Sahib Ji. Both relics remained here upto 1947. Pilgrims used to come from far afar to see them.

Visakhi and Ekadshi fairs used to be held. 110 squares of land is attached to the shrine out of which 40 squares were gifted by Maharaja Ranjit Singh for the management of Langarkhana.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਵਾਲਾ

ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ ਨਾਮੀਂ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ ਥਾਣਾ ਨੌਸ਼ਿਹਰਾ ਵਿਰਕਾ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੱਖਣ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ।

ਛੇਵੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਜਦ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਬਿਰਾਜੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੰਮਾਕੂ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਤੋਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਇਹ ਨਾਮ ਰੱਖ ਕੇ ਫਿਰ ਤੰਮਾਕੂ ਪੀਣ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਤੰਮਾਕੂ ਪੀਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਪਿੱਛਲੀ ਭੁੱਲ ਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਰਸ਼ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਟਾਇਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਿਰ ਸੋਹਣੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਵੇਲ ਬੂਟੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਟਾਇਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਸੰਮਤ ੧੯੯੦ ਵਿੱਚ ਬਣੀ। ਸਤ ਸਾਉਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

گردوارا کھارا صاحب بھائی کے موضلع مجرانوالا

GURDWARA KHARA SAHIB AT BHAIKE MATTU DISTRICT GUJRANWALA

The village by the name Bhaike Mattu is located about two kilometers south-east of the Police Station Noshehra Virkan of tehsil Gujranwala. The Gurdwara is located just before the entrance to the village.

When Sixth Patshah Guru Hargobind Ji was staying here a man came and sat close to Patshah after prostrating before him. His moustaches had turned yellow due to smoking. Guru Dev Ji asked his name. "Hargobind is my name", he replied. Sat Guru Dev Ji said, "You carry this name yet you commit offense of smoking". He quitted smoking, sought forgiveness for the past deeds and became a disciple of Guru Dev Ji.

The building of the Gurdwara is very attractive, floors are done in black and white tiles and walls are decorated with paintings of flowers. The ceiling too is decorated in floral designs. Many plaques bearing the name of the people who helped in its repair and maintenance and which tell us that it was constructed in Samvat 1990.

A fair used to be held on the 7th of Saawan.

ਗਰਦਆਰਾ ਪੰਜਵੀਂ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੰਬੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਨੀਰਤ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਸਥਿੱਤ ਹਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁੰਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਗੁੰਬਦ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇੱਕੋ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ । ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੬੧੩ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ । ਆਪ ਜਿਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ, ਗੁਰਸਿੱਖਾ ਸਦਾ ਲਈ ਇਹ ਗੁਰਮੇਲਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ । ਇਸ ਗੁਰਧਾਮ ਨੂੰ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਮੁਆਫ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਣ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਹੇਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਰਾਜੇ, ਹੁਣ ਉਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਉਸ ਬਿਰਛ ਦਾ ਤਣਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਗੁੰਬਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹੀ ਹਨ । ਯਾਤਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

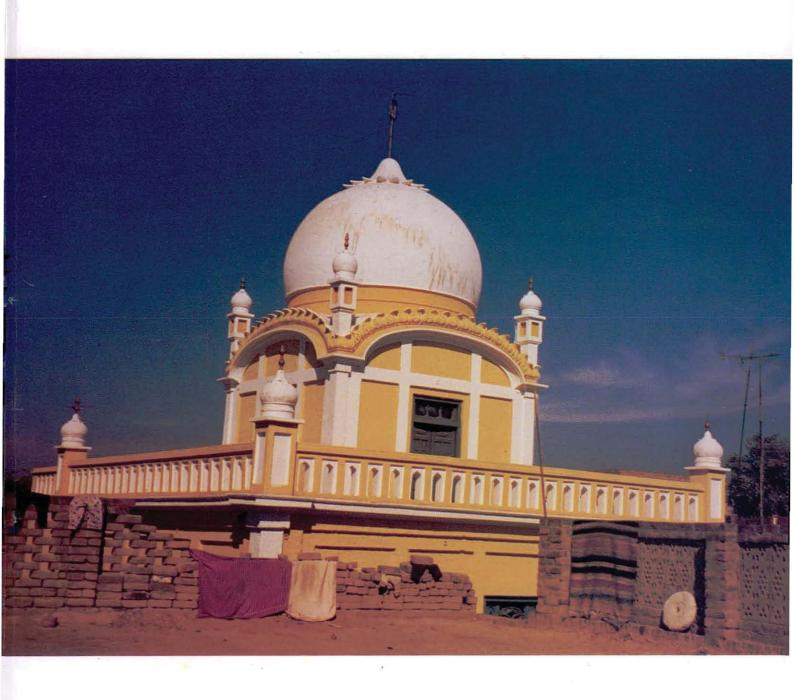
گردوارا بنجوین چیوین ٔ پاتشای نکاتا صاحب

اید دووی اتمامک استحان گردوارا تنبو صاحب تول نیرت جنم استحان صاحب نول جان والی سڑک اُتے سخت بن. ست گر ارجن دیو جی دا استحان گنبد تول بنا آتے میری پیری دے مالک ست گر ہرگوبند جی دا استحان گنبددار بنیا ہویا ہے. اید دوویں گردوارے اکو چار دیواری وچ بن. چھویں پا تناہ کشمیر تول مڑدے ہوئے نکانا صاحب جی دے در شنال نول ہاڑ مینے ست 1670 بمطابق 1613ء نول پدھارے.. آپ جتھ ویراج بن گرستگھال سدا لئی اید گر میلا قائم کر لیا. ایس گردھام نول 13 محماوں زمین محاف دی جاندی ہے. ون دے جس پرچھ بیٹھ ست گرد ویراج بن ادہ بن الوپ ہو چکیا ہے. اوس برچھ دا تا شیشے دی اک چٹی وچ سنبحال کے گردوارا چھویں پا تشاہی دے اُتے گنبد وچ آوندیال سکتال دے در شنال واسطے رکھیا ہویا ہے. ایستے وی پرکاش نہیں ہوندا کیول محارت بی بن یا تری در شن کر کے پرین ہو جاندے ہن.

GURDWARA 5TH AND 6TH GURU, AT NANKANA SAHIB, DISTRICT SHEIKHUPURA

Both of these historical shrines are situated near Tambo Sahib on the road leading towards Janamasthan Nankana Sahib. The shrine of Sat Gur Arjun Dev Ji is without a dome whereas the sacred shrine of the Patshah of meeri peeri Guru Hargobind has been built with dome and both the shrines have a common boundary wall.

The sixth Patshah came to visit Nankana Sahib in the month of Har Samvat 1670 (1613 AD) while returning from Kashmir. The Guru's disciples established this Gur Mela at the site where he had stayed. 13 ghumaon of land is said to be endowed to the Gurdham. The tree under which Guru Dev Ji stayed, has withered away. A piece of that tree has been preserved in a glass case and placed inside the dome of the shrine of the 6th Guru so that the visiting Sangats may see it. Here too Prakash does not take place, only the buildings stand which the yatrees visit and get solace.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਕੋਟਲੀ ਭਾਗ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਕੋਟਲੀ ਭਾਗ ਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਐਮਨਆਬਾਦ ਤੋਂ ਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੰਗਲੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਪੁਲੀ ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਹੈ। ਪੱਕੀ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਾਟ ੨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਸਤਿਗਰ ਸੀ ਗਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗਰਦਆਰਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪ ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ । ਕੋਲ ਹੀ ਉਹ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ । ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਲੋਕ ਵਸ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ੧੬ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ। ੧੪ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

گردوارا چھویں یا تشاہی کو ٹلی بھاگا، محجرانوالا

كو كلى بھاگا نام وا ايد پند ايمن آباد تول ميانوالى بنگلے نول جاون والى سرك أتے ہے. اس دابس شاپ كلى چك رام داس ہے. كلى تول پند دى واث دو كلو ۔ اپیقے ست گر ہر گوبندھ جی واگر دوارا چھوٹا جمیا بٹیا ہویا ہے. آپ جس بیل دے رکھ بیٹھ ویراجے اوہ اج بٹیکر موجود ہے کول بی اوہ نکا جمیا منجی صاحب اتے تھڑا صاحب ہے. ہٹن ایکتے لوک وس گئے ہن. اس دربار دے نال 16 تھماؤں زمین اس پنڈ ولوں ہے. 14 چیتر نوں میلا ہوندا ی.

GURDWARA 6TH GURU, KOTLI BHAGA, DISTRICT GUJRANWALA

This village, named Kotli Bhaga, lies on the road leading to Mianwali Bungalow from

Eminabad. Its bus stop is Chak Ram Das bridge and the village is 2 kms from here.

A small gurdwara of Sat Guru Hargobind Ji is built here. The pipal tree under which he was seated is still standing. A small Manji Sahib and Thara Sahib is close to it. People have now settled in it. 16 ghumaon of land has been endowed to this darbar by the village. A fair used to be held on 14 of Chait.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗਲੋਟੀਆ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਗਲੋਟੀਆਂ ਖੁਰਦ ਨਾਮੀਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਮੇਨ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ । ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਗਲੋਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ । ਮੇਨ ਰੋਡ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਦੂਰੀ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟਾਂਗਾ ਅਤੇ ਵੈਗਨ ਸਵਾਰੀ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਚਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗੁੰਬਦ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਚਿੱਟੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਜੰਝ ਘਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਦਾ ਰੁੱਖ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਨੀ ਪਤਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

گردوارا چھویں پاتشاہی گلوٹیاں ضلع سالکوٹ

گلوٹیاں خورد نامی ایہ پنڈ مجرانوالا سیالکوٹ مین روڈ اُتے اباد اے بس شاپ کلوٹیاں دے ناں توں ہی پرسدھ ہے. مین روڈ توں پنڈ دی دوری چار کلومیٹر ہے۔ پنڈ دچ کی سڑک جاندی اے۔ تانگا اتے چھویں پاتشاہ جی دا ہے۔ پنڈ دچ کی سڑک جاندی اے۔ تانگا اتے ویکن سواری داسطے عام مل جاندا ہے. ایس پنڈ دے اُکا دچالے سجہ توں اُچی تھاں اُتے چھویں پاتشاہ جی دائی ہوئ استعمان ہے۔ گرو صاحب سمیر توں مُڑدے ہوئے ایس تھاں ور اج۔ اسطے ہی گرو ہر رائے جی نے اِک پر کی دی ارادھناں اُتے اچن چیت درشن بے۔

گردوارا صاحب دا شندر گنبد دوروں ہی نظر آوندا ہے۔ پنڈ اندر ایہ سے توں اُچی عارت ہے۔ پرکاش استحان چے سنگ مرمردا بٹیا ہویا ہے۔ 1947 مگروں کدے پرکاش استحان چے سنگ مرمردا بٹیا ہویا ہے۔ 1947 مگروں کدے پرکاش نہیں ہویا. ایس ویلے پنڈ وے لوک ایس عمارت نون جنج گھروجوں ور تدے ہن گرو صاحب دے سے اسیخے اِک بوڑھ دا درخت می جو ہُن الوپ ہو سکدا ہے۔ الوپ ہو چکیا ہے۔ پنڈ ولوں 13 محماوک زمین گردوارا صاحب دے نان ہے۔ عمارت دی حالت اپنی پٹلی ہے کہ ایہ کے ویلے وی الوپ ہو سکدا ہے۔

GURDWARA 6TH GURU GLUTIAN DISTRICT SIALKOT

This village called Glutian Khurd (minor) is situated on Gujranwala-Sialkot road. The bus stop is known as Glutian. The village is at a distance of four kilometers from the main road. A metalled road leads to the village. Tongas (Horse driven carriages) and mini buses are easily available. The shrine of 6th Guru is located at the highest spot in the center of the village. On solicitous entreaties of a devotee Guru Ji stayed here while on his way back from Kashmir.

The beautiful dome of Gurdwara is visible from a distance. It is the highest building of the village. Prakashasthan is made of white marble but no Prakash has taken place since 1947. The building is presently being used as a marriage hall. There used to be a banyan tree during the times of Guru Dev Ji which is gone now. 13 ghumaon of land has been assigned to the Gurdwara by the village. The building is in such a poor condition that it may collapse any moment.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਸਮਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

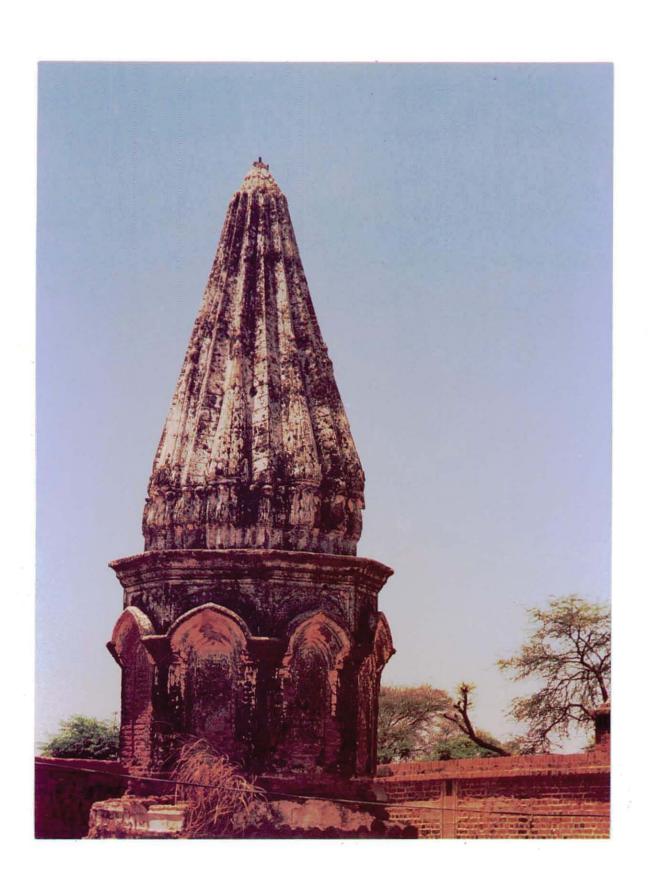
ਰਹਿਸਮਾ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿਲਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਸਰ ਅਤੇ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਹਨ । ਹੁਣ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਲਿਹ ਪੁਰ ਹੈ । ਕਸਬਾ ਚਪਰਾੜ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਬੰਧ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਅੱਜ ਵੀ ਖਲੋਤਾ ਹੈ ।

كردوارا كنثر صاحب ربسماضلع سيالكوث

رہسما نامی اسے پنڈ ضلع تے تحصیل سیالکوٹ دا اِک سرحدی پنڈ ہے۔ اس پنڈ وچ بن گردوارے گرو ہر گوبند صاحب بی دے بن بینال دے نال کنڈ صاحب ،گرو سراتے ٹالھی صاحب ،بن بین اس پنڈ دا نال صالح پور ہے۔ قصبا چراڑ دے نال اِک بند ہے۔ اس بند نُوں پار کر کے ایس پنڈ وچ جایا جا سکدا اے۔گردوارا گُنڈ صاحب الوپ ہو چکیا ہے گنڈ صاحب دے کنارے دا اِک تپ استحان اج وی کھلوتا ہے۔

GURDWARA KUND SAHIB AT REHSEMA DISTRICT SIALKOT

This village by the name of Rehsema is a border village of district and tehsil Sialkot. There are three Gurdwaras of Guru Hargobind Ji in this village, namely (1) Kund Sahib (2) Gurusar Sahib, and (3) Tahli Sahib. This village is called Salehpur now. There is an embankment near Chaprar and the village can be reached by crossing this embankment. Gurdwara Kund Sahib has been completely destroyed. A tapashtan (Meditation quarter) at the edge of Kund Sahib is still standing today.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਸਰ, ਰਹਿਸਮਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ

ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰਹਿਸਮਾ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂਸਰ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤਾਲ ਸੀ । ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਤਦ ਇਹ ਸੁੱਕ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇਜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜਲ ਕੱਢਿਆ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪਾਵਨ ਸਰੋਵਰ ਪੁਰਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

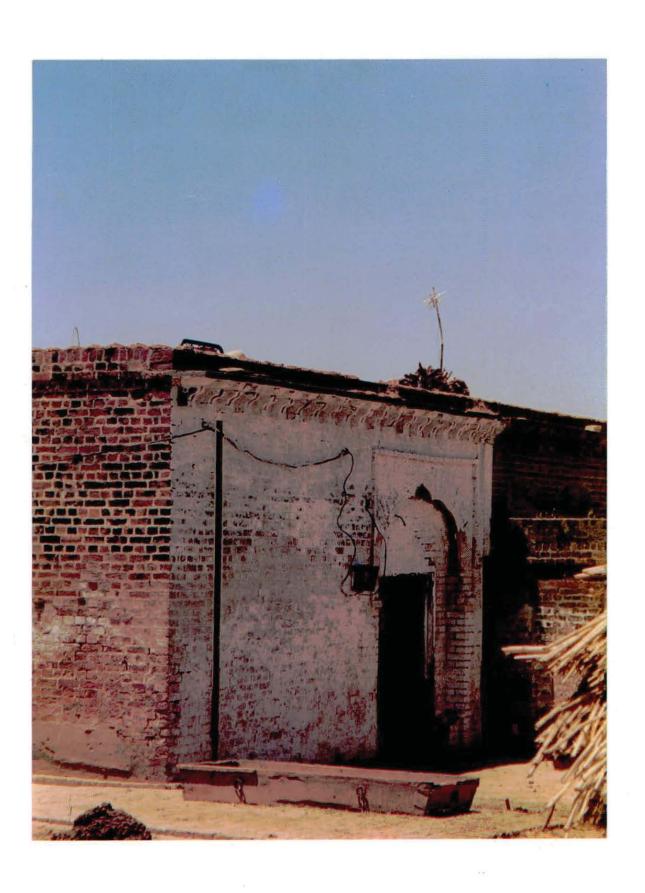
گردوارا ،گرو سرر بسماضلع سیالکوٹ

ضلع سیالکوٹ وے پِنڈ رہسما اندر گرو ہرگوبند جی وا استحان گروسرہے. اس پِنڈ توں کوئی ادھا کلو میٹر باہر گرو صاحب وا تال می جد گرو صاحب استخ پدھارے تد ایہ شکا می ست گرنے نیزا مار کے جل کڈھیا۔ گردوارا بٹیا ہویا می گروگر نقد جی صاحب وا پرکاش ہوندا می . ایس وسلے ایہ پاون سردور پوریا جامچکیا ہے۔ گردوارا صاحب وچ لوک وسے ہوئے ہن .

GURDWARA GURUSAR AT REHSEMA DISTRICT SIALKOT

This shrine of Hargobind Ji called Gurusar is located at Rehsema village of Sialkot district. Once there used to be a tank of Guru Ji at a distance of half a kilometer from village. It is said that the pond was dry when Guru Dev Ji arrived at the place and Sat Gur made the water ooze out of the earth by throwing his lance. There was a Gurdwara and Prakash of Guru Granth Sahib Ji used to be held.

The sacred pond has been levelled now and Gurdwara has been occupied by people.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਸਮਾ, ਸਿਆਲਕੋਟ

ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਤੀਜਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ, ਤਦ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਗੋਸਾਈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਜਿਸ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧੋਤੇ, ਉਹ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸੌ ਰੁਪਏ ਇੱਕ ਬਟਵੇ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸੇਹਲੀ ਟੋਪੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਕਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਵਸਤਾਂ ਇੱਥੇ ਯਾਦਗਾਰ ਸਨ।

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ, ਟਾਹਲੀ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਹ ਮਕਾਨ ਵੀ ਹੁਣ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਾਲਿਹਪੁਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਿਪਰਾੜ, ਜ਼ਿਲਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਸਿਆਲਕੋਟ ਹੈ । ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਦੋ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਤਿੰਨ ਘੁਮਾਂ ਜਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ ।

گردوارا ٹافی صاحب رہسماضلع سیالکوٹ

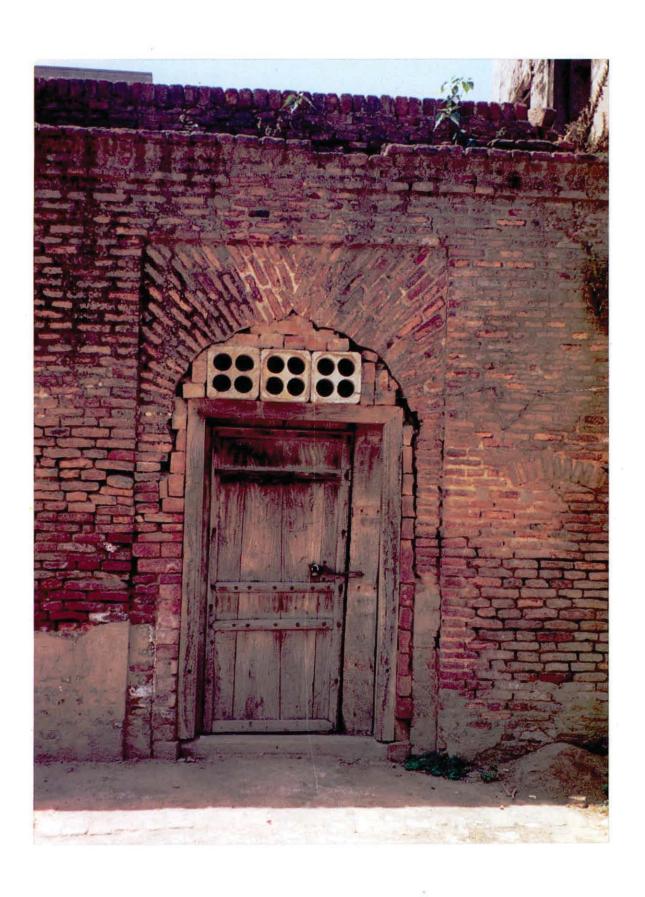
اِس پنڈ اندر گرو ہرگوبند جی صاحب دا ایہ تجا استحان ہے۔ جد گرو صاحب اسلے تشریف لائے تد اسلے دے اِک گوسائی سادھو دی لڑکی دا ویاہ ہی۔ اس دی بنتی کرن اتے گرو صاحب نے اوس دے گھر چرن پائے۔ اوہ بنال جس کنڈ وچ چن دھوتے اوہ پوجا استحان بن گیا۔ گرو صاحب نے سادھو نوں سو رپٹے اِک بڑے دوچ پاکے دتے۔ اتے سملی ٹوئی بخشی۔ کدے ایہ سے وستاں اسلے یادگار سن.
پنڈ توں پورب ول ٹالھی صاحب نامی استحان ہے گرو صاحب تشمیر جاندے ہوئے اسلے ویراج ٹالھی نال گھوڑا بدھا۔ اس کارن ٹالھی صاحب نام پرسدھ ہوگیا۔ ایہ استحان وی ہٹن اِک مکان دی صورت ہے۔ اس اندر لوکال دی رہائش ہے۔
ہوگیا۔ ایہ استحان وی ہٹن اِک مکان دی صورت ہے۔ اس اندر لوکال دی رہائش ہے۔
اس پنڈ نوں ہٹن صالح پور آکھیا جاندا اے۔ اس دا ٹیس شیشن چراڑ ضلع تے تحصیل سیالکوٹ ہے۔
اس پنڈ نول ہٹن صالح پور آکھیا جاندا اے۔ اس دا ٹیس شیشن چراڑ ضلع تے تحصیل سیالکوٹ ہے۔
اب دربار امر تسردی شکت نے بٹوایا می۔ اِک دو تے تن ہاڑ ٹول میلا ہوندا می تن تھماؤں زیمن گردوارا صاحب دے ناں اے۔

GURDWARA TAHLI SAHIB AT REHSEMA DISTRICT SIALKOT

This is the third shrine of Guru Hargobind Ji in this village. When Guru Dev Ji reached this place, the marriage of daughter of a Gosai Sadhu was being solemnized. Guru Dev Ji went to his house at his supplications. The pond where he washed his feet was turned into a place of worship. Guru Ji presented the Sadhu one hundred rupees in a purse along with a sehli (local) cap. These three items were kept here as relics.

The shrine called Tahli Sahib is located at the eastern side of the village. Guru Sahib stayed here while on his way to Kashmir and during his stay he had tied his horse with a sheesham (siccoo) tree and thus it came to be called Tahli Sahib. The shrine looks like a house and some people live in it.

The village is now known as Salehpur. Its P.S. is Chaprar of tehsil and district Sialkot. This darbar was built by the Sangat of Amritsar. A fair used to be held on 1st, 2nd and 3rd of Har. 3 ghumaon of land is endowed to the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੌਮਾਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਟੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਲਾਹੌਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਮੁਹੱਲਾ ਚੌਮਾਲਾ, ਅੰਦਰੂਨ ਭਾਟੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਦੇ ਘਰ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਇਆ। ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਜੀ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਲੈਣ ਲਾਹੌਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰੇ। ਇਸ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸ ਸੀ। ੧੯੧੫ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਹੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ, ਫਿਰ ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਸ਼ੁੌਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਕਾਨ ਸਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਭਾਟੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ੮੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖੁਦਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲੇ ਮਕਾਨ ਛੱਤ ਲਏ ਹਨ । ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਨਾ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੇ ਚੱਟ ਲਿਆ ਹੈ ।

گردوارا چومالا صاحب بھائی دروازا لاہور

گرو ہر گوبند جی دا اید پاون استمان محلا چوبالا اندرون بھائی دروازے وچ ہے۔ ایسے ست گر جی نے بھائی جیون دے گھرنواس کیتا. ایسے گرو صاحب نے کی وار دیوان لگایا. پریمیاں نوں امرت بچناں نال نمال کیتا. بھائی بدی چند جی جد گرو جی دے گھوڑے لین لاہور آئے تے اوہ وی ایسے بی تھرے اس مکان نوں بھائی جیون نے گردوارا با دیا گیا۔ بہنا پربندھ منتاں پاس می۔ 1915ء وچ گردوارا صاحب دے بال دا وستھار کیتا گیا۔ منت ہری سنگھ توں 1921ء وچ گردوارا ساحب دے بال دا وستھار کیتا گیا۔ منت ہری سنگھ توں 1921ء وچ گردوارے دا پربندھ سکھ سنگتاں نے اپنے ہتھ وچ لے لیا۔ پہلوں لوکل کمیٹی بی 'فیر 1927ء توں 1947ء تیک شرومنی کمیٹی دا پربندھ رہیا۔ ہن محکما او قاف کول ہے۔

کول ہے. پہلے گرو گر نتھ صاحب وا پر کاش ہوندا می. شروهالوال دے ٹھرن واسطے انیکال مکان من. گردوارے دے نال اِک مکان بھائی دروازے اندر 87 تھماؤل زمین پنڈ خود پور تحصیل لاہور وچ ہے. بسنت پنجی نول میلا ہوندا می. ایس ویلے گردوارا صاحب وا نام نثان تک مک گیا ہے. اس استمان اتے لوکال بن بن منزلا مکان چھت لئے ہن. اتباس وا اِک پنا من کھمال چپٹ لیا ہے.

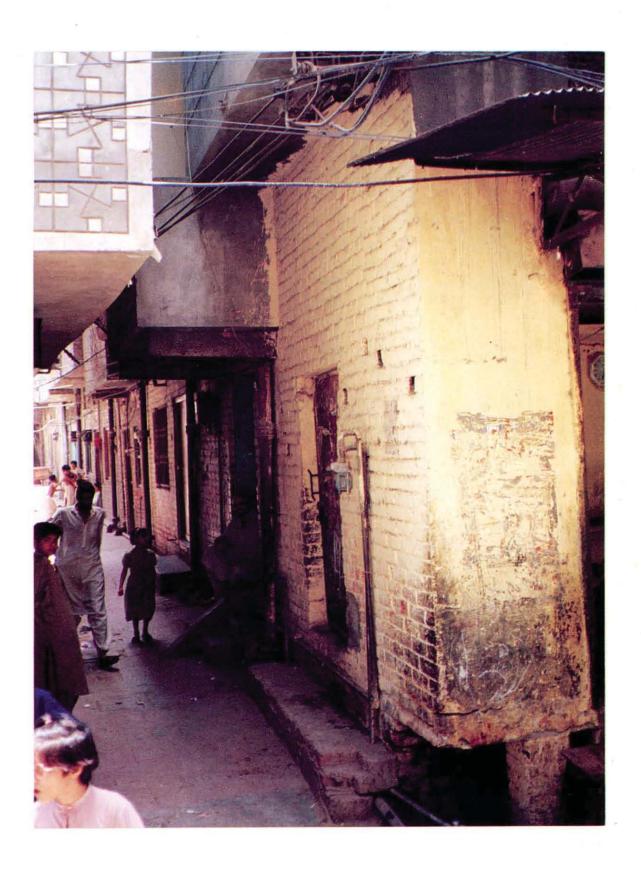
GURDWARA CHOWMALA SAHIB AT BHATI DARWAZA LAHORE

This sacred shrine is located in Chowmala Mohalla inside Bhati Gate. Guru Hargobind Ji stayed in the house of Bhai Jivan, held a number of congregation (Diwan) and blessed the devotees with eternal teachings. Bhai Biddi Chand Ji also stayed here when he came to take back the horses of Guru Ji. Bhai Jivan converted this house into a Gurdwara. Its initial charge was with the mahants. In 1915 the hall of Gurdwara Sahib was enlarged. Sikh Sangats took over the control from Mahant Hari Singh in 1921 AD. Initially a local Committee was constituted then it passed onto the control of Shiromni Gurdwara Parbandhak Committee from 1927 to 1947 AD. The Auqaf Department has the charge of this place now.

charge of this place now.

Prakash of Guru Garanth Sahib used to take place. There were a large number of rooms for pilgrims to stay. A house in Bhati gate and 87 ghumaon of land in Khudpur village of Tehsil Lahore is attached to Gurdwara. A fair used to be held on Basant Panchami.

Gurdwara has been completely wiped out. People have constructed three storey buildings over the site of the Gurdwara and thus a page of history has been destroyed by the selfish individuals.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ, ਮਜ਼ੰਗ, ਲਾਹੌਰ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧੬੧੯ ਈ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਆਏ । ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਆਰ ਕੀਤਾ ।

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਮਜ਼ੰਗ ਵਿੱਚ ਟੈਂਪਲ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਸਥਿੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਣਵਾਈ। ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਸਵਰਗੀ ਸ੍ਵਾਰ ਮਹਿਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ ਸੀ। ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ੯ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਹਰ ਸਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਉੱਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬੂਹੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

گردوارا پاتشاہی چھویں مزنگ لاہور

صاحب گرو ہر گوہند جی 1619ء نوں دیوان چندو نوں نال لئے کے لاہور آئے. ایتھوں ہی آپ نے گرو گھر دی پر بی بی بی کولال نوں اپٹے گھوڑے آئے۔ وار کیتا.

ایہ استحان مزنگ وچ ٹمپل روڈ اُتے ہے۔ اس پاون استحان دی پہلی عمارت مهاراجا رنجیت سنگھ نے بنوائی 1926ء نوں سورگی سردار مرسنگھ دے اُدم صد قا موجودا عمارت ہوند وچ آئی. روزانا دیوان سجدا ی. 1927ء توں 1947ء تیکر اس دا پربندھ شرومنی گردوارا پربندھک سمیٹی کول رہیا۔ ہمن محکما او قاف کول ہے۔ اس پاون استحان دے ناں 9 ہمیاں ہن جو گردوارا صاحب دی عمارت وچ ہی ہن. وشال دیوان ہے۔ اس اندر ہمن ہرسال آپ جی دے پر کاش دیوس اُتے اکھنڈ پاٹھ صاحب رکھیا جاندا ہے۔ شکت دے درش دیدار واسطے اس دے بوہے ہرولیے کھلے رہندے ہن.

GURDWARA SIXTH GURU AT MOZANG, LAHORE

Guru Hargobind Ji came to Lahore in 1619 AD with Diwan Chandu. It was from here that he asked Gur Premi (lover and devotee) Bibi Kaulan to ride his horse. The shrine is on Temple road in Mozang. The initial building of this sacred place was built by Maharaja Ranjit Singh. It was shifted to the present building in 1926 AD through the courtesy of late Sardar Mehar Singh. Congregation was held daily, Shiromni Gurdwara Parbandhak Committee remained in charge of its maintenance from 1927 to 1947 and at present it is in the custody of Waqf Board. Nine Shops inside the building of Gurdwara sahib are endowed to it. An Akhand Patth (complete recitation) is done on the birth anniversary of Gur Dev Ji. Its doors are ever open for the Sangat.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਰਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਕਾਛਾ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੀ ਲਾਹੌਰ ਫੇਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਕਾਹਨਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਛਾ ਹੈ, ਜੋ

ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਿੱਬੇ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਗਲੀ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਲ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਮੱਛੀਪਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਏਥੇ ਬੱਚਿਆ ਦੀ ਉੱਚੀ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਲਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ ਢਾਚਾ ਖਲੋਤਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਮੇਊ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਵੇਲੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ, ਇੱਕ ਖੂਹ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਹਾਲ

ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

گردوارا'شكار گڑھ صاحب'كاچھاضلع لاہور

ست گر ہر گوبند جی دی لاہور پھیری نال سنبندھت ایہ پاون استان لاہور توں کوئی 15 کلو میٹر دی دوری اُتے ہے۔ فیروز پور روڈ اتے پرسدھ بس سٹاپ کاہنا نو توں کوئی چار کلو میٹر پچتم ول ہے۔ ریلوے سٹیٹن کاچھا ہے۔ جو پنڈ توں بن کلو میٹر دور ہے۔
اس پنڈ وچ اِک شبے اُتے ایہ پاون استعان ہے۔ اس نوں گرو ارجن دیو جی نواس دی آکھیا جاندا ہے۔ پچیویں پاتشاہ جی ایہ شکار کمیڈیا اُس ولیے ایسے بھاری جنگل می۔ اس پنڈ توں باہر گردوارا صاحب والی گلی ساہنے اِک وشال تال ہے۔ ایہ تال دیوان تکھیت واجوایا ہویا ہے۔ ہم ایہ پیٹی پال محکمے کول ہے۔
اس پاون استعان اُتے بھائی بل جی نے انگریزی راج ولیے گرو گر نچے صاحب جی پرکاش کیتا۔ پچیوں ایہ گردوارا سگھ جھا دے پربندھ بیٹھ آگیا۔ 1947ء توں پہلوں گردوارا کمیٹی نے ایپٹے بچیاں دی اُچی وویا لئی اک کالج بناؤن وا پروگرام بنایا جو ادھورا ہی رہ گیا۔
اِک سال پہلوں اس پاون استعان وا ڈگا ہویا ڈھانچا کھلو تا می ہمن اوہ وی حکہ گیا ہے۔ اس جگھا اُتے اِک میونے لیٹی حویلی بنا لئی ہے۔ گردوارا صاحب دے برایش کمرے 'اِک کھوہ اِتے لیک موہ وہے۔ ایسناں عارتاں وچ لوک وے ہوئے ہن۔

GURDWARA SHIKARGARH SAHIB AT KAACHA, DISTRICT LAHORE

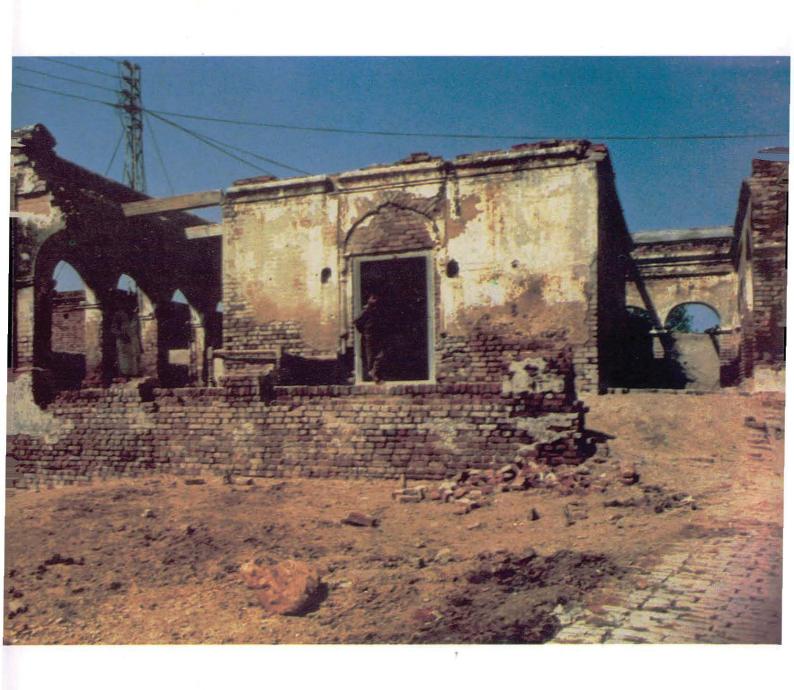
This sacred shrine connected with the Lahore visit of Sat Guru Hargobind, is located at a distance of 15 km from Lahore. It is about 4 kms west of Kahna bus stop on Ferozepur Road. Kaacha is the Railway station about 3 km from the village.

The Gurdwara which is known as Guru Arjun Nawas was built on a knoll in the village.

Sixth Patshah went hunting there which was a thick forest then.

There is a big water reservoir outside the village in front of street of the Gurdwara sahib. It was built by Diwan Lakhpat Rai. Presently it is with Fisheries Department. Bhai Mal Ji started Prakash of Guru Granth Sahib during the English rule. Later the control of Gurdwara passed into the hands of Singh Sabha. Gurdwara Committee had finalised a plan to set up a College for the higher education of girls before 1947 but this plan remained incomplete.

The remains of collapsed shrine were standing a year ago but now the same have disappeared completely. A Mayo (a clan) raised a mansion over the site. The residential rooms of Gurdwara, the tank and the Langarhall are still standing but some people live in these buildings.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਂਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਰਾਮਪੁਰ ਕਲਾਂ, ਲਾਹੌਰ

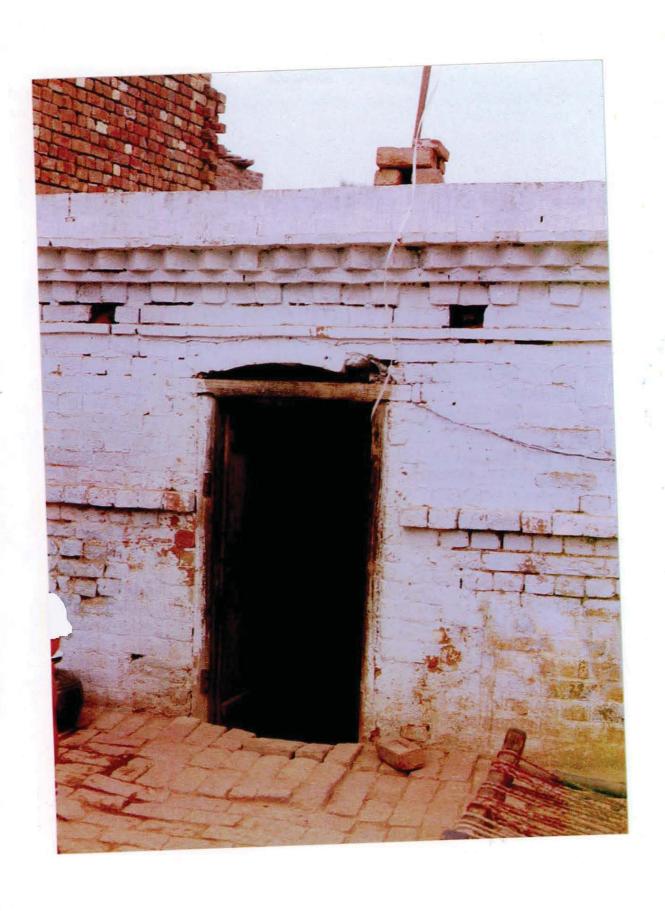
ਰਾਮਪੁਰ ਕਲਾਂ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖਰਕ ਜਾਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜੇ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਅੰਦਰ ਗੁੱਜਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

گردوارا 'چھویں پاتشاہی رام بورہ کلال ضلع لاہور

رام پور کلال نای اید پنڈ لاہور امر تسرروڈ اُتے آباد اے. اس پنڈ اندر گرو برگوبند جی داگرددارا ی. گرو صاحب کھرک جاندے ہوئے اس تھال ویراج چھوٹاجیا دربار بٹیا ہویا ی بین اس اندر مجرال دے گھروہ ہوئے ہن.

GURDWARA SIXTH GURU RAMPUR KALAN, DISTRICT LAHORE

The village is located on Lahore-Amritsar road. Once there was a Gurdwara of Guru Hargobind Ji Guru Ji in this village. He had stayed here while on his way to Kharak. A small darbar had been built here but now the families of Gujjars are settled in it.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਂਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਮਿਨਹਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

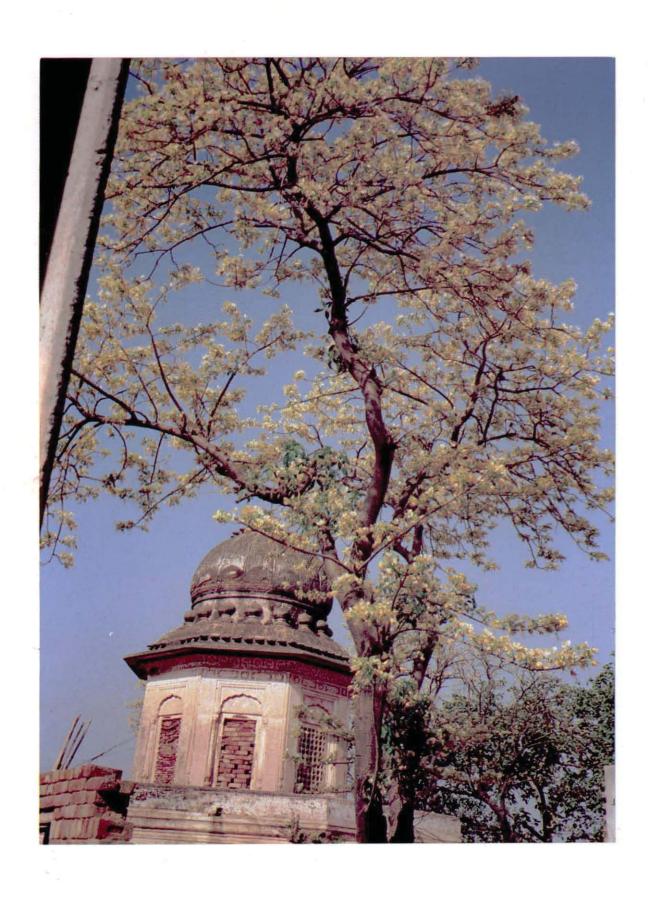
ਮਿਨਹਾਲਾ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜੱਲੋਂ ਮੋੜ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੜਕ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਵੈਗਨਾਂ ਤੇ ਟਾਂਗੇ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਗਰ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆ ਹੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਛੱਪੜ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਛੱਪੜ ਕਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਸੀ। ਇਮਾਰਤ ਗਿਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਬੁਰਜ ਹੀ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

گردوارا چھویں پاتشاہی منهالا ضلع لاہور

منهالا نامی پنڈ تھاٹا بری ضلع لاہور وچ اے ایس پنڈ نول جاون واسطے جلو موڑ تول اِک سڑک نکلدی ہے۔ ویکنال اتے ہائے عام مل جاندے ہن اس نگر اندر گرو ہرگوبند جی دا پاون استحان ہے۔ گردوارا صاحب پنڈ وچ و ژویاں ہی جج ہتھ اُتے اِک وشال چچپڑ کنارے ہے۔ ایہ چچپڑ کدے گردوارا صاحب دا سردور می۔ عمارت ڈگ چکی ہے۔ کیول اِک بڑج ہی کھلو ہاہے۔ ایہ کے ویلے وی الوپ ہو سکدا اے۔

GURDWARA SIXTH GURU AT MINHALA, DISTRICT LAHORE

The village Minhala is located in P.S. Burki of Lahore district. A road starts from Jallo Mor and leads to the village. Wagons and Tongas are easily available. The sacred shrine of Guru Hargobind Ji is in this village. Gurdwara Sahib is located by a big pond of water on the right hand side of the entrance to the village. Once this pond used to be the sacred tank of the Gurdwara Sahib. The building has collapsed but only one tower is still standing. It too may collapse any moment.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਛੇਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਖਰਕ, ਲਾਹੌਰ

ਜ਼ਿਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ "ਖਰਕ" ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ "ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਚਾਣੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਤੇ ਬੇਰੀ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਨਿਆ । ਇਸ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ੨੦ ਕੁ ਕਦਮ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਥਾ ਕੱਚਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸੀ ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਉਹ ਖੂਹ ਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਲ ਛਕਿਆ । ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕਦੇ ਨਿੱਤ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸੱਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਇਹ ਸਭ ਕਝ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਰੁੱਖਾ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁੰਡ ਹੈ ।

گردوارا بیری صاحب چھویں یا تشاہی کھرک کا ہور

ضلع تحصیل لاہور تھاٹا برکی دا اِک پِنڈ جو "کھرک" کر کے پرسدھ ہے۔ ایس پنڈ توں پورب دل کوئی ادھا کلومیٹر دور گرو ہرگوبند جی صاحب دا گردوارا "بیری صاحب" ہے۔ ست گر جی پڈھائے توں ایسے آئے۔ اربیری نال گھوڑا بدھا۔ ایس بیری توں 20 قدم پر گرو جی دے بیشن دے تھاں کپا دیدمہ صاحب ی صاحب" ہے۔ ست گر جی بڑھائے توں ست گراں جل چھکیا۔ گرو گرنتھ صاحب جی داکدے نت پرکاش ہوندا ی. پوہ شدی ست نوں میلا جُڑدا ی ہوں ایس ہو بھیا ہے۔ کیول رکھاں دا اِک جُھنڈ ہے۔ جُڑدا ی ہیں ایس ہو بھیا ہے۔ کیول رکھاں دا اِک جُھنڈ ہے۔

GURDWARA BAIRI SAHIB 6TH GURU AT KHARAK DISTRICT LAHORE

A village in Burki Police station of tehsil & district Lahore is known as "Kharak". Gurdwara "Bair Sahib" of Guru Hargobind Ji is about half a kilometer east of the village. Sat Gur Hargobind Ji came here from Padhana and tied his horse to the Bair tree. There was a mud Damdama Sahib at the place where Guru Dev Ji sat. It is at a distance of about 20 steps from this bair tree. It was later built with bricks. The well used by Guru Ji to satiate his thirst is close by. Once the Prakash of Guru Granth Sahib used to take place and a fair used to be held on the 7th of Poh. All of these have now vanished but for a grove of trees.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਝਲੀਆ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਝਲੀਆਂ ਨਾਮੀ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬਰਕੀ ਤੋਂ ਤਾਂਗੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਬਰਕੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਟ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੂਰਬ ਹੈ । ਇਹ ਦੋ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਵਾਂ ਝਲੀਆ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁੰਦਰ, ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਵਾਂਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਅੱਗੇ ਬਰਾਮਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੋ ਮਕਾਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਹਾਜਿਰ ਘਰਾਣਾ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

گر دوارا چھویں یا تشاہی جھلیاں ضلع لاہور

جھلیاں نامی پنڈ تحصیل لاہور تھاٹا برکی وچ ہے۔ اس پنڈ نول جاون واسطے برکی تول تا تکے ملدے بن برکی تول اس دی واٹ کوئی پنج کلو میٹر یورب ہے۔ اب دو پنڈ اِک دوج نال ملے ہوئے ہن ایس واسطے ایسنال نول و هلوال جھلیال وی آ کھیا جاندا ہے۔ اس پنڈ اندر ست گر ہر گوبند جی وا چران چھوہ پاون استھان ہے. گردوارا شندر کے سرکاری بنگلے وانگوں بٹیا ہویا ہے. اگے برآمدا کچھے دو مکان بنے ہوئے ہن. اس استھان دے نال اٹھ محماؤل زمین پنڈ ولول ہے. اِس ویلے اِس یاون دربار اندر انبالے دا اِک مهاجر گھراٹا وسیا ہویا ہے.

GURDWARA SIXTH GURU AT JHALIAN DISTRICT. LAHORE:

The village Jhalian is in P.S. Burki of the Lahore district. It is five kilometers east of Burki and Tongas can be hired from Burki to go to the village.

These two villages of Jhalian and Dhilwan are linked with each other and that is why they

are also called as Jhalian Dhilwan.

There is a sacred place in the village which was touched by the feet of Sat Gur Hargobind Ji. Gurdwara is beautiful and has been constructed like a govt bungalow with a verandah in front and with two rooms at the back.

8 ghumaon Land is endowed by the villagers to the shrine. A refugee family from Ambala is settled in it now.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਂਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਿਲਵਾਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਚਿਲਵਾਂ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬਰਕੀ ਤੋਂ ਟਾਂਗੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬਰਕੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਟ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਨੇਕਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਝਲੀਆ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਸਨ । ਆਪ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਕਦੇ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਉੱਕਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ੮ ਘੁਮਾੳ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ ।

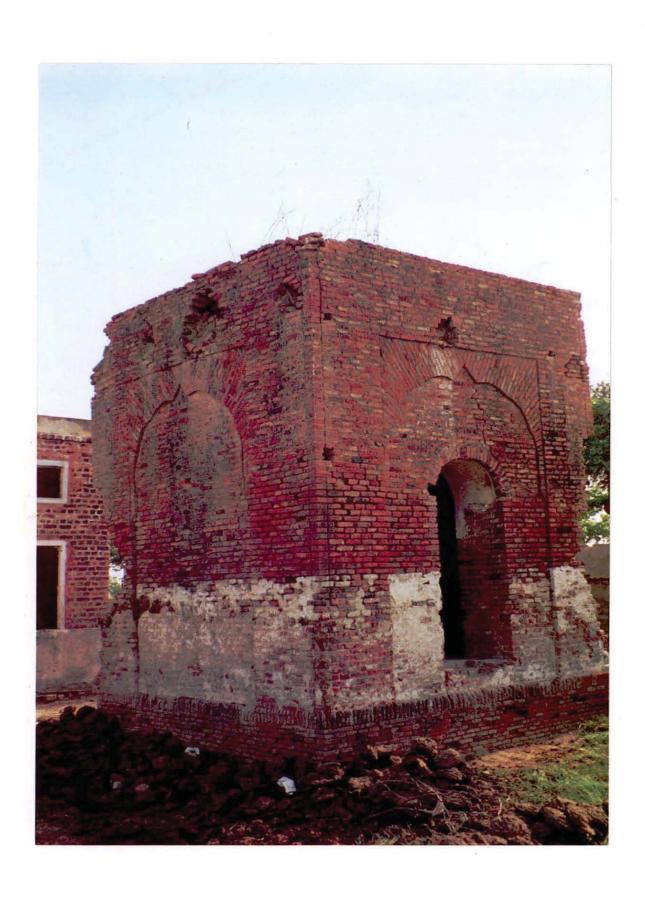
گردوارا چيوس يا تشاي دُهلوال ضلع لامور

و اسلامی اید پند مخصیل لامور تھاٹا برکی وج ہے۔ اس پند نول جاون واسطے برکی نول کا نکے ملدے بن کی سرک پند وج جاندی ہے۔ برکی نول اِس دی واٹ چار کلو میٹر ہے۔

اس پنڈ توں باہر پورب ول گرو ہر گوہند جی وا منجی صاحب ہے۔ گرو صاحب اینکاں پنڈاں وا ادھار کردے ہوئے جھلیاں توں چل استے پدھارے ہن۔ آپ دے بیشن دے استحان اتے منجی صاحب بٹا دیا گیا۔ کدے استے پرکاش ہوندا ہی۔ ہن اس دے اُکا نال پرایمری سکول دی عمارت بٹا دی گئ ہے۔ اِس استحان دے ناں اٹھ تھماؤں زمین پنڈ ولوں ہے۔

GURDWARA SIXTH GURU AT DHILWAN DISTRICT LAHORE

The village called Dhilwan is in the Barki P.S. of Lahore district. Tongas can be hired from Barki to go to this village. A metalled road leads into the village and it is a distance of four kilometer from Barki. Manji Sahib of Guru Hargobind Ji is located towards the east outside the village. Guru Ji reached this place from Jhalian after visiting many villages. The Manji Sahib was built as the place where he sat. Once Prakash used to be held but now a primary school has been built just adjacent to it. 8 ghumaon of land has been endowed by villagers to the Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਪਦਾਣਾਂ, ਜਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਪਚਾਣਾਂ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਿੰਡ ਦਿਲਵਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ । ਇੱਥੇ ਜੱਲਣ ਜੱਟ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਮੀਨਦਾਰ ਭਗਤ ਸੀ, ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ।

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਪਦਾਣਾਂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਕਾਮੀ ਕਮੇਟੀ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਮੇਵਾਤ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਚੰਗੀ ਤਕੜੀ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

گردوارا چھویں پاتشاہی پڈھانا' ضلع لاہور

ایہ گردوارا پِنڈ پڈھانا ضلع تحصیل لاہور تھاٹا برکی وچ اج وی لیٹیاں شاناں وکھا رہیا ہے۔ چھویں پاتشاہ صاحب گرو ہر گوبند جی پِنڈ ڈھلواں توں چل کے پِنڈ واسیاں دے پریم کرکے ایسے آئے ہن. ایسے جملین جٹ نال جو کہ ایس علاقے وا پرسدھ زمیندار بھگت می ست گر جی وی چرچا ہوئی. پہلوں ایہ گردوارا سدھارن حالت وچ می ایتھوں دے سردار عطر شکھ پڑھانا جی نے گردوارے دی سیوا ارتبھی اتے پِنڈ دی شکت نے اُدم کر کے شدر دربار بٹایا. ایتھوں دی اِک مقامی سمیٹی لنگر وا پربندھ کردی می بھن ایس پاون استھان اندر میوات توں آئے شرنار تھی وہے ہوئے ہن. ممارت چنگی گڑی ہے. سیوا سنبھال ول دھیان نہ دِ ہاگیا تاں چنگی حالت ماڑی ہو سکدی ہے.

GURDWARA SIXTH GURU, PADHANA, DISTRICT LAHORE

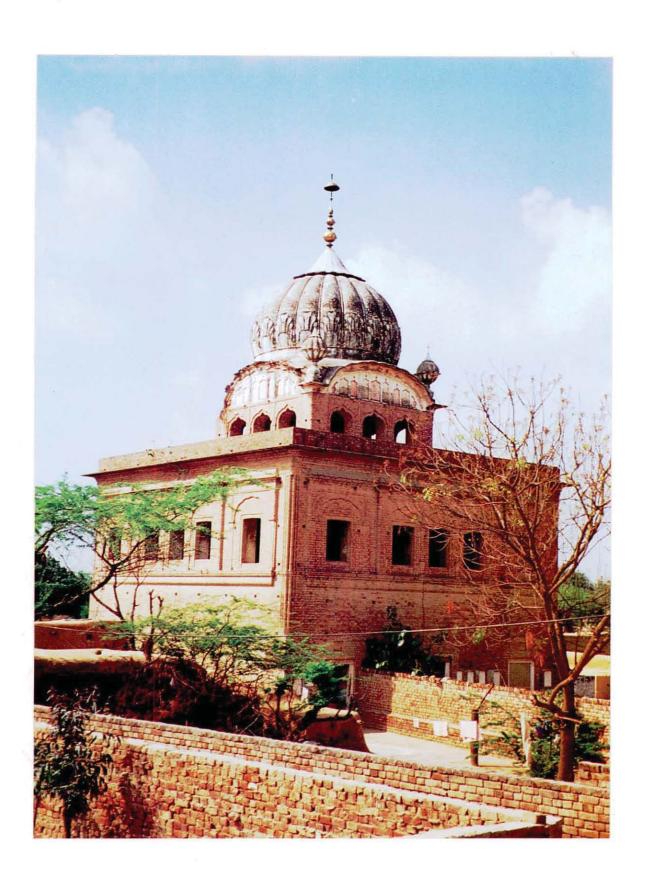
This Gurdwara is displaying its splendour in the village Padhana, Police Station Burki, district Lahore.

Sixth Guru Hargobind Ji arrived in this village from Dhilvan due to the love and affection of the villagers. During his stay, he talked about Sat Gur Ji with Jalhan Jat, a prominent land lord of the village.

Initially Gurdwara was built in a simple pattern. Sardar Attar Singh of Padhana, the cheif of this village, started the reconstruction of and with the efforts of villagers a beautiful building was erected. A local committee used to arrange for the Langar.

The premises of Gurdwara is now occupied by the refugees from Mewat, the building is in

good condition but it can deteriorate if proper care is not taken.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਂਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਖੁਰਦ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਜ਼ਿਲਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇਹ ਪਿੰਡ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਬਰਕੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਆਬਾਦ ਹੈ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਦਾਣੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸੰਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ੧੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ । ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਸਨ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਮੇਵਾਤ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

گردوارا چھویں پاتشاہی رام پورہ ضلع لاہور

ضلع اتے تخصیل لاہور تھاٹا برکی دا اِک پِنڈ جو لاہور برکی روڈ اتے سڑک توں تن کلو میٹر پورب ول آباد ہے. اس پِنڈ اندر گرو ہر گوبند بی داگر دوارا صاحب ہے. عمارت شندر گنید دار بی ہوئی اے. گرو صاحب پڑھاتے توں چل کے شکت دا پریم و کچھ کے اسپتے ویراہے اس استھان دے ناں 15 و کھے زمین ہے. پجاری ادائی سادھو سن. اس و لیے ڈگے ہوئے دربار اندر میوات دے شرنار تھی وہے ہین.

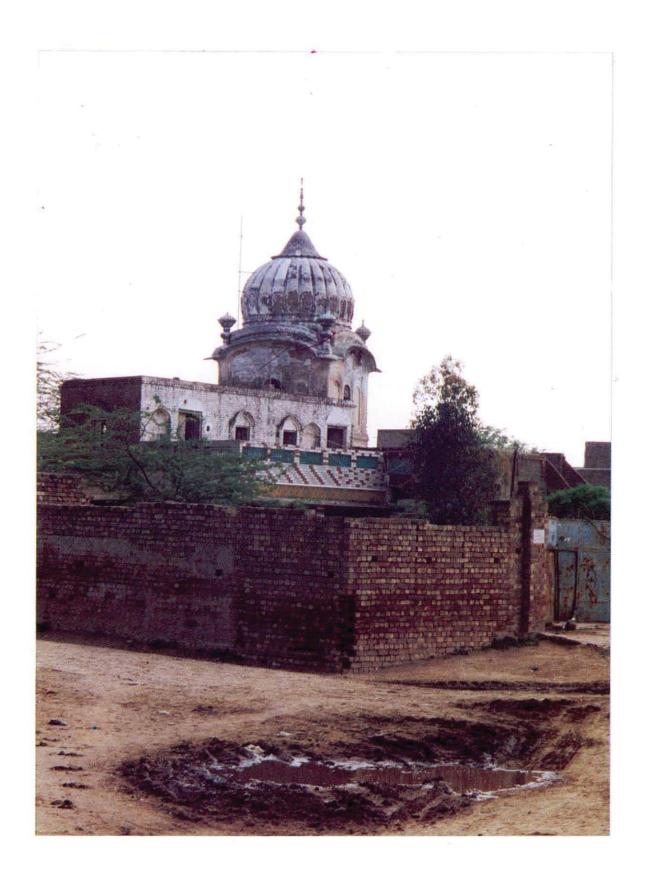
GURDWARA SIXTH GURU AT RAMPUR KHURD, DISTRICT LAHORE

Rampur Khurd is a village of Police satation Burki of tehsil and district Lahore which is located three kilometers east of Lahore-Burki road.

A Gurdwara of Guru Hargobind Ji is in this village. The building has a dome and it is built beautifully. Guru Ji came here from Padhana and stayed here in recognition of the love and devotion of the sangats living in the village. The priests used to Udasi Sadhus. 15 Bigha land is endowed in the name of the village.

Presently refugees from Mewat are settled in the darbar which has collapsed.

www.archive.org/details/namdhari

ਗਰਦਆਰਾ ਛੇਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਹਡਿਆਰਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਹੌਰ

ਹਡਿਅਰਾ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਘਵਿੰਡੀ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਸੜਕ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਪੱਟੀ ਰੋਡ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਡਿਅਰਾ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਆਪ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਅੰਮਿਤਸਰ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਦਰ ਤੇ ਮਜ਼ਬਤ ਹੈ। ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸਨ।

گردوارا چھویں یا تشاہی ہٹریارا ضلع لاہور

بثريارا نامي پنٹر لامور گھونڈي روڈ اُتے آباد ہے. اس سڑک نوں پيلوں لامور پڻي روڈ وي کميا جانداس. ہے جو دوروں ہی نظر آؤندی ہے. ایس ویلے اس ممارت اندر امر تسروے شرنار تھی وے ہوئے ہن. ممارت بت ہی شندر اتے مضبوط ہے. سیوا سنبھال کوئی نہیں 'کدے ہرروز برکاش ہوندائ ' پجاری عکم س

GURDWARA SIXTH GURU AT HADIARA DISTRICT. LAHORE

The village by the name of Hadiara is situated on Lahore-Ghawindi road. This road was

previously known as Lahore-Patti road.

There is a sacred shrine of Sri Guru Hargobind Ji in the village Hadiara. He visited this place in recognition of the affection of the Sikh Sangat. The Gurdwara is the tallest building of the village and it is visible from a distance. At present refugees from Amritsar are settled in it. The building is beautiful and in good condition but there is no arrangement for its maintenance. Once Prakash used to perform daily and the priests were singhs.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਗੁਰੂ ਮਾਂਗਟ, ਲਾਹੌਰ

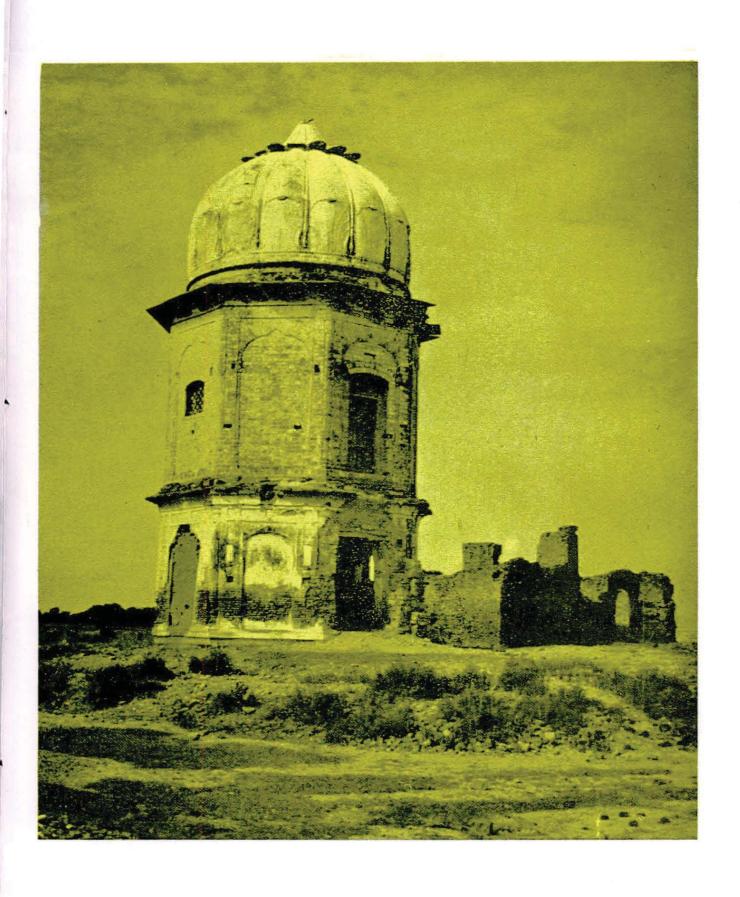
ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਛਾਉਣੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਮਾਡਰਨ ਬਸਤੀ ਗੁਲਬਰਗ ਉੱਸਰ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਾਹੌਰ ਛਾਉਣੀ ਤੇ ਵਾਲਟਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮੁਜੰਗ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਇੱਥੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ੧੯੪੭ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਖੰਡਰ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਥੇ "ਸ਼ਾਨੇ ਇਸਲਾਮ" ਨਾਂ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਸੀਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਸੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਲਾ " ਮਦਰਿਸਾ " ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਡਿਸਪੈਸਰੀ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਥਾਣਾ ਗੁਲਬਰਗ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਹਿਲੋਂ ਥਾਣਾ ਮਜੰਗ ਸੀ।

گردوارا چھویں پاتشاہی گرومانگٹ لاہور

ایہ پاون استحان لاہور چھاؤٹی ریلوے سنیشن دے بھت نیڑے ہی۔ ہمن ایس پنڈ دے آسے پاسے لاہور دی ماڈرن بہتی گلبرگ اُسرگئی ہے۔ ایس استحان نوں ریلوے سنیشن لاہور چھاؤٹی اتے والٹن لگدے ہن. ست گر ہرگوبند جی مزنگ توں اُٹھ کے ایسے ویراجے ہن. گردوارا بھت سندر بٹیا ہویا ہی. ایس پاون استحان نوں 1947ء ویلے وڈا نقصان اپڑیا. بھت سال ایہ کھنڈر پیا رہیا. ایس پاون استحان دی پوتر تا نوں بھنگ ہون توں بچان لئی ایسے "شان اسلام" نال دی عالی شان میت دے نال اِک ودیالا "درسا" ہے جھے قرآن دی سکھیا دتی جاندی ہے۔ لوک بھلائی واسطے ایسے اِک و بینسری وی کم کر رہی ہے۔ ہمن ایہ علاق اُتھانا گلبرگ وج ہے۔ بہلوں تھانا مزنگ می.

GURDWARA SIXTH GURU AT GURU MANGAT, LAHORE

Once this sacred shrine used to be very close to Lahore Cantonment railway station but now Gulberg, a modern locality of Lahore, has developed around it. Lahore Cantt and Walton railway station serve this place. Sat Gur Hargobind Ji came here after leaving Mozang. The Gurdwara was beautifully built but it had to suffer vast damage in 1947. It stood as a ruin for many years. In order to preserve the sanctity of this sacred place a splendid mosque, "Shan-e-Islam" (glory of Islam), has been built here. There is a school with the mosque where the Quran is taught. A dispensary is also working for the welfare of the people. This area is now under Gulberg, police station.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਅਮਰਸਧੂ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਿੰਡ ਲਾਹੌਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟ ਲੱਖਪਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਕੈਂਚੀ ਅਮਰਸਧੂ ਦੇ ਬਸ ਸਟਾਪ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਸੜਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ੰਗ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ " ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ " ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ੧੯੭੯ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਖੁਹ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ। ੧੭ ਕਨਾਲ ਜਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਹੈ । ਸਰੋਵਰ ਕਿਧਰੋਂ ਕਿਧਰੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਾਗ ਪਾਸੇ ਪੱਕੀ ਚਾਰਦਵਾਰੀ ਹੈ । ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਵੱਲੋਂ ਡਿਊਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

گر دوارا چھویں پاتشاہی امرسد ھولاہور

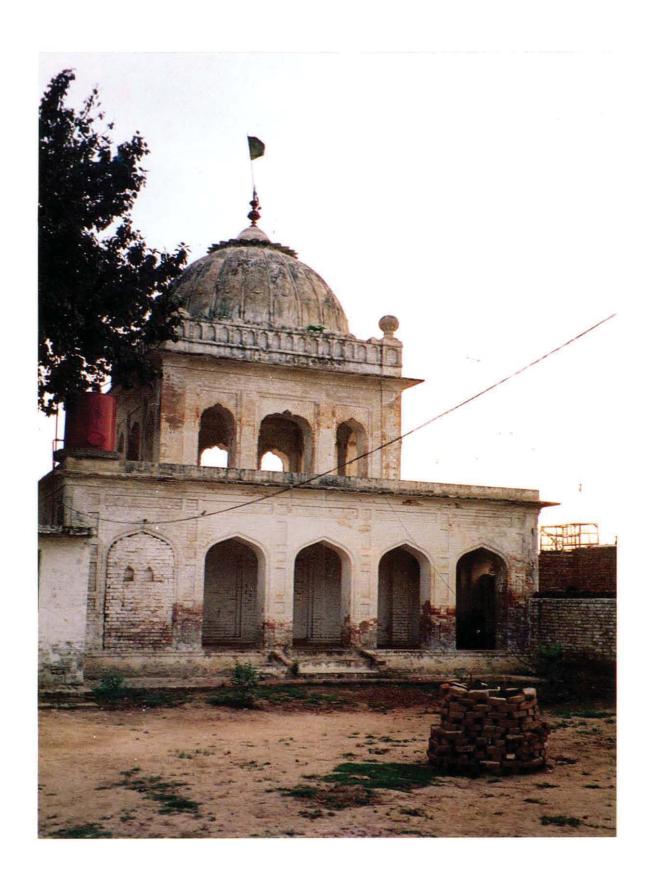
لاہور توں فیروز پور جاون والی سڑک اُتے امرسد حو اِک بہت ہی وڈا بس شاپ ہے. ریلوے سٹیٹن کوٹ ککھیت ہے. پِنڈ توں پورب ول گرو ہر گوبند جی وا پاون استھان ہے. اس نوں گردوارا بی بی کولاں وی آکھیا جاندا ہے. گرد صاحب گرد مانگٹ توں چل اسیقے آئے. بی بی کولاں جی نوں نال لے کے گرد صاحب بچھ سااسیقے ویراہے.

بہلوں اپیقے سدھارن گردوارا ہی. بھائی موہن سنگھ جی اکالی وے اوھم نال سرگنگارام جی نے ست 1979 وچ کھوہ اتے گردوارے دی سیوا کروائی۔ 17 کنال زمین گردوارے دے نال ایس پِنڈ وچ ہے. ہر سال ساون مہینے وچ میلا جُڑدا اے. گردوارا صاحب دی حالت چنگی ہے. سروور تباہ ہوندا جارہیا اے. گردوارا صاحب دی ولگن وچ پیراں تے اوہنال دے گھوڑے دیال قبرال بن چکیال بن.

GURDWARA SIXTH GURU AT AMAR SADDHU DISTRICT LAHORE

Amar Saddhu is a very big bus stop on the Lahore-Ferozpur road. .The railway station is Kot Lakhpat. The sacred shrine of Guru Hargobind is located in the eastern side of the village. It is also known as Gurdwara Bibi Kaulan. Guru Dev Ji had come here from Curu Mangat and stayed here for some time with Bibi Kaulan.

In the beginning it was a simple Gurdwara, then in Samvat 1979 Sir Ganga Ram, with the initiative of Bhai Mohan Singh Akali, got the Gurdwara and its well repaired. 17 kanals of land is endowed to Gurdwara Sahib in this village. Fair is held in the month of Saawan. The condition of Gurdwara is good but the tank is in the process of destruction. The graves of a pir and his horse have been constructed within the compound of Gurdwara.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਘੱਕਾ ਕੋਟਲੀ ਸ਼ੱਕਰਗੜ੍ਹ (ਜ਼ਿਲਾ ਨਾਰੋਵਾਲ)

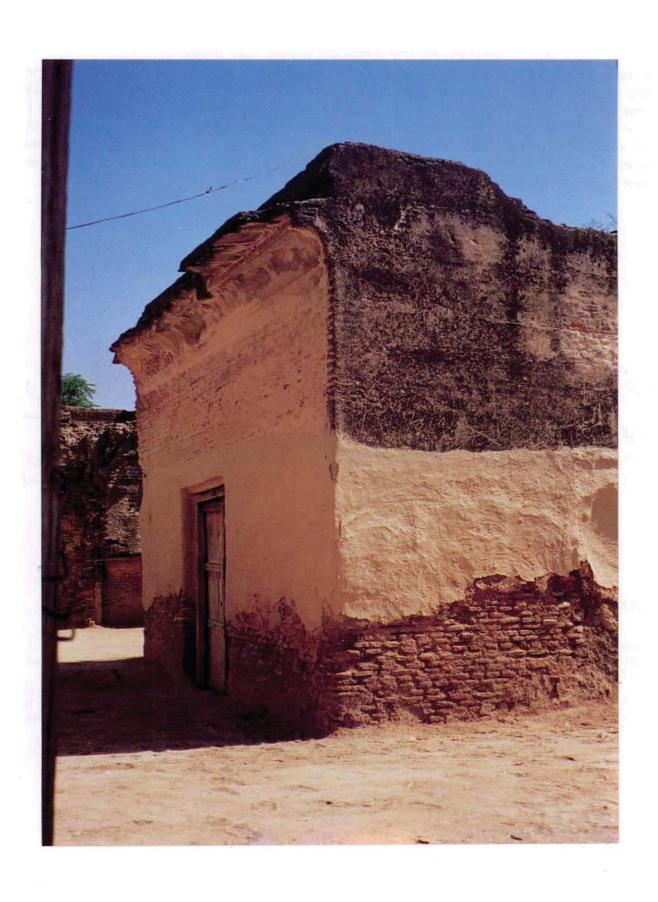
ਘੱਕਾ ਅਤੇ ਕੋਟਲੀ ਦੋਵੇਂ ਜੁੜਵਾਂ ਪਿੰਡ ਹਨ ਜੋ ਥਾਣਾ ਸ਼ਾਹ ਗਰੀਬ ਤਹਿਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਅਬਾਦ ਹਨ। ਪਿੰਡ " ਘੱਕਾ " ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਚਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਟਾਹਲੀ ਅਤੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਛ ਥੱਲੇ ਵਿਰਾਜੇ। ਹੁਣ ਟਾਹਲੀ ਸੁੱਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਬੇਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੌਲੇ ਨਾਮਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੀ ਜੂਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਪਿੰਡ ਬੋਆ ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਫਤਹਿ ਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਸ ਟਾਹਲੀ ਅਤੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਠਹਿਰੇ। ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਇਸੇ ਛੋਹ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ਪੰਜਾਹ ਵਿਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਾਰੋਵਾਲ ਸ਼ਕਰਗੜ ਰੋਡ ਦਾ " ਬਾਗ " ਸਟਾਪ ਜਾ ਬੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੜਕ ਉੱਪਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨਵਰ ਖਾਂ ਨਾਮੀ ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਅਬਾਦ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ।

گردوارا ٹالھی صاحب (گھکا کوٹلی شکر گڑھ) ضلع نارووال

گیکا اتے کو ٹلی دو جڑویں پنڈ بن جو تھاتا شاہ غریب تحصیل شکر گڑھ وچ آج وی اباد بن پنڈ 'ٹھکا'' اندر ست گر جر رائے جی دا استھان ٹاھی صاحب ہے۔
ایہ اک وشال اتے شندر گردوارا ہے جو بئن ڈھے رہیا ہے۔ ست گر جی استھے ٹاھی اتے بیری دے برچھ تھے ویرا ہے بن ٹاھی شک چکی ہے جد کہ بیری ان وی اپٹیاں شاناں و کھا رہی ہے ایسے گرو صاحب نے مولے ناک منگھ نوں بحر (خرگوش) دی جون توں کمت کیتا ہی ایس دی سادھ پنڈ ''بوعہ'' وچ ہے۔
بھائی فتح چند پر بی سکھ دی پریت کر کے گرو صاحب بچھ دن ایس ٹاھی اتے بیری دے برچھ بیٹھ ٹھرے۔ ایہ پاون استھان ایسے چھوہ دی یادگار ہے۔ ایس گردوارے دے ناں پنجاہ و گھے زمین اتے سو رہیا سالانا جاگیر ہے۔ وساکھی نوں میلا جڑدا ہی ایس استھان نوں جان واسطے ناردوال شکر گڑھ روڈ دا ''باغ''
ساب یاں بستان توں اُئر کے جایا جا سکدا ہے۔ پنڈ وچ کی سڑک جاندی ہے۔ گردوارا پنڈ وچ و ڈن توں پہلوں ہی سڑک اُپر آ جاندا ہے۔ ایس وچ انور خال نای ضلع گرداس پور دا شرنار تھی اباد ہے۔ ممارت ختا حالت وچ ہے۔

GURDWARA TAHLI SAHIB AT GHAKKA KOTLI TEHSIL SHAKKARGARH, DISTRICT NAROWAL

Ghakka and Kotli are twin villages situated in P.S. Shah Gharib of Tehsil Shakkargarh. Tahli Sahib, the shrine of Sat Guru Har Rai Ji, is in the village Ghakka. It is a beautiful and spacious Gurdwara which is now falling apart. Sat Guru Ji sat beside this Tahli (Shisham tree) under the shade of the bair tree. The shisham has withered away but the bair tree is still there. It was here that Guru Ji blessed a man and released (Mukti) him from rebirth as a rabbit. His samadh is the village "Boa". Guru Ji stayed for a few days by this shisham and under the shadow of the bair tree in recognition of the love expressed by Bhai Fateh Chand Premi. This holy shrine is a memorial of his love and affection. Land measuring 50 bighas and an estate worth rupees one hundred per annum is assigned to it. A fair used to be held on Visakhi. This Gurdwara can be reached by road after getting off at Bagh or Bostan bus stop on Narowal-Shakkargarh road. A mettled road leads to the village. The Gurdwara is on the road before the village. Anwar Khan a refugee from Gurdaspur has settled in Gurdwara. The building is in a very bad shape.

ਦਰਗਾਹ ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਗੰਜ ਸ਼ਕਰ ਪਾਕਪਤਨ

ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਗੰਜ ਸ਼ਕਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੫੮8 ਹਿਜਰਤੀ ੧੧੮੮ ਈ: ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਸੁਲੇਮਾਨ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਮਰੀਅਮ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੋਠੇਵਾਲ ਜ਼ਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਖਵਾਜਾ ਕੁਤਬੁਦੀਨ ਬਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ (ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਮੁਰੀਦ (ਚੇਲੇ) ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਵੀ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਲੋਕ ਜੋ ਫਰੀਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੰਧ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਪਾਕਪਤਨ ਆਏ। ਜਿਸ ਥਾ ਆਪ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਬਾ ਨਾਨਕਸਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ੫ ਮੁਹੱਰਮ ੬੭੯ ਹਿਜਰੀ, ੭ ਮਈ ੧੨੮੦ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਦਾ ਮਿਜ਼ਾਰ ਪਾਕਪਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਝੁਮਰ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਮਿਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਖਾਜਾ ਨਿਜ਼ਾਮਉਦੀਨ ਔਲਿਆ ਹੋਰਾ ਬਣਵਾਇਆ । ਇਸ ਮਿਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਨੂਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਬਹਿਸ਼ਤੀ (ਸਵਰਗੀ) ਦਰਵਾਜ਼ਾ । ਬਹਿਸ਼ਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲੇ ਉੱਤੇ ਲੱਖਾ ਲੋਕ ਲੰਘਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੀ ਖੁਲਦਾ ਹੈ । ਚਾਦੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਹਰੀ ਪੱਤਰੀ ਨਾਲ ਫੁਲਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਦੇ ਹਨ । ਹੀਰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਸਈਅਦ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :

درگاه حضرت بابا فريد تنج شكر' ياكيتن

حفرت بابا فرید سیخ شکر جی دا جنم 584ھ (1188ء) نول حفرت جلال الدین سلیمان دے گھر ماتا مریم جی دے اُدر توں کو مخیوال صلع ملتان دچ ہویا. آپ خواجا قطب الدین بختیار کاکی (دِل والے) دے مرید (چلے) من. آپ نُول پنجابی زبان دے پہلے کوی وجوں منیا جاندا ہے. آپ دی رچنا شلوک جو فرید بائی دے نام توں گروگر نتھ جی صاحب اندر درج ہے. ست گرنا تک دیو جی سندھ نُول جاندے ہوئے آپ جی دی درگاہ دے در شنال نُول پاکپتن آئے۔ جس تھال آپ نے جن پائے اُس استھان نُول ٹبانا تک مر آ کھیا جاندا ہے.

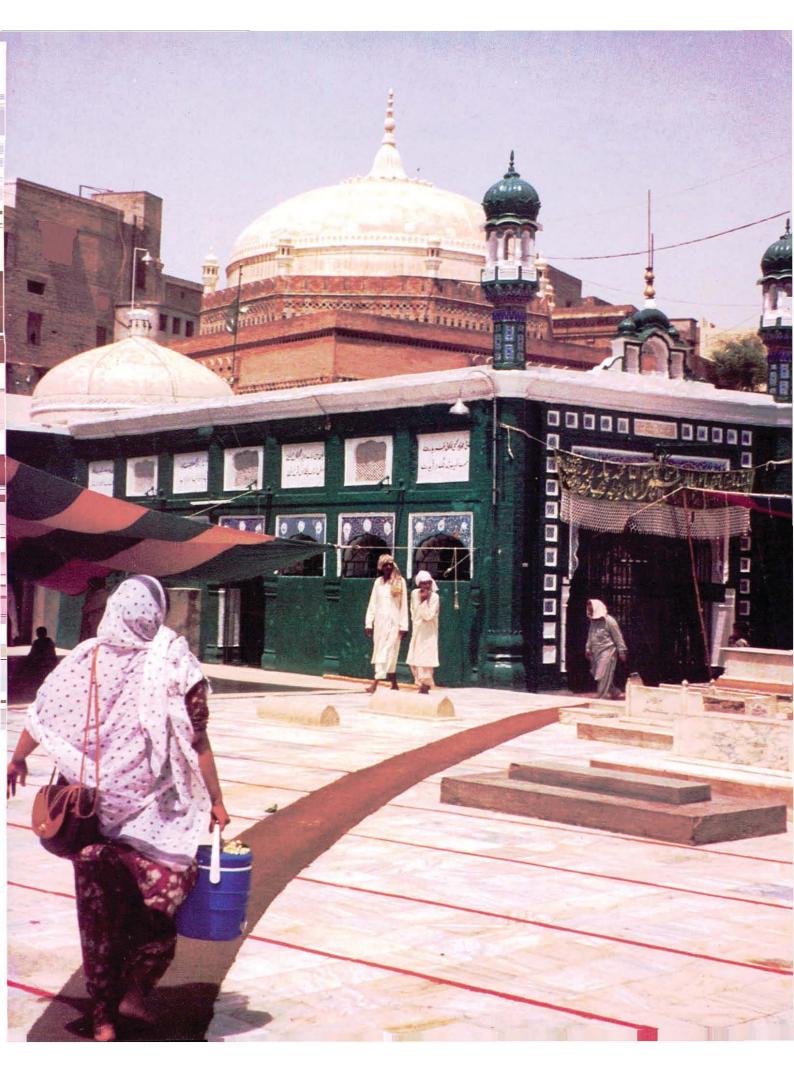
بابا فرید تی نے 5 محرم 679ھ 7 من 1280ء منگلوار نوں اِس ڈنیا توں پردا کیتا. آپ دا مزار پاکپتن شردے متھے دا جھرہے. آپ دا مزار حضرت خواجا نظام الدین اولیا ہوراں بٹوایا. اِس مزار دے دو دروازے ہن. اِک نوری دروازا اَتے دوجا ہمثتی (سورگ) دروازا ہمثتی دروازے وچوں ہر سال میلے اُتے لکھاں لوک لنگھدے ہن. اید دروازا سال وچ اِک وار بی کھلدا ہے. اید چاندی دا بٹیا ہویا ہے. جمدے وچ سنری پتری نال پھلکاری کیتی گئی ہے. ہر روز ہزاراں شردھالو آپ دے مزار دے درشناں نوں دلیں ودلیش توں آوندے ہن. آپ دا میلا ہر درھے 5 محرم نوں بڑی دھوم دھام نال منایا جاندا ہے.

DARGAH HAZRAT BABA FARID GANJSHAKAR AT PAKPATTAN

Hazrat Baba Fariduddin Masood Ganjshakar was born in 1188 AD (584 Hijri) at Kothewal village of Multan district. Hazrat Jalaluddin Suleman was his father and Maryam Ji was his mother. He was a disciple of Khawja Qutbuddin Bakhtiar Kaki (Dehliwala). Baba Farid is recognised as the first acclaimed poet of Punjabi language. His verses have been collected in Guru Granth Sahib under the chapter Farid's Sayings by Guru Nanak Dev Ji. Jagat Gur Nanak Dev Ji, while on his way to Sindh, had made a brief stop at Pakpattan to visit the shrine of Baba Farid. The place where he had set his foot is called Tibba Nanak Sar.

Baba Farid departed from this world on Tuesday, 7th May 1280 AD (679 Hijri) and since then his mazar (tomb) is the pride of Pakpattan. Khwaja Nizamuddin Aulia constructed his tomb. Mazar has two doors, namely Noori darwaza and Bahishti darwaza. Bahishti darwaza opens once a year and during the fair thousands of people pass through it. It (door) is made of silver and floral designs are laid in gold sheet. Thousands of devotees come to visit the shrine daily from within the country and from abroad.

His death anniversary is celebrated every year on the 5th of Muharram.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

ਖੂਹ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਚੱਕ EB – 317 ਬੂਰੇਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਵਿਹਾੜੀ

ਹਜ਼ਰਤ ਹਾਜੀਸ਼ੇਰ ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਖ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜੋ ਵਿਹਾੜੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਬੂਰੇਵਾਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ੩੧੭ EB ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ ਹੈ, ਤੋ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਖੁਹ ਦੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਜੋ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਖੂਹ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਕੱਚੇ ਤੰਦ ਨਾਲ ਲਮਕ ਕੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਪਾਈ। ਇਹ ਖੂਹ ਅੱਜ ਵੀ ਚਾਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜਲ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੈ। ਲੋਕ ਅਨੇਕਾ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਇਸ ਖੂਹ ਦਾ ਜਲ ਛਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੂਹ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇੰਜ ਹੀ ਜਾਂਚੀ ਹੈ ਤੇ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਪਹਿਲਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਛੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੧੯੯੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੱਚੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਗੋਲ ਛੱਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਥੱਲੇ ਗੋਲ ਥੰਮ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਯਾਤਰੂਆ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਬਰਾਮਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

کھوہ بابا فرید چک E.B 317 بورے والا 'ضلع وہاڑی

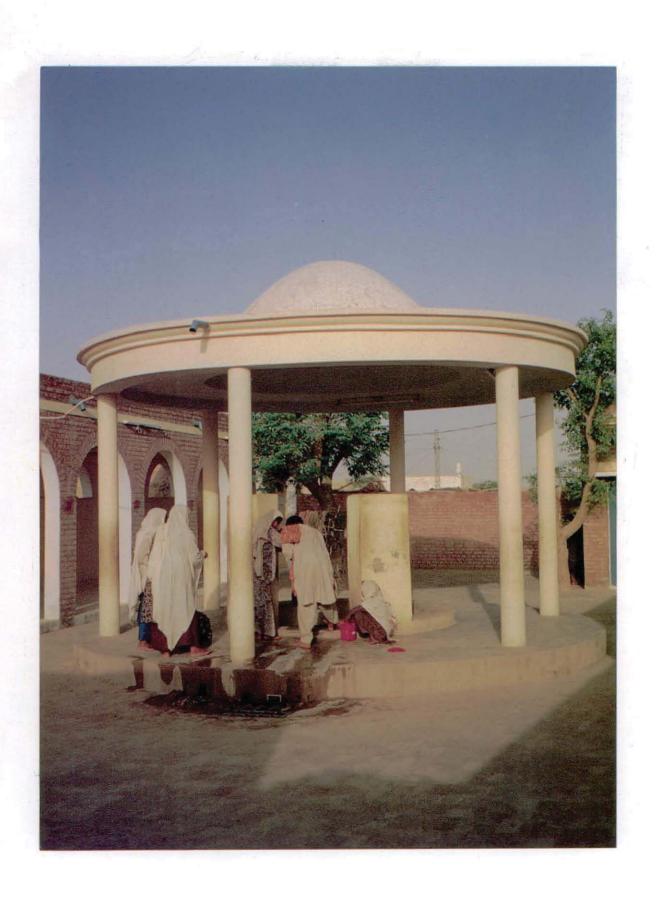
حضرت حاتی شیر چاولی مشائخ جی دے دربار جو ضلع وہاڑی تخصیل بورے والا دے اک پنڈ 317/E.B وچ سخت ہے 'جس توں کوئی ادھا کلومیٹراگے ابادی وِچ ہے۔ ایس پاون کھوہ دے پانے اِک وڈی چاردیواری ہے۔ ایس چاردیواری دے دروازے دے ساہنے ست گر نانک دیو جی واشندر دربار ہے۔ ایس کھوہ وچ کچ تند نال المک کے یارھاں ورھے تبیا کیتی اتے بھگتی ایس کھوہ وچ کچ تند نال المک کے یارھاں ورھے تبیا کیتی اتے بھگتی پائی۔ ایہ کھوہ اُج وی چالا ہے۔ ایس وا جل میٹھا تے سیل ہے۔ لوک انیکاں سریرک اتے مانسک پیاریاں توں آروگ ہون واسطے ایس دا جل چھکدے ہیں۔ ایپ انہا کہ کھوہ صدیاں توں ایج بی جاری ہے اتے رہے گا۔ پہلوں ایس اُتے چھت نہیں ہی 'میٹن 1997ء وچ ایس دی کچی چاردیواری نوں پکا کرن دے نال ان کھوہ اُتے گول چھت پا وقی ہے۔ جس تھے گول تھم بین نال بی یا تروواں دے ٹھرن واسطے اِک برامدا وی بٹا دِتا گیا ہے۔

KHU BABA FARID AT CHAK NO. 317 EB BUREWALA DISTRICT VEHARI

This well is in a locality half a kilometer from the shrine of Haji Sher Chawli Mashackh which is situated in Chak No 317/EB of tehsil Burewala of District Vehari. There is a high boundary wall around the well and there is a beautiful darbar of Sat Gur Nanak Dev Ji in front of the gate in the boundary wall.

The well is called Khoi Baba Farid. It is said that Baba Farid meditated for twelve years hanging by a Kacchi tand (raw yarn) in this well and achieved Bhakti. The well is still in use and its water is cool and tasty.

People drink water from this well in order to get relief from various physical and spiritual diseases. This historical well has been running for centuries and will continue running eternally. Earlier there was no roof over it. In 1997 its mud-boundary wall was built in brick and a circular roof supported by round pillars was erected. A veranda has been constructed for the devotees.

ਟਿੱਬਾ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਲਾਹੌਰ

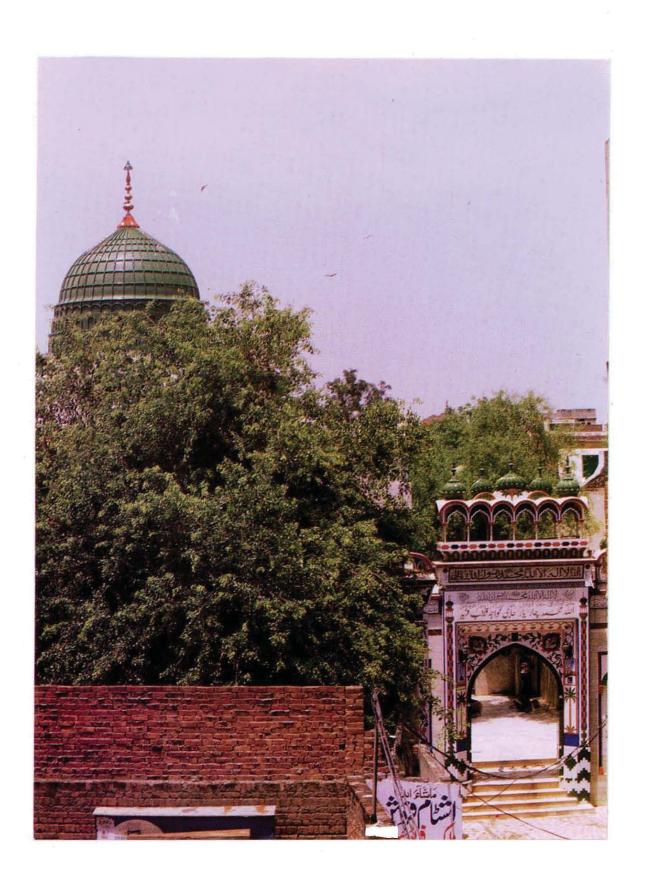
ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਚਿਹਰੀ ਤੇ ਐਸ ਐਸ ਪੀ ਦਫਤਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਟਿੱਬਾ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦੁਦੀਨ ਗੰਜ ਸ਼ਕਰ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜੇ, ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਇੱਥੇ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾ ਨਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਚੌਖੰਡੀ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਜੋ ਦਸੰਬਰ ੧੯੯੬ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਸੀ, ਹੁਣ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁੰਬਦ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵਣਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਝੰਗੀ ਹੈ।

ثبابابا فريد لاهور

ایہ استعان لاہور ضلع کچری دے پچھواڑے ہے۔ بابا فرید الدین مسعود کنج شکر جد لاہور تشریف لیائے تاں اوہناں اپٹے رہن واسطے ایس استعان ٹول چیا۔
بعد وچ شروهالواں ایستے اِک تحرُّا صاحب بٹا لیا۔ مماراجا رجیت سکھ سے ایس اُتے چو کھنڈی اُسار دتی گئی۔ اگریز سے جد ایس ایس پی آفس بٹایا گیا تاں ایس
میے دا چو کھا حصا چکوا دِ تا گیا اوس اُتے جنیاں قبرال بن اوہ سبھ ختم ہو گئیاں بن۔ کیول تحرُّا صاحب والی تھاں بُن باقی بچی ہے۔ بُن ایس اُتے اک عالی شان
گنبد اُساریا جا رہیا ہے۔ ہر سال 5 محرم نوں ایستے میلا بُرُّدا می جس اندر ہندو مسلمان اتے سکھ سبھ اکتھے ہوندے سن بُن وی میلا ہوندا ہے۔ اوہ پہلوں
والیاں رونقال نہیں بن.

TIBBA BABA FARID AT LAHORE

This shrine is behind Lahore District courts. When Baba Farid ud Din Masood Ganj Shakar came to Lahore, he chose this spot for his residence Later the devotees built a raised platform. A chaukhandi (room with four doors) was erected over it during the reign of Maharaja Ranjit Singh. Much of this structure was razed to ground during the British period when SSP office was established there. All the graves built on the platform were levelled. Only a small portion of the platform remained intact. Now an elegant dome is being built over it. A fair was organised annually on the 5th of Moharram which was attended by Muslims, Hindus and Sikhs. Even now the fair is organised but the fanfare of the past is gone.

ਕਬਰ ਰਾਏ ਬਲਾਰ, ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੁਪੁਰਾ

ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਜਗਤ ਗਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਥੇਹ ਹੈ। ਇਸ ਥੇਹ ਨੂੰ ਧੌਲਰ ਥੇਹ ਕਰ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਦਨੀਆ ਦੇ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਸਤਿਗਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਲਾ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਬੰਦਾ ਕਰ ਕੇ ਪਛਾਣਿਆ। ਉਹਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਧੀ ਜਾਗੀਰ ਗਰਦਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕੱਚੀ ਕਬਰ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁ ਵੱਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ । ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਨਾਮਵਰ ਅਤੇ ਪਸਿੰਧ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਏ ਮਨਸਬ ਅਨੀ ਖਾਂ ਤਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਰਾਏ ਮਹੰਮਦ ਬਸ਼ੀਰ ਭੱਟੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਅਸੰਬਲੀ ਦੇ ਮੈਬਰ ਰਹੇ ਹਨ।

قبررائ بلار ننكانا صاحب وضلع شيخو يورا

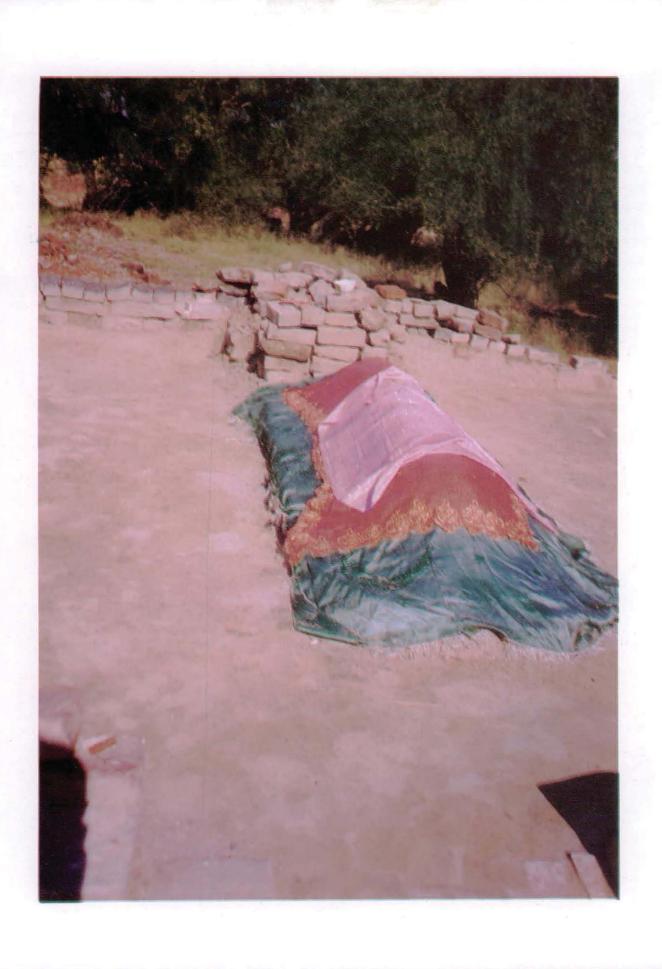
جنم استحان جگت گرو نانک دیو جی مماراج نکانا صاحب دے چھواڑے آبادی توں باہر اِک تھیہ ہے. اِس تھیہ نوں دھولر تھیہ کر کے یاد کیتا جاندا ہے. اِس اُتے وُنیا دے اُس پہلے بندے دی قبرہے چننے ست کر نانک دیو جی نُوں اللہ دا پیارا بندا کرکے پچھاٹیا. اوہناں لپٹی ادھی جاگیر گردوارا صاحب جی دے نال لا دِتى جو آج وى اوے دے تال ہے. ایہ سیجی قبر تاریخ وا اِک بھت وڈا نشان ہے رائے بلار دی ونش وچوں بھت نامور آتے پرسدھ سیاست دان رہے بن جہنال وچول رائے منصب علی خان تے وزیر وی رہے بن ایسے طرحال رائے محمد بشیر بھٹی پاکستان دی نیشنل اسمبلی دے ممبررے بن.

GRAVE OF RAI BULAR AT NANKANA SAHIB DISTRICT. SHEIKHUPURA

There is a ruin in the locality behind the Janamasthan of Jagat Guru at Nankana. This ruin is known as Dhaular Thia. On it is the grave of the person who was the first to recognize Sat Gur Nanak Dev Ji as the one chosen by God. He had bestowed half of his estate to Gurdwara which is still in the name of Gurdwara Sahib. This mud grave is a great milestone of history.

Many descendants of Rai Bular have been notable politicians. Rai Mansab Ali had been a

minister. Similarly Rai Mohammad Bashir Bhatti has been a member of Pakistan National Assembly.

ਚਿਲਾਗਾਹ ਅਤੇ ਕਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ (ਸਿਆਲਕੋਟ)

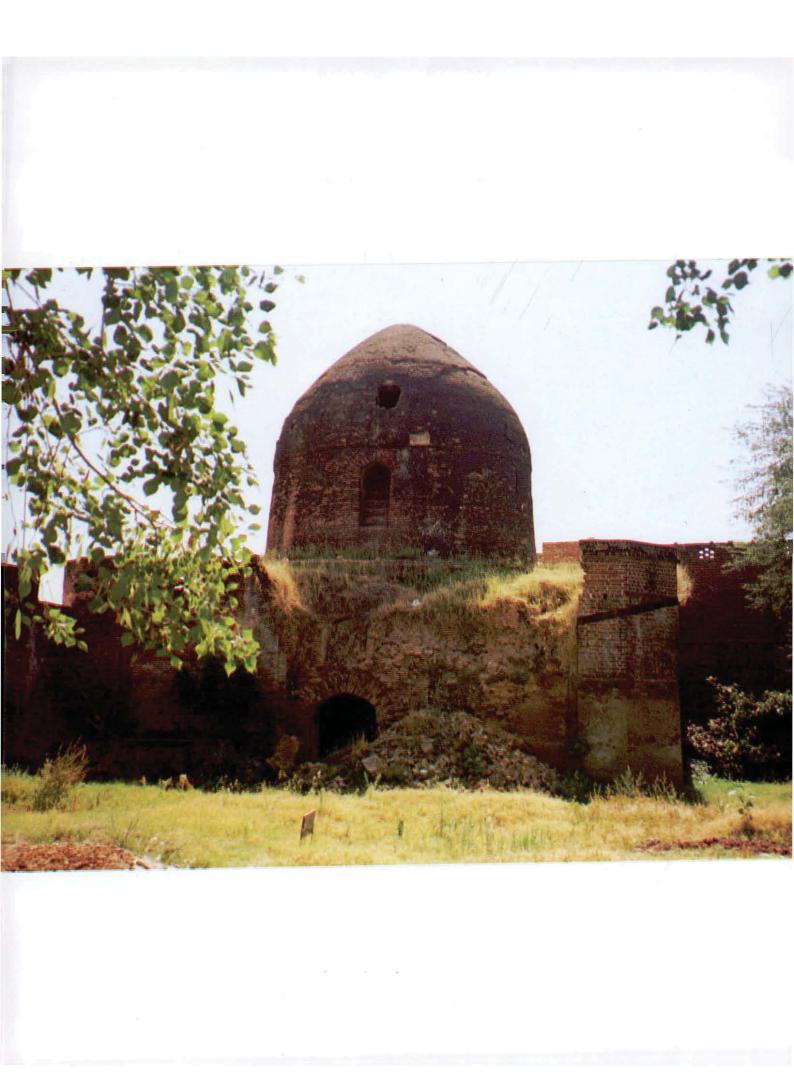
ਮੁਹੱਲਾ ਬਾਬੇ ਬੇਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੋਈ 800 ਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਅਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕਬਰਿਸਤਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਚੇ ਬੜੇ ਤੇ ਦੋ ਕਬਰਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਬਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਾਵਾਂ ਕੱਪੜਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੀਰ ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਜੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ ਜਦਕਿ ਦੂਜੀ ਕਬਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦ (ਚੇਲੇ) ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਬਰਸਤਾਨ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਸਾਹਮਣੀ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਿਲਾਗਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਬੂਹੇ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੌੜੀਆਂ ਛੱਤ ਤੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਹਨ। ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਗੁੰਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਬੂਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪੌੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਛੱਤ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੂਹਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਰਾਂ ਪਾਸਿਆ ਤੋਂ ਰੇੜਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਗੁੰਬਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਚਿਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਗੁੰਬਦ ਵਿਚਕਾਰਾਂ ਖੁਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਨਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ ਜੋ ਚਹਿੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

جِبًّا گاہ اتے قبر حضرت حمزہ غوث (سیالکوٹ)

محلا بابے ہیر وج ہی گردوارا ہیر بی صاحب توں کوئی 400 میٹر دی و تھ اُتے ابادی دے وچ اِک چھوٹا جہیا قبرستان ہے۔ ایس قبرستان وچ اک اُپے تھڑے اُتے دو قبرال ہن. اک قبر جس اُتے ساوا کپڑا ہیا رہندا ہے اوہ ہیر حضرت حمزہ غوث بی دی ہے جد کہ دو بی قبراوہنال دے مرید (چیلے) دی ہے۔ ایسے قبرستان دے سجے پاسے والی ساہمٹی محر وچ اک بھٹ اُچی گنبددار عمارت ہے۔ ایہ اوہنال دی چِلا گاہ ہے۔ ایس وچ و ژدیال بی بوہ دے نالول بو ژیال چو سے قبرسان ہو ہواں جاندیال ہن بین جست اُتے گنبد ہے۔ جدے چار بوہ ہن پر ایسنال وچ و ژن واسطے کوئی بو ژی نہیں۔ ایہ چست نالول کوئی چار فٹ اُسے ہن پر ایسنال وچ و رُن واسطے کوئی بو رُی نہیں۔ ایہ چست نالول کوئی چار فٹ اُسے ہن ایسنال بوہیال ہو ندیال ہن ایسنال ہو کیال ہن جو گنبد دے کیندر وچ اکھیال ہو ندیال ہن ایسنال اس بیال ہو کیال ہن جو گنبد دے کیندر وچ اکھیال ہو ندیال ہن انہول ایسنال ا

CHILLAHGAH AND GRAVE OF HAZRAT HAMZA GHAUS AT SIALKOT CITY

A small graveyard is located at a distance of about 400 meters from Gurdwara Baba Bair Sahib inside Mohalla Baba Bair. There are two graves on a raised platform, one grave covered with a simple cloth is the grave of Hazrat Hamza Ghaus while the other belongs to his disciple. There is a high building with a dome in the right corner facing the entrance. This was his meditating place. Just beside the door are the stairs that lead to the roof. The dome on the roof has four doors but there are no steps to reach these doors. The doors are about four feet above the roof. Inside the door four sloped catwalks have been built which meet at the centre of the dome. Only one person can sit here. This is the place for meditation. The dome is open at the centre. The light can come in but not the rain. This is a priceless monument which is now in the process of decay.

ਮਿਜ਼ਾਰ ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ

ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਂ ਮੀਆ ਮੀਰ ਸੀ, ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ੧੫੩੧ ਈ: ਨੂੰ ਸਿਉਸਤਾਨ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਉਮਰ ਦਾ ਚੌਖਾ ਹਿੱਸਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੬੪੫, ੩ ਜਨਵਰੀ ੧੫੮੮ ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੀਹ ਪੱਥਰ ਰਖਵਾਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ, ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮੁਗਲ ਸ਼ਹਿਜਾਦਾ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਆਪ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਸੀ। ੧੭ ਰਬੀਅਉਲ ਅੱਵਲ ੧੦੪੫ ਹਿਜਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੀਆਂ ਨੱਥਾ ਜੀ ਪਾਸ ਦਫਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਆਪ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ।

ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਮਜ਼ਾਰ ਬਣਵਾਇਆ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਜਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਆਣ ਬੈਂਠਾ। ਉਹਨੇ ਮਜ਼ਾਰ ਤੇ ਲੱਗਨ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਪੱਥਰ ਜੋ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਨੇ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ ਉੱਤੇ ਲਵਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਆਪ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉੱਤੇ ਆਪ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋਈ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜਾਨੇ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਇਸ ਦਾ ਤਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲੇ ਵੇਲੇ ਮਿਜ਼ਾਰ ਉੱਤੇ ਆਪ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਦਿਲ ਖੋਲ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ। ਹਣ ਇਹ ਮਿਜ਼ਾਰ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ਼ ਕੋਲ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

مزار سائیں میاں میرجی

سائیں میاں میرجی جہناں دا اصل ناں میر محد اتے پرسدھ ناؤں میاں میری. آپ دا جنم 1531ء نُوں سیوستان سندھ وچ ہویا اتے عمر دا چو کھا حصا لاہور وچ ہی بتایا. کہلی ماگھ ست 1645ء نوری 1588ء نوں پنچم پاتشاہ صاحب کرو ارجن دیو جی مہاراج نے آپ توں ہرمندر صاحب دانینہ پھر رکھوایا. ست کر ارجن دیو جی دی شہیدی اُتے آپ نے ہا دا نعرا ماریا. آپ نے جمائگیر'شاہ جمان اتے اوہناں دے وزیراں امیراں ولوں بھیجی بھینٹا نوں کدے قبول نہ کیتا. مغل شزادا دارا شکوہ آپ دا مریدی.

17 رئیج الاول 1045ھ نوں آپ نے الیں جمان نوں چھڑیا تے آپ نوں آپ دی وصیت انو سار میاں نتھا بی پاس وفایا گیا جو آپ وا مِتر سی . وارا شکوہ نے آپ دا بہت ہی شندر مزار بنوایا جو اج وی ایٹیاں شاناں و کھا رہیا ہے. مزار دی اُساری جاری سی کہ اور نگ زیب تخت اُتے آن بیضا. اوس نے مزار تے لگن والا لال پھر جو دارا شکوہ متکوایا سی 'چکوا کے لاہور دی بادشاہی میت (جو قلعے ساہویں ہے) اُتے لوالیا. ایوں آپ دا مزار دارا شکوہ دی مرضی انو سار نہ بن سکیا. مہاراجا رمجیت سکھ دے تھم اُتے آپ دے مزار دی سرکاری پدھراُتے مرمت ہوئی اتے شاہی خزانے ولوں پنج سو رہیا ایس دا تاریا گیا. مہاراجا ہرسال میلے ویلے مزار اُتے آوندا. دل کھول کے سیوا کردا. ہٹن ایہ مزار شکھا او قاف کول اے۔ ہرسال میلا ہوندا اے۔

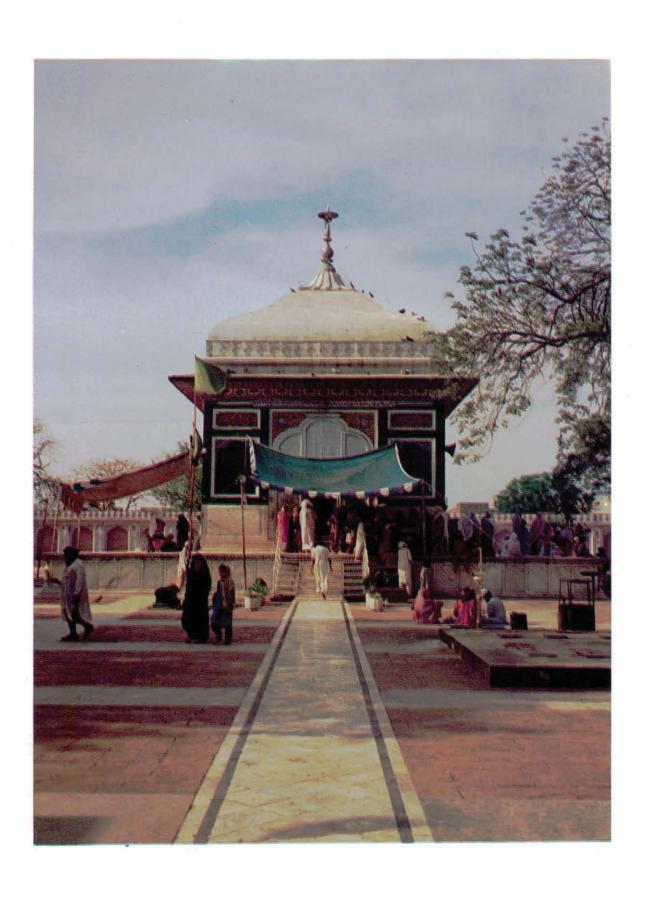
MAZAR SAIN MIAN MIR JI AT LAHORE

Sain Mian Mir Ji, whose real name was Mir Mohammad, was popularly called Mian Mir. He was born at Sevastan (Sindh) in 1531 AD. He spent most of his life in Lahore. Fifth Patshah Sat Gur Arjun Dev Ji got the foundation stone of Harmandir Sahib laid by Mian Mir on 1st Magh, Samvat 1647 (3rd January 1588 AD). Mian Mir raised slogans to mourn the martyrdom of Guru Arjun Dev. He never accepted any gift sent by Emperor Jehangir, Emperor Shah Jehan, their Ministers and nobles. Moghal Prince Dara Shikoh was his disciple.

He died on 17th Rabiulawwal 1045 Hijri and according to his will was buried beside Mian Natha Ji who was one of his bosom friends.

Prince Dara Shikoh built a grand tomb over the grave which is gracefully standing to date. The construction of the tomb was in progress when Aurangzeb occupied the throne. He removed the red stone brought by Dara Shikoh for the construction of the tomb and used them in building Badshahi Mosque of Lahore (It faces the Lahore fort). Thus Mian Mir's tomb could not be built according to the wishes of Dara Shikoh. At the command of Maharaja Ranjit Singh the tomb was repaired, renovated and Rs. 500 were granted from the royal exchequer. Maharaja used to come to the fair every year and made large contributions. A fair is held every year and it is now with Auqaf

Department.

ਮਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ

ਗੁਜਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਜੀ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿਆਰਤਗਾਹ ਹੈ । ਇਹ ਦਰਗਾਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ੯੫੯ ਹਿਜਰੀ/੧੫੫੪ ਈ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਰਹੀਮ ਲੋਧੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਨਿਆਮਤ ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਧੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ । ਆਪ ਨੇ ਇੱਥੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ੧੦੦ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਭੇਟ ਭੇਜਿਆ ।

ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਜੀ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦੌਲਾ ਕੀ ਗੁਜਰਾਤ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੦੮੫ ਹਿਜਰੀ/੧੬੭੪ ਈ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋਇਆ । ਆਪਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਉੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਕੀਦਤਮੰਦ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

مزار حضرت شاه دولا مجرات شهر

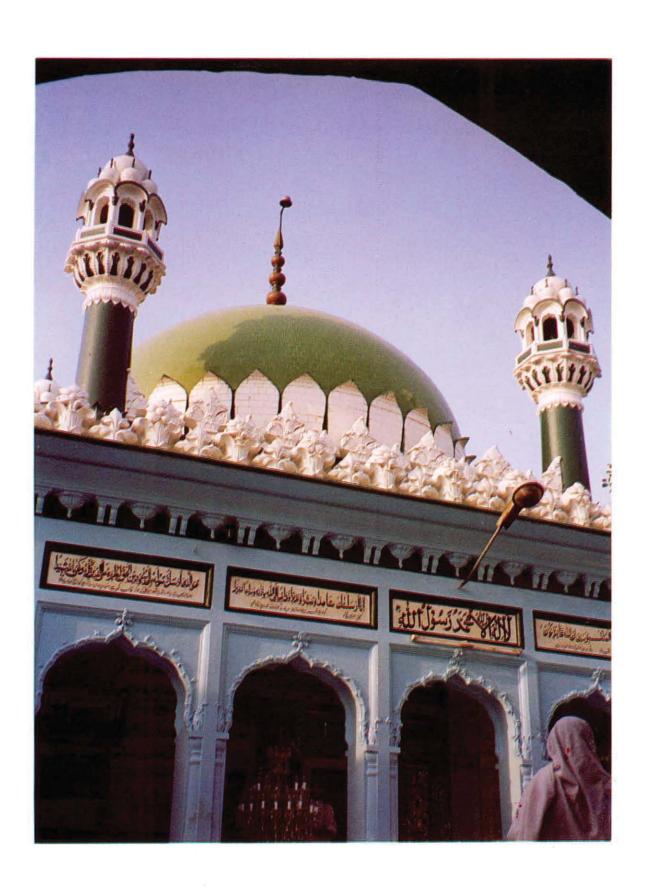
گجرات شهر اندر حضرت شاہ دولا جی دا مزار مسلمانال دی اِک وڈی زیارت گاہ ہے۔ اید درگاہ پرائے شہر توں باہر ہے۔ آپ دا جنم 959ھ 1554ء نوُں عبدالرحیم لودھی تے ما تا نعت بی بی دے گھر ہویا۔ آپ ابراہیم لودھی دی اولاد وچوں سن۔

آپ نے اپیچے گجرات شہراندر ہی ست گر ہرگوبندھ جی دے درشن کیتے۔ ایسنال دشمیش پتا جی نوُں 100 تو لے سونا بھیننا بھیجیا۔
شاہ دولا جی دی وجھاتوں ہی مجرات دا نال شاہ دولا کی مجرات ہویا آپ دا دیسانت 1905ھ / 1674ء نوں مجرات شہراندر ہی ہویا۔ آپ دے مزار اتے ہر روز ہزارال عقیدت مند حاضری بھرن دلیں توں آوندے ہن۔

MAZAR HAZRAT SHAH DAULA AT GUJRAT CITY

The mazar of Hazrat Shah Daula in Gujrat city is a very big shrine of Muslims. It is located outside the old town. He was a descendent of Ibrahim Lodhi and was born of the family of Abdur Rahim and Niamat Bibi in 959 Hijri (1554 AD).

Shah Daula met Sat Guru Gobind Singh Ji in Gujrat and offered him 100 tolas of gold as ablution. Gujrat came to be called Shah Daula ki Gujrat because of him. He died in Gujrat in 1085 Hijri (1674 AD). Thousands of devotees from here and abroad come to visit this mazar daily.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ, ਲਾਹੌਰ

ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ । ਇਹਨਾ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਸੂਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੫੫੧ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਸੀ ਮੱਤ ਚਲਾਇਆ । ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਾਇਆ ।

ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੫ ਅਸੋਜ਼ ਸੰਮਤ ੧੬੯੯ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲਾਹੌਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

گر دوارا ٹاھی صاحب بابا سری چند' لاہور

بابا سری چند جی بابا نامک دیو جی وے وؤے سپئر سن. ایمنال دا جنم بھادول شدی 9 ست 1551 نوس ماتا سکھٹی جی دی ککھ تول سلطان پور وچ ہویا. ایمنال اُدای مت چلایا. آپ نے شادی نہیں کیتی. آپ نے بابا گردتا جی نوس لٹا چیلا بٹا کے ادامی پنتھ دا پر چار کردایا. بابا سری چند جی دا ویمانت 15 اسوج ست 1669 نوس لاہور و کھے ہویا. آپ دا ڈیرا لاہور ریلوے شیشن پاس ٹاکھی صاحب دے ناں توں پرسدھ می جو ہُن الوب ہو چکا ہے۔

GURDWARA TAHLI SAHIB BABA SRI CHAND JI, LAHORE

Baba Sri Chand Ji was the eldest son of Jagat Guru Baba Nanak Dev Ji. Mata Ji Sulakhne gave him birth at Sultanpur Lodhi on Bhadun Suddi 9, Samvat 1951.

He founded the "Udasi mat" (a sect) and did not marry. He made Baba Gurditta his closest disciple and entrusted him with the task of preaching Udasi panth.

He died in Lahore on 15th Assu Samvat 1669. His residence near Lahore Railway Station was

known as Tahli Sahib which has vanished now.

ਦਰਬਾਰ ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ, ਭਮਣ ਸ਼ਾਹ (ਜ਼ਿਲਾ ਓਕਾੜਾ)

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਭੁਮਣ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਬਾਬਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਮਨਮੋਹਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਹਦੀਆਂ ਕੰਧਾ ਉੱਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ, ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਮੋਰ, ਚਿੜੀਆ, ਸ਼ੇਰ, ਹਾਥੀ, ਸਾਰੰਗੀਆ, ਤਬਲੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੰਧਾ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਥਾਉ ਥਾਈ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਮਹੰਤ ਹਰਭਜਨ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ੧੯੧੦ ਈ: ਸੰਮਤ ੧੯੬੭ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਲ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

੧ਓ ਦਰਬਾਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਜੀ

ਆਨੀਕਦਰ ਜਨਾਬ ਮਹੰਤ ਹਰਭਜਨ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਤਜਵੀਜ ਸੇ ਬਨਾ । ਸੰ: ੧੯੬੭)

ਦਰਬਾਰ ਬਾਵਾ ਸਿਰੀ ਚੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਨੀ ਫਿਰਕਾ ਉਦਾਸੀਆ ਅਜ਼ ਤਜਵੀਜ਼ ਆਲੀ ਕਾਦਰ ਜਨਾਬ ਮਹੰਤ ਹਰਭਜਨ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੇਬ ਇਖਤਤਾਮ ਯਾਫਤ ੧੯੧੦ ਈ: ।

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਭੁੰਮਣ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆ ਦੀਆ ਸਮਾਧਾ ਹਨ। ਇਹਨਾ ਸਮਾਧਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਸਮਾਧਾ ਵਲ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਰਾ ਵੱਲ ਖੁਲਦਾ ਹੈ। ਵੇਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਚੇਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੇਵਲ ਕਿਤਾਬਾ ਦੇ ਪੰਨਿਆ ਉੱਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।

دربار بابا سرى چند عجمتن شاه ضلع او كاژا

ڈیرا بابا بھٹمن شاہ جی دے کہلیک دے اندر بی دربار بابا شری چند جی لیٹیاں شاناں و کھا رہیا ہے۔ ایہ دربار دو منزلا ہے۔ اِس اندر اِک شندر دیوان ہال ہے۔ جمدے اندر گنبد دار من موہنا پرکاش استحان ہے۔ جمدیاں کندھاں اُتے کی پرکار دے بھل ہے ہوئے ہن. دربار دی شندر عمارت دے متعے اُتے مور' چڑیاں' شیر' ہاتھی' سرنگیاں' طبلے ہے ہوئے ہن. کندھاں اُتے گروگر نتھ صاحب جی دے داک دی تھاؤں تھا کیں اُکرے ہوئے ہن. ایہ دربار مست ہر بھجن داس جی نے 1910ء (سمت 1960ء'' دچ بوایا۔ اِس دِی سل اُتے کھیاہے:

"دربار باوا سرى چندر صاحب بانى فرقه أداسيال از تجويز عالى قدر جناب منت مرجيجن داس صاحب زيب اختتام يافت 1910ء"

ڈیرا بابا بھٹن شاہ بی دے آس پاس بہٹت سارے اُواس سادھواں دیاں سادھاں بن ایسناں سادھاں دے ساہنے گروگوبند سکھ بی وا دربار ہے۔ جتھے دسم گر نتھ بی وا پر کاش ہوندا سی اِس استھان وا مکھ دوار سادھاں ول ہے۔ جد کہ اِک دروازا سراں ول کھلدا ہے۔ ویلے دے نال نال ایہ سبھ مجھ مٹی واڈھیر ہوندا جا رہیا ہے۔ اوہ سا دور نہیں جد ایہ سبھ مجھ کیول کتاباں دے پنیاں اُتے ہی رہ جاوے گا۔

DARBAR BABA SRI CHAND AT BHUMAN SHAH DISTRICT OKARA

The Darbar of Baba Shri Chand Ji is displaying its splendour within the complex of Dera Baba Bhuman Shah. It is a double storey building with a Beautiful Diwan hall. Inside the hall the domed Prakashasthan is captivating. The walls are decorated with beautiful frescoes depicting peacocks, birds, tigers, elephants, sarangis and tablas. Rhymes from Guru Granth Sahib are also inscribed at different places.

This darbar was built by Mahant Harbhajan Das in Samvat 1967 (1910 AD). The inscriptions on the plaque reads;

"Darbar Baba Sri Chand Ji Aali Qadar Janab Mahant Harbhajan Sahib ki tajviz say bana."

(Darbar Baba Sri Chand was built at the proposal of Honourable Mahant Harbhajan Singh)
There are a number of samadhs of many Udasi Sadhus around Dera Baba Bhuman Shah. The
darbar of Guru Gobind Singh Ji is in front of these Samadhs where "Dassam Granth Ji" used to be
recited. The main gate here is towards the Samadh, a door from the other side leads towards the inn.
With the passage of time everything is becoming a heap of dust. The time is not far off when the
whole complex will only be found on the pages of history books.

ਭੰਮਣ ਸ਼ਾਹ

ਭੰਮਣਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਥਾਣਾ ਦੀਪਾਲਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਔਕਾੜਾ ਵਿੱਚ ਦੀਪਾਲਪੁਰ - ਹਵੇਲੀ ਲੱਖਾ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ੨੪ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਭੰਮਣ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲੇਗਾ।

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਲੇ ਵਰਗੀ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਬਾਬਾ ਭੁੰਮਣ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਡੇਰਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀਆ ਸਮਾਧਾਂ, ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਸੈਕੜੇ ਕਮਰੇ, ਲੰਗਰਖਾਨਾਂ, ਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਗੇਟ ਹਨ, ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਰੰਗਲੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਤੇ ਵਾਕ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰਈ ਜਮੀਨ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਮਹਿਕਮਾ ਮਤਰੋਕਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦੀ ਹੈ । ਛੱਤਾਂ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕੇਰਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ । ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਚਹਿ ਗਈ ਤਾਂ ਕਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣਮੱਲੀ ਵੰਨਗੀ ਮੱਕ ਜਾਵੇਗੀ।

تعجمتن شاه

مُمِّن شاہ نامی اسے پنڈ تخصیل تھانا دیپالپور ضلع اد کاڑا دچ دیپالپور حویلی لکھا روڈ اُتے 24 کلومیٹر دی وٹھ اُتے سفت ہے. بھائی کاہن سنگھ جی انوسار بھائی مُٹِمِن شاہ جی نُوں وشمیش جی نے ور بخشیا سی کہ تیرا لنگر چلے گا۔'' ابد پاون استھان اِک بہت ہی وڈے قلعے دے رُوپ وچ ہے۔ اِس قلعے ورگی عمارت اندر باباشری چند جی داگردوارا بابا بھمتن شاہ جی دا ڈیرا انیکال مہنتال دیاں سادھاں یا تروواں دے رہن واسطے سینکریاں کرے انگر خانا سروور آتے انیکال پرکار دیاں سمفاوال بٹیال ہوئیال بن استھان وچ واخل ہوون واسطے جار وؤے گیٹ بن کندھاں اُتے رانگلیاں مور تال اُتے واک اُکرے ہوئے بن اِس استعان دے نال اِک بزار محماؤں تول زیاوا زرعی زمین ہے. اِس ولیے اب عمارت محکما مترو کا وقف بورڈ کول ہے. عمارت دی حالت بہت ہی مندی ہے. چھتان ؤگ فیکیاں بن کندھاں نُوں کیرا لگ فیکیا ہے. آون والے ویلماں وج ہے اب عمارت وہے گئی تاں کلا دی اِک اٹملی و تکی مک جاوے گی۔

GURDWARA BHUMAN SHAH DIPALPUR DISTRICT OKARA

This village called Bhuman Shah is in the Jurisdiction of P.S. and Tehsil Dipalpur of district Okara. It is located at a distance of 24 kilometers from Dipalpur on Dipalpur-Haveli Lakha road. According to Bhai Kahan Singh Ji, Dashmesh Ji had given blessing to Bhai Bhuman Shah that his langar would continue serving.

The shrine is built in the style of a big fort and inside this fort-like structure the Gurdwara of Baba Sri Chand, residence of Baba Bhuman Shah , the Samadh of various Mahants are located

alongwith hundreds of rooms for visitors, langarkhana and the tank.

There are four big gates to enter this shrine and the walls are decorated with colourful pictures the sayings of Gurus. More than 1000 Ghumaon of agricultural land is endowed to shrine. This building is now in charge of the Evacuee Waqf Board. The present condition of the building is miserable, the walls have developed cracks and the roofs have collapsed. In case this building collapses in the time to come an invaluable treasure of art will also be destroyed with it.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ

ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਮਕ ਮੰਡੀ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁਹੱਲੇ ਜੋਗਣ ਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋਗਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ। ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਪੁੱਤਰ ਜਾਣ ਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਦੇ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਦ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਲਾਵਾਂ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਤਦ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ। ਉਸਨੇ ਇੰਝ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ " ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਵੋ "। ਸੋ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਚੌਥੀ ਲਾਵ ਵਿੱਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਲਾਵਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰ ਬੰਦ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਕੋਠੇ ਜਾ ਪੁੱਜਿਆ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਚੋਬਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਤ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਤ ਚਾਰ ਵਾਰ ਉਸ ਮਕਾਨ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ

گردوارا بھائی جو گائنگھ' پٹاور

ایہ گردوارا نمک منڈی پٹاور شردے اِک محلے جوگن شاہ وچ سخت ہے۔ جھے پٹاور دی شکت مجے شام اِکٹر ہوندی ہے۔ نِت گروگر نتھ ہی صاحب دا پرکاش ہوندا ہے۔ جوگا پٹاور نوای بھائی گر کھے دا ٹیٹر ہی جو کلغی دھریا شاہ توں امرت چھک کے شکھ ہجا۔ ست گر بھائی ہوگا نُوں ساتر جان کے ہر ویلے اپنی حضوری وج رکھدے۔ بھائی گر کھے دی بینتی اُتے ست گراں اوہنوں پٹاور جا کے ویاہ کراون دی آگیا دتی۔ اوس دی پر کھیا لئی ست گراں اِک ہور شکھ تُوں حکم ناما دے کے پچھے کھل وِ تاکہ جد جو گا شکھ لاواں لے پچکے تدایہ حکم ناما اوس دی کہ بند نال دے کے ویاہ دی رسم پوری کیتی گئی۔ پور ول تُر پور بور پہلے ای دیاں لاواں اوس دے کمربند نال دے کے ویاہ دی رسم پوری کیتی گئی۔ رسم بوری کیتی گئی۔ رسم پوری کیتی گئی۔ رسم بوری کیتی ہوں دی رسم بوری کیتی گئی۔ رسم بوری کیتی گئی۔ رسم بوری کیتی ہوں برک گئڈ توں بچاون لئی چوب دار دا روپ دھار کے رات ویثوا دے مکان اُتے پہرا دِ تا جو گا شکھ نے رات چار وار اُس مکان نے جان دا چارا کیتا تے ہروار چوب دار نُوں کھڑو تیاں و کھے کے کام نال ویا کل ہو گیا۔ رسم گر دے دربار وچ پہنچ اپٹی مجھ اپٹی مجھ ان دا چارا کیتا تے ہروار چوب دار نُوں کھڑو تیاں و کھوانہ مرک آیا۔ سورے آئند پور دی راہ پا۔ ست گر دے دربار وچ پہنچ اپٹی مجھ کے گئر بھری کا تار دی راہ پا۔ ست گر دے دربار وچ پہنچ اپٹی مجھ کی گئر گئر کی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھوانہ مرک کیا تھور کی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھول کی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھول کی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھول کی دربار وی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھول کی دربار وچ پہنچ اپٹی مجھول کی دربار وچ پہنچ اپٹی کھور کی دربار دور دربار وچ پہنچ اپٹی کھور کی دربار وچ پہنچ کی کھور کی دور کو کھور کی کھو

GURDWARA BHAI JOGA SINGH AT PESHAWAR

This Gurdwara is situated in Jogan Shah locality of Namakmandi of Peshawar City where

Sangat of Peshawar is held in the morning and evening and Parakash of Granth Sahib takes place.

Joga was the son of Bhai Gurmukh Singh of Peshawar who was converted to Sikhism by tasting Amrit from Kalghidhar Patshah. Sat Gur took Bhai Joga as his godson and always kept him in his presence. At the request of Bhai Gurmukh Sat Gur allowed him to go to Peshawar for his marriage but to test his devotion, Sat Guru ordered another disciple to follow him. Guru Dev Ji gave him a proclamation which was to be delivered to Joga after "lawan" (Sikh rite of marriage). The note said: "Once you see this note, proceed to Anand Pur at once." The currier did accordingly and delivered the note while he was performing Lawan. Joga Singh abruptly left without even completing his Lawan. The marriage rite were completed by giving the remaining Lawan to his belt.

On the way this thought entered his mind that there could hardly be any other being who

On the way this thought entered his mind that there could hardly be any other being who would submit before the will of Sat Gur like him. When he reached Hoshiarpur he was overwhelmed with lust when he saw the beauty of a prostitute and reached her pleasure hall. Kalghidhar disguised himself as a mace-bearer and started guarding the house of the prostitute to save his devotee from hell. Joga Singh tried to enter the house four times during the night but had to turn back as he ran into the mace-bearer every time. He set out for Anandpur. He sought forgiveness

ਖੜੋਤਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜ ਆਇਆ । ਸਵੇਰੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਰਾਹ ਪਿਆ । ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ ।

> ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਲਖੀ ਸਤਿ ਸੋਇ॥ ਮਮਹਿਤ ਚੋਬਦਾਰ ਗੁਰ ਹੋਏ।(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਮੰਜਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਨਿੱਤ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹਰ ਰੋਜ ਇਕੱਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

جو گائٹگھ لکھی ست سوئے ممت چوہدار گر ہوئے (گربر ٹو) گر دوارا صاحب دی ممارت بٹت ہی شندریتن منزلا بٹی ہوئی ہے. نِت گرو گر نتھ صاحب جی دا پر کاش ہوندا ہے. دلیں و دلیش دی شکت ہر روز اِ کسر ہوندی ہے. گر دوارا صاحب دے نال سکھ بچیاں واسطے پنجابی سکول ہے جو وھار کم وویا وے نال نال بالکاں ٹوں ڈنیا داری دی وویا وی دان کردا ہے.

for his folly when reached the court of the Guru.

The Gurdwara is constructed as a beautiful 3- storeyed building. Prakash of Guru Granth Sahib takes place and local and foreign sangats meet daily. There is a Punjabi school for Sikh children which imparts secular education alongwith the religious education.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਕੋਟ ਭਾਈ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਅਟਕ

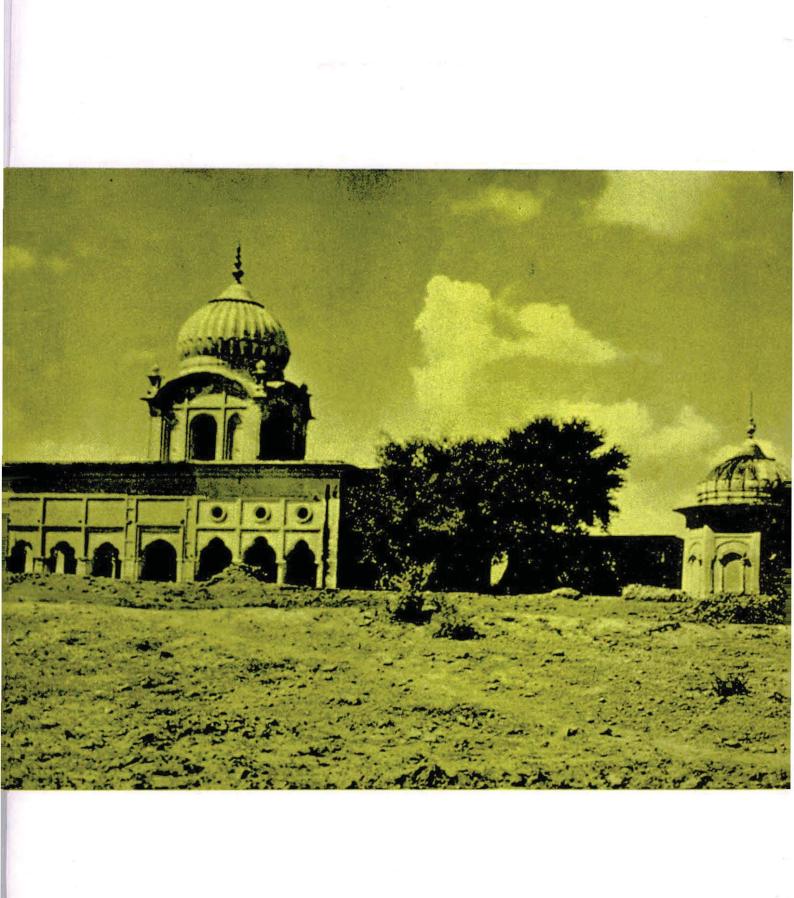
ਬਾਬਾ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਪਿੰਡ ਫਤਿਹ ਖਾ ਜ਼ਿਲਾ ਅਟਕ ਵਿੱਚ ਆਣ ਵਸੇ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਮਲਿਕ ਫਤਿਹ ਖਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕੀਤੀ । ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਟ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਥਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ।

گر دوارا كوث بھائى تھان سنگھ' اٹك

بابا تھان سکھے جی اِک بھٹ ہی پرسدھ سنت ہوئے ہن جو پنڈ فتح خال ضلع اٹک وچ آن وے۔ ایس پنڈ دا مالک ملک فتح خان آپ دی بھگتی نول و کھے کے آپ دا شردھالو ہو گیا۔ اوس آپ نول ایسے رہن واسطے تھال اتے لنگر دی سیوا دی کہتی جھے آپ ویراجے اوس علاقے دا ناؤل کوٹ تھان سکھ پرسدھ ہو گیا۔ مهاراجا رمجیت سکھ سے بھائی تھان سکھ جی دی سادھ اتے گردوارا اساریا گیا جو بھٹ ہی سندر ہے۔

GURDWARA KOT BHAI THAN SINGH, DISTRICT ATTOCK

Baba Than Singh was a famous saint and had settled in the village Fateh Khan of Attock district. Malik Fateh Khan, the feudal lord of the village, having seen Bhakti became his devotee, arranged a place for his residence and donated towards langar. Thus the place where he stayed was named after him as Kot Than Singh. His samadh and Gurdwara were built during the reign of Maharaja Ranjit Singh, which is very beautiful.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਬਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਮੋਦੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੫ ਵਿਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੪੦, ੧੭੮੩ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਖਜਾਨਚੀ ਭਾਈ ਵਸਾਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਲਾਡਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿਹਾਏ ਸੀ, ਜੋ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ।

ਤੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰੇ ਬੀਬੀ ਲਾਡਕੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਦਿਆਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੂਲਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰੱਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੰਮੇ। ਦਿਆਲ ਜੀ ਹਰ ਵੇਲੇ " ਨਿਰੰਕਾਰ " ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ " ਨਿਰੰਕਾਰੀ " ਸੰਗਿਆ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਦੀ " ਨਿਰੰਕਾਰੀ " ਅੱਲ ਪਈ।

ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੇਦਰ ਬਣਿਆ । ਭਾਈ ਦਿਆਲ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧ ਨੂੰ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ । ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ । ਸਮਾਧ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬ੍ਰਾਮਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਹੈ । ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਮਰੇ ਹਨ । ਪੂਰੀ ਇਮਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਹੈ । ਵਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਕਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੮੪੨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਬੀੜ ਸੀ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੇ ਨੰਬਰ

گردوارا نرنکاری راولپنڈی

ایہ اتماسک گردوارا راولپنڈی شراندر نرنکاری بازار وج ہے۔ اصلی' نرنکاریاں دا جنم ایسے استھان توں ہویا. اس فرقے دے موڈھی بھائی دیال سکھ جی من چہناں دا جنم 15 وساکھ ست 1840 (1783) نوں دشمیش جی دے خزانجی بھائی وساکھا سکھ جی دی سپئٹری بی بی لاڈکی دے اُدر توں ہویا. اوہنال دے پتا دا نام رام سائے سی جو بیٹاور نواس من.

تیہ ور هیاں دی عمرے بی بی لاؤی چلانا کر گئی تے دیال جی اپنے مام ملکھا عکھ پاس راولپنڈی رہن گلے. دیال جی دی شادی بھیرے وج مولا دیوی نال ہوئی جس توں بین ٹیز وربارا عکھ ' بھارا عکھ ' اتے رتا عکھ جی ویال جی ہرویلے "نزنکار" شبدھ دا جاپ کردے اتے مورتی پوجا دی ورودھتا کردے۔ اس کر کے اوہناں دی "نزنکاری" عکیا ہوئی. اتے ایمناں دے من پردائے دی "نزنکاری" ال پی.

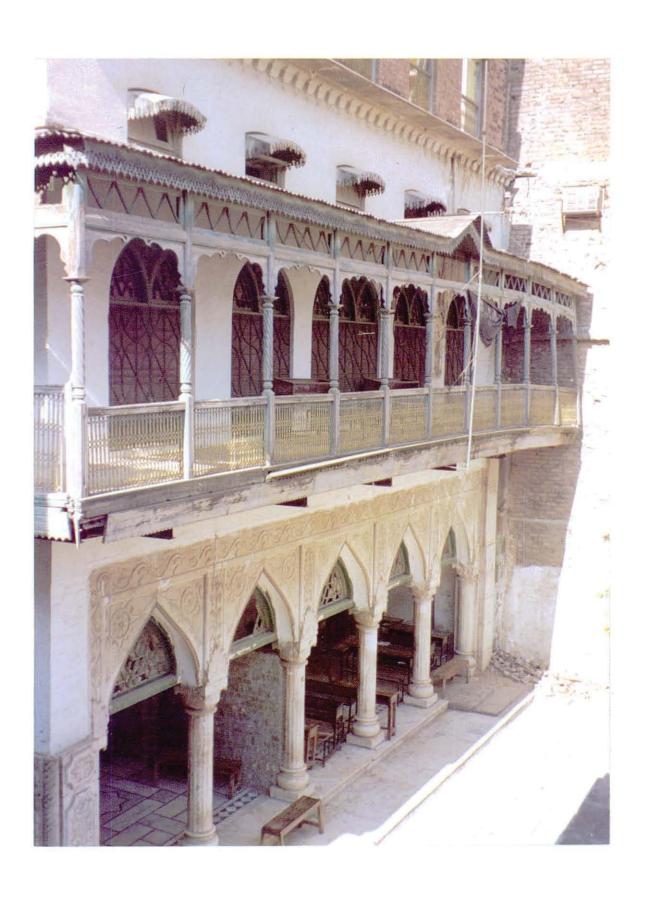
ایہ گردوارا نزنکاریاں واکیندر بٹیا. بھائی دیال جی وا چلاٹا 18 ماگھ ست 1911 نوں راولپنڈی وکھے ہویا. دربار صاحب دے کھیے ہتھ اُتے بابا جی وی سادھ ہے۔ سادھ والے کمرے ساجٹے نکاجمیا برامدا ہے۔ اِس دے ٹال ہی سنگ مر مردا بٹیا منجی صاحب ہے۔ جتھے گروگر نتھ صاحب جی وی پاکلی رکھی جاندی سی۔ اِس دے نال ہی کیسری نشان صاحب جھول رہیا ہوندا می۔

GURDWARA NARANKARI AT RAWALPINDI

This historical Gurdwara is in Narankari Bazaar of Rawalpindi. In fact the Narankari sect was born in this very place. Bhai Dayal Singh was the founder of this sect. Bibi Ladki, daughter of the treasurer of Deshmesh (Tenth Guru), gave him birth on 15th Visakh Samvat 1840 (1783 AD). His father was Ram Sihai who was a resident of Peshawar.

Bhai Dayal Singh went to live with his maternal uncle Mulakkha Singh in Peshawar after his mother Bibi Ladki had died at the age of thirty. He was married again to Mula Devi of Bhera, and had 3 sons from her namely Darbara Singh, Bhara Singh and Ratta Singh. Dayal Singh used to recite the word "Narankar" and opposed idol worship. His companions too were Narankari as such his followers came to be called Narankari.

This Gurdwara became the centre of Narankaris. Bhai Dayal Singh died on 18th Magh, Samvat 1911. The samadh of Baba Ji is on the left side of the darbar. There is a small foyer in front of the Samadh and room adjacent to it is Manji Sahib, built in marble, where Palki (carriage) of Guru Granth Ji was kept. The Kesari (saffron) Nishan Sahib (flag) used to be hanging beside it. Prakashasthan is in a spacious hall facing Manji Sahib. Langar is close to it. There are many rooms for the residence of Sangats. It is a 3-storeyed building with a big courtyard. There used to be a volume of Granth Sahib in this Gurdwara written in Samvat 1842. This volume had one extra verse (Shabd) of Namdev Ji whose first line read:

ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ :

ਸਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਦੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ ਧਰਤੀ ਜਾਕਾ ਬੇਦੋ

ਇਸ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਿੱਖੀ ਮਾਨ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ੧੮੫੫ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਹਨੂੰ ਬਾਬਾ ਦਿਆਲ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮਰੀ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਨਕਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲੀ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਅਟਕ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਮਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਹੜ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮਰਿਆ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਾਲਾ ਉਹਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਅੰਦਰ ਡਬਲ ਰੋਟੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ।

੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੭੮ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਉੱਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਨਕਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾ ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਰੀ ਯੁਧ ਹੋਇਆ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ੧੩ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜਿਹਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਵਾਲਿਆ ਨੇ ਕੀਤੀ ਇਹ ਯੁੱਧ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ । ਇਸ ਯੁੱਧ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ੧ ਲੱਖ ੬੦ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਹੀ ਲੜਾਈ ਅੰਦਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਟੇਂਕਾ, ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ । ਇਸੇ ਹੀ ਹੱਲੇ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਧੀ ਕਤਲ ਹੋਈ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਮੁੰਡਿਆ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੰਦੀ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੇਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

اِس دے ساہمے وڈا بال ہے. اس اندر پر کاش استحان ہے. اس دے نال ہی لنگر بال ہے ' سکتال دے ٹھرن واسطے انیکال کمرے ہن ' پوری عمارت بن منزلا ہے. ویڑھا بہت ہی نکا ہے. ایسے گردوارے وچ سمت 1842 دی لکھی ہوئی اک بیڑی اس وچ نامدیو جی دا جھے نمبردا اِک وادھو شبد ہے. جس دی پہلی منک ہے.

"سات سمندر جاندي ہے 'کرٹی وهرت جاکا بیٹو."

ایسے ہی گردوارے اندر بھائی بھولا سکھ ہی تے بی بی نمال کور جی دا آئند کارج سکھی مان میادا انوسار 1855ء نوں ہویا' اس دربار اندر بوٹا سکھ کے اس سکھ کے رتن کردا ہوندا ہی۔ اِک دن اوہ شراب بی کے کیرتن کرن لگ پیا۔ چنون بابا دیال سکھ جی نزنکاری ہوراں دھکے مار کے دربار دچوں کڈھ دتا اوس نے مری جا کے اِک نواں دربار بٹالیا۔ ایتھوں ہی نفتی نزنکاریاں دی لمرچلی ہوٹا سکھ انک دا رہن والا ہی۔ اوہ مری دچ کوڑھ دی بھاری نال میا۔ او تار سکھ پٹاور والا اوہدا چیلا ہویا اید پٹاور اندر ڈبل روٹیاں داکاروبار کردا ہی۔ 13 اپریل 1978ء دی وساتھی اتے امر تسرو کھے نفتی نزنکاریاں اتے گر سکھال وچالے بھارا یڈھ ہویا' جمدے اندر 13 سکھ شہید ہوئے۔ ایمنال شہیداں دے لوہ وچوں ہی خالعتان لمرنے جنم لیا جمدی اگوائی سنت جرنیل سکھ جی بھنڈراں والیاں نے کیتی۔ اید یڈھ ہٹن بٹیکر جاری ہے۔ اس اندر ہٹن بٹیکر اِک لکھ شھ ہزار سکھ مارے جا مجلے ہیں۔ ایس کو اُن اندر ہر مندر صاحب اتے بھارتی فوج نے کیتی۔ اید یڈھ ہٹن بٹیکر جاری ہے۔ اس اندر ہٹنڈیاں واسوں وچ بھارتی پردھان منٹری شری متی اندراگاندھی قتل ہوئی۔

"Sat Samandar Jandi hey Karni dhrt Jaka baito"

The marriage ceremony of Bhai Bhola Singh and Bibi Nihal Kaur was solemnised in 1855 in

this Gurdwara with great pomp and show.

A Sikh by the name of Boota Singh used to perform Kirtan here. Once he started Kirtan after drinking wine and he was physically pushed out of the darbar. He went to Murree and established a new darbar. Boota Singh belonged to Attock. He died in Murree due to leprosy. Autar Singh of Peshawar, a baker by profession was his follower. The wave of fake Narankaris initiated from him. A battle between Fake Narankaris and Guru's Sikh took place at Amritsar in Visakhi on 13th April 1978. 13 Sikhs died in it. Khalistan movement led by Sant Jarnayl Singh Bhindranwala emerged from the waves of this blood. This war is still going on and it is estimated that 160,000 have already laid down their lives for this movement. The Indian army attacked Harmandar Sahib with tanks, guns and air force. As a result of this Prime Minister Mrs. Indira Gandhi was killed as a consequence of the

At present a boy's school is functioning in this Gurdwara. The building is in a dilapidated condition and can become a heap of dust any moment.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਰਾਜਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰੇ, ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਜ਼ਰੱਈ ਜਮੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

گردوارا سنگھ سبھا راولپنڈی

ایہ گردوارا راولپنڈی دے مشہور بازار' راجا بازار وج ہے۔ ایہ استحان اکالی سنگھاں واکیندر ی گردوارا صاحب دی عمارت بہت ہی شندر اتے وو منزلا وشال ہے۔ یا تریاں دے ٹھرن واسطے کرے لنگر ہال اتے پرکاش استحان بہت ہی شندر ہے۔ اس استحان دے ناں زرعی زمین توں اؤشراندر دکاناں وی ہن۔ اس ولیے اس اندر گورنمنٹ ہائی سکول کم کر رہیا ہے۔

GURDWARA SINGH SABHA AT RAWALPINDI

This Gurdwara is located in the famous Raja Bazaar of Rawalpindi. It was the center of Akali Sikhs. The double storeyed building of Gurdwara Sahib is very big and beautiful. The rooms for pilgrims, Langarhall and prakashasthan are very elegant. Besides agricultural land, shops inside the city are endowed to this place. Presently a Govt High School is functioning in this place.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਸਰਾਫਾ ਬਜ਼ਾਰ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰਿਆ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇਂ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਸਕੂਲ ਕੁੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

گردوارا بھائی منی سنگھ' راولپنڈی

امیہ پاون دربار صرافا بازار راولپنڈی وچ ہے. بھائی منی عکھ جی دی یاد وچ اسریا امیہ پاون استھان دو منزلا ہے. عمارت خوبصورت اتے مضبوط ہے. پر کاش استھان دے نال کٹکر ہال اتے رہائشی کمرے وی بن اس ویلے اس عمارت اندر گورنمنٹ سکول کم کر رہیا ہے.

GURDWARA BHAI MANI SINGH AT RAWALPINDI

This sacred darbar is located in the Sarrafa Bazaar of Rawalpindi. This sacred shrine, constructed in memory of Bhai Mani Singh, is a double storey building. The building is beautiful and strong. Langarkhana and residential rooms are beside the Prakashasthan. A Govt School is functioning in this building these days.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿਰੀ ਦਿਆਲ ਸਰ, ਟੋਪੀ

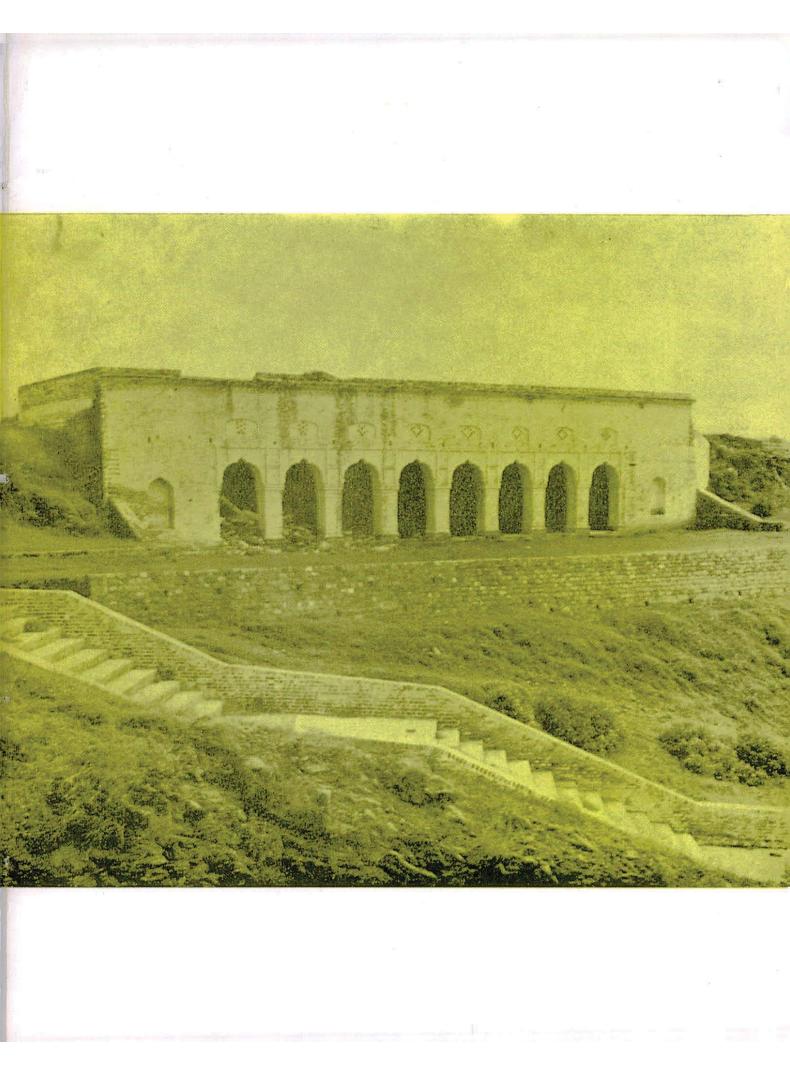
ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸੂਬਾ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰੱਖ ਟੋਪੀ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸਥਿੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਨਖਿੱਚਵੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋਰਾਂ ਅਰੰਭੀ। ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕੇਦਰ ਸੀ।

گردوارا سری دیال سر ٹوپی

ابیا پاون استھان صوبا سرحد دے علاقے رکھ ٹوپی اندر ہے۔ جس تھاں اُتے ابیا پاون استھان سفت ہے ابیا اِک بہت ہی سُندر اتے من تھچویں تھاں ہے۔ اس استھان دی کار سیوا بھائی گر نجش سُکھے جی نرنکاری ہورا ارنہی ابیا استھان اس علاقے دے نرنکاریاں واوڈا کیندر سی

GURDWARA SIRI DAYAL SAR AT TOPI

This sacred shrine is located at Rakh Topi in the N.W.F.P. The place where this holy shrine has been built is a beautiful and fascinating place. The construction of Gurdwara was started by Bhai Gur Bukhsh Singh ji Narankari. This Gurdwara was a big center of the Narankaris of this area.

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮਾਂ ਖੇਲ, ਬੰਨੂ

ਧਰਮਾਂ ਖੇਲ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਬੰਨੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉੱਕਾ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਬੰਨੂ ਦੇ ਲਾਰੀ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਟ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੁਹਾਟ ਰੋਡ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆ ਹੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗਲੀ ਅੰਦਰ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਦੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬੰਨੂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦਾ ਕੇਦਰ ਸੀ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਸ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਢਾਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਸਕੂਲ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਾਲਾ ਸਕੂਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

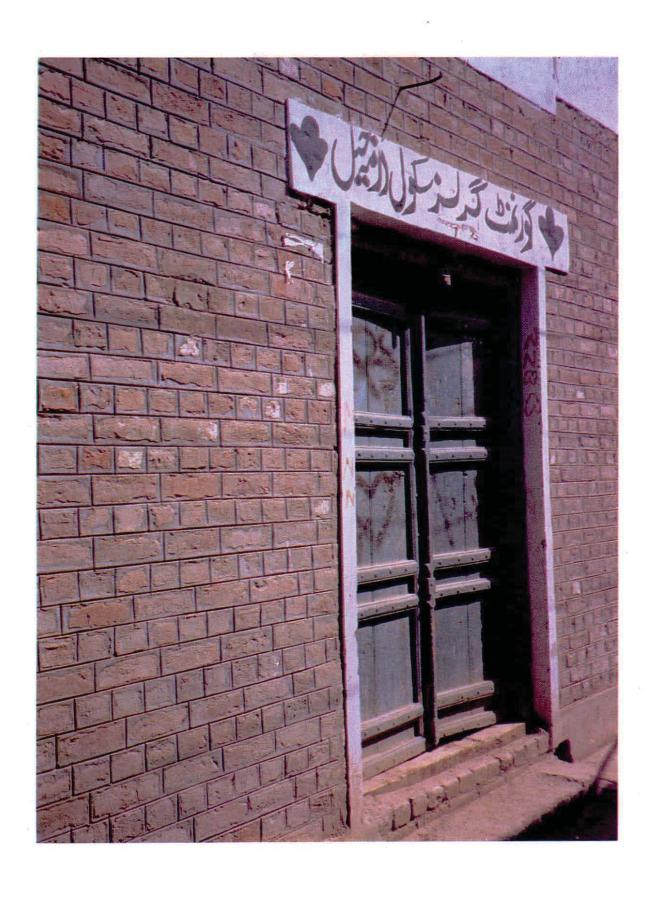
ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਗੌਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਨੰਬਰ ੧ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਪਰ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

دهرم سالا أتم سُكِّه جي ' دهرما خيل بنول

دھرہا خیل نامی پنڈ بنوں شہروے اکا کول ہے. بنوں دے لاری اڈے توں اِس دی داٹ کوئی بین کلو میٹر ہودے گی. کوہاٹ روڈ توں دریا پار کردیاں نال ہی ایہ قصبا ہے. اس دی آبادی اندر و ژویاں ہی سجے ہتھ اُتے اِک کلی جمی گلی اندر ایہ ستھان ہے. کدے ایہ استھان بنوں شہر دی سکھ شکت واکیندر ہی. اج کل اس اندر پرایمری سکول ہے. پراٹی عمارت ڈھا کے نویں اُسار دِتی ہے. ہُن ویکھن نوں دھرم سالا نہیں سگوں اِک عام سکول ہی نظر آوندا ہے. مقامی لوک اِس نُوں دھرم سالا والا سکول کہندے ہن.

DHARAMSALA UTTAM SINGH JI AT DHARMAKHEL, BANNU

The village called Dharmakhel is very close to Bannu City. It is three kilometers from the bus stand of Bannu city. The village is located on Kohat road just across the river. This shrine is situated in a narrow street on the right hand just after the entrance to the village. Once it used to be the centre of Sikh Sangat of Bannu city. A new building has been erected after demolishing the old one. It is at present being used as a Primary school. It does not appear as a Dharamsala but wears the look of an ordinary school. The local people call it Dharamsala wala school.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਗੀ ਵਾੜਾ ਸ਼ੇਰਨਾਥ, ਪਿੰਡ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ ਬੰਨੂ

ਬੰਨੂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ " ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ " ਨਾਂ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੈਲੀਆਂ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਖੰਡਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਰੁਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋਗੀ ਵਾੜਾ ਸ਼ੇਰਨਾਥ ਹੈ ।

ਸ਼ੇਰ ਨਾਥ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਜੋਗੀ ਸੀ, ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ । ਇਹ ਜੋਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜੋਗੀ ਦੀਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ (ਕੌਤਕ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ ।

ਕਦੇ ਇਹ ਜੋਗੀਆ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਖੰਡਰ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਨੀਹਾਂ ਹੀ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰ ਕਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

گردوارا جوگی وا ژاشیر ناتھ' پنڈ بازار احمہ خال' بنول

بنوں شرتوں نیڑے ہی کوئی بین کلو میٹر دی دوری اتے اِک پِنْد "بازار احمد خال" نال تول مضہور ہے. اس پِنْدُ وچ و ژن تول پہلوں ہی پیلیاں اندر اِک پرائی عمارت دے کھنڈر نظر آوندے ہن جہنال نول رکھال نے اپنے کلاوے وچ لیا ہویا ہے. ایہ ہی جوگی واڑا شیر ناتھ ہے.
شیر ناتھ نامی اِک جوگی می. جو مگروں گر سکھ ہو نبڑیا. ایہ جوگی بہت ہی کرنی والا نمیا جاندا می. اس علاقے دے لوکال وچ اس جوگی دیاں بہت ساریاں کرامتال (کو تک) مشہور ہن.
کرامتال (کو تک) مشہور ہن.
کرامتال (کو تک) مشہور ہن اور اور ایوجا استھان ہوندا می. اس ویلے اِک کھنڈر ہے. کیول نیاں ہی کھلوتیاں ہن. جہنال نوں یادگار کہیا جاسکدا ہے.

GURDWARA JOGIWARA SHERNATH AT VILLAGE BAZAAR AHMED KHAN, BANNU

A village by the name of "Bazaar Ahmed Khan" is located at a distance of about three kilometers from Bannu city. Ruins of an old building are visible in the fields just before the entrance to the village. These ruins have been surrounded by trees. This is Jogiwara Sher Nath. Sher Nath was a Jogi who later became a Sikh. He was known to be a Jogi with great powers. Many miracles, attributed to this Jogi, are popular in the area.

Once it used to be a place of worship but now it is a ruin. It can be termed as a monument. Only its foundations have survived.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਬੰਨੂ ਮਾਗਟ, ਜ਼ਿਲਾ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ

ਜ਼ਿਲਾ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ, ਤਹਿਸੀਲ ਫਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਜੋ ਮਾਗਟ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਮੰਡੀ ਬਹਾਉਦੀਨ – ਗੁਜਰਾਤ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਬੰਨੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸੀ।

ਭਾਈ ਬੰਨੂ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਇੱਥੇ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉੱਤੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਖੁਬਸੂਰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਲਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਚੋਖੀ ਜਾਗੀਰ ਲਗਵਾਈ ਗਈ ਜੋ ਪੁਜਾਰੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਰ ਲਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਲਾ ਤਾਲਾਬ ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀਆ ਦੀਵਾਰਾ ਉੱਤੇ ਸੁੰਦਰ ਫੁਲਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿੱਖ ਹੈ।

گردوارا بھائی بنو مانگٹ ضلع منڈی بماؤالدین

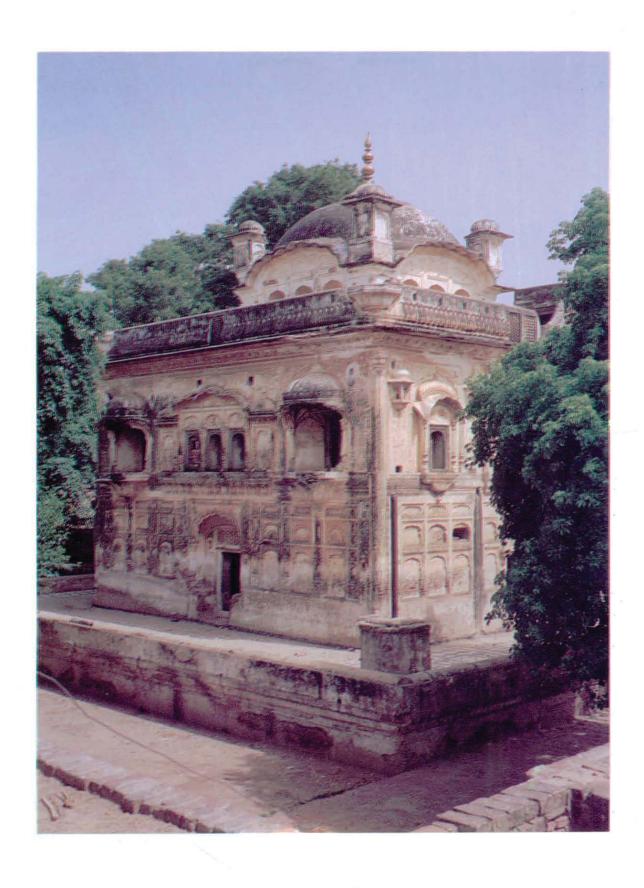
ضلع منڈی بہاوالدین تحصیل پھالیا وا اِک قصبا جو مانگٹ کر کے پرسدھ ہے۔ ابیہ استھان ریلوے سٹیٹن منڈی بہاوالدین توں کوئی 12 کلومیٹر ڈور منڈی بہاوالدین گجرات روڈ اُتے ہے۔ ابیضے ست گر ارجن دیو جی دے پر بی سکھ بھائی بنو جی وا نواس می۔
بھائی بنو والی گروگر نتھ صاحب جی دی کتابی رو پک بیڑ ابیضے می۔ (دیکھو گروگر نتھ صاحب) سکھ راج سے مہاراجا رنجیت سکھ جی دے تھم اُتے ابیضے اِک خوبصورت گردوارا تلاب دے کتارے بنوایا گیا آتے اِس دے تال چو کھی جاگیرلائی گئی جو پچاریاں اپنے ٹاؤں کروائی۔ ابیہ اِک بھت ہی شندر دربار ہے۔ اِس وَل باہر رائل منڈی لگدی ہے۔ اِس دیاں دیواراں اُتے شندر پھلکاری کیتی گئی ہے۔ جنال دی ایک دکھ ہے۔

GURDWARA BHAI BANNU AT MANGAT, DISTRICT MANDI BAHAUDDIN

Mangat is a town of Tehsil Phalia (district Mandi Bahauddin). This shrine is located on the Mandi Bahauddin-Gujrat road at a distance of 12 kilometers from Mandi Bahauddin railway station. The residence of Bhai Bannu Ji, a devotee of Sat Gur Arjun Dev Ji, was at this place. "Bhai Bannu wali beerr (volume) of Granth Sahib" was kept here in the book form. (see Guru Granth Sahib).

wali beerr (volume) of Granth Sahib" was kept here in the book form. (see Guru Granth Sahib).

At the side of the tank, a beautiful Gurdwara was built during Sikh rule by the royal command of Maharaja Ranjit Singh. A large endowment of land was made but the priests got it transferred in their names. This is a splendid darbar. The tank is getting filled with dust. There is now a vegetable market outside the Gurdwara. The floral frescoes have been painted on the walls which have a unique style.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸਿੱਟੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਸ ਉੱਕਾ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਦੂਰੀ ਕੋਈ ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸਰੂਪ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਏ । ਆਪ ਵੱਡੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਹਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਭ ਲਈ ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੩ ਸੰਮਤ ੧੮੯੧ ਨੂੰ ਊਨਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ ।

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦਰ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਉਹਨਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸ੍ਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਿਹਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੯ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੮ ਨੂੰ ਬਣਵਾਇਆ । ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਮਰੇ ਹਨ । ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਹਾਜਿਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਬਜ਼ਾ ਮਤਰੋਕਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹੈ ।

گردوارا ديدما صاحب مجرانوالا

ایہ پاون استحان محجرانوالا شمراندر سٹی ریلوے سٹیشن پاس اُکا ریلوے لائن نال جُڑیا ہویا اے. ریلوے لائن توں اس دی دوری کوئی چار فٹ دی ہے. اس استحان نُوں دیدیا صاحب بابا صاحب شکھے جی بیدی آکھیا جاندا اے.

بابا صاحب شکھ جی بیدی بابا کلادھاری جی دے سپئتر اجیت شکھ جی دے گھر ماتا سروپ دیوی جی دی ککھ توں سمت 1813 نوں پیدا ہوئے. آپ وڈی کرنی والے اتے گرمت دے پر چارک ہوئے ہن. بابا جی دا لنگر سجھ لئی ہر ویلے ور تدا رہندا اتے کتھا کیرتن دا اکھنڈ پر چار ہوندا رہندا. بابا جی دا دیمانت ہاڑ سُدی 13 سمت 1891 نوں اونا و کھے ہوبا.

سجرانوالا شراندر آپ دا اید استحان سردار بمادر سکھا سکھ پردھان درمہ صاحب سمیٹی تے اوہناں دے میزاں سردار منگل سکھ تے ممان سکھ جی نے 9 اکتوبر 1928 نوں بٹوایا. اید اِک بہت ہی وڈی عمارت ہے. اس دے انیکاں کمرے ہن لنگر ہال اتے دوجیاں عمارتاں وچالے پرکاش استحان ہے. اس وسلے اس اندر بہت سارے مماجراں دے گھروہے ہوئے ہن. کاغذی قبضا متروکا وقف بورڈ دا ہے.

GURDWARA DAMDAMA SAHIB AT GUJRANWALA

This holy shrine is right on the railway line near Gujranwala City railway station and at a distance of just four feet from the railway lines. This shrine is called Damdama Sahib Baba Sahib Sing Ji Bedi.

Baba Sahib Sing Ji Bedi was born in the family of Ajit Singh Ji son of Baba Kladhari. Mata Saroop Devi Ji gave birth to him in Samvat 1813. He was a selfless and dedicated preacher of the teachings of Guru. His langar remained running round the clock and "Katha Kirtan" went on continuously. Baba Ji died at Ouna on 13th Har Suddi, Samvat 1891.

The construction of this shrine was started and completed by Sardar Bahadur Sukha Singh, President Damdama Sahib Committee, and later his sons Sardar Mangal Singh and Mahan Singh on 9th October 1928 AD.

It is a very large building with innumerable rooms. Prakashasthan is between Langarhall and many other buildings. Presently many refugee families are settled in it. Although the Evacuee Trust Board has the legal title.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਜਨੀਆ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ

ਅਜਨੀਆ ਵਾਲੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾ ਤੋਂ " ਸੁਰਜਨਦਾਸੀਏ" ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ, ਅਠਲ ਦਾਸ ਤੇ ਦੋ ਸਮਾਧਾ ਉਹਨਾ ਦੇ ਚੇਲਿਆ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਰਜਨ ਦਾਸ ਦੇ ਰਚੇ ਗਰੰਥ ਨੂੰ "ਆਜਾਤ ਗਰੰਥ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਲਾ ਤਿੰਨ ਚੇਤਰ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

گر دوارا صاحب اجنیاں والا ضلع شیخو پورا

اجنیاں والے دی آبادی اندر اید پاون استمان اج وی موجود ہے۔ ایس ویلے ایس اندر بہت سارے گھروہ ہوئے ہن اید استمان سرجن واس کھتری نے بٹوایا۔ جس دے نال تول "سرجن واسے" فرقا پرسدھ ہویا۔ گردوارے تول باہر سرجن واس 'اٹھل واس نے دو سادھال اوہنال دے چیلیال دیال ہن . سرجن واس دے رہے گرفتھ نُول "آجات گرفتھ" آکھیا جاندا ہے۔ میلاین چیتر نُول ہوندای .

GURDWARA AJNIANWALA DISTRICT SHEIKHUPURA

This sacred shrine is present even today in the settlement of Ajnianwala. Many families are settled in it now. This place was built by Surjan Das Khatri and "Surjan Dasia" sect draws its name from him. Samadhs outside the Gurdwara belong to Surjan Das, Athal Das and two of their disciples. The Granth compiled by Surjan Das is known as "Ajat Granth". Fair used to be held in Chaiter.

ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਜੀ, ਤਤਲਿਆਣੀ, ਗੁਜਰਾਵਾਲਾ

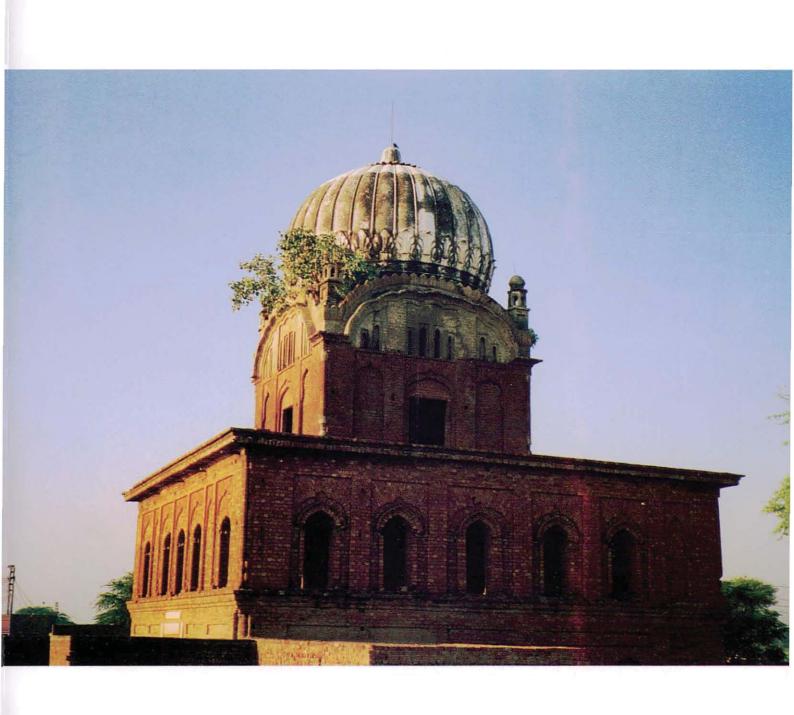
ਗ਼ੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਜੀ ਤਤਲਿਆਣੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਕਾਮੋਕੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ੧੯੩੯ ਨੂੰ ਅਫਰੀਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਮਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਗੋਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਹੈ। ਇਮਾਰਤ ਤਕੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਢਹਿਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਹੈ।

گردوارا بھائی لالوجی تِنگیالی مسجرانوالا

گردوارا بھائی لالو جی پِنڈ تِکیالی' ضلع مجرانوالا وچ ہے۔ ابی پِنڈ کامو کی توں پچھم ول جاون والی سڑک اُتے آباد اے۔ ایس پِنڈ دے و چالے بھائی لالو جی دا گردوارا ہے۔ ایس دی تقییر بھائی لال سنگھ جی دے اُوم نال 1939 نُوں افریکا نواسی شگت دی مایا نال ہوئی. عمارت بین منزلا گنبد دار بی ہوئی اے۔ ایس و لیے ایس عمارت اندر گور نمنٹ پرایمری سکول ہے۔ عمارت محری اے پر سیوا سنبھال نہ ہون کارن ڈھلدی کلا ول ہے۔

GURDWARA BHAI LALU JI, TATLIALI

Gurdwara Bhai Lalu Ji is in village Tatliali of district Gujranwala. This village is situated on the road going westward from Kamoke and the Gurdwara of Bhai Lalu Ji is in the center of the village. It was built in 1939 AD through the effort of Bhai Lal Singh Ji and the funds of Sikh Sangats settled in Africa. The building is 3 storeyed and has domes. At present Government Primary School is housed in it. The building is strong but in the absence of maintenance its condition is deteriorating.

ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ

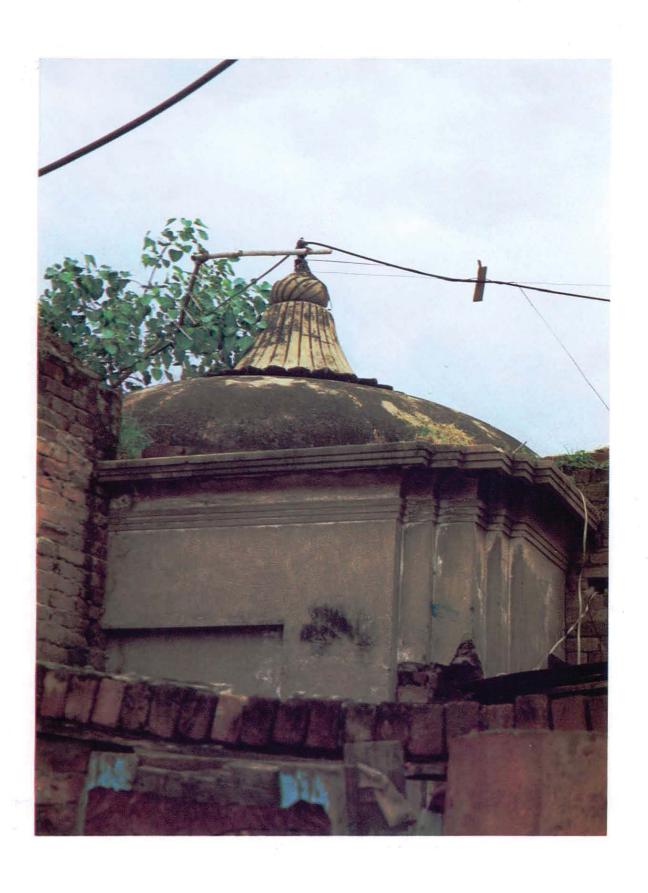
ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਮਿਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ੧੭੨੧ ਈ: ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾਇਆ। ਜਦ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲਾਨਚ, ਡਰਾਵੇ ਅਤੇ ਧਮਾਕੀਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਨਾਂ ਹਟਾ ਸਕੀਆਂ। ਆਖਰਕਾਰ ੧੭੨੪ ਈ: ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕੱਟ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹੰਤਾ ਪਾਸ ਸੀ। ੧੯੨੩ ਈ: ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲੋਕਲ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੁਣ ਮਤਰੋਕਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸਮਾਧ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਖਰਾਦੀਏ ਨੇ ਖਰਾਦ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

شهيد تنج بعائي مني سنگھ جي

بھائی منی سکھ جی واشہدی استمان لاہور مستی دروازے دے اندر ہے۔ بھائی جی واجنم گروگھر دے پرہت وان گر کھ پروار وچ ہویا تے آپ نُوں و تمیش ہا دے بال سکھائی متر ہون وا مان پراپت ہے۔ آپ نے وتمیش جی دے من کھ گروگر نق صاحب وا سرؤپ تیار کیتا۔ 1721ء نُوں مانا شندری جی نے آپ نُوں ہرمندر صاحب واگر شمی تھاپیا۔ دیوالی سے سرکار توں آگیا لے کے آپ نے ہرمندر صاحب اندر سکھاں وا اگھ بلایا جد آپ نوں ہا گا کہ حکومت اکتر ہوئے گر سکھاں نُوں قُل کر دیوے گی تے آپ نے سنگتاں نوں روک دتا۔ الیس دوش دچ ہی بھائی جی نُوں گر فار کر لیا گیا۔ کی پرکار دے لائح ' ڈراوے اتے و ھمکیاں آپ نوں سکھی صدق توں نہ ہٹا سکیاں۔ آٹر کار 1724ء نوں ایس استمان اُتے بھائی صاحب وا بند بند کئے شہید کر دِ تا گیا۔ ایس شہید گن و ایس وا پربندھ شرمنی کمیٹی کول آگیا۔ 1927ء توں 1947ء تیک ایس وا پربندھ شرمنی کمیٹی کول رہیا تے ہئ متروکا وقت بورڈ کول ہے۔ ایس ویلے ایس اندر اِک خرادیے نے خراد لاے ہوئے ہن۔

SHAHEED GANJ BHAI MANI SINGH, LAHORE

The site of martyrdom of Bhai Mani Singh is located inside Masti Gate of Lahore. He was born of a family which strictly followed the life style set by the Guru. He has the honour of being a childhood friend of Dashmesh Pita (10th Guru). He had compiled the Guru Granth Sahib under the divine guidance of Dashmesh Ji. In 1721 AD Mata Sundri Ji appointed him as the Granthi of Harmandar Sahib. It is said that once he called a gathering of the Sikhs inside Harmandir Sahib on the occassion of Diwali with the permission of the then government. But he cancelled the sangats when he learnt that the government would massacre the Sikhs gathered there. Bhai Ji was arrested on this account. All kinds of cajoles, threats and fortures could not shake him from his belief in Sikh faith. At last in 1724 AD he was hacked to pieces and martyred at this spot. Initially the control of this Shaheed Ganj was with Mahants but in 1923 AD, it passed on to the local committee. The control remained with SGPC from 1927 upto 1947. Now it is in the charge of Waqf Board. Presently a turner has installed his lathe machines inside it

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੌਲੱਖਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਾਹੌਰ

ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਨੌਲੱਖਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਹ ਲੰਡਾ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ । ਲੰਡਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੌਲੱਖਾ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, " ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਜੀ "

ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੂਹਲਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲਦੇ ਸਨ । ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ । ਨਿਰੰਜਣੀ ਮਹੰਤ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਉੱਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਆਖਰ ਆਪ ਦੀ ਖ਼ੋਪੜੀ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਤ ਚਿੱਤ ਰਹੇ । ਜਪੁਜੀ ਸਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ੨੩ ਅੱਸੂ ਸਮੰਤ ੧੮੦੨ (੧੭੪੫ ਈ) ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਕੋਈ ਛੇ ਕਨਾਲ ਜਮੀਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਬੇਲਾ ਬਸਤੀ ਰਾਮ ਤਹਿਸੀਲ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ੧੦੦ ਰੁਪਈਆ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਹੈ । ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ । ੧੯੨੭ ਤੋਂ ੧੯੪੭ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਰਿਹਾ । ਹੁਣ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਭਾਈ ਇੱਛਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਣੇ ।

گر دوارا شهید گنج بھائی تارو سنگھ 'نولکھا بازار لاہور

بھائی تارو سکھ جی دا شہیدی استمان نولکھا بازار وچ اے۔ ایہ بازار انڈا بازار دے اخیر توں شروع ہو کے ریلوے سٹیٹن تے جا نکلدا اے۔ انڈا بازار ولوں نولکھا وچ و ژویاں ہی تہاؤے کھے ہتھ اُتے ہمیاں وچالے اِک نکاجمیا دروازا اے جدے متعے اتے لکھیا اے گردوارا شہید تریخ بھائی تارو بی .
بھائی تارو بی تحصیل قصور دے اِک پِنڈ پولھا دے رہن والے سن. وسال نہوال دی کرت کرکے پروار دا پیٹ پالدے آئے گر سکھال دی سیوا کردے '
زائیوں منت نے آپ دی شکایت کیتی کہ آپ ڈاکووال نوں پناہ دیندے ہن. اس اُتے آپ نول گرفتار کر لیا گیا۔ ہزاراں پرکار دے تسییے دتے گئے 'آخر
آپ دی کھوپڑی لاہن وا تھم دتا گیا. بھائی صاحب شانت چت ہوئے۔ جپ بی صاحب وا پاٹھ کردے رہے۔ 23 اسوح ست 1802 1805ء نول آپ نے شہیدی پراپت کیتی.

یں کی پہلس کے بہت وان گر سکھال آپ واشہید سنج تیار کیتا. اس دے نال سو رُپیا سالانا جا گیر سکھ راج دی ہے. شہید سنج نال برث ساریال و کانال بمن. 1927 تول 1947ء تیکر پربندھ شرومنی سمیٹی کول رہیا ہن محکما او قاف کول ہے. اِس دی سیوا سنبھال بھائی اچھر سکھے جی نوں سونچی گئی جو بعد وچ سری اکال تخت صاحب دے جھتے وار ہے ۔

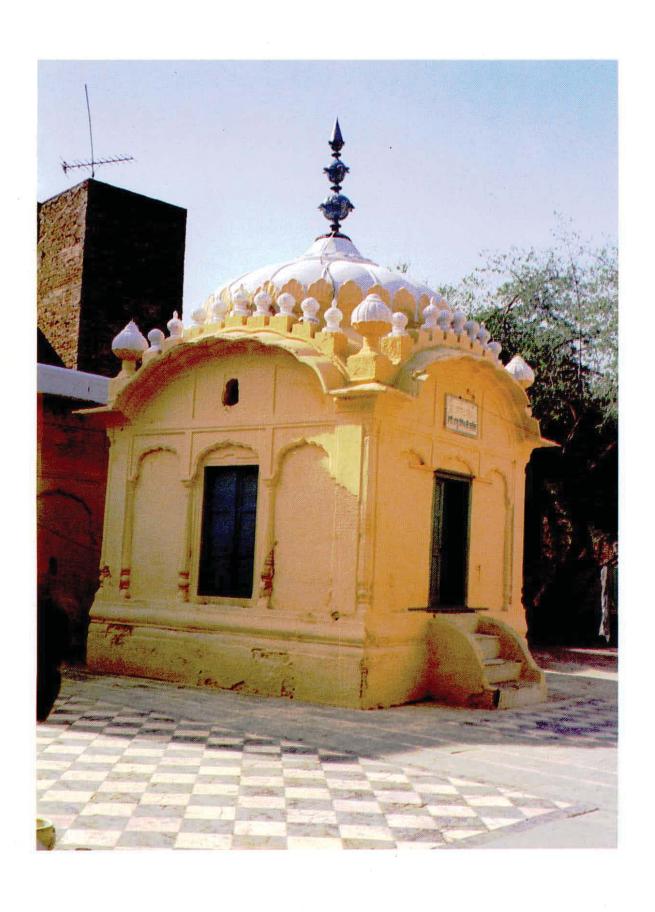
GURDWARA SHAHEED GANJ BHAI TARU SINGH AT NAULAKHA BAZAAR LAHORE

The site of martyrdom of Bhai Taro Sing Ji is located in the Naulakha Bazaar. This Bazaar starts from the end of Landa Bazaar and runs upto Lahore Railway Station. Once you enter Naulakha Bazaar from Landa Bazaar there is a small door on the left hand side in between shops. The door carries this inscription: "Gurdwara Shaheed Ganj Bhai Taro Ji."

Bhai Taru Ji belonged to Polah, a village of District Kasur, he worked with his own hand to bring up his family and to serve the Singhs of the Guru and looked after the Sikhs. Mahant Narayan lodged a compliant against him that he was harbouring dacoits. He was arrested and put to torture in thousands of ways. At last orders were issued to behead him. Bhai Sahib faced the death heroically and kept reciting the Japji Sahib. He was beheaded on 23rd Assu, Samvat 1802 (1745 AD).

The devotees built his Shaheed Ganj at this site (place of martyrdom). There are many shops in the name of Gurdwara and an estate worth Rs 100 per annum is granted to it since the Sikh period.

It was maintained by the Gurdwara Parbandhak Committee from 1927 to 1947. Its maintenance was entrusted to Bhai Achchar Singh who later became Jathedar of Akal Takht Sahib. Evacuee Trust Board has taken over the charge now.

ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ, ਨੌਲੱਖਾ ਬਜ਼ਾਰ

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਨੌਲੱਖਾ ਬਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ । ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਹੱਥੋਂ ਏਥੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਢਾਈ ਲੱਖ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ੧੭੬੪ ਵਿੱਚ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਸਮ ਖਾਧੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਗਾ । ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਉੱਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇੱਥੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾ ਮਸੀਤ ਸੀ । ਮਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮਸੀਤ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਜਦ ਦੀਵਾਨ ਕੌੜਾ ਮੱਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਸਿੰਘਾ ਮੀਰ ਮੰਨੂ ਦੀ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਸਿੰਘਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਇੱਥੇ ਪੂਜਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੀਰ ਮੰਨੂੰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਖਾਣ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ

> ਮੰਨੂ ਸਾਡੀ ਦਾਤਰੀ, ਅਸੀ ਮੰਨੂ ਦੇ ਸੋਏ। ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਾਨੂੰ ਵੱਢਦਾ, ਅਸੀਂ ਦੂਣ ਸਵਾਏ ਹੋਏ।

ਇਸ ਸ਼ਹੀਦ ਗੰਜ ਦਾ ਝਗੜਾ ਸੰਨ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਜਦੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਇਸਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਝਗੜਾ ਐਨਾ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਪਈ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰ

كردوارا شهيد تنج ستكهال ستكمثال نولكها بإزار لاهور

اب اتهاسک استمان نولکها بازار اندر بهائی تارو عکه جی دے شمید تبخ دے ساہنے ہے. سكھ اتهاس كاران انوسار لاہور دے صوبے مير منو ہتھوں استے گھٹو گھٹ ڈھائى لكھ سنگھاں سنگيناں نے شہيدى پراپت كيتى. 1764 وچ مير منو پنجاب دا صوبے دار بنیا تاں اس نے قتم کھادی ی کہ میں کوئی سکھ زندا نہیں چیڈاں گا. اوبدے تھم اُتے سکھاں سکھیاں نُوْں گرفار کرے لیاندا جاندا تے استے لیا کے قل کر دیا جاندا. استھے پہلوں میت ی مسلمان ایس نوں میت شہد مرج کہندے س جد دیوان کو ژا مل دے کمن اُتے عکماں امیر منو دی ملتان دی لاائی ویلے مدد کیتی تال اوس نے اید استمان سنگھال نوُل دے دیا. اوہنال ایسے یوجا استحان بٹالیا. میرمنو دے اس ظلم بارے سکھال وج اِک اکھان مشہور ی کہ. منو ساڈی داتری' اسیں منو دے سوئے جول جول سانوں كيدا'اسيں دون سوائے موئ

GURDWARA SHAHEED GANJ SINGH - SINGHNIAN AT NAULAKHA BAZAAR - LAHORE

This historical site is located opposite Shaheed Ganj of Gurdwara Bhai Taru Singh Shaheed

Ganj in Naulakha Bazaar.

According to Sikh historians at least 250,000 Sikh men and women were martyred at the behest of Mir Mannu, the Governor of Lahore. When Mir Mannu was made the Subedar of Punjab in 1764 he made a vow not to leave a single Sikh alive. At his orders Sikhs' men and women, were arrested, brought here and then they were murdered. Once there used to be a mosque here and the

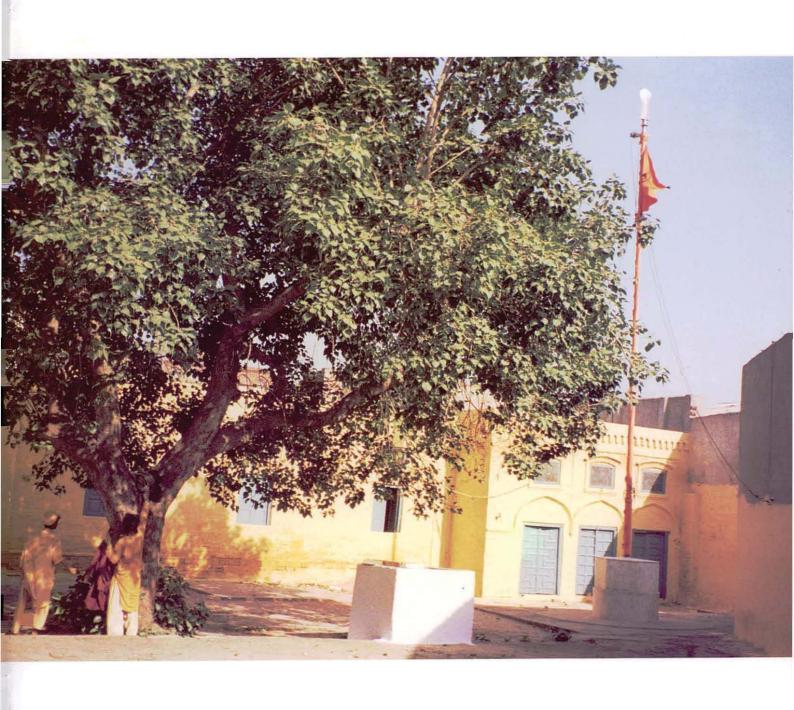
Muslims used to call it Shaheed Ganj mosque. When Divan Kaura Mal persuaded the Sikhs to help Mir Mannu at the time of the battle of Multan, he handed over this place to the Sikhs who made it a place of worship. An adage was

popular amongst the Sikhs about the oppression of Mir Mannu.

"Mir Mannu saadi datri, asin mannu dey soye

Jyon jyon sano kap da, asin dunay teenay hoye."
(Mir Mannu is our sickle and we are Mannu's anseed The more he clips us the more we increase in number)

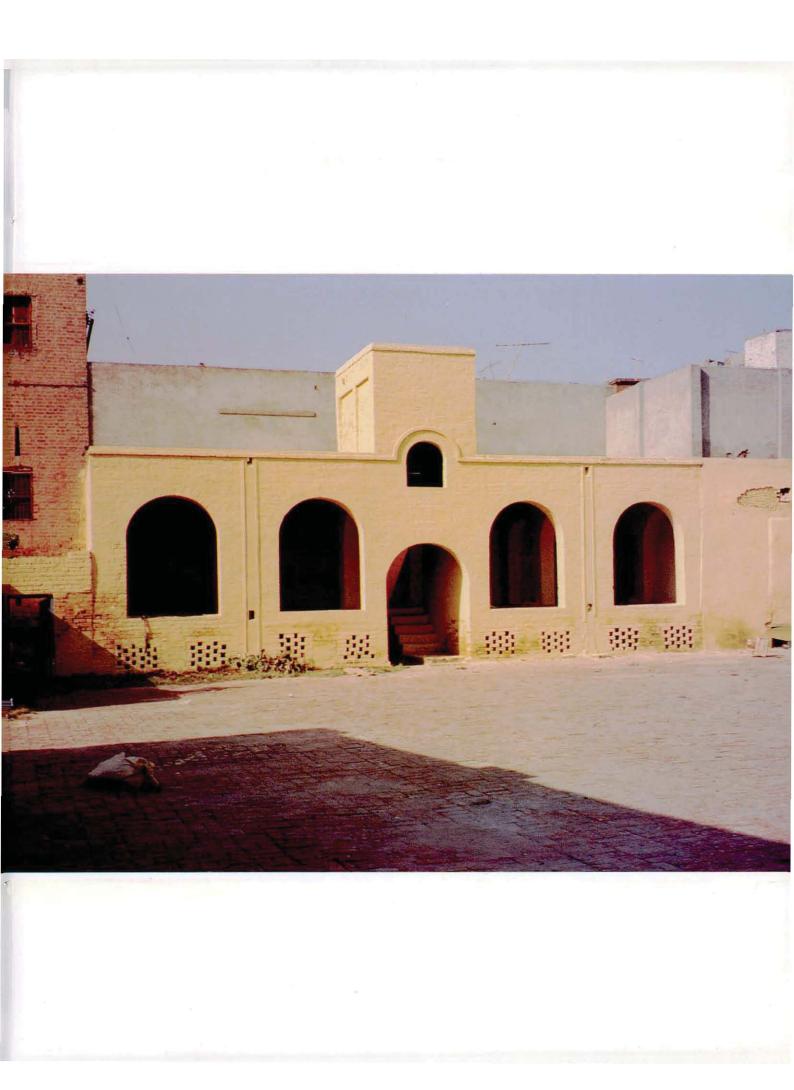
A dispute around this Shaheed Ganj erupted in 1910 AD when Muslims tried to take over

ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਾਇਰ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਲਿਆ । ਮਗਰੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਗਵਰਨਰ ਏਮ੍ਰਸਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ । ਅਖੀਰੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ੬ ਮਈ ੧੯੯੬ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਨਾਂ ਮਿਲਣ ਉੱਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਖਾਰਜ ਹੋਇਆ । ਇੰਜ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੈ ।

ایس شہید تنج دا جھڑا 1910ء وچ اوس ویلے اُٹھ محلو تا جدول مسلمانال نے ایبدا قبضالین دی کوشش کیتی. 1936ء وچ اید جھڑا اینا ودھ گیا کہ ایستے پلس نوُں گولی چلائی پی. مسلمانال نے عدالت وچ مقدما کر دی۔ جو اوہنال لوئر کورٹ نول جت لیا مگروں اوہ عدالت نے اید مقدما خارج کر د تا مگور ز ایمرس نے اس نوُں گر دوارا ای رکھیا۔ اخیری مقدما 6 مئی 1996ء نوُں گواہ نہ ملن اتے عدالت ولوں خارج ہویا آنج اید گر دوارا اج وی گر دوارا ای اے۔

the possession of Shaheed Ganj. In 1936 AD the dispute became so grave that the police had to open fire. The Muslims filed a suit and the lower court decided the case in their favour. Later the Higher Court dismissed this case. Governor Emerson maintained its status as a Gurdwara. The last case was dismissed by the court on 6th may 1996 due to the non appearance of the witnesses and thus it continues to be a Gurdwara even today.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਫੇਰੂ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਨਾਮੀ ਇਹ ਕਸਬਾ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਆਬਾਦ ਹੈ । ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੬੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਕਸਬੇ ਦੇ ਅਨਾਰਕਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਅਖੀਰੀ ਨੁੱਕਰ ਉੱਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਆਪਣੀਆ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਸੰਗਤਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਮਸ਼ਕਾਂ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਹ ਘਿਉ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਆਖਿਆ । ਸੰਗਤਿਆ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਮਸ਼ਕਾਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾ ਮਸ਼ਕਾਂ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਇਹ ਚਮਤਕਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਿਆ ਤੋਂ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਆਪ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਨੱਕਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਮਸੰਦ ਥਾਪਿਆ । ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆ ਹੇਰਾ ਫੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਜਦ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਠੀਕ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਦੁਆ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਨੱਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ । ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਗਰੋ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸ ਗਿਆ, ਜਿਹਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਮਹੰਤਾ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ੧੯੧੦ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਈ । ੨੧ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਗਤ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਦਿਸ ਰਾਹੀ ੨੮ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ।

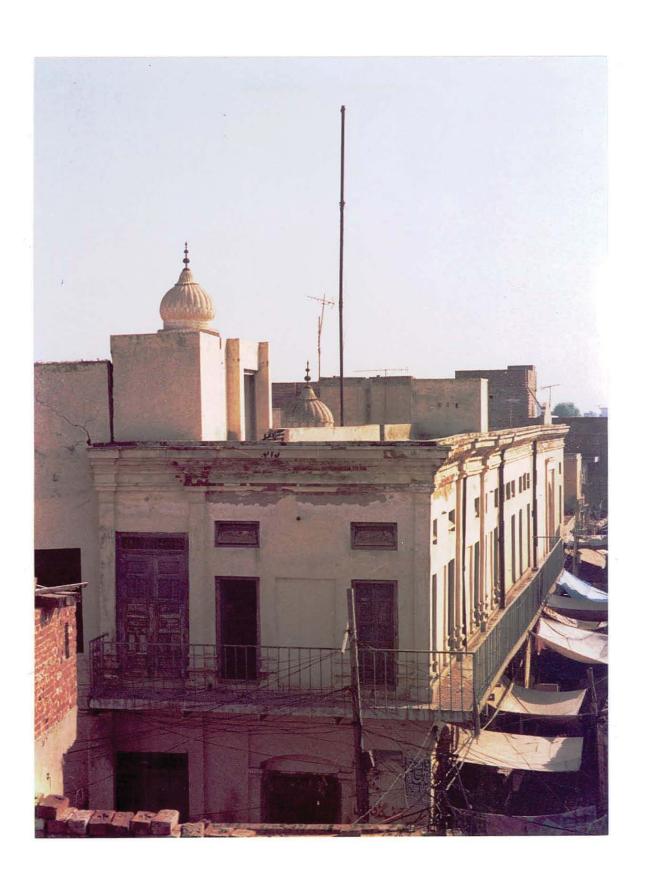
گردوارا بھائی پھیرو'ضلع قصور

بھائی پھیرو نامی اسے قصبا لاہور توں ملتان جاون والی سڑک اُتے اباد ہے. ایس قصبے دے انار کلی بازار دی اخیری تحر اُتے گر دوارا بھائی پھیرو لیٹیاں شاناں کھا رہیا ہے.

GURDWARA BHAI PHERO, DISTRICT KASUR

The town woth the name of Bhai Phero is situated at a distance of Sixty Kilometers from Lahore on Lahore-Multan road. Gurdwara Bhai Phero stands majestically at the end of Local Anarkali Market. The real name of Bhai Phero was Sangtia. Once Sangtia was carrying his oil skins full of ghee to Kartarpur. One of the followers of Guru Har Rai Ji purchased the ghee from him and asked him to collect the money on the following day. Sangtia Ji emptied these oil skins. Next day he found his water-skins still full of ghee like before. Witnessing this miracle he came to Gur Dev Ji and became a follower of Guru Har Rai Ji. Guru Dev Ji converted him and changed his name to "Bhai Phero" which became popular. Guru Dev Ji appointed him as the collector of Nakka area. When misappropriation of funds by the Collectors came to limelight, a thorough check was ordered. It was found that only Bhai Phero had maintained the account honestly and scrupulously. Guru Ji prayed for the continuation of his langar. Bhai Phero died in this area of Nakka and later a samadh was built there. A town was built around it which became known as Bhai Phero.

The present building of Gurdwara was built by Mahant in collaboration with the local Sangat in 1910 AD. According to the agreement reached on 21st Dec 1922 AD, the responsibility of maintenance of Gurdwara was handed over to Gurdwara Parbandhak Committee by Mahant on 28th December 1922 AD.

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ੪੦੦ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਮਹੰਤ ਦਾ ਵਜ਼ੀਫਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ । ੭ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ੧੦ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ।

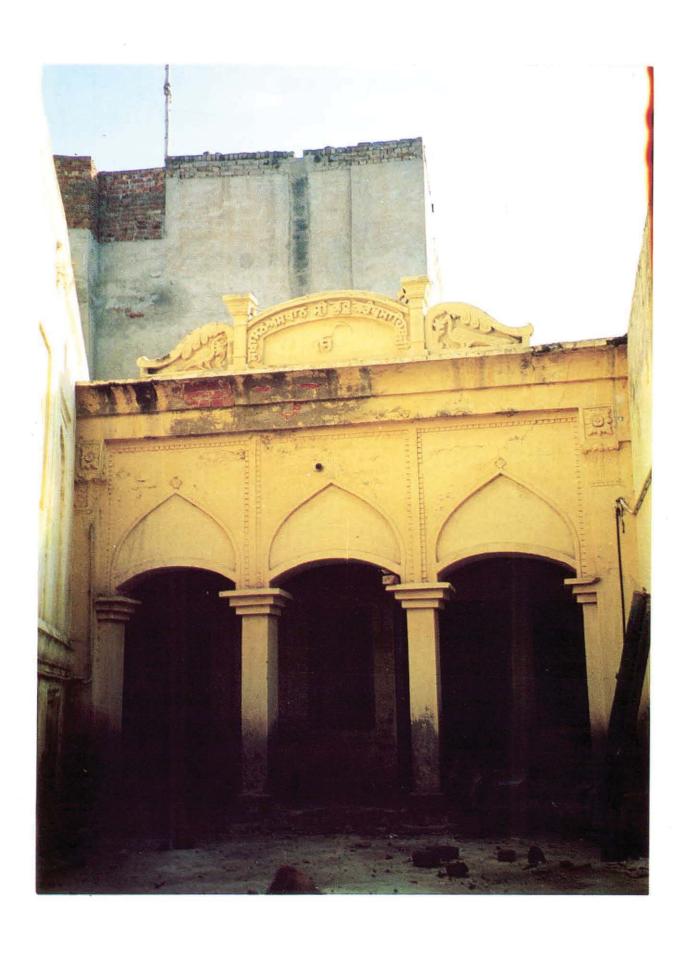
र ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੪ ਨੂੰ ੩੪ ਅਕਾਲੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਏ । ੫ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ । ੨੦ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਤਲ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੋਰਚਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ੨੨੦੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ ਕਿਉਕਿ ੧੯੯੫ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਈਆ ਲਾ ਕੇ ਡਿੱਗ਼ੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਪੁਆਈਆਂ ਹਨ । ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ੧੦ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਰਾਏ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪੌੜੀਆ ਥੱਲੇ ਉਤਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਦਾ ਹੈ ।

دسمبر 1923ء نوں زمین دے قبضے اُتے فیجر جگت عکھ اتے 10 ہور سکھاں نوں گرفتار کر لیا گیا۔
2 جنوری 1924ء نوں 34 اکالی کر فقار ہوئے۔ 5 جنوری نوں ہا قاعدا کر فقاریاں ہون لگیاں۔ 20 دسمبر 1925ء نوں اِک فقل ہو جان کارن مورچا ختم کر وہ کیا۔
کر دوارے دے ناں ایس ویلے 2200 گھماؤں زمین ہے۔ ممارت دی حالت بھت ہی چنگی ہے۔ کیوں ہے 1995ء وچ وقف بورڈ نے لکھال رہیا لا کے دگیاں چھتاں پوائیاں ہیں۔ ممارت دے نال 10 ہمیاں ہی جو کرائے اُتے دتیاں گئیاں ہیں۔
گر دوارے دے اندر و ڑدیاں سبح ہتھ اُتے بھائی پھیرو جی دی سادھ ہے جس وچ جاوی واسطے کوئی بیچ پو ٹریاں تھلے اُترنا پیندا ہے۔ ایس دے سابھے دیوان ہال ہے۔ جس اگے نشان صاحب جھولدا ہے۔

The Committee sanctioned a monthly allowance of Rs.400 for the Mahant. On 7 December 1923 AD, manager Jagat Singh and 10 other Sikhs were arrested due to the dispute over the occupation of land, 34 Akalis were arrested on the 2nd of January. Regular arrests were offered from 5th January onwards. The agitation was called off due to a murder which took place on 20th December 1925 AD.

2200 acres of land is attached to the Gurdwara. The building is in good condition because the Evacuee Trust Board got it repaired and rebuilt the collapsed roof in 1995 AD. Ten shops adjacent to the Gurdwara have been rented out.

The Samadh of Bhai Phero is located just beside the entrance of the Gurdwara and you have to get down 5 steps to get inside it. Diwan (assembly) Hall is in front of Samadh, where Nishan Sahib remains hoisted.

ਗਰਦਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੱਕ ਝਮਰਾ, ਫੈਸਲਾਬਾਦ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਚੱਕ ਨੰਬਰ ੧੩੨/RB ਜ਼ਿਲਾ ਫੈਸਲਾਬਾਦ (ਲਾਇਲਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਚੱਕ ਝੁਮਰਾ ਹੈ । ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੈਸਲਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਿਆ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਫਾਟਕ ਤੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਇੱਕ ਸੋਲਿੰਗ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਾਮੇ ਮਸੀਤ ਇਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ । ਇਹਨਾ ਦੋਹਾ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾ ਦਾ ਬੂਹਾ ਇੱਕ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੀ ਮਸੀਤ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਦੋ ਹਾਲ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਵਰਾਂਡਾ ਹੈ । ਇਮਾਰਤ ਦੀਆ ਕੰਧਾਂ ਮਜ਼ਬਤ ਹਨ ਪਰ ਛੱਤਾਂ ਡਿੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਮਰੰਮਤ ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ ।

كردوارا شهيد بهائي دليب سكه جي چك جهمرا فيمل آباد

شہید بھائی دلیپ عکھ جی دی یاد وچ بڑیا ایہ پادن استحان چک نمبر 132/R.B ضلع فیمل آباد (لائیلپور) وچ ہے۔ اس دا ریلوے سنیشن تے پہل تھاتا چک جمراہے۔ ریلوے سٹیشن توں اگے فیمل آباد والے پاسے جاندیاں پہلے ہی بھائک توں لگھ رہی سڑک توں کوئی دد کلو میٹر دی دوری تے اِک سولنگ اس پِنْدُ نوں جاندا ہے۔ اس پنڈ دی جامع میت ایسے گردوارا صاحب دے ویڑھے وچ بی ہوئی ہے۔ ایسنال دوہال دھرم استحانال دا بوہا اِک ہے۔ اس نوں گردوارے والی میت وی آکھیا جاندا اے۔ ایہ ممارت دو ہال کمریال دی ہے۔ چہنال اے اِک برآمدا ہے۔ ممارت دیاں کندھال مضوط بن پر چھتال ڈگ رہیاں ہن۔ مرمت دی سخت لوڑ ہے۔

GURDWARA SHAHEED BHAI DILIP SINGH AT CHAK JHUMRA DISTRICT FAISALABAD

This sacred shrine built in memory of Shaheed Bhai Dilip Singh is in Chak No 132 RB of district Faisalabad (Layyalpur). Chak Jhumra is its railway as well as Police Station. A paved path leads towards the village about 2km from road passing through the first railway crossing while going from railway station to Faisalabad. The Jamia Mosque of the village is built within the courtyard of this Gurdwara and entrance for both the religious places is common. The mosque is also called gurdware wali maseet. The building has two halls with a verandah in front. The walls of Gurdwara are strong but the roof is collapsing and needs immediate repair.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਖਾਨ ਚੰਦ, ਮਘਿਆਣਾ, ਝੰਗ

ਝੰਗ ਮਘਿਆਣਾ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਜ਼ਾਰ ਚੰਬੇਲੀ ਮਾਰਕੀਟ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਇਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀ । ੧੯੫੩ - ੫੪ ਵਿੱਚ ਗੌਰਮਿੰਟ ਆਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ । ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਲੋਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀ ।

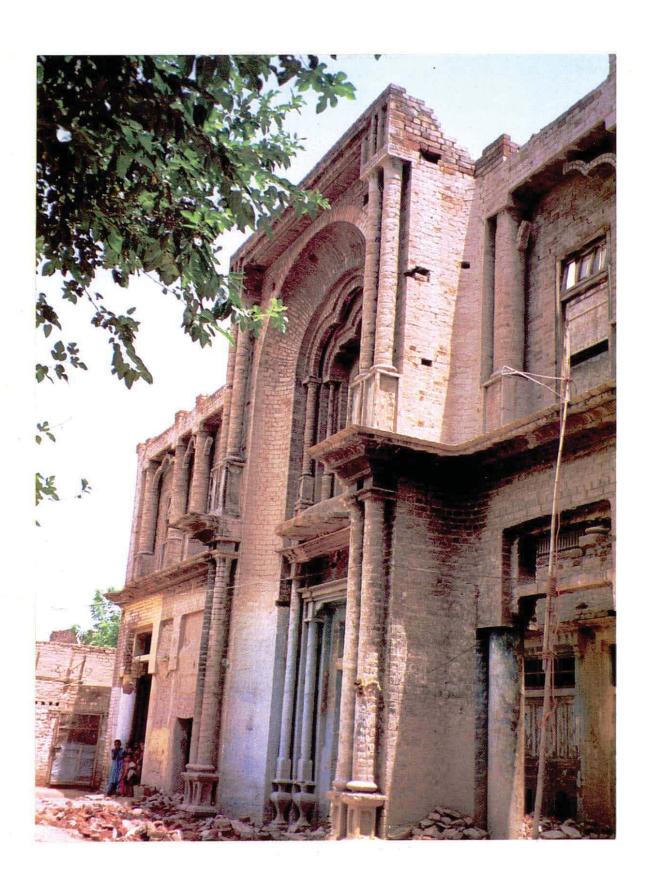
ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਘਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ਾ ਵਕਫ ਬੋਰਡ ਦਾ ਹੈ ।

گر دوارا بھائی خان چند' مگھیاٹا جھنگ

جھنگ مھیانے دے مشہور بازار چنیلی مارکیٹ اندر ایہ پاون استمان ہے. ایہ اس علاقے دا بہت ہی مشہور گردوارا ہے. پہلوں ایہ اِک نکاجہیا گردوارا کی۔ 1953.54ء وچ گور نمنٹ آف پاکستان نے اس دی نویں عمارت بٹوائی ایہ عمارت اج دی اوے ای حالت وچ کھلوتی ہے 'جس وچ اوس وسلے می ایہ اِک بہت ہی وڈی عمارت ہے. اس اندر اس وسلے شرنار تھیاں دے جھے گھروہے ہوئے ہن. قانونی قبضا وقف بورڈ دا اے.

GURDWARA BHAI KHAN CHAND AT MAGGHIANA, JHANG

This sacred shrine is located in the famous Chambeli Bazaar of Jhang-Magghiana and is a very well known Gurdwara of the area. Initially it was a small Gurdwara but in 1953-54 the Govt of Pakistan built its new building. This building stands in the same condition today as it was before. It is a very big building. Legal possession vests in Evacuee Trust Board although some refugees are settled in it presently.

ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਜੀ, ਮਘਿਆਣਾ, ਝੰਗ

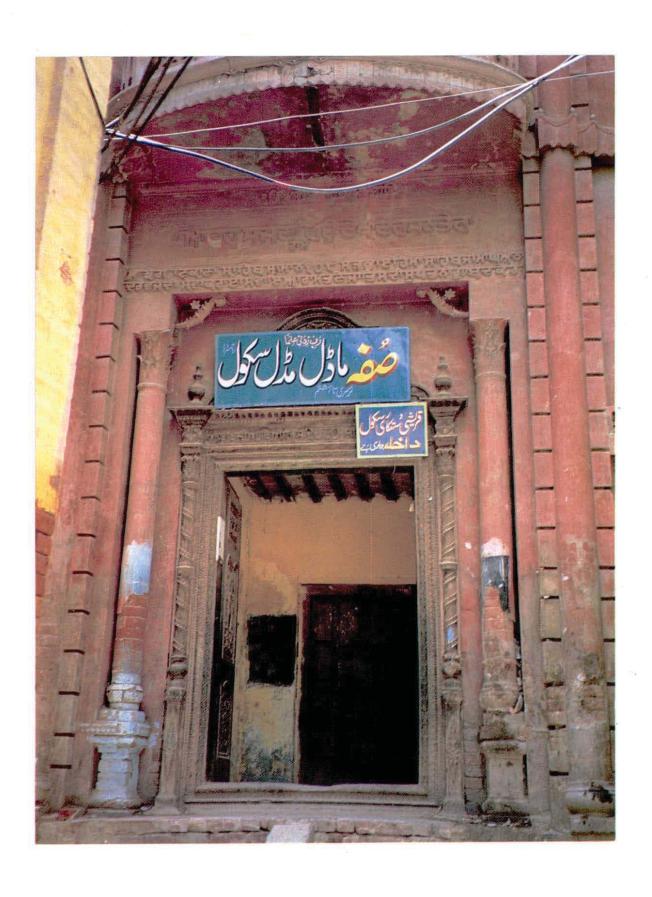
ਝੰਗ ਮਘਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਭਬਰਾਣਾ ਅੰਦਰ ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਇਹ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਉਹਨਾਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਮੇਲੇ ਉੱਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ੧੯੫੩ - ੫੪ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੰਪੂਰਨ ਮੁਰੰਮਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

دهرم سالا بھائی ہیماجی ' گھیاٹا جھنگ

جھنگ گھیانا دے محلے بھبرانا اندر ایہ اِک بھت ہی شندر اتے وشال استعان ہے' بِن منزلا ایہ اِک عالی شان عمارت ہے اصل وچ بھائی ہیما جی نے ایہ استعان اوہناں یا ترواں واسطے بٹوایا می جو ست گر ناک ویو جی دے جنم دن دے میلے اُتے اس تھاں اکٹھے ہوندے من اس عمارت اندر یا ترواں لئی ہر پرکار دیاں لوڑاں دا دھیان رکھیا گیا ہے۔ اس عمارت دی مرمت 1953.54 وچ گورنمنٹ آف پاکستان نے کروائی. اس ویلے اس اندر بھت سارے شرنار تھیاں دے گھروے ہوئے ہن عمارت اِک وار مُڑ سنپورن مرمت دی منگ کر رہی ہے۔

DHARAMSALA BHAI HEMA JI, AT MAGGHIANA, JHANG

This is a large and beautiful place in the Bhabrana Mohalla of Jhang Magghiana. It has a splendid 3-storeyed building. The building was actually built by Bhai Hema Ji for the pilgrims who used to assemble in the fair organised on the birthday of the Sat Gur Nanak Dev Ji. All the needs of the pilgrims have been taken care of within the building. The Government of Pakistan arranged for its repair in 1953-54. Presently many refugees are settled in it. The building is again in need of extensive repairs.

ਗਰਦੁਆਰਾ ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਜੀ, ਮਘਿਆਣਾ, ਝੰਗ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਭਬਰਾਣਾ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੇਮਾ ਜੀ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਮੁਹੱਲਾ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਇੱਕ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਇਮਾਰਤ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜ ਅਸਥਾਨ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਵਰਗਾ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਖਿੱਚਵੇਂ ਫੁੱਲ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਨੇਤਰਹੀਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਅੰਦਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੈ । ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਸੰਗੇਮਰਮਰ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, " ਭਜਨ ਅਸਥਾਨ ਭਾਈ ਮਾਇਆ ਰਾਮ ਸਾਹਿਬ ਜੀ "

ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।

گردوارا بھائی ہیماجی گھیاٹا جھنگ

ایہ پاون استھان پرانے شروے محلا بھبراٹا اندر ہے۔ اس دے پاس ہی دھرم سالا ہمیا جی مہاراج ہے۔ اس کرکے اس علاقے نوُں محلا دھرم سالا دی آگھیا جاندا ہے۔ ایہ اِک بِن منزلا عمارت ہے۔ اس دے وچالے پر کاش استھان ہے۔ استھان منجی صاحب باراں دری ورگا لکڑ دا بٹیا ہویا اے۔ جس اندر بہت ہی من کھپویں بھٹل آگرے ہوئے ہن۔ اس منجی صاحب دے نال ہی لا بمریری ہے۔ ایہ لا بمریری پہلوں دھار کم لا بمریری می ہٹن نیتر بین لوکاں دی ہے۔ اس عمارت اندر ایس ویلے انھیاں دا اِک سکول ہے۔ بو ٹیاں دے نال ہی اک نکا جمیا گنبد دار سنگ مرمردا استھان بٹیا ہویا اے جس اُتے لکھیا اے "جمجن استھان بھائی مارم صاحب جی".

عمارت بهت شندر اتے خوبصورت ہے. سیوا سنبھال کوئی چنگی نہیں.

GURDWARA BHAI HIMA JI, MAGHYANA, JHANG.

This shrine is situated in Bhabrana locality of the old city. Nearby lies Dharamsala Hema Ji Maharaj. That is why it is also known as Dharamsala locality. It is a three storeyed building. In the middle of it prakashasthan lies. Manji Sahib is made of wood like Baradari on which heart arresting flowers are engraved. Near by the Manji Sahib lies a library. IN the beginning, this was religious library but now it is for blind people. At the present, in this building, these lies a school for blinds. Nearby the stairs lies a dome shaped small sacred place that is made of marble on which it is written:-

"Bhajan Asthan Bhai Maya Rama Sahib Ji" This building is very beautiful but it needs more case to exist

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

Namdhari Elibrary @gmail.com

ਗਰਦੁਆਰਾ ਅਮੀਰ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ, ਝੰਡਾ ਰਾਮ ਸਟਰੀਟ, ਡੀ ਆਈ ਖਾਨ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਛੋਟਾ ਬਜ਼ਾਰ ਨੇੜੇ ਝੰਡਾ ਰਾਮ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਇਮਾਰਤ ਏ ਡੀ ੧੮੯੫ ਵਿੱਚ ਉੱਸਰੀ । ਇਮਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਹੈ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਚਾ ਮੁੱਖ ਦਵਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦੋ ਕਮਰੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਕੇ ਇੱਕ ਖੁੱਲਾ ਵਿਹੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਕਮਰਿਆ ਵਿਚਾਲੇ ਪਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਪੌੜੀਆਂ ਪਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜ ਇੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੪ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੯੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

گردوارا امیرشاه سنگهه' جهنڈا رام سریٹ' ڈی آئی خان

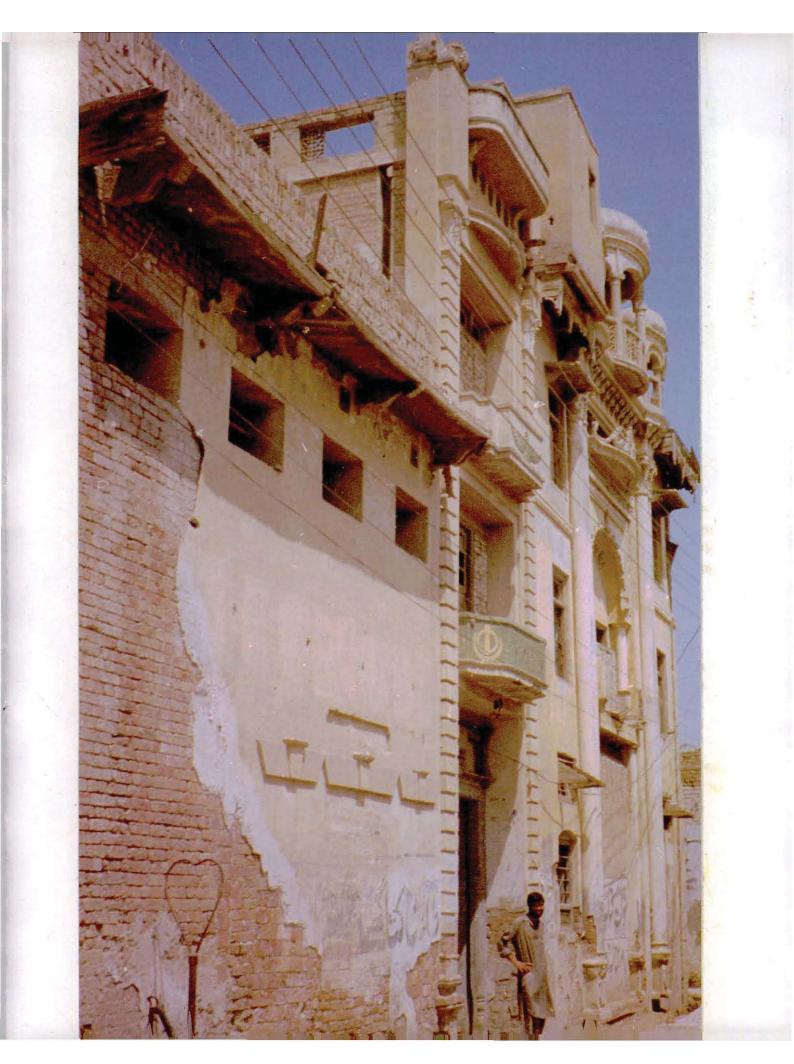
ابیہ یاون استھان ڈیرا اساعیل خان دے علاقے چھوٹا بازار نیڑے جھنڈا رام گلی وچ ہے. اس شراندر ابیہ گردوارا سکھ سنگتال دا دوجا وڈا کیندر سمجھیا جاندا ى. اس پاون استحان دى اجوكى عمارت 1895ء وچ أسرى عمارت بن منزلا ب. ساجمة أجها فكه دوار ب. اس تول اندر دو كمرے ات ايسنال كمريال تول ا کے نگھ کے اِک کھلا ویڑھا ہے جدے آسے یاہے رہایٹی کمرے ہن ایمنال کمیال وجالے پرکاش استمان ہے۔ کیسری نشان صاحب یو ڑھیال پاس ہے. جو اج وی اپٹیاں شاناں و کھا رہیا ہے. ابہ نثان صاحب راج اندر شاہ شکھ دی یاد وج ستھایت کیتا گیا جس دا دیمانت 14 ماگھ ست 1990 نوں ہویا. ایس و لیے اس یاون استھان اندر گورنمنٹ ہائیر سکینڈری سکول نمبرا ہے. عمارت بہت مضبوط ہے پر سیوا سنبھال دی منگ کر رہی ہے.

GURDWARA AMIR SHAH SING AT JHANDA RAM STREET, D.I.KHAN.

This sacrec shrine is situated in Jhanda Ram Street near Chota Bazaar of Dera Ismail Khan. It was considered as the second biggest centre of Sangat in this town. The three storeyed building of this sacred place was built in 1895 AD. There is a high main gate in the front. There are two rooms inside and beyond these rooms is a courtyard with rooms for yatree around it. The Prakashasthan is in these rooms and saffron Nishan Sahib (flag) is flying near the stairs with splendour. This Nishan Sahib was placed in memory of Raj Indar Shah Singh who died on 14th Magh Samvat 1990.

Presently it is housing the Govt Higher Secondary school No.1. The building is very strong

but requires proper care and maintenance.

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary

Namdhari Elibrary @gmail.com

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੜ੍ਹ ਫਤਿਹਸ਼ਾਹ, ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੜ੍ਹ ਫਤਿਹ ਸ਼ਾਹ ਚਨਿਓਟ ਤੋਂ ਝੰਗ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਗੜ੍ਹ ਫਤਿਹ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਮੇਨ ਰੋਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ । ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜਨ ਵਾਸਤੇ ਟਾਂਗੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

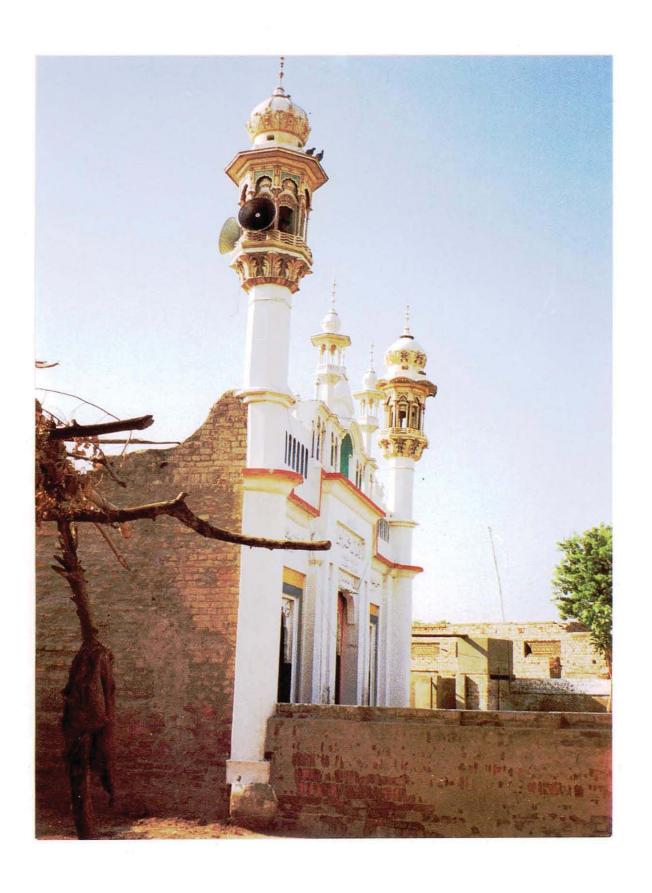
ਗੜ੍ਹ ਫਤਿਹ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਇਹ ਪਿੰਡ ਏਥੋਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਹਜ਼ਰਤ ਫਤਿਹ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ੧੯੪੭ ਤੋਂ ੧੯੯੦ ਤੱਕ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਖਾਲੀ ਪਈ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਇਮਾਰਤ ਉੱਤੇ ਮੀਨਾਰ ਲਾ ਕੇ ਮਸੀਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਸੀਤ ਦਾ ਨਾ "ਜਾਮਿਹਾ ਚਿਸ਼ਤੀਆ ਨਿਜ਼ਾਮੀਆਂ" ਹੈ। ਲੋਕ ਇਹਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੀ ਮਸੀਤ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

گر دوارا گڑھ فتح شاہ' ضلع جھنگ

گردوارا گڑھ فتح شاہ چنیوٹ توں جھنگ جاون والی سڑک اُتے ہے۔ گڑھ فتح شاہ نای ایہ پنڈ مین روڈ توں کوئی بن کلو میٹر اُتر پچتم ہے۔ ایھوں تک اپڑن داسطے تائے بل جاندے ہن. واسطے تائے بل جاندے ہن. گڑھ فتح شاہ نامی پنڈ ایتھوں دے اِک مشہور مسلمان صوفی حضرت فتح علی شاہ دے نام توں مشہور ہے۔ اوہناں دا مزار پنڈ توں باہر دکھن والے پاسے ہے۔ پنڈ دی آبادی دے وچالے گردوارا صاحب دی ممارت ہے۔ 1947ء توں 1990ء زبکر ایہ ممارت خالی پی رہی۔ اِس توں محموں ایسے ممارت اتے میٹار لاکے ایمنوں میت بنا لیا گیا۔ اس میت دا ناں ''جامعہ چشتیہ نظامیہ'' ہے لوک ایمنوں محرورارے والی میت کرکے یاد کردے ہن

GURDWARA GARH FATEH SHAH DISTRICT JHANG

Gurdwara Garh Fateh Shah is located on Chiniot-Jhang road. Village Garh Fateh Shah is three km northeast of the main road. Tongas (horse driven cart) are available to reach this place. The village came to be called Garh Fateh Shah after the name of Sufi saint Hazrat Fateh Ali Shah. His tomb is outside the village towards south. There is a Gurdwara inside the village. The building remained abandoned from 1947 to 1990. Afterwards it was turned into a mosque by building minarets on it. It is called as "Jamia Chishtia Nizamia" but the people call it as gurdware wali maseet.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੰਗਣਪੁਰ ਜਿਲਾ ਕਸੂਰ

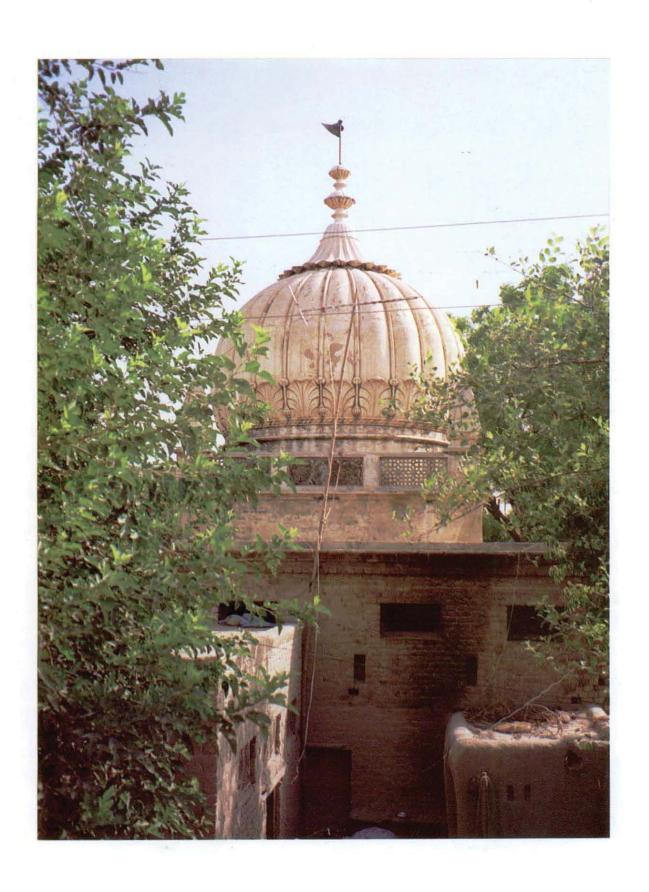
ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੰਗਣਪੁਰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਮੋਤੀ ਮਸੀਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸ੍ਰ ਬੜਾ ਸਿੰਘ ਵਧਾਵਾ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਪਾਵਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

گردوارا کنگن پور' ضلع قصور

ایہ گردوارا کنگن پور نویں شروے محلے موتی میت وچ ہے. گردوارے دی عمارت بھت ہی شندر گذیددار آتے مضبوط ہے. ایہ گردوارا پر نہل سردار برنا عکھ دوھاوا دا گردوارا کر کے پرسدھ ہے. پاون دربار دے ساتھ پجاریاں دے رہن واسطے کمرے بن. ایمنال کمریاں اتے گردوارا صاحب اندر ضلع فیروز پور دے شرنار بھی وے ہوئے بن.

GURDWARA SAHIB AT KANGANPUR DISTRICT KASUR

This Gurdwara is situated in the Moti Masjid Mohalla (locality) of the new Kangan Pur City. The domed building of Gurdwara is very beautiful and strong. This Gurdwara is also known as Gurdwara Principal Sardar Bara Singh Wadhawa. There are rooms for priests in front of the sacred darbar. Refugees from District Ferozepur are settled in these rooms and the Gurdwara Sahib.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਰਦੋ ਸਿਹਾਰੀ (ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ)

ਜ਼ਿਲਾ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦੇ ਇਹ ਇੱਕੋ ਨਾ ਦੇ ਦੋ ਪਿੰਡ ਸਿਹਾਰੀ ਹਨ , ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਹਰਦੋ ਭਾਵ ਦੋਵੇ ਸਿਹਾਰੀ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਕੋਟ ਮੁਰਾਦ ਖਾ ਤੋਂ ਟਾਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭੀਲਾ ਹਿਥਾੜ ਜਾਂ ਕੇ ਉਤਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਿਹਾਰੀ ਪੀਰ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਉਹਦੀ ਸਮਾਧ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ । ਸਰੋਵਰ ਛੱਪੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਕੜੀ ਹੈ । ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾ ੮੫ ਘੁਮਾ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਰ ਸਿਹਾਰੀ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾ ਨੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵਸੀਅਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾ ਸਿੱਧਾ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾ ਜੋ ਸਾੜਨ ਅਤੇ ਦੱਬਣ ਵਾਲਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖੇ ।

ਹੁਣ ਉਹਨਾ ਦੀ ਸਮਾਧ ਉੱਤੇ ਕੁਰਾਨੀ ਆਇਤ ਵਾਲਾ ਕੱਪੜਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਏ ਪਾਕ ਦੀ ਤਿਲਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ । ਸੇਵਾਦਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਹੈ । ਪੀਰ ਸਿਹਾਰੀ ਛੈਨਾ ਜੱਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ।

"ਗੰਗੂ ਅਪਰ ਸਹਾਰ ਭਾਰੂ"

گردوارا ہردو ساری' ضلع قصور

ضلع تحصیل قصور دے اید اِکو ناں دے دو پنڈ "سماری" نیں ایس واسطے ایمنال نُوں ہر دو بھاؤ دوویں سماری کرکے مشہور نیں ایس پنڈ نُوں جاون داسطے قصور دے کوٹ مراد خال توں ہا تھے جاندے نیں یاں فیرریلوے شیش بھیلا ہٹھاڑ جاکے اُرّنا پیندا اے ایس پنڈ توں باہر ساری پیر داگر دوارا اے ایسے ہی اوہدی سادھ وی گر دوارے دے نال ہی ہے۔ سروور چھپڑ دا روپ دھار گیا ہے۔ گر دوارے دی عمارت نویں ہون کرکے محری اے ایس استحان دے نال 88 محماؤں زمین ایسے پنڈ وج اے۔
دے نال 88 محماؤں زمین ایسے پنڈ وج اے۔
ایتھوں دے مسلمان ایس نُوں پیر ساری کرکے یاد کردے نمیں ایمنال مرن توں پہلوں وصیت کیتی ہی کہ مینوں ساڑن دی تھال مدھا بھا کے آسے پانے توں چڑ وہ ہوے تال جو ساڑن اتے دین والیاں وچوں کے دا وی من نہ وُکھی۔
ہڑن اوہناں دی سادھ اُتے قرآنی آبات والا کپڑا ہیا رہندا اے۔ پنڈ دے مسلمان قرآن پاک دی تلاوت کردے نمیں ہر سال میلا بڑدا اے۔ سیوادار مسلمان فقیراے پیر ساری چھینہ جٹ ست گرامرداس جی دا سکھ ہو کے مہان پر اُپکاری ہویا۔
"گٹو ار سار بھارہ" (گر رساد)

GURDWARA HARDUSAHARI AT SAHARI DISTRICT KASUR

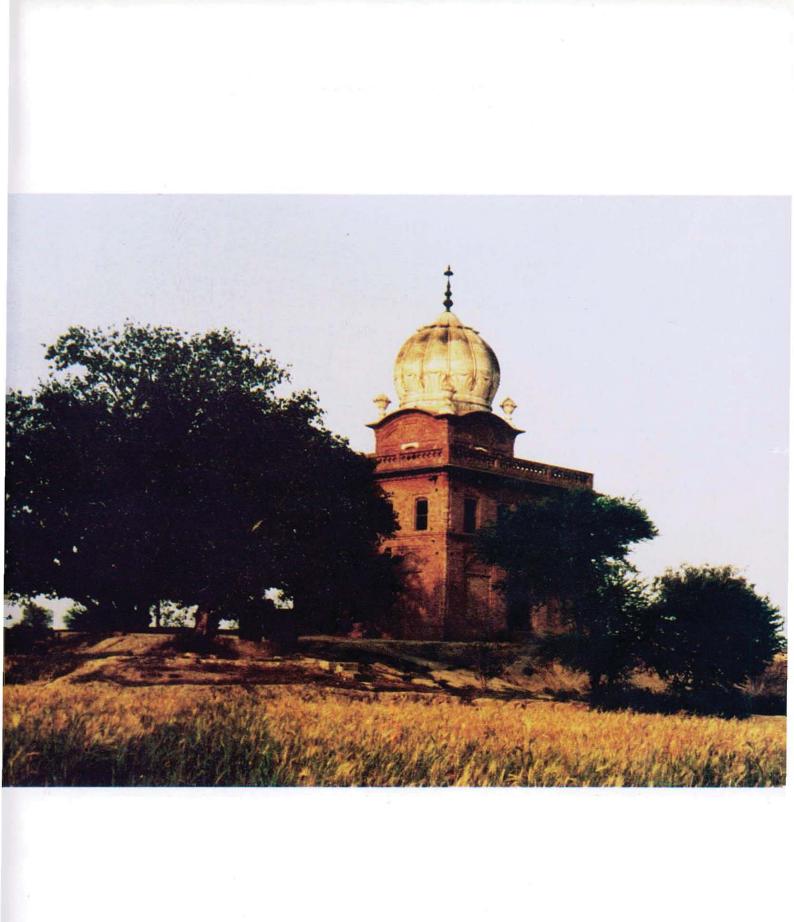
There are two villages by the same name i.e., Sahari in tehsil and district Kasur and have earned the name Hardusahari (hardu in 'Persian' means both). The village can be reached by Tonga from Kot Murad Khan of Kasur otherwise you have to get down at Bhilla Hatthar railway station.

The Gurdwara Sahari Pir is located in the outskirt of the village and his samadh too is built adjacent to it. The tank has changed into a pool of stagnated water. The building is strong being new. 85 ghumaon of land granted to the Gurdwara is located in this village.

The Muslims of the village call this place Sahari Pir. He left a will saying that after his death his body should be built within walls in an upright position at the cremation grounds so that none is hurt whether they burry or cremate their dead.

A sheet of cloth with Quranic verses covers his Samadh now and Muslim villagers recite Quran. A fair is held annually. Muslim fakir looks after the shrine.

Pir Sahari Chhina Jat became a great saint after becoming a Sikh of Guru Amar Das Ji. "Gangu uper sahar bharu" (Gur parsad)

ਗਰਦਆਰਾ ਬਾਬਾ ਜਮੀਅਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਾਹਨਾ ਨੌ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਲਾਹੌਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਕਾਹਨਾ ਨੌ ਨਾਮੀ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਦਰ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਹੈ। ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਤਾ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰੇ ਹਨ। ਹਣ ਇਹ ਇੱਕ ਉੱਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਹਣ ਲੋਕਾ ਨੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਥਾ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾ ੫੦੦ ਘੁਮਾੳ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੧੦ ਹੱਟੀਆ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਜਮੀਅਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਚੋਰ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੱਝਾ ਚਰਾ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਵਾਹਰ ਚੜ੍ਹ ਪਈ। ਉਹਨਾ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਵਾਹਰ ਜਦੋਂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨਾ ਸਿਆਣ ਸਕੇ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉਮਰ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆ ਗੁਜਾਰੀ।

ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਸੰਮਤ ੧੯੪੨ ਵਿੱਚ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ । ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਮੇਲਾ ਹੁਣ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਵਾਲੀਆ ਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀ ਰਹੀਆ।

گر دوارا ماما جمیعت سنگیر جی کامنانو' لاہور

ايد پاون استمان لامور فيروز بور رود أت كامنانوناى قصب وج مج كردوارا صاحب دى عمارت بثت بى شندرين منزلا م. إس دى سايمة دو منزلا لتكر ہال ہے. آسے پاسے شکت دے تھرن واسطے کرے ہن بڑن اید اِک اُجزیا ہویا گرہے. اِس دی سیوا سنبھال کریا کے والے پیر کردے بن جو سیوا سنبھال ے اوہ سم وے سامے ہے۔ من لوکال اِس عمارت وی تھال اُتے بیشا کرنا شروع کر دِتا ہے۔ گردوارے دے نال 500 محماؤل زمین اَتے 10 میلال اِس پنڈ

با جمیعت عکھ جی ایے علاقے دے منے برمنے چور س. اِک وار محصال چرا کے فکلے ہی سن کے واہر چڑھ کی. اوہنال پھرے جاون دے ڈر تول من وج بی ست گر دانام دھیایا تے اے تول چوری نہ کرن دایرن کیتا. واہرجد سرائے آئی تال اوہ ایٹیال مجھال نہ سیمان سکے. اس گھٹا تول باباجی ست گر دے لا لگ گئے. باتی ساری عمرنام جیدیاں گزار وتی.

اید پاون استحان سمت 1942 وچ بن کے تیار ہویا ہرور معے میلا بن وی ہوندا ہے یر اوہ پیلول والیال شانال نہیں رہال.

GURDWARA BABA JAMIAT SINGH JI AT KAHNA NAU DISTRICT, LAHORE

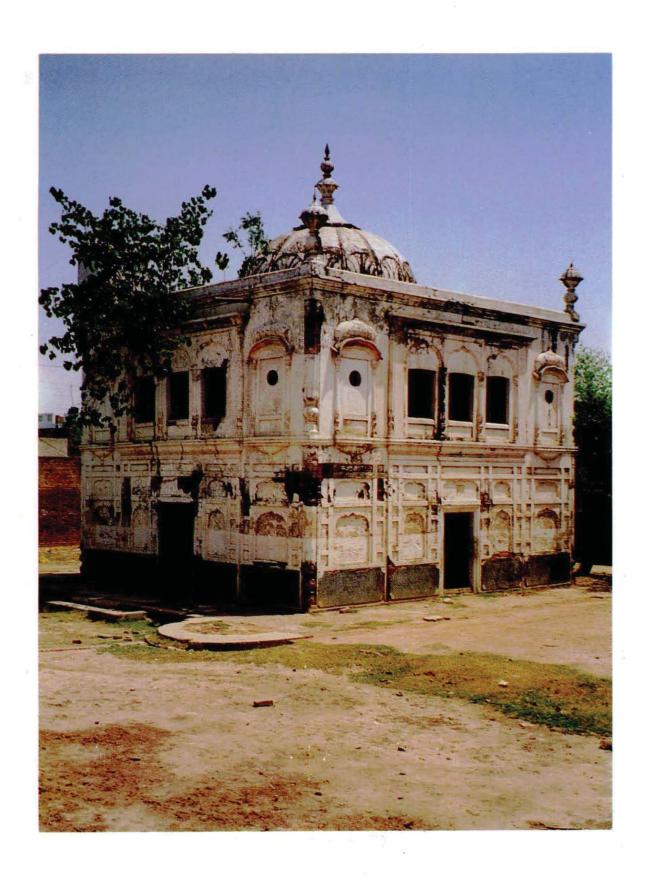
This holy shrine is in the town of Kahna Nau located on the Lahore-Ferozpur road. Gurdwara complex is a beautifully built three storeyed building. There is a two storey Langar hall and residential rooms for Sikh pilgrims in front of it. This is now a deserted place. This shrine is looked after by Karyalewale Pir but the facts speak for themselves. People have started encroaching upon it. A Jagir of 500 ghumaon of land and ten shops are endowed to the shrine are in this village.

Baba Jamiat Singh was a notorious thief of his area. Once, while he was getting away after

stealing some buffaloes, a pursuit was started. He was likely to be caught red handed. Under the fear of apprehension he in this mind recited the name of Sat Guru and resolved not to steal again. The owner of the buffaloes came close to his cattle but could not identify them. After this incident Jamiat Singh became a devotee of Guru and passed his whole life reciting the name of Sat Guru.

The construction work of the shrine was completed in Samvat 1942. A fair is a organised

every year but lacks luster of the past.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਨੈਨਾਕੋਟ

ਤਹਿਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ੨੪ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੱਗੇ ਨੈਨਾਕੋਟ ਨਾਮੀਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਸਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਨੈਨਾਕੋਟ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੂਲ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮ ਕੰਵਰ) ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਵਰਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਵੇਲੀ ਜਿਹਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਚਹਿ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਇੰਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਤਿੰਨ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਲ ਇਮਾਰਤ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਥੜੇ ਉੱਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

گردوارا باباگر بخش سنگھ نیٹا کوٹ تخصیل شکر گڑھ ضلع ناردوال

شکر گڑھ تحصیل توں 24 کلومیٹر اگے نیٹا کوٹ نامی اِک وڈا قصبا ہے۔ ایس قصبے اندر پورب والے پاسے گور نمنٹ پرائمری سکول نیٹا کوٹ ہے۔ اس سکول بابا گر بخش سنگھ وچ دویا ور تا رہیا ہے۔ گردوارا صاحب دی وِشال حویلی جدیاں کندھاں ڈھے چکیاں بن پرکاش استحان ایٹا شندر ہے کہ اج وی ویکھن والے نوں کیل لیندا ہے۔ اسے استحان اِک قطار وچ ہے تین کمریاں وچ ہے۔ ایس دے سابھے گول عمارت باباگر بخش سنگھ جی دی سادھ ہے۔ جو اک فٹ اُسے تھڑے اُٹے بی بوئی ہے۔

GURDWARA BABA GURBAKHSH SINGH NAINANKOT TEHSIL SHAKKARGARH, DISTRICT NAROWAL

There is a big town called Nainankot about 24 kms from Tehsil Shakar Garh. Government Primary School Nainankot is on the eastern side of the village. This school is imparting education in the sacred place of Baba Gurbakhsh Singh (Ram Kanwar) Ji the pride of Baba Budha Ji's descendants. The walls of the mansion-like Gurdwara have collapsed, but the beauty of the Prakashasthan is spell binding even today. The shrine is located in 3 rooms built in a row. The circular building facing it is the samadh of Baba Gurbakhsh Singh which is built on a platform one foot above the ground level. beautifully built to commemorate this incident. In 1935 AD a water tank was constructed by Gurdwara Parbandhak Committee under the leadership of Sardar Bahadur Mahtab Ji. This water tank is 5 feet above the ground level.

There is endowment of 3000 acres of land in the name of this sacred Gurdwara. Prakash does not take place now. Yatrees visit this place and get spiritual satisfaction.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਫਤੂਹ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਸਬਾ ਲਲਿਆਣੀ ਕਰ ਕੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਦਫਤੂਹ ਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਪਾਂਡੋਕੀ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਨ ਲਈ।

ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਿਲੇ ਵਰਗਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ੮੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਰਦਾਰਨੀ ਬੀਬੀ ਈਸ਼ਰ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਬੀਬੀ ਈਸ਼ਰ ਕੌਰ ਦਾ ਮਕਾਨ " ਇਸਰੋ ਦੇ ਮਹਿਲ " ਕਰ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ । ਜੋ ਹੁਣ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

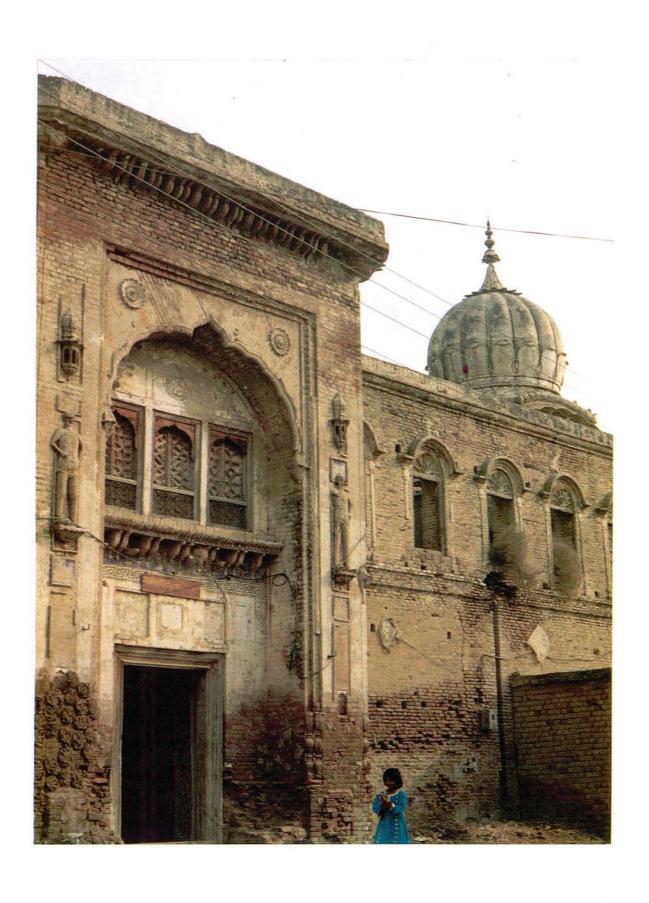
گردوارا دفق'ضلع قصور

الهور تول فیروز پور جان والی سڑک اُتے اِک اتماسک قصباللیانی کر کے اباد ہے۔ ایس قصبے تول کوئی چار کلومیٹر دی وتھ اُتے دفتو نال دا بہت ہی مشہور پنڈ ہے۔ ایس پنڈ ہے۔ ایس پنڈ اندر اِک بہت ہی خوبصورت گردوارا صاحب دی عمارت تماثوں دوروں ہی نظر آ جادے گی۔ اید اوہ ہی گردوارا ہے جمدے ہارے کمیا جاندا ہے کہ جد پنڈ پانڈوکی دے چودھریاں بابا بلیے شاہ بی نوس پنڈوں کڈھ دتا تال اوہنال ایس پاون استعمان اندر شرن لئی۔ ایس دے خال ہی ایشر کور ولوں ایس بنڈ دی پرسدھ سردارنی بی بی ایشر کور ولوں ہے۔ اید زشن ایس پنڈ دی پرسدھ سردارنی بی بی ایشر کور ولوں ہے۔ ایس پنڈ اندر بی بی ایشر کور دا مکان "السرو دے محل" کرنے مشہور ہے۔ جو ہٹن مٹی دا ڈھر ہوندا جا رہیا ہے۔

GURDWARA SAHIB AT DAFTU DISTRICT KASUR

The historic town of Lalyani is situated on the Lahore-Ferozpur road. A very famous village by the name of Daftu is located at a distance of four Kilometer from Lalyani. The beautiful building of the Gurdwara inside the village in visible from a distance. It is said that this was the Gurdwara where Baba Bullhe Shah took refuge when he was banished from the village by the Chaudhris (Leaders) of Pandoki.

It is a very big fort-like Gurdwara. 80 Squares of lands is said to be endowed to this gurdwara by Bibi Isher Kaur the famous sardarni (chieftain). The house of Bibi Isher Kaur is in the village popularly known as Ishero-de-Mehel (the palace of Ishero) which is gradually becoming a heap of dust.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਵਾੜਾ, ਨਿਰੰਕਾਰੀਆ,

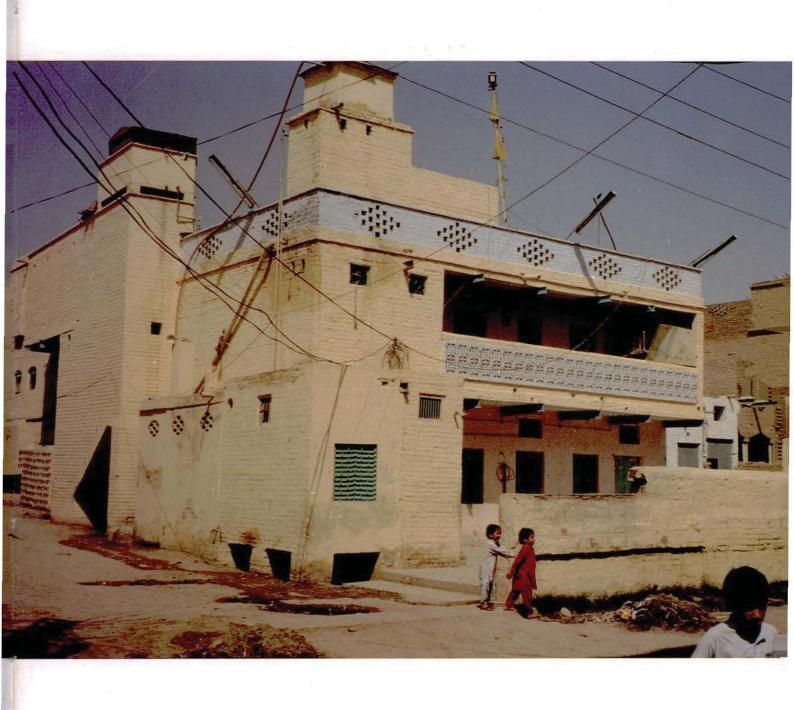
ਕੰਧਕੋਟ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰਨ ਦੀ ਪਾਵਨ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਵਾੜਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਗਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂ ਹਨ। ਦਰਬਾਰ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਘਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ।

گردوارا نانک واڑا نرنکاریاں 'کندھ کوٹ

کندھ کوٹ اندر اِک ہور پاون استمان جو ست گر نانک دیو جی دے استے پدھارن دی پاون یاد وج بنیا ہویا ہے. ایس نُول "گردوارا نانک واڑا زنکاریاں"کر کے آکھیا جاندا ہے. ایس نُول چھوٹا دربار کر کے وی یاد کیتا جاندا ہے. ایہ وڈے دربار تول کیول دو گلیاں دی و تھ اُتے ہے. پجاری نانک پنتی ہندو ہن. دربار دو منزلا گھردی صورت دابٹیا ہویا ہے۔ گروگر نتھ جی صاحب دا پرکاش ہوندا ہے. دو ویلے شکت جُرُدی ہے.

GURDWARA NANAKWARA, NARANKARIAN AT KANDHKOT DISTRICT JACOBABAD

There is another sacred shrine in Kandhkot which was built to commemorate the arrival of Jagat Guru Nanak Dev Ji to this place. The shrine is called "Gurdwara Nanakwara Narankarian". It is also known as Chota Darbar. It is at a distance of two lanes from Vadda (Bigger) Darbar. The priests are Nanakpanthi Findus, the shrine is built as a double storey house. Parakash of Guru Granth Sahib takes place and Sangat assembles twice daily.

ਗਰਦਆਰਾ ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ, ਸ਼ਿਕਾਰਪਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਸੱਖਰ

ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਨਾਮੀ ਇਹ ਕਸਬਾ ਸੱਖਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ੨੫ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਇੱਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਅੱਜ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਗਰਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੰਨੀ ਗੰਜਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਰ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਸੰਦਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

گر دوارا بھائی گرداس جی شکار پور ضلع سکھر

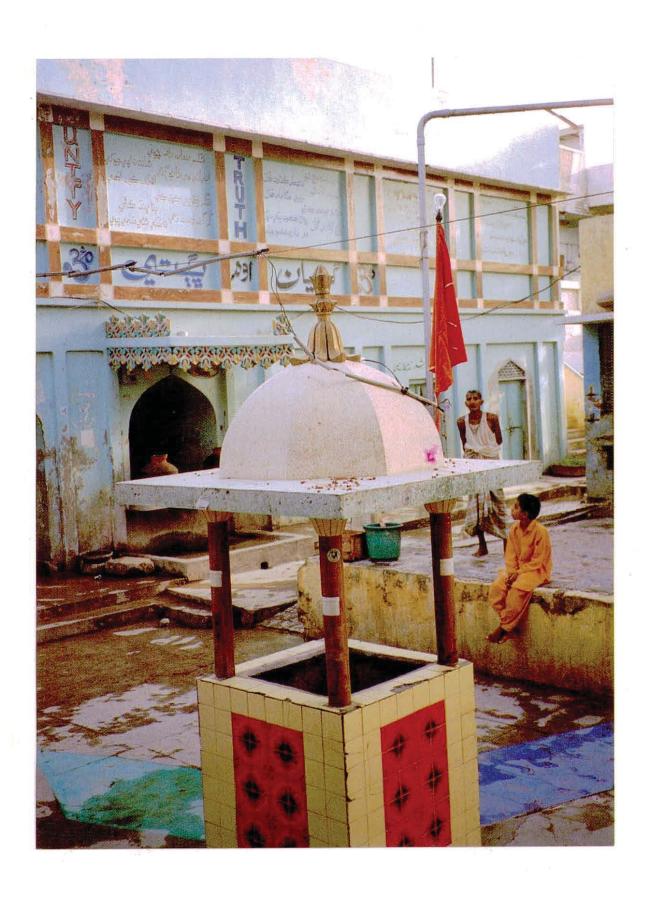
شکار پور نامی اید قصبا سکھر شر توں کوئی 25 کلو میٹر دی دوری تے ہے۔ اس دی آبادی اندر بی بھائی گرداس جی دی دھرم شالا ہے۔ بھائی صاحب اِک ادای سادھو من اوہنال اسے گرسکھی وا پر چار کیتا. اج وی ایتھول دن وچ وو وار کر شید دی وھن اُٹھدی ہے. بھائی صاحب نے گرو گر نتھ جی صاحب وے یہ دن _ ب دهرم شالا شند ربی ہوئی ہے. ہر روز شکت ایکتر ہوندی ہے. گرو کا لنگر چلدا ہے.

GURDWARA BHAI GURDAS JI AT SHIKARPUR DISTRICT SUKKUR

Shikarpur is at a distance of 25 kilometer from Sukkur and the Dharamsala of Bhai Gurdas Ji is inside town, Bhai Sahib was an Udasi Sadhu and he preached the religion of Sikhs. Even today the tunes of the verses of Gurus are sung twice a day Dev Bhai Sahib had also written explanatory notes on the margins of Guru Granth Sahib.

Dharamsala is beautifully built. The sangat assembles daily and the langarkhana remains

open.

ਸਮਾਧ ਅਲਪਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

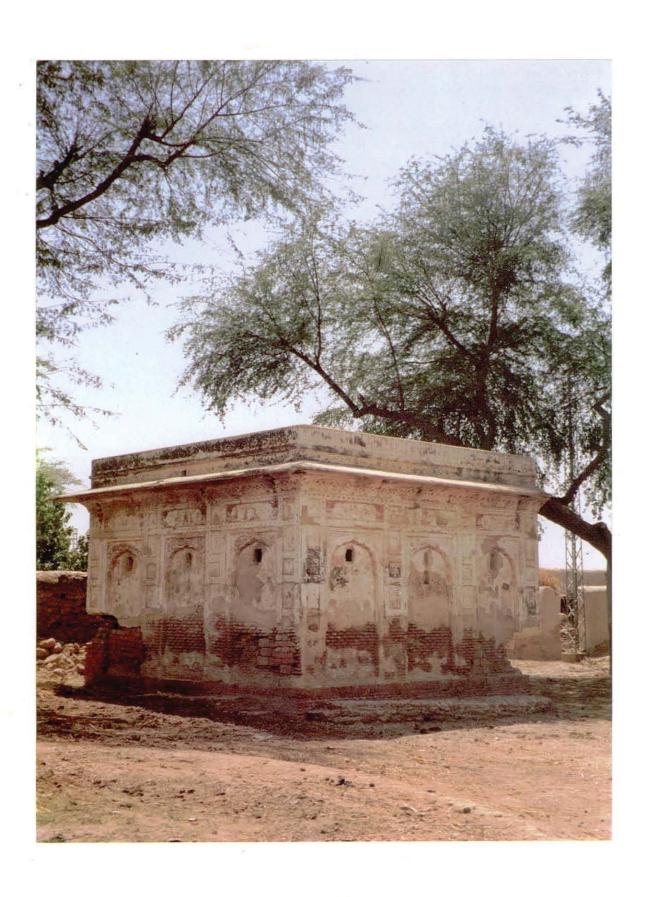
"ਅਲਪ" ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜੋ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਛੋਟਾ ਨਾਨਕਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਟਿੱਬੀ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਕੱਚੇ ਘਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਣਗੇ। ਇਹਨਾ ਕੱਚੇ ਘਰਾ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸਮੂਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਰੰਗਾ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉੱਥੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਧ ਅਲਪਾ ਸਿਧਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

سادھ اليا' ضلع قصور

"الي" ضلع قسور دا إك پند جو راوى كنارے آباد ہے. ايس پند وچ ست گر نائك ديو جى دا پاون استحان و هرم سالا چھوٹا نا كيانا دے ناؤل تول پرسدھ ہے. ايس پند وچ د ژن تول پهلوں تهاؤے كھے ہم اُت اِك كى جى جى اُك جَى جى اُك جَى جى اُك مُندر اُك سُندر اُك سُندر علام اُك كَى جى اُك سُندر بُونا ہے. ايس پند وي موت بن چركارى دا ايد اِك سُندر نمونا ہے. اس اُت سوه گرو صاحبان دے چرال تول اپرنت سوئے سوئے رنگال نال پھل بوٹ وى بنے ہوئے بن چركارى دا ايد اِك سُندر نمونا ہے. پورى كوشش كرن اُپرنت وى مينول ايس بارے كوئى جائكارى پراہت نہيں ہو سكى. او تھول دے وسنيك ايس نول سادھ "اليا سدھارى" كرك جائدے بند

SAMADH ALPA AT ALPA DISTRICT KASUR

Alpa is a village of district Kasur and it is situated on the bank of the River Ravi. The holy shrine of Sat Guru Nanak Dev Ji, located in this village, is popularly known as "Dharamsala Chota Nanakiana". Before entering the village you will see some mud houses on a small mound. There is a beautiful Samadh placed between these mud houses. It is decorated with portraits of Gurus over which floral patterns have been painted in enchanting colours. It is a beautiful specimen of art. Despite my best efforts I could not get any information about it. The local inhabitants know it as "Alpa Sadhari".

ਸਮਾਧ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਬਣੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹੈ । ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇਹ ਇੱਕ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਘਰ ਆਬਾਦ ਹਨ । ਇਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਗੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਈ ਹੋਈ ਬਾਰਾਂਦਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ।

ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੋਢੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੇ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਪਾਟ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸੰਮਤ ੧੮੩੨ (੧੭੭੨ ਈ:) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਮਾਰਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ساده سردار چرهت سنگه ، مجرانوالا

سردار چڑھت عکھ جی دی سادھ محجرانوالا شراندر جرنیلی سڑک کنارے بٹے شیرال والے باغ دے چھواڑے ہے۔ ویکھن نوں اید اِک حو ملی وا بوہا لگدا ہے۔ اِس ویلے اِس اندر بچھ گھر آباد بن اِس دے وڈے گیٹ دے ساہٹے باغ اندر مماراجا رنجیت عکھ ولوں بٹوائی ہوئی بارال دری می جو ہٹن الوپ ہو چی ہے۔ چی ہے۔ کہ گھر آباد بن اِس دے وڈے گیٹ دے ساہٹے باغ اندر مماراجا رنجیت عکھ ولوں بٹوائی ہوئی بارال دری می جو ہٹن الوپ ہو چی ہے۔ سردار چڑھت سکھ شکر چکیال دی میش دا موڈھی آتے مماراجا رنجیت سکھ جی دا دادا می جو سمت 1779 نوں پیدا ہویا اتے خالصا راج واسطے بخو جمدا رہیا۔ اوس محجرانوالے دے علاقے اُتے بیضا کر کے اِک وڈی سکھ ریاست قائم کیتی۔ ایسال دا دیسانت اپٹی ہی بندوق پاٹ جاون کر کے سمت 1832 رہا۔ درسانت اپٹی ہی بندوق پاٹ جاون کر کے سمت 1832 رہا۔ درسانت اپٹی ہی بندوق پاٹ جاون کر کے سمت 1772ء) نوں ہویا۔ عمارت خوبصورت آتے مضبوط بی ہوئی ہے۔

SAMADH SARDAR CHARRAT SINGH AT GUJRANWALA

The samadh of Sardar Charrat Singh is behind Sheranwala Bagh on G.T. road inside Gujranwala city. It appears to be the gate of a mansion. Presently there are few houses inside it. There used to be a Baradari (Summer house with 12 entrances) built by Maharaja Ranjit Singh which has vanished now.

Sardar Charrat Singh was the founder of Succur Chakian Misl and grandfather of Maharaja Ranjit Singh. He was born in Samvat 1779 and fought a life long battle for the establishment of Khalsa Raj. He captured Gujranwala and succeeded in establishing a Sikh principality over a large area. He died in Samvat 1832 (1722 AD) when his matchlock accidently exploded.

The building of Samadh is strong and beautifully built.

ਸਮਾਧ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ੧੭੬੦ ਈ: ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ । ੧੭੭੨ ਈ: ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਿਸਲ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ । ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਹੋਇਆ ।

ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੭੯੨ ਨੂੰ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮਾਧ ਦੀ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਬਣਵਾਈ ਜੋ ਇੱਕ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਹੈ । ਇਹ ਸਮਾਧ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ੇਰਾਂਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਉੱਤੇ ਹੈ । ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਪੱਖੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਦੀ ਹੈ ।

ساده سردار مهال سنكه ، مجر انوالا

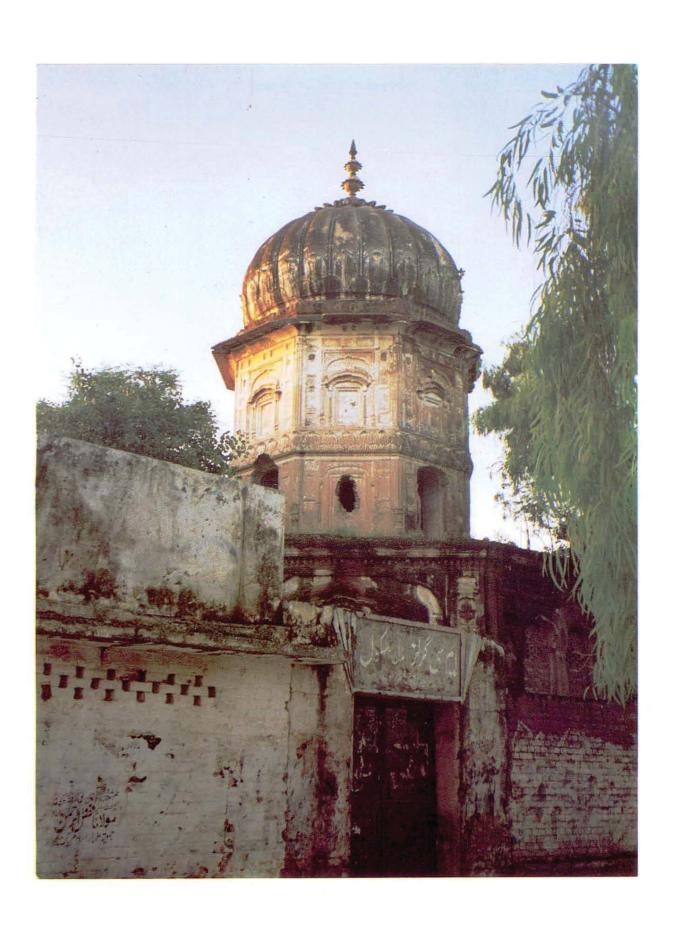
سردار مهال عکھ واجنم ست 1760 نوں سردار چڑھت عکھ جی دے گھر ہویا۔ 1772ء وج اپی مثل دی واگ ڈور سنبھالی بہٹ سارے سکھ سرداراں نوں نال رلا کے اِک وڈی سکھ ریاست دی نیٹر رکھی۔ سردار مهال عکھ دے ٹیتر رنجیت سکھ نے اِس ریاست نوُں ودھایا اَتے پورے پنجاب دا مهاراجا اَتے شیر پنجاب ہویا۔
شیر پنجاب ہویا۔
سردار مهال سکھ دا دیمانت من 1792ء نوں گجرانوالے وچ ہویا۔ اوہنال دی یاد وچ مهاراجا رنجیت سکھ نے سادھ دی ایہ ممارت بٹوائی جو اِک عالی شان میں سادھ محجرانوالے شہردے مشہور شیرانوالے باغ دی اِک کُر اُتے ہے۔ ان وی ایہ ممارت اپنی شان کچھوں و کھری نظر آوندی ہے۔

SAMADH SARDAR MAHAN SINGH AT GUJRANWALA

Sardar Mahan Singh was born in the house of Charrat Singh in Samvat 1760. In 1722 AD. He took the reins of his Misl, forged an alliance with many Sikh Sardars of Punjab and laid the foundation of a big Sikh State. His son Sardar Ranjit Singh expanded this state and became the ruler of Punjab and Sher-e-Punjab (Lion of Punjab).

of Punjab and Sher-e-Punjab (Lion of Punjab).

Sardar Mahan Singh died in 1792 AD at Gujranwala. The present building was built by Maharaja Ranjit Singh in the memory of his father. It is located in one corner of famous Sheranwala Bagh of Gujranwala.

ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਬਜ਼ ਮੰਡੀ, ਗਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਹੈ। ਮਕਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਕੇ ਫਿਰ ਖੁੱਲਾ ਵਿਹੜਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉਹ ਕਮਰਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੩੭ (੨ ਨਵੰਬਰ ੧੭੮੦) ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਬਾਲ ਉਮਰ ਇਸੇ ਘਰ ਗੁਜ਼ਰੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰੋਗ ਦਾ ਹੱਲਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਖ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਹੁਣ ਮਕਾਨ ਦੀ ਡਿਉੜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦੀ ਹੱਟੀ ਹੈ। ਮਹਿਕਮਾ ਅਸਾਰੇ ਕਦੀਮਾਂ (ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਭਾਲੂ ਮਹਿਕਮਾ) ਇਸ ਮਕਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਦੇਖ ਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਛੱਤਾਂ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀਆ ਹਨ, ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੇਰਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸੁਨਿਆਰੇ ਦੀ ਹੱਟੀ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨਡ ਹੈ। ਜੇ ਇਹੀ ਹਾਲਾਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਪੰਨਾ ਵੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ।

جنم استمان مهاراجا رنجيت سنكه "سبز مندي مجرانوالاشر

مہاراجا رنجیت عکھ جی دا جنم استحان مجرانوالا شردی سبزی منڈی وچ اے۔ اید اِک بہت بی شندر مکان ہے۔ مکان دے کھ دروازے توں اندر نگھ کے اِک کھلا ویڑھا آ جاندا اے۔ اس ویڑھے دے دو جھے بن پچھلے جھے وچ تہاؤے ہج بتھ اوہ کمرا ہے جتھے شیر پنجاب مہاراجا رنجیت عکھ جی دا جنم ہویا۔ آپ دا جنم سے 1837 (2 نومبر سن 1780ء) نوں ہویا۔ آپ دے پاجی دا نام سردار مہان عکھ ہی۔ اتے ہا تا جی دا ناں بی بی راج کور سی۔ آپ دی بال عمرا ہے گھر وچ گزری استھے بی آپ اتے ماہتا دی بیماری دا ہلا ہویا جس وچ آپ دی اِک اکھ جاندی رہی۔ ہمن مکان دی ڈیو ڑھی وچ شمیارے دی ہئی ہے۔ محکما آثار قدیما (پرانیاں تھادال دا سنبھالو محکما) اس مکان دی کوئی و کھے بھال نہیں کر رہیا۔ چھتال ڈگ چکیاں بن کندھاں نوں دی کیرا لگ چکیا ہے۔ شمیارے دی ہئی اگر کنڈیشنڈ ہے۔ جے اید بی حالت ربی تال اِک دن اتباس دا یہ پنا مٹ جاوے گا۔

JANAMASTHAN, MAHARAJA RANJIT SINGH AT SABZI MANDI, GUJRANWALA CITY

The birth place of Maharaja Ranjit Singh Ji is in the Sabzi Mandi (Vegetable Market) of Gujranwala. It is a very beautiful house. There is an open courtyard inside the main door. It is divided in two parts. In the hind portion the room on your right is the room which was the birth place of Maharaja Ranjit Singh. He was born in Samvat 1837 (2nd Nov 1780 AD). His father's name was Sardar Mahan Singh and Bibi Raj Kaur was his mother. It is the house where he had spent his early childhood. It is here that he had smallpox due to which he lost one eye.

early childhood. It is here that he had smallpox due to which he lost one eye.

There is a goldsmith's shop in the foyer of the house. Archeology Department (the department responsible for maintaining old sites) is not looking after the house at all. The roofs have collapsed and the walls have developed cracks. The shop of the goldsmith is air-conditioned. This page of history will definitely be wiped out some day if the present state of affairs is allowed to continue.

ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ

ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨਾਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ ਦੀ ਪੂਰਬੀ ਕੰਧ ਦੀ ਦੱਖਣੀ ਨੱਕਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੰਬਦ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੋਈ ਚਾਲੀ ਵਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਉੱਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕੀਤੀ।

ਆਖਰਕਾਰ ੧੫ ਹਾੜ ੧੮੯੬ (੨੭ ਜੂਨ ੧੮੩੯) ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਰੋਗ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਿਆ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ੧੬ ਹਾੜ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਤੇ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾ ਇਮਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ। ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹਾਰਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਈਆਂ । ਦੋ ਸਮਾਧਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਡਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਚਿਤਾ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਕੇ ਸੜ ਮਰੇ।

ਇਸ ਗੁੰਬਦਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਅੱਠ ਥੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਖਲਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹਨਾ ਥੰਮਾ ਵਿੱਚ ਤਰੇੜਾ ਪੈ ਗਈਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। । ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਕਮ ਉੱਤੇ ਕਨੱਈਆ ਲਾਲ ਹਿੰਦੀ ਹੋਰਾਂ (ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਇੰਨਜੀਨੀਅਰ ਇਮਾਰਤ ਲਾਹੌਰ ਸਨ) ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਥੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਮੋਟੇ ਕੜੇ ਪਵਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਠ ਥੰਮ ਹੋਰ ਉਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਉਹਨਾਂ ੧੬ ਥੰਮਾ ਉੱਤੇ ਖੜੋਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ساده مهاراها رنجيت سنگه 'لامور

لاہور شروے روشائی وروازے توں باہر باوشای میت وی پورنی کندھ وی دکھنی تکرنال اِک مُنْبدال والی عمارت بُری ہوئی ہے. ایہ شیر پنجاب مساراجا رنجیت سکھ دی سادھ ہے. مماراجا رنجیت سکھ جی نے کوئی چاہی ورجے پنجاب اتے سمیراُتے حکومت کیتی. آخر کار 15 ہاڑ سمت 1896 (27 جون 1839) نوں ادھرنگ دے روگ کارن اس دنیا توں مونیہ موڑیا. اگلے دن 16 ہاڑ نوں اس مقام اتے اوہنال دا انتم

سنر کار کیتا گیا جھے خوبصورت سادھ بی ہوئی ہے۔ ابہ اِک بہت ہی وؤی اتے دو منزلا عمارت ہے۔ اِس دے وجالے مماراجا دی سادھ ہے۔ آسے پاسے مهاراج دیاں اوہنال یاراں مهارامیال دیابی سادھال بن جو اوہنال دی لاش نال ستی ہوئیال. دو سادھال اوہنال کبوترال دیال بن جو اُڈوے ہوئے اِس چتا وچ ڈگ کے سومے

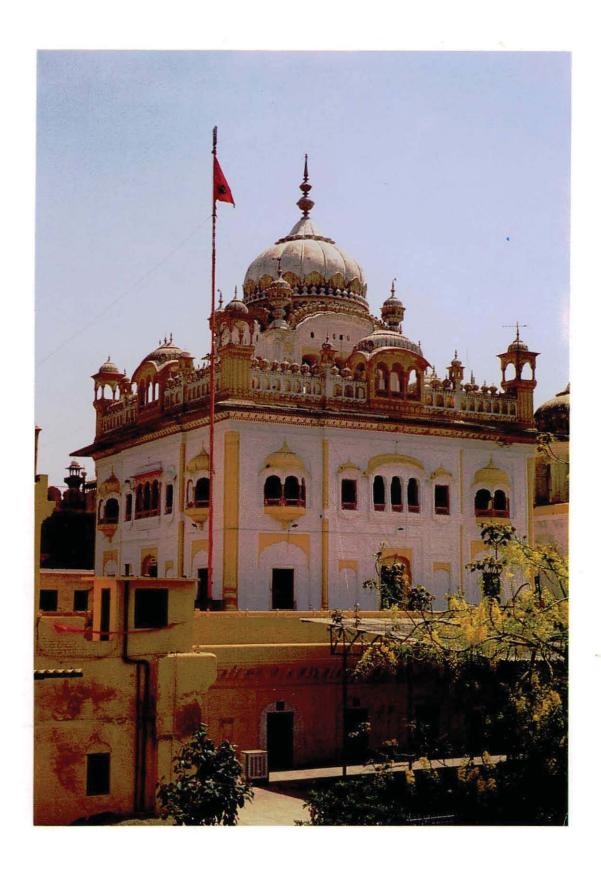
اس گنید دار عمارت نوں اٹھ تھاں اتے کھلھاریا ہویا ی بچھ سالال مروں اید تھم بات گئے نیزے ی کہ ساری عمارت زمین اتے آن ڈگدی' انگریز سرکار دے حکم اتے کتیا لال ہندی ہورال (جو اس ولیے ایکزیکٹو انجینئر عمارات لاہور ڈویژن سن) ایمنال تعمال نول لوے دے موٹے کڑے یا دیے اتے نال ہی اٹھ تھم ہور اُسار دتے گئے. اس ویلے اسر عمارت ایسناں 16 تھمال اُتے کمڑوتی ہوئی ہے.

SAMADH MAHARAJA RANJIT SINGH AT LAHORE

A domed building is adjacent to the southern corner of eastern wall of Badshahi Mosque outside Roshanai Gate. This building is the Samadh of Sher-e-Punjab Maharaja Ranjit Singh, who ruled over Punjab and Kashmir for forty years. He died of paralysis on 15th Har Samvat 1896 (27th June 1839) and was cremated at this spot on the next day i.e., on 16th Har Samvat 1896 where a beautiful samadh has been built. It is a very big double storey building. The samadh of Maharaja Ranjit Singh at its centre is surrounded by the samadhs of his eleven queens who were burnt alive (sati) with the dead body of their husband. The Samadhs of two pigeons burnt while flying over the flames of cremation fire are also there. flames of cremation fire are also there.

This domed building was built on eight pillars, but after a few years these pillars cracked and the building was about to collapse. Then at the orders of the British Government, Kanhaya Lal Hindi (Executive Engineer, Buildings Lahore Division) put thick iron rings around the old pillars, eight additional pillars were also erected and now the whole building is standing on 16 pillars.

The building is very beautiful. The wood panels of the ceiling are decorated with tainted glass work and walls have floral design done skilfully in extreme beauty.

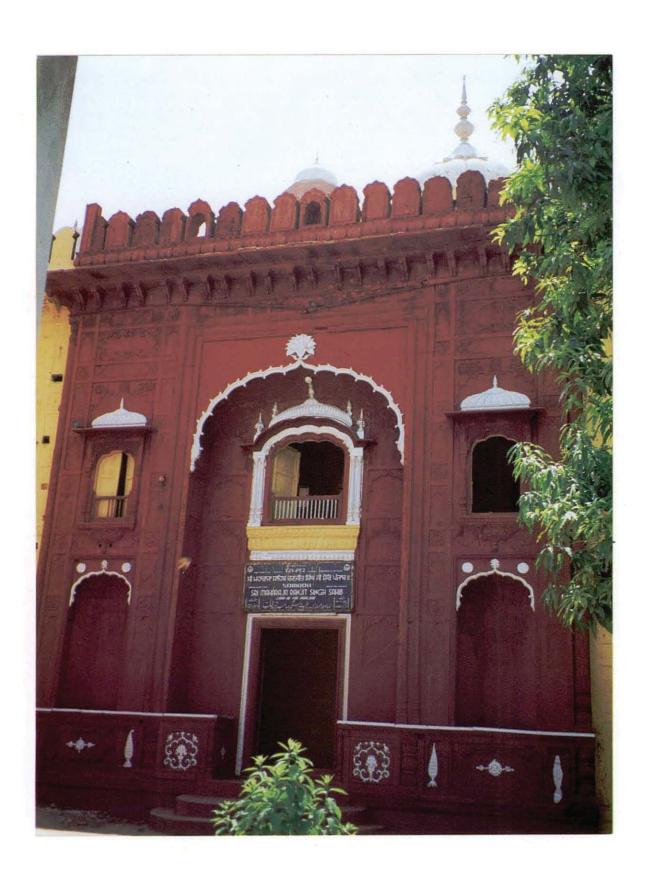

ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਬਸੂਰਤ ਹੈ । ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਲੱਕੜ ਉੱਤੇ ਰੰਗਲੇ ਕੱਚ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਚੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ।

ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਸਮਾਧ ਦਾ ਵੱਡਾ ਬੂਹਾ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ । ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਸੋਹਣੇ ਫੁੱਲ ਉੱਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹਿਕਮਾ ਔਕਾਫ ਕੋਲ ਹੈ ।

عمارت بٹ بی خوبصورت ہے۔ چھت اُتے لکڑ اتے رفظے کچ دائم ہویا اے۔ کندھاں اُتے پھلکاری بڑے بی سومٹے ڈھنگ نال کیتی گئی ہے۔ جون میننے وچ میلا جُڑدا ہے۔ دیش ددیش توں بھاری شگت اکشی ہوندی ہے۔ سادھ دا وڈا بوہا پورب والے پاسے ہے۔ جو لال پھر دا بٹیا ہویا ہے۔ پھر وچ سومٹے پھل اُکرے ہوئے ہن۔ ایس ویلے ایمدا پربندھ محکما او قاف کول ہے۔

A fair is organised in the month of June and a large number of local and foreign sangats assemble. The main gate done in red stone has floral patterns engraved in them. Its control is in the hands of Evacuee Trust Board these days.

ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ, ਕਸੈਰਾ ਬਜ਼ਾਰ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ

ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਕਸੈਰਾ ਬਜ਼ਾਰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਵੇਲੀ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੱਖ ਜਰਨੈਲ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਜੀ ਨੇ ੧੭੯੧ ਈ ਨੂੰ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਰਮ ਕੌਰ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਤ ਉੱਪਲ ਖੱਤਰੀ ਸੀ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ । ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਜ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਰਨੈਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ । ਉਹਨਾ ੧੮੩੭ ਨੂੰ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਲੜਦਿਆਂ ਪਾਣ ਤਿਆਗੇ ।

ਕਸੈਰਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੱਦੀ ਹਵੇਲੀ ਸੀ । ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਦੀਆਂ ਮਨਮੋਹਣੀਆਂ ਬਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਬੂਹੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ।

੧੯੪੭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਅੰਦਰ ਹਾਫਿਜ਼ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸਾਹਿਬ ਆਣ ਵੱਸੇ ਜੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਆਏ ਸਨ । ਉਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਕੀਮ ਤੇ ਅਲਾਹ ਲੋਕ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਹੈ ।

جنم استفان مردار مرى سنگه نلوا كسيرا بازار مجرانوالا

سردار ہری سکھ نلوا دا جنم استعان کیرا بازار گجرانوالا شمراندر ہے۔ ایہ حویلی گو جرانوالے شمر دی اِک بہت ہی مشہور حویلی اے۔ ابیتے ہی مشہور سکھ جرنیل سردار ہری سکھ نلوا جی نے 1791ء نوں جنم لیا آپ دے پتا داناں سردار گر دیال سکھ اتے ماتا جی داناں دھرم کورسی۔ اوہناں دی گوت ''اُپل'' کھتری ی.

مهاراجا رنجیت عکمہ جی دے راج واسطے اوہناں انیکال ملال ماریال. اوہ پنجابی فوج دے مشہور جرنیلال وچوں اِک سن. اوہنال 1837ء نُول جمرود دے قلعے اندر لڑویاں ہویاں بران تیا گے.

سر ابازار والی امیہ حویلی اومنال دی جدی حویلی سی اس حویلی دیاں من موہنیاں باریاں اتے ہوہے 'اتار کے لاہور عبایب گھروچ رکھ دتے گئے جو اج وی موجود ہن.

1947ء مگروں ایس حویلی اندر حافظ غلام رسول صاحب آن وے جو لدھیائے توں اُجڑ کے آئے سن. اوہ اس علاقے اندر مشہور حکیم اتے اللہ لوک ہوئے ہن اِس وسیلے اوہناں دی اوہناں دی درگاہ ہے.

BIRTH PLACE, SARDAR HARI SINGH NALWA, AT KASAYRA BAZAAR, GUJRANWALA

The Janamasthan of Sardar Hari Singh Nalwa is in Kasayra Bazar of Gujranwala City. This is a renowned mansion of Gujranwala city. It was here that the famous Sikh general Sardar Hari Singh Nalwa was born in 1797 AD. His father was Sardar Gurdayal Singh and his mother was Dharam Kaur. His family belonged to the "Upal" Khatri tribe. He was one of the outstanding generals in the service of Ranjit Singh's army who fought and won many battles for Maharaja Ranjit Singh. He laid down his life fighting inside Jamrud fort in 1837 AD.

The mansion in Kasarya Bazaar was his ancestral home. Fascinating doors and windows of this mansion have been placed in Lahore Museum as exhibits.

After 1947, Hafiz Ghulam Rasool, who had been uprooted from Ludhiana, settled in this mansion. He was a renowned Hakeem (medicine man) and God-loving person of the area. His descendants live here now and his dargah is also within its premises.

ਗਰਦਆਰਾ ਜਮਰੌਦ

ਜਮਰੌਦ ਨਾਮੀ ਇੱਕ ਕਿਲਾ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਿੱਖ ਜਰਨੈਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਅਫਗਾਨ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ੧੯ ਵਿਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ (੧੮੩੭ ਈ:) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਹੋਇਆ । ਜਮਰੌਦ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ।

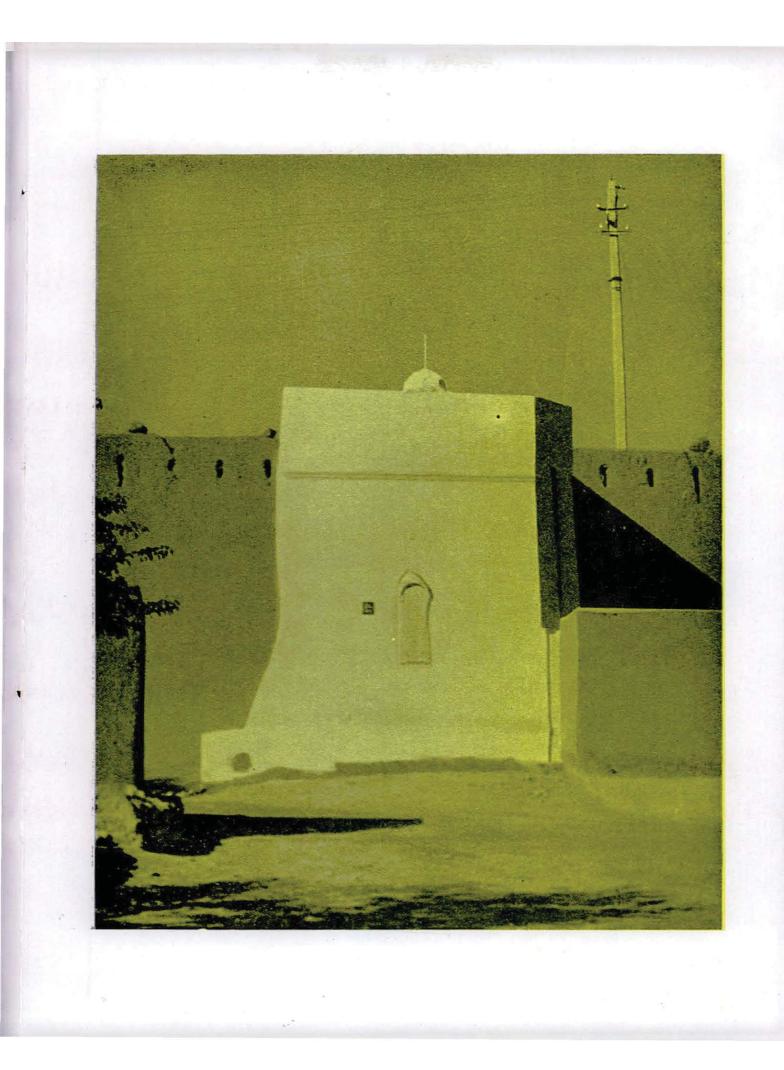
ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ (੧੭੯੧) ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਧਰਮ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਪੈਂਦਾ ਹੋਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੀਆ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ ਕਸੂਰ, ਮੁਲਤਾਨ, ਅਟਕ, ਹਜ਼ਾਰਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੇ ਜਮਰੌਦ ਦੀਆ ਲੜਾਈਆਂ ਹਨ । ਐਲਫ ਕੈਰੋ ਅਨੁਸਾਰ ਪਠਾਣ ਔਰਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ " ਹਰੀਆ ਰਾਂਗਲੇ " (ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਆ ਗਿਆ) ਕਹਿ ਕੇ ਡਰਾਉਦੀਆਂ ਹਨ ।

گردوارا جمرود

جمرود نامی ایہ قلعا پشاور توں اگے ہے۔ ایکھے مشہور سکھ جرنیل سردار ہری سکھ نلوا افغان فوج نال لڑدا ہویا 19 وساکھی سمت 1894، 1837ء نوُں گرو پیارا ہویا۔ جمرود قلعے وچ ہی ایس مبادر جرنیل دی سادھ اتے گردوارا ہے۔ سری ہری سکھ نلوا جی سمت 1848، 1791ء نوُں گجرانوالے شہروچ سردار گردیال شکھ اتے ماتا دھرم کور دے گھر پیدا ہویا۔ اوہدیاں مشہور لڑائیاں قسور، ملتان' اٹک' ہزارا' کشمیر' نوشرا' پشاور تے جمرود دیاں لڑائیاں ہن۔ ایلف کیروں انوسار پٹھان عور تاں اج وی اپنے بچیاں نوُں ''ہریا راغلے'' (ہری سکھ نلوا آ گیا) کہ کے ڈراوندیاں ہن۔

GURDWARA AND SAMADH; SARDAR HARI SINGH NALWA, JAMRUD

This fort called Jamrud is located in the north of Peshawar. It is the place where famous Sardar Hari Singh Nalwa fought valiantly against Afghan army and laid down his life on 19th Visakh, Samvat 1894 (1837 AD). The gurdwara and the samadh of this valiant general is inside Jamrud fort. Sardar Hari Singh Nalwa was born in Samvat 1848 (1791 AD) at Gujranwala to Mata (Mother) Dharam Kaur and Sardar Gurdiyal Singh. He fought his famous battles at Kasur, Multan, Attock, Hazara, Kashmir, Nowshehra, Peshawar and Jamrud. According to Olaf Caroe the Pathan women used to scare their babies by saying "Hariya Raghle" (Hari Singh has come.)

ਸਮਾਧ ਭਾਈ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ, ਨੌਸ਼ਿਹਰਾ

ਭਾਈ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਜਰਨੈਲ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅੰਦਰ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਬੁਰਜ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਜਥੇ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਜਰਨੈਲ ਵਜੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਪਾਈ।

੧੪ ਮਾਰਚ ੧੮੨੩ (ਪਹਿਲੀ ਚੇਤ ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਨੂੰ ਸਰਹੱਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਮਗਰੋਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ।

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਤੋਂ ਅਟਕ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆਉਦਿਆ ਕੋਈ t ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉੱਤੇ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਤੋਂ 8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਿੱਛੇ ਦਰਿਆ ਲੁੰਡੀ ਦੇ ਪਰਲੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਪੀਰ ਸਬਾਕ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਜਿੱਥੇ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਵਾਏ ਬੇੜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਅਸਥਾਨ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਸਮਾਧ ਦੇ ਨਾਂ ਭਾਰੀ ਜਗੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹੰਤ ਨੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ੧੯੧੬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਹਦਾ ਫੈਸਲਾ ੧੯੧੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ । ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਮੇਟੀ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਹਰ ਸਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਦੁਸਿਹਰੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ।

سادھ بھائی پھُولا سنگھ اکالی نوشهرا' پشاور

بھائی پھُولا ﷺ جی اکالی مماراجا رنجیت ﷺ دے نامور جرنیل من. آپ دا جنم ست 1818 نُول مردار ایشر ﷺ دے گر مویا. آپ نے اکالی دل نُول پکھے لاکے گر دواریاں اتے سکھ قوم دی بھاری سیوا کیتی. امر تسرصاحب اندر آپ دے نال دا بڑج اتے آپ دے جتھے دی چھادئی ہے.

اکالی جی نے مماراجا رنجیت ﷺ دی فوج وچ جرنیل وجوں انیکال جنگال دی اگوائی کیتی اتے فتح پائی. 14 مارچ 1823ء (پہلی چیت سمت 1879ء) نُول مرحدی پھانال نال لادے ہوئے ایس تھال شہید ہوئے گردل ایسے ہی آپ دی سادھ بٹا دِتی گئی.

اید استھان ضلع پشاور دے شہر نوشہرہ تول انک والے پاسے آوندیال کوئی اٹھ کلومیٹر دی و تھ اُتے جرنیلی سڑک تول چار کلومیٹر پھیانچہ دریا لُنڈی دے پر لے کنارے پنڈ پیر سباق وچ ہے جتھے جاون واسطے سوائے بیڑی دے ہور کوئی راہ نہیں. استھان خوبصورت بٹیا ہویا ہے. ایس و لیے سیوا سنبھال کوئی نہیں. الیس سادھ دے نال بھاری جاگیر ہے چہنوں مہنت نے ویکی دا جتن کیتا، 1918ء وچ اوس ظاف مقدما کیتا گیا جمدا فیصلا 1918ء نُول ہویا. مست نُول ہٹا دِتا کیا تے بربندھ کمیٹی حوالے کر د تا گیا۔ ہر سال و ساکھی اتے وسرے وا میلا جُڑوا ی جو ہُوں اِک سفنا ہے.

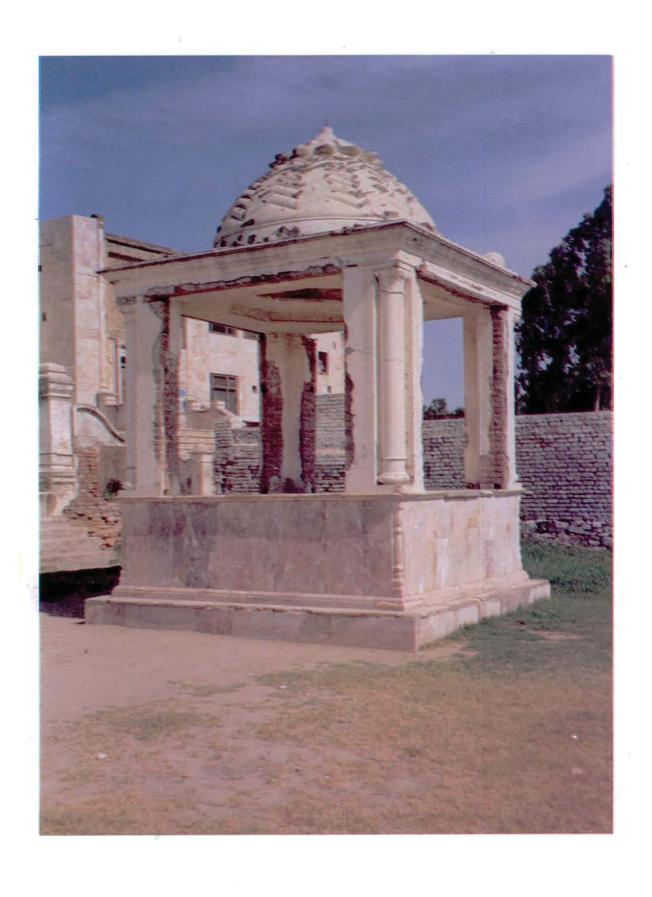
SAMADH BHAI PHOOLA SINGH AKALI AT NAUSHEHRA

Phoola Singh Ji was a renowned general of Maharaja Ranjit Singh. He was born in the family of Sardar Ishar Singh in Samvat 1818. He performed great services for the Sikh nation and gurdwaras by activating the Akali Dal. A tower built in his memory is in Amritsar and there are special quarters for his contingent.

Akali Ji led the army of Ranjit Singh in many battles and emerged victorious. He martyred while fighting Frontier Pathans on 14th March 1823 AD (1st Chaiter Samvat 1879). Later his samadh was erected here.

This place is at a distance of 8 kilometer while traveling towards Attock from Noshehra (a town of Peshawar District). It is in village Pir Sabaq on the other bank of the River Lundi about 4 kilometer from GT road. It is not accessible without a boat. Its construction is beautiful but no maintenance is being carried out these days. There is large endowment of land which Mahant tried to sell. A suit was filed against him in 1916 which was decided in 1918. He was dismissed and the control of the same was handed over to Gurdwara Parbandhak Committee in 1918.

In the past fairs used to be organised on Visakhi and Dasehra but that's history now.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਛਾਉਣੀ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ

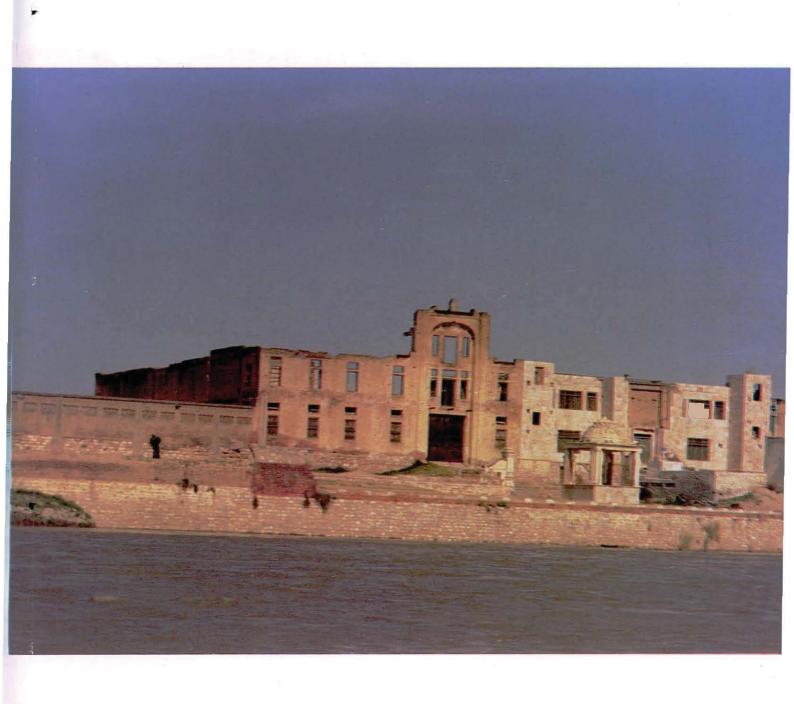
ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪਿੰਡ ਪੀਰ ਸਬਾਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਸਮਾਧ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਚੌਖੰਡੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਇੱਕ ਕਿਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਜਮੀਨ ਵੀ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਖਾਲੀ ਜਮੀਨ ਕੋਈ ਡੇਢ ਮੁਰੱਬੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

گردوارا نهنگ سنگھ چھاؤنی' نوشهرا

ایہ گردوارا پھولا اکالی سکھ بی دی سادھ نال سبندھت ہے۔ پنڈ وا نال پیر سباق ہے۔ سادھ دی ممارت اک کی جبی چو کھنڈی ہے۔ جد کہ گردوارا صاحب دی ممارت اِک قلع دے روپ وچ اُسری ہوئی ہے۔ ایس نال خالی زمین وی ہے جو گردوارے وا جِصّا ہے۔ ایسے ننگ سکھ ششر ابھیاس کردے ہوندے من ایہ خالی زمین کوئی ڈیڈھ مربعے دے قریب ہے۔ گردوارا صاحب دی ممارت بہت ہی شندر اتے مضبوط ہے۔ دریا کنڈھے ہوں کر کے ایمدی شان وچ ہور دی وادھا ہو گیا ہے۔

GURDWARA NAHING SINGH CHAWNI AT NAUSHEHRA

The Gurdwara is attached with the Samadh of Sardar Phoola Singh Akali. The Samadh is a small Chaukhandi (room with door in each of the 4 walls) whereas the Gurdwara is built in the form of a fort. The vacant land beside it is a part of the Gurdwara. Nahing Singh used to practice war skills here. This vacant land measures about 1.5 squares. The building is elegant and strong. Its location by the river has added much to its grace.

ਸਮਾਧ ਜਮਾਂਦਾਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ

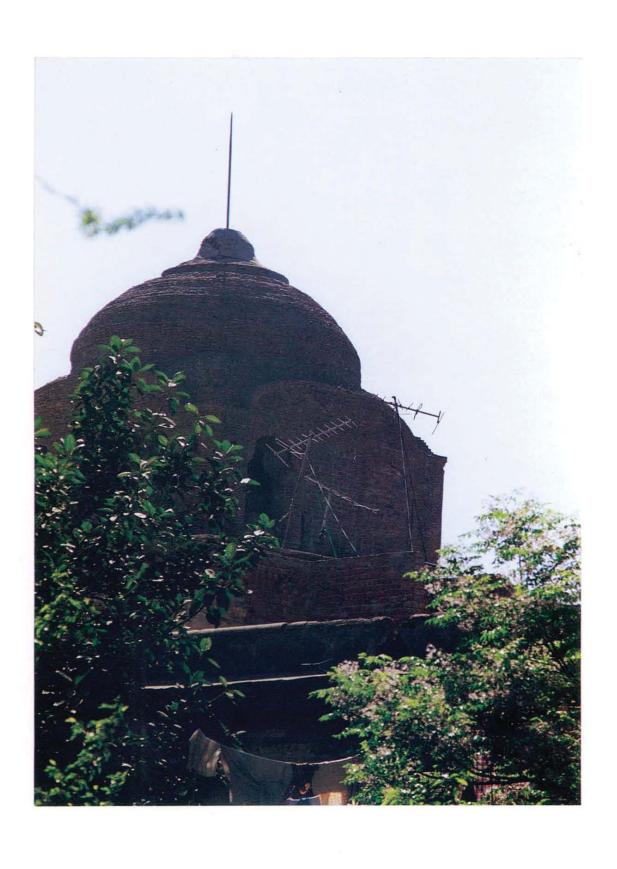
ਪਿੰਡ ਇੱਕਰੀ ਪਰਗਨਾ ਮੇਰਠ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਨਾਂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸੀ, ਸੰਮਤ ੧੮੬੪ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ ਪਲਟਨ ਧੌਕਲ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਡੋਲ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਾਸ਼ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਰਾਮ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਡਿਉੜੀ ਦਾ ਜਮਾਂਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਸੰਨ ੧੮੪੪ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਸਦੇ ਹੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਸਦੇ ਭਰਾ ਤੇਜਾ ਰਾਮ ਉਰਫ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਲਾਲ ਉਰਫ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸਮਾਧਾਂ ਹਨ।

سادھ جمعدار خوشحال سنگھ' لاہور

پنڈ اکری پر گنا میرٹھ دا وسنیک گوڑ باہمن ایس دے باپ دانال ہرگوبندی ست 1864 نوں ایہ مہاراجا رجیت عظم دی فوج دج سابی بحرتی ہویا. ایس دی بکٹن دھونکل عظم کی ایس دکھ لئے اتے خوشحال رام توں میں دعونکل عظم کی ایس دکھ لئے اتے خوشحال رام توں بنائی میں دی ہوئی۔ ایم کو ایس مہاراجا دی ڈیو ڑھی دا جعدار ہو گیاتے فیرراج دی پدوی پراپت کیتی۔ خوشحال عظم دی موت 1844ء نوں لاہور دچ ہوئی۔ مستی دروازے توں باہرادہدے ہی باغ دچ اوہدی سادھ بنائی گئی۔ ایستے ہی ایمدے بھرا تجا رام عرف تجا عظم تے پتر رام لال عرف رام عظم دیاں سادھاں دی ہن

SAMADH JAMADAR KHUSHAL SINGH AT LAHORE

Jamadar Khushal Singh was a Gaur Brahmin of village Akari Pargana of Meerath. The name of his father was Hargobind. He joined the army of Maharaja Ranjit Singh as an ordinary sepoy in Samvat 1864 and was placed in Dhaunkal Singh battalion. Seeing his sturdy physique Maharaja Ranjit Singh said (to his courtiers), "Had he been a Sikh!". Learning about Maharaja's wish, he grew his hair long and became a Sikh, thus he became Khushal Singh from Khushal Ram. Gradually he rose to the rank of Jamadar of the foyer of Maharaja and later got the title of Raja. He died in 1844 AD in Lahore. His Samadh was built in his own garden, outside Masti gate. This is also the eternal abode of his brothers Teja Ram alias Teja Singh, his sons Ram Lal alias Ram Singh.

ਸਮਾਧ ਸਰਦਾਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਲਾਹੌਰ

ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾ ਦਾਂ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਸੀ । ਇਹ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਨੂੰ ੨੧ ਸਤੰਬਰ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਫੌਜ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਸਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਮਸਤੀ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਦਾਮੀ ਬਾਗ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ।

ساده سردار جوا برسبكه الهور

جوا ہر عکھ جو مماراجا دلیپ عکھ دا ماماتے ممارائی جنداں دا وڑا بھرائی ایہ دلیپ عکھ دا وزیر وی رہیا۔ ایس نوں 21 متمبر 1845ء نُوں فوج نے لاہور وچ قتل کر دتا اتے اوس دی تھاں میسرلال عکھ ڈوگرے نُوں وزیر بٹوا دتا ہی۔ اوس دی سادھ مستی دروازے توں باہر بادای باغ والے باہے ہے۔

SAMADH SARDAR JAWAHAR SINGH, LAHORE

Jawahar Singh was the maternal uncle of Maharaja Dilip Singh and the elder brother of Maharani Jindan. He also served as a minister of Dilip Singh. He was killed by the army on 21st Sept 1845 AD. Maisar Lal Singh Dogra was appointed as minster in his place. His Samadh is located outside Masti Gate towards Badami Bagh side.

ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਦੋ ਸਮਾਧਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਸੇ ਇਸੇ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ । ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੱਤਰ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ ਦੇ ੳਦਰ ਤੋਂ ੧੮੬੦ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਂਠਾ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿ ਕੇ ੨੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭ ਨੂੰ ੩੮ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਚੰਦ ਕੌਰ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਛੱਗਨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੭ (੧੧ ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ ੧੮੨੦) ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ । ਉਸਨੇ ਪਿਊ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਆਪ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ੫ ਨਵੰਬਰ ੧੮੪੦ ਨੂੰ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿਲੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਮਾਧਾਂ ਤੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਡੇਗ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀ। ਇਉਂ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲੋਥ ਦਾ ਵੀ ਉਸੇ ਥਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਧੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

سادھ مهاراجا کھڑک سنگھ تے کنور نونمال سنگھ 'لاہور

ابد دو سادهال مماراجا رجیت سکھ دی سادھ دے مجھی یاسے ایسے عمارت دا بھاگ ہن. کھڑک شکھ مہاراجا رنجیت شکھ دا ٹیتری جو مہارائی دا تار کور دے اُدر توں 1860 ست نول پیدا ہویا تے مہاراجا دے مرن مگروں لاہور دے تخت اُتے بیضا. اِک سال پیار رہ کہ 21 کتک سمت 1897 نوں 38 ورهیاں دی عمروچ چلانا کر گیا. جس تھاں اس دا سند کار کیتا گیا اوتھے اب سادھ بی ہوئی اے. كنور نونمال سنكه كمرك سنكه وا ثيتري. اوس دى مال دا نال چند كوري. إس دا جنم تهكّن ست 1877 (11 فروري من 1820) نول لامور وج مهويا. اوه ڈوگریاں دیاں سازشاں داپیلا شکاری. اوبنے ہو نوں قید وچ رکھیا اتے آپ راج کردا رہیا. 5 نومبر 1840ء نوں جد اوہ اپنے یا کھڑک شکھ دا انتم سسکار كركے قلعے ول نوں آ رہياى تال اوس اتے ساوهال تے قلع دے وجائے والا دروازا ؤيك كے قتل كردِ تاكيا. اس دے نال راجا كلاب عكم دا پتر اودهم عکمه وی سی. ایوں کمرک عکمه توں املے دن اوبدے پتر دی لوتھ دا وی اوے تھاں ہی سسکار کیتا گیا. بعد وج اپہتے ہی سادھاں بنا دتیاں گئیاں. جو اج وی

SAMADH MAHAPAJA KHARRAK SINGH AND KUNWAR NAUNEHAL SINGH AT LAHORE

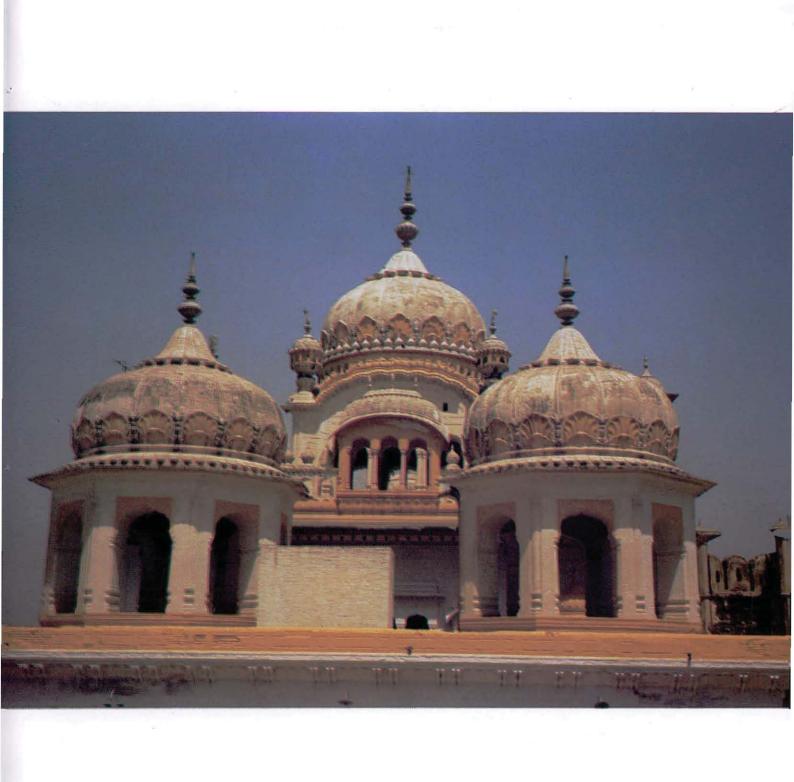
Both of these Samadhs are located at the western side of the Samadh of Maharaja Ranjit

Singh and are a part of this complex.

Kharrak Singh was the son of Maharaja Ranjit Singh who was born to Maharani Datar Kaur in Samvat 1860. He succeeded to the throne of Lahore after the death of Maharaja Ranjit Singh. He had died young at the age of thirty eight after remaining ill for a year on 21st Kattak, Samvat 1897. He was cremated at the site of his Samadh.

Kunwar Naunehal Singh was the son of Kharrak Singh. His mother's name was Chand Kaur He was born in Lahore on Phaggan Samvat 1877 (11th Feb; 1820 AD). He was the first victim of Dogra intrigues. He imprisoned his father and himself became ruler.

He was killed by dropping the door between the samadh and the fort on 5th November 1840 AD. Udham Singh, the son of Raja Gulab Singh, was also with him and thus just one day after the cremation of Kharrak Singh his son's body too was cremated at the same spot.

ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਕਾਇਨ, ਚੰਦ ਕੌਰ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ, ਲਾਹੌਰ

ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਸਮਾਧੀਆ ਲਾਹੌਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਚਿਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸ ਐਸ ਪੀ ਦੇ ਆਫਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਇਸਲਾਮੀਆ ਕਾਲਿਜ, ਸਿਵਲ ਲਾਈਨ ਦੇ ਲਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਵਿਚਾਲੇ ਵੱਡੀ ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰ ਕੌਰ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਕਾਇਨ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਣੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੰਵਰ ਨੌਂ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਤੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੀ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਸਮਾਧ ਕੰਵਰ ਨੌਂਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਲਾਬ ਕੌਰ ਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਮਾਧਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਅਖੀਰੀ ਵੇਲੇ ਉਸਰੀਆਂ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਫਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਮਾਰਤਾਂ ਤਗੜੀਆਂ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਲਿਜ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ।

سادھاں' ممارانی نکائین' چند کورتے گلاب کور' لاہور

ابیہ تنوں سادھاں' لاہور ضلع کچری دے نال ایس ایس پی آفس دے ساجٹے گورنمنٹ اسلامیا کالج سول لاین دے لان دچ ہن. وچالے وڈی سادھ ممارائی دا تار کور دی ہے۔ چنون ممارائی نکائین وی آکھیا جاندا ہی. ایہ مماراجا کھڑک سکھ دی ماں اتے مماراجا رجیت سکھ دی دھرم پتی ہی. اس دے سبج پاسے والی سادھ کنور نونمال سکھ دی دھرم پتی گلاب کور دی ہے۔ والی سادھ کنور نونمال سکھ دی دھرم پتی گلاب کور دی ہے۔

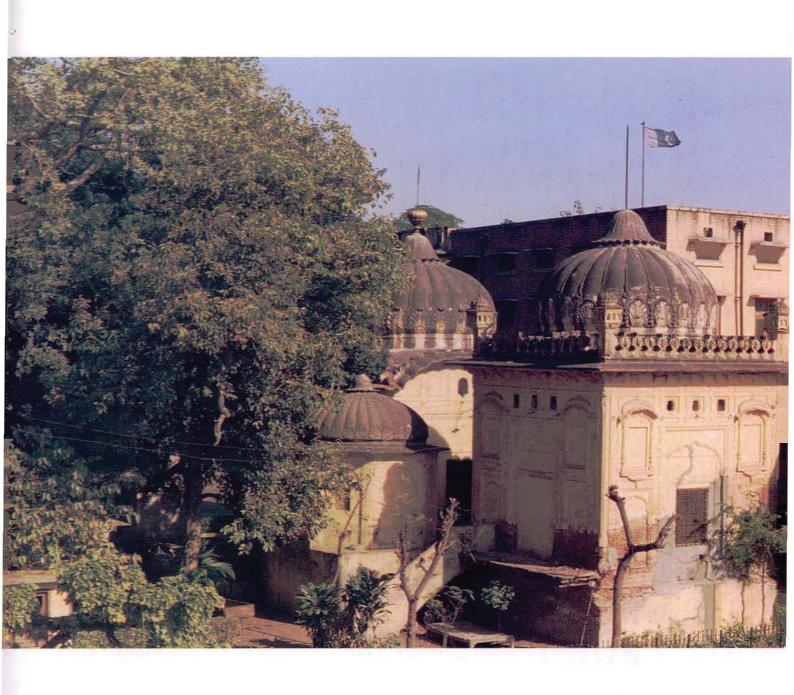
ابیہ سادھاں سکھ راج دے اخیری ویلے اُسریاں' اِس ویلے ایہناں اندر کالج دے دفتر داکم ہوندا ہے. عمار تاں محریاں اتے پکیاں ہن. کالج دے تھیرے وچ ہون کارن بچیاں ہوئیاں ہن.

SAMADHS MAHARANI NAKAIN CHAND KAUR AND GULAB KAUR AT LAHORE

These samadhs are located in the lawns of Govt Islamia College Civil Lines. The college is in front of the office of SSP adjacent to the Lahore District Court. The bigger samadh, at the centre, is that of Maharani Datar Kaur who was also known as Maharani Nakain. She was the wife of Maharaja Ranjit Singh and the mother of Kharrak Singh. On its right is the samadh of Maharani Chand Kaur who was the wife of Kharrak Singh and the mother of Naunehal Singh. The samadh on the left belongs to Ghulab Kaur, the wife of Kunwar Naunehal Singh.

All these Samadhs were built during the last days of Sikh rule. At present the office of the college functions in these samadhs. The buildings are strong and have remained safe so for due to its

location within the college compound.

ਸਮਾਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਚਾਹ ਮੀਰਾ, ਲਾਹੌਰ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਉਹਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਰਾਣੀ ਰੰਧਾਵੀ ਧਰਮ ਕੌਰ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਇਸੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹਨ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਲਾਹੌਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਬਾਰਾਦਰੀ ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ ਸੀ। ੧੫ ਸਤੰਬਰ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਹ ਬੰਦੂਕ ਫੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘੋੜਾ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੱਟ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸ੍ਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਹੀ ਵੇਲੇ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕੰਵਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਥੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਸੇ ਰਾਣੀ ਰੰਧਾਵੀ ਦੀ ਸਮਾਧ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੌਰ ਦੀ । ਰਾਣੀ ਰੰਧਾਵੀ ੧੪ ਸੰਮਤ ੧੯੨੭ ਨੂੰ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੌਰ ਦਾ ਦਿਹਾਤ ਸੰਮਤ ੧੯੧੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਰਾਂ ਦਰੀ ਸ਼ਾਹ ਬਿਲਾਵਲ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਧੀਆਂ ਖੰਡਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

سادھ مهاراجاشير سنگھ' چاہ ميراں لاہور

مهاراجا شیر عکھ اوہدی دھرم پتنی رائی رندھاوی دھرم کور اتے رائی پر تاب کور دیاں سادھاں ایسے تھاں تے ہی ہن. اِس علاقے نُوں دکھٹی لاہور آکھیا جاندا ہے.

کدی اس تھال تے راوی دریا وگدائی اس دریا دے کنارے ہی بارھال دری شاہ بلاول ہی۔ 15 سمبر 1843ء نوں مماراجا اس تھال فوج وا معاینا کرن آیا تال اس دے جرنیل سروار اجیت سکھ سندھال والیا نے بندوق پیش کیتی جد مماراجا اوہ بندوق پھڑن لگا تال اوس گھوڑا وہا ہ^یا جمدے پھٹ نال مماراجا اوشحے ہی سورگ واس ہوگیا۔ اوسے ہی ویلے لئا سکھ سندھال والیا نے مماراج دے ست سالال دے پُت کنور پر تاب سکھ ٹول قتل کر ہ^یا۔ ایسے ہی اوہنال وا انتم سکار ہویا اتے مگروں ساوھیال بٹا وتیال گئیال. مماراجا شیر سکھ دی سادھ دے پورٹی پاسے ممارانی رندھادی دی سادھ ہے تے پچھم والے پاسے رانی پر تاب کور دی۔ رائی رندھادی ست 1927 ٹول تے رائی پر تاب کور دا دیمانت ست 1912 ٹول ہویا۔ اس ویلے بارھال دری شاہ بلاول ' آتے ایہ سادھیال کھنڈرال دے روپ وچ کھلوتیاں ہن جو کے وسلے وی الوپ ہو سکدیاں ہن.

SAMADH MAHARAJA SHER SINGH CHAH MIRAN LAHORE

The samadhs of Maharaja Sher Singh, his wife queen Randhawi, Dharam Kaur and Rani Partab Kaur are located in this place. This area is known as Southern Lahore. Once River Ravi flowed here and the Baradari of Shah Bilawal was on this river. Sher Singh came here to inspect the troops on 15th September 1843. His General Sardar Ajit Singh Sindhan Walia presented him a gun and pulled the trigger when Maharaja was about to hold the gun. He died at the spot. Lehna Singh Sindhan Walia killed his seven year old son, Kunwar Partab Singh, simultaneously.

They were cremated at this place, later their Samadhs were built here. The samadh of Maharani is on the eastern side of Maharaja Sher Singh's samadh whereas the one on the western side is the samadh of Rani Partab Kaur. Rani Randhawi died in Samvat 1927 while Partab Kaur met her lord in Samvat 1912

The baradari of Shah Balawal and the samadhs are still present but may be completely vanish any moment.

ਗਰਦਆਰਾ ਮਾਮੇਸਰ, ਲਲਿਆਣੀ, ਜ਼ਿਲਾ ਕਸੂਰ

ਮਾਮੇਸਰ ਨਾਮੀ ਗਰਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਸੂਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਸਬੇ ਲਲਿਆਣੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਕਸਬਾ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਸਬੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਡੇਢ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਬਾਬਾ ਮਾਮੇ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੂਫ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇੱਥੇ ਗਰਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਜਿਹਦਾ ਨਾਂ ਮਾਮੇਸਰ ਮਸ਼ਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ੮੫ ਘੁਮਾੳਂ ਜ਼ਰੱਈ ਜਮੀਨ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖੰਡਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਖੁਹ ਅੱਜ ਵੀ ਜਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਅਖੀਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ

گردوارا ماہے سر'للیانی ضلع قصور

ماہے سرنای گرداورہ صلع قصور دے مشہور قصبے للیانی دے علاقے وچ ہے۔ اب قصبالامور تول فیروز پور جان والی سرک اُتے ہے۔ اس قصبے دی آبادی توں اُتر پچھم والے پاہے کوئی ڈیڈھ کلو میٹر دی ڈوری اُٹے اپیایان استمان ہے.

اس علاقے اندر بابا ماہے عکم اک بت مشہور صوفی ہویا ہے. ابد اس دا استمان ی اوس نے ایسے گردوارا بوایا جمدا نال ماہے سرمشہور ہو گیااس یاون استھان دے نال 85 گھماؤں زرعی زمین ہے.

گر دوارا صاحب دی عمارت اس ویلے کھنڈر ہو چھی ہے۔ اس نال لگدا کھوہ اج وی جل پرشاد چھکا رہیا ہے۔ اس دے وڈے وڈے رکھ اِک سُندر نظارا دان کردے ہن. عمارت دے اخیری نشان کچھ سالال دے پروہے ہن.

GURDWARA MAHME SAR AT LALYANI DISTRICT KASUR

The Gurdwara Mahme Sar is located in the vicinity of Lalyani town of Kasur district. It is on the Lahore-Ferozpur road. This holy shrine is one and a half km north-west of the town.

Baba Mahme Singh was a well known sufi (mystic) of this area. It was his residence. He built

a Gurdwara here which came to be known as Mahme Sar Gurdwara.

85 ghumaon of agricultural land is attached to this holy shrine. The building of Gurdwara is in ruins but the well attached to it is still running and provides water. Its tall trees present a beautiful scene. The remnants of the building may survive a few years more.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਜੀਤਸਰ, ਓਕਾੜਾ

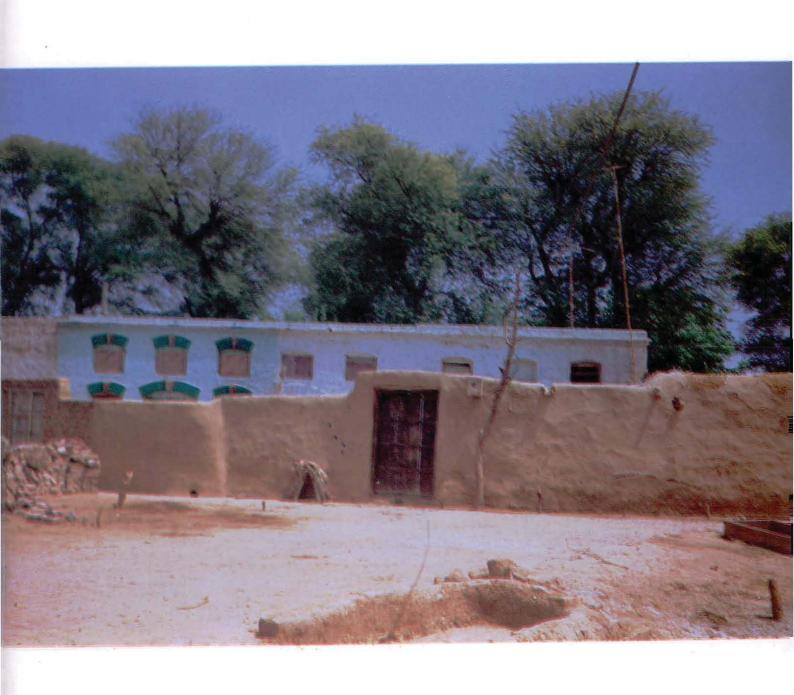
ਇਹ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਰਿਨਾਲਾ ਖ਼ੁਰਦ ਤੋਂ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਪਿੰਡ 11/1-L ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਚੱਕ ਨੰ: 10/1-L ਦਾ ਰਜਵਾਏ ਵਾਲੀ ਪੁਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਜਵਾਏ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਟੁਰਦਿਆਂ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਤਿਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉਤੇ ਉਕਾ ਰਜਵਾਏ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅੰਦਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮੁਹਾਜਿਰ ਵੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸਕੂਲ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਗੋਰਮਿੰਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਚੱਕ ਨੰ: 11/1-L ਅਜੀਤ ਸਰ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

گردوارا اجیت سر' او کاڑا

اید پاون استھان رینالا خورد توں دیپال پور جان والی سڑک اُتے پِنْڈ ۔۔ ۱۱/۱ وچ ہے۔ ایس دابس شاپ چک نمبر۔۔ 10/۱ دا رجوائے والی پلی ہے۔ ایس رجوائے دے نال نال ٹردیاں اندر امرتسردے مہاجر وے ہوئے ہوئے ہوئے ہن۔ ایس پاون استھان دے نال اک سکول می جو ہُن گور نمنٹ ہائی سکول چک نمبر۔۔ ۱۱/۱ اجیت سردے نال توں جائیا جاندا ہے۔

GURDWARA AJEET SAR OKARA

This sacred shrine is in village 11/1-L situated on Renala Khurd-Dipalpur Road. Its bus stop is the bridge for chak No: 10/1-L on the canal. The shrine can be reached by walking 3 km along the canal towards west of the bridge. Refugees from Amritsar are settled in the buildings of the Gurdwara. The school now going by the name of Government High School Chak No 11/1-L was once a part of this Gurdwara.

BIBLIOGRAPHY

- 1. Aad Sikh te aad Sakhian by Satbir Singh, 1987, Jullandhar.
- 2. Khalse Di Vaasi, by Satbir Singh, 1966, Jullandhar.
- 3. Sada Itihas Vol 1, by Satbir Singh, 1957, Jullandhar.
- 4. Ashtam Balbira, by Satbir Singh, 1980, Jullandhar.
- 5. Nirbhao Nirvair, by Satbir Singh, 1981, Jullandhar.
- 6. Gur Bhari, by Satbir Singh, 1968, Jullandhar.
- 7. Bhai Vir Singh Rachnaavli, Vol 5, 1973, Patiala.
- 8. Siri Guru Nanak Chamatkar, Vol 1, by Bhai Veer Singh Ji, 1971, Amritsar.
- 9. Raaj Khalsa, by Bhai Kartar Singh Giani, Classvalia, 1934, Lahore.
- 10. Tawareekh Guru Khalsa, by Bhai Gian Singh Giani, 1897, Lahore.
- 11. Gurmat Darshan, by Prof. Sher Singh Giani, 1992, Amritsar.
- 12. Nagoosh, Lahore Number, 1962, Lahore.
- 13. Tehqiqat-e-Chishti, by Molvi Noor Ahmad Chishti, 1964, Lahore.
- 14. Mahan Kosh, by Bhai Kahn Singh Nabha, 1990, Patiala.
- 15. Tareekh Makhzan-e-Punjab, by Mufti Ghulam Sarver Lahori, 1997, Lahore.
- 16. Dekh lia Multan, by Dr. Zahid Ali Wasti, 1992, Multan.
- 17. Tareekh-e-Punjab, by Kinhaya Lal Hindi, 1981, Lahore.
- 18. Tareekh-e-Lahore, by Kinhaya Lal Hindi, 1981, Lahore.
- 19. Tareekh-e-Lahore, by Syed Muhammad Latif, 1992, Lahore.
- 20. Tareekh-e-Punjab, by Syed Muhammad Latif, 1992, Lahore.
- 21. Tareekh-e-Vihari, by Kaleem Shehzad, 1994, Lahore.
- 22. Tareekh-e-Muzaffargarh, by Sajjad Haidar Pervaiz, 1989, Lahore.
- 23. Tareekh Depalpur, by Mian Allah Ditta Naseem Saleemi, 1993, Lahore.
- 24. Tareekh Gujrat, by Dr. Ahmad Hassan Qureshi Qiladari, Lahore.
- 25. Tareekh Hafizabad, by Aziz Ali Sheikh, 1997, Lahore.
- 26. Tuzk-e-Jehangiri, translated by Molvi Ahmad Ali Rampuri, 1997, Lahore.
- 27. Tareekh Pakpattan, by Mian Allah Bakhsh Tariq, 1987, Lahore.
- 28. Gurmat Prakash, May 1992, Amritsar.
- 29. Dharmshala te Gurdware, by Shamsher Singh Ashok, 1970, Amritsar.
- 30. Karachi Tareekh ke Aaine men, by Muhammad Usman Dmohi, Karachi.
- 31. Tawareekh Zila Dera Ghazi Khan, by Munshi Hukm Chand, Karachi.
- 32. Aakhia Baba Farid ne, compiled by Muhammad Asif Khan, Lahore.
- 33. Jang Hind Punjab, edited by Muhammad Asif Khan, Lahore.
- 34. Gurdware Gurdham, published by Shiromni Committee, Amritsar.
- 35. Sikh Shrines in West Pakistan, by Khan Muhammad Waliullah Khan, 1962, Lahore.
- 36. Sikh pilgrims to Pakistan, by Hardeep Singh Choudhary, London.
- 37. Travels of Guru Nanak, by Dr. Prof. Surindar Singh Kohli, 1978, Chandigarh.
- 38. Sikh Shrines in Jammu & Kashmir, by Jasbir Singh Sarna, 1994, Canada.

ACKNOWLEDGMENTS

Although the author's name appears on the cover, this type of books are team sports. The talent of many others contribute to a book's sucess. In this case I would like to acknowledge the contribution of Hafeez Ahmad, Tanveer Ahmad (Ravel) Aashaq Ali Faisal, Noorulain Saadia, Syed Rizwan Ali Shah (Syed Photo Studio, Nisbat Road), Shehzad Bhatti, Aamer Habib, Majesty Photographers, Sajjad Bokhari, Raja Hammadullah, Zuhoor Ahmad Khan, Yousaf Punjabi, Mohammad Shafique Tabassum, Mohammad Anwar (Lahore), Khalid Arman, Alim Shakeel (Kasur), Prof. Abad Nabeel Shad (Kangan pur) Tajammal Kaleem, Raza Hasan, Ali Shakar, Mohammad Mustafa (Chunian) Tasaddaq Bhatti (Renala Khurd), Shafqat Hussain Qazi (Hujra Shah Muqeem) Waseem Gardezi (Naroval) Aziz Ali Sheikh, Habibullah Shaheen (Hafizabad), Mamtaz Baloch, Tahir Shirazi (Jhang), Tariq Gujjar, Latif Fatehpuri, Imtiaz Latif, Munir Chughtai, Saleem Gurmani (Layya), Abdul Ghafoor Qureshi (Bhakkar), Touqir Chughtai, Rawal Rath, Nisar Hussain (Karachi), Khalil Ahmad Faridi (Muzaffargarh).

Iqbal Qaisar